III

Mehmed Uzun • Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık

*

Mehmed Uzun

Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık*

Türkçesi: Muhsin Kızılkaya

*SEL

AŞK GİBİ AYDINLIK ÖLÜM GİBİ KARANLIK*

MEHMED UZUN, (1953-2007) Kürtçe sözlü hikâye anlatım geleneğini yazı diliyle harmanlayarak anadilin gelişimine ve Mezopotamya kültürlerinin görünür kılınmasına büyük katkı sunan çokdilli yazar ve çevirmen. 12 Mart Muhtırası'nın ardından politik nedenlerle tutuklanıp sevk edildiği Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde Musa Anter'in yönlendirmesiyle anadili Kürtçeye ağırlık verdi. 1974 yılında arkadaş çevresiyle Komal Yayınevi'ni kurdu. Genel yayın yönetmenliğini yaptığı *Rizgari* (Kurtuluş) dergisinde kaleme aldığı yazılar nedeniyle tekrar tutuklandı ve yargılama süreci devam ederken siyasi mülteci olarak İsveç'e yerleşti. Türkiye Yazarlar Sendikası'nın 1980 Askeri Darbesi gerekçesiyle kapatılması ve yazarların tutuklanmasına ilişkin yazıları nedeniyle 1981 yılında Türkiye vatandaşlığından çıkarıldı. 2006 yılında ülkesine dönene kadar sürgünde yaşadı.

İsveç'e yerleştikten sonra *Dagens Nyheter* ve *Aftonbladet* gazetelerinde, *90-tal* isimli edebiyat dergisinde; *Rizgariya Kurdistan* (Kürdistan'ın Özgürlüğü), *Kurmanci*, *Berbang* (Şafak) ve kendisinin çıkardığı *Hêvî* (Umut) gibi Kürtçe dergilerde yazmayı sürdürdü. M. Ferzend Baran takma adıyla da şiirler ve yazılar kaleme aldı. İsveç Yazarlar Birliği'nde, İsveç ve Uluslararası PEN kulüplerinde görev aldı. Kürt PEN'in kuruluşuna katkı sundu.

Eserleri yirmiye yakın dile çevrildi. *Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık* (1998) romanı ve *Nar Çiçekleri* (1996) denemesi Türkiye'de yargılanmasına sebep oldu; bu kitaplar ile *Bir Dil Yaratmak* (1997) ve *Kürt Edebiyatına Giriş* (1992) metinlerinin basımı 2001'de yasaklandı. Türkiye Yayıncılar Birliği tarafından Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülü'ne, romanları vesilesiyle Berlin Kürt Enstitüsü Edebiyat Ödülü'ne, İskandinavya'nın en prestijli ödüllerinden Torgny Segerstedt Özgürlük Kalemi Ödülü'ne, İsveç Akademisi tarafından Stina-Erik Lundeberg Ödülü'ne, Irak Kürdistan Bölgesi Onur Ödülü ile Diyarbakır Belediyeleri Onur Ödülü'ne layık görüldü.

11 Ekim 2007 tarihinde mide kanseri nedeniyle Diyarbakır'da hayatını kaybetti.

Yapıtları:
Tu (*Sen*), roman, 1985; *Mirina Kalekî Rind* (*Yaşlı Rind'in Ölümü*), roman, 1987; *Siya Evîne* (*Yitik Bir Aşkın Gölgesinde*), roman, 1989; *Rojek Ji Rojên Evdalê Zeynikê* (Türkçeye ilk olarak *Abdal'ın Bir Günü* başlığıyla çevrilen *Evdalê Zeynikê'nin Hayatından Bir Gün*), roman, 1991; *Destpêka Edebiyata Kurdî* (*Kürt Edebiyatına Giriş*), inceleme, 1992; *Hêz û Bedewiya Pênûsê* (*Kalemin Gücü ve Görkemi*), deneme, 1993; *Mirina Egîdekî* (*Bir Yiğidin Destanı*), destan-ağıt, 1993; *Världen i Sverige* (Tüm Dünya İsveç'te), Madeleine Grive'yle birlikte, antoloji, 1995; *Antolojiya Edebiyata Kurdî* (*Kürt Edebiyatı Antolojisi*), antoloji, 1995; *Bîra Qederê* (*Kader Kuyusu*), roman, 1995; *Nar Çiçekleri*, deneme, 1996; *Ziman û Roman* (*Dil ve Roman*), söyleşiler, 1997; *Bir Dil Yaratmak*, söyleşiler, 1997; *Dengbêjlerim*, deneme, 1998; *Ronî Mîna Evînê-Tarî Mîna Mirinê* (*Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık*), roman, 1998; *Zincirlenmiş Zamanlar Zincirlenmiş Sözcükler*, deneme, 2002; *Hawara Dîcleyê* (*Dicle'nin Sesi I – Dicle'nin Yakarışı, Dicle'nin Sesi II – Dicle'nin Sürgünleri*), roman, 2003; *Ruhun Gökkuşağı*, anlatı, 2005; *Küllerinden Doğan Dil ve Roman*, söyleşi, 2005; *Bir Romanın Hatıra Defteri*, günlük, 2007.

*SEL YAYINCILIK
Kuloğlu Mahallesi, Turnacıbaşı Caddesi,
No: 17, Beyoğlu – İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
e-posta: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19/1
Cağaloğlu – İstanbul
e-posta: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 1055
ISBN 978-605-772-863-0

AŞK GİBİ AYDINLIK
ÖLÜM GİBİ KARANLIK
Mehmed Uzun
Roman

Türkçesi: Muhsin Kızılkaya

Özgün Adı:
Ronî Mîna Evînê - Tarî Mîna Mirinê

© Zozan Uzun, 2020
© Sel Yayıncılık, 2020

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Yayına hazırlayan: Mısra Gökyıldız
Kapak tasarımı: Aslı Sezer
Sayfa tasarımı: İklime Yılmaz

Birinci Baskı: Ekim, 2020

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 44865

Mehmed Uzun

Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık

Türkçesi: Muhsin Kızılkaya

Roman

İÇİNDEKİLER

Çeviriyle İlgili Bir Açıklama 7
1. BÖLÜM
Ölüm 11
2. BÖLÜM
Göç 29
3. BÖLÜM
Doğum 51
4. BÖLÜM
Düğün 69
5. BÖLÜM
Ayrılık 87
6.BÖLÜM
Gece 103
7.BÖLÜM
Yabancı 127
8. BÖLÜM
Kuşku 147
9. BÖLÜM
Uyku 167

10. BÖLÜM
Kan 193
11. BÖLÜM
Korku 227
12. BÖLÜM
Acı 241
13. BÖLÜM
Bakış 261
14. BÖLÜM
Hafıza 279
15. BÖLÜM
Kaçış 303
16. BÖLÜM
Aydınlık 315
18. BÖLÜM
Ölüm 331
Çevirenin Notu 339

Çeviriyle İlgili Bir Açıklama

Bu romanda hemen her isim birer sembol olarak kullanılmıştır. Bu isimlerin anlamlarıyla ilgili olarak da pek çok söz oyunu yapılmaktadır. Bunları, romandaki kişilerin adları oldukları için Türkçeye çevirmedik. Ancak burada Türkçe karşılıklarını göstermeyi gerekli görüyoruz. Böylece metni dipnotlara boğmaktan sakınmış ve anılan söz oyunlarının çeviride de anlaşılmasına bir parça katkıda bulunmuş olacağımızı düşünüyoruz.

Rênas: Yol bilen, yolu tanıyan
Mader: Anne
Kevok: Güvercin
Baz: Şahin
Jîr: Zeki, becerikli
Çiya: Dağ
Şîlan: Kuşburnu, yabangülü; şölen.
Çekdar: Savaşçı, silahlı
Dadê: Ana, anne

Gılgamış, insan-akrebin dediğini yaptı; güneş yolunu, güneşin doğuş yönünde dağdan geçerek izlemeye koyuldu. Bir fersah yol alınca, çevresini saran karanlık yoğunlaştı. Işık yoktu, Gılgamış, önünü ardını göremiyordu. İki fersah yol alınca, çevresini saran karanlık yoğunlaştı. Işık yoktu; Gılgamış, önünü ardını göremiyordu. Üç fersah yol alınca, çevresini saran karanlık yoğunlaştı. Işık yoktu, Gılgamış, önünü ardını göremiyordu. Dört fersah yol alınca, çevresini saran karanlık yoğunlaştı. Işık yoktu; Gılgamış, önünü ardını göremiyordu. Beş fersah yol alınca, çevresini saran karanlık yoğunlaştı. Işık yoktu; Gılgamış, önünü ardını göremiyordu. Altı fersah yol alınca, karanlık yine yoğunlaştı. Ne önünü, ne ardını görebildi. Sekiz fersah yol alınca, Gılgamış acı acı haykırdı; ne önünü, ne ardını görebiliyordu. Dokuzuncu fersahtan sonra kuzey rüzgârının esintisini yüzünde duydu; ama karanlık yoğundu, önü de ardı da görünmüyordu. Onuncu fersahtan sonra artık yolun sonuna gelmişti. On birinci fersahtan sonra, şafağın ışıkları belirdi. Ve on ikinci fersahın sonunda, güneş ışınları sel gibi aktı.

GILGAMIŞ DESTANI

1. BÖLÜM
Ölüm

Baz.*

Kevok.**

Birine Baz, ötekine Kevok diyeceğiz.

Baz ile Kevok. İki insan, orta yaşlarda bir erkek ve genç bir kadın. Romanımızın iki kahramanı. Romanımız, Baz ile Kevok'un başından geçenlere dair olacak.

Baz, bir subay, kırk bir, kırk iki yaşlarında. Kevok, yirmi bir, yirmi iki yaşlarında, bütün yolların tükendiği bir anda Baz'ın karşısına çıkmış bir kız. Baz ile Kevok'un ilişkisi, hiç beklemedikleri bir anda başlamış, çaresizliklerin içinde büyümüş ve şimdi çaresizlikten ölüyor... Baz ile Kevok, yolunu yitirmiş iki yolcu, iki tutsak, iki kurban...

Baz ile Kevok ölecekler.

Biz de ölümle, ölümleriyle başlayacağız serüvenlerini anlatmaya. Öldürülecekler. Şimdi ikisi de ölüme yolcu...

Baz tecrübelerinden biliyor, ölüme gidiyorlar. Kevok henüz bilmiyor. Bilmediği çoğu şey gibi bunu da bilmiyor; bilmek istemediği çoğu şey gibi, bunu da bilmek istemiyor.

Bir büyük ülkedeyiz, birçok küçük ülkeden oluşmuş bir büyük ülkede. Bir yanı mavi, berrak denizlerle, bir yanı başı göğe

---

* Şahin. (ç.n.)
Güvercin. (ç.n.)

ermiş dağlarla, bir yanı kurak çöllerle çevrili bir büyük ülke. Her zaman dört mevsimin aynı anda yaşandığı bu büyük ülkeye, Welate Mezin* diyeceğiz.

Hikâyemizin başında, bu büyük ülkenin başkentinde şimdi, Baz ve Kevok'la birlikte, siyah bir minibüsün içindeyiz, gidiyoruz. Sadece tavana yakın iki penceresi var. Pencereler telle sıkıca örülmüş. Minibüste, Baz ile Kevok'tan başka yedi kişi var. Şoför, yanında iki kişi, dört kişi de ikişer ikişer, karşılıklı oturuyor Baz ile Kevok'u aralarına almışlar. Sivil giyimliler, ikisi bıyıklı. Yedi kişi, Baz ile Kevok'u ölüm yolculuğuna çıkarmışlar.

Kevok, boynu bükük bir güvercin, boynu bükük bir genç kız. Yorgun ve hasta. Sessizce önüne bakıyor. Gözleri yuvalarına kaçmış, boynu bükülmüş, yüzü sapsarı, solgun. Örüklerinden biri omzundan önüne sarkmış. Uzun ve siyah örükleri, gecede kayan iki yıldızın bıraktığı iz gibi. Kevok sessiz, hep sessiz; kara toprak gibi, parlak yıldızlar gibi, ışık saçan ay gibi, soğuk mezar gibi, ölünün başucundaki taş gibi sessiz.

Baz ile Kevok, bir hafta önce, Büyük Ülke'nin deniz tarafında yakalandılar, bir haftadan beri gözlerine uyku girmemiş. Baz'ın başı ağrıyor, şiddetli baş ağrısından muzdarip. Kafası balyozla dövülüyor gibi zonkluyor. Baz tutsak. Ancak onu tutsak alan bileklerindeki kelepçe değil, başındaki şiddetli migren... Zaten bu migren değil miydi yakalanmalarına sebep olan?

Bir haftadan beri tutsaklar. Küçük bir balıkçı köyünde yakalandılar. Bir geceyarısı, elleri arkadan bağlanarak, askeri bir cipe bindirildiler; ülkenin başkentine getirildiler. Bir hafta boyunca, iki karanlık hücrede bekletildiler. Ve bir haftalık bekleyişin sonuna geldiler. Şimdi yoldalar.

Her şeyin böyle biteceğini kim tahmin edebilirdi; binbir maceradan sonra hayatlarının böyle noktalanacağını kim bilebilirdi?

"Kevok, güvercinim," diyor Baz yumuşacık, kırık, yorgun, mahçup, kısık bir sesle.

---

* Büyük Ülke. (ç.n.)

Kevok kafasını kaldırıp, Baz'a bakıyor. Yavaşça, yumuşak.

"Kevok'um!"

Kevok, suya hasret toprak gibi kurumuş dudaklarını kımıldatıyor. Gülümsemek istiyor, her şeye rağmen gülümsemek. Aşkla sıcaklıkla, aşkın gülüşünü göstermek istiyor. Baz bakıyor, yumuşak, sıcak ve çaresiz. Kevok'un gözlerine, gözlerinin içine bakıyor. Bakışlarından anlaşılıyor, Kevok'u yüreğine saklamak istiyor. Hayatı boyunca, hiçbir zaman buna benzer duygular yaşamadı, içinin derinliklerinde bugünlerde hissettiklerine benzer hiçbir duyguyu hissetmedi. Hayatının hiçbir döneminde kendini bugünlerde hissettiği gibi çaresiz hissetmedi. Her şeye sebep Kevok!

Kevok, alnına yazılmış hem parlak hem kötü kader, önüne çıkmış yeni bir hayat, hayat kaynağı Kevok, ölüm kaynağı aynı zamanda. Ve sabır taşı Kevok. Hep sabretti, her zaman, her yerde, her durumda. Uçarı öğrencilik yıllarında, ayrılık gözyaşlarını içine akıtmak zorunda kaldığında, mağrur dağ doruklarında, kar, bora, tipi ve ölüm korkusu üzerine çullandığında, günlerce mağaralarda, kaya oyuklarında kaldığında, kara taşların üzerinde uyuduğunda, kızgın güneşin altında kaldığında, dağa taşa kanı aktığında, yaralanıp düştüğünde, karanlık zindanlarda, soğuk ve rutubetli hücrelerde hayat bütün anlamını yitirdiğinde, gecenin kör karanlığında, akşam alacasında, serin seher vakitlerinde arkadaşları birer birer toprağa düştüğünde, ölmüş arkadaşlarının hayalleri bir gölge gibi izini sürdüğünde, ölüm korkusu her şeye baskın gelip kaçmak, gizlenmek zorunda kaldığında hep sabretti. Şimdi de, çıktığı bu ölüm yolculuğunda yine öyle sessiz sabrediyor. Kevok, suyunu sabırdan alan bir pınar, suyu ancak ölümle kuruyacak.

Baz tutamıyor kendini, gözleri nemleniyor, gözpınarlarına yaş doluyor. Birkaç damla yaş yuvarlanıyor gözlerinden. Islanmış gözlerle bakıyor Kevok'a. Gülümsemeye çalışıyor, yapamıyor, yüzünde hafif bir tebessümün izi beliriyor sadece.

Tebessüm ve gözyaşı. Kederli bir tebessüme eşlik eden gözyaşı. Hayatın oyunlarına, çaresizliklerine, hiç hesapta olmayan tuzaklarına başkaldıran birkaç damla gözyaşı.

Utanmak? Hayır, artık Baz'ın utanacak hiçbir şeyi yok. Biliyor, çıktığı yolun dönüşü yok. Ölüm yolculuğudur bu, derin ölüm vadisine gidiyor. Hayata dair her şey geride kalmış; öğrencilik yılları, yaşadığı mutlu günler, sabahlara kadar seviştiği geceler, çıplak bedenlere dokunduğu o haz dolu saatler, cinayet işlemenin verdiği şehvet anları, kin ve nefret, hırs ve öç alma duyguları, düşmanlığın hiçbir şeyle ölçülemeyen nefreti, kanla yıkanan zifiri karanlık uzun geceler, can çekişen insanların kulakları sağır eden çığlıkları, ruhunu teslim etmek üzere olan insanların gözlerinde beliren o yalvarma duygusu, kurşunlarla delik deşik olmuş insan bedenleri, dayanılmaz bir histeriyle her yeri yakma duygusu, ateşin insanı çeken yakıcı sıcaklığı, her şey geride kalmış, çaresiz, kimsesiz iki ömrün solmuş izleri artık. Bütün bunlar, şimdi zavallı duruma düşmüş iki hayatın geride kalmış anılarından başka bir şey değil. Her şey geride kalmış. Artık utanmak niye?

Baz kımıldayamıyor. Gözlerinden akan yaşları silemiyor, Kevok'un önüne düşmüş örüğüne elini götürüp arkaya atamıyor. Baz ve Kevok'un arkadan bağlı elleri, oturdukları demir çubuklara kelepçelenmiş. Karşılıklı oturmuş birbirine bakıyorlar, yaralıların bakışıyla.

Kevok çok yorgun. Canı yanıyor. Günlerin uykusuzluğu, uykunun sersemliği canını yakıyor. Bileklerini sıkan kelepçeler canını acıtıyor. Giden minibüs canını yakıyor. Baz'ın içinde bulunduğu durum içini acıtıyor. Bütün olanlara kendisinin neden olduğunu düşünüyor. Eğer o olmasaydı, yük olmasaydı Baz'a, eğer onun için düzenlenen sahte belgeleri beklemeselerdi, Baz onun için sahte bir pasaport düzenleyebilseydi, belki de bütün bunlar olmayacaktı. Başı önüne düşüyor.

Minibüs gidiyor. Acele etmeden, cenaze arabası gibi ağır ağır. Baz, kulağına gelen seslerden anlıyor, şehrin içinden, ülke başkentinin caddelerinden geçiyorlar. Araba sesleri duyuluyor. Bir minibüs çığırtkanı, müşteri toplamak için bağırıyor. Meyvelerinin tazeliğinden dem vuran bir manavın sesi duyuluyor. Birisi sokakta ipek kravat satıyor. Bir araba aniden duruyor, fren sesi kaldırımlarda yürüyenlerin çıkardığı seslere karışıyor. Hoperlörlerden, sürekli askeri marş sesleri yükseliyor. Bütün bir şehrin uğultusu minibüsün içine doluyor. Minibüsün içi sessiz ve gergin. Gidiyorlar...

Gidiyorlar; kadim kentin onca gürültüsünün içinden, ölümün ürkütücü dünyasına doğru yol alıyorlar.

Baz düşünüyor, bağırmalı mı? Neye yarayacak ki? Sesini kime duyurabilir ki? Sesini duyursa bile, kim gelir yardımına? Kendinden ve yaptıklarından biliyor, kimse, ama hiç kimse onlara yardım edemez. Bir yanında rüzgârların sürekli estiği, fırtınaların koptuğu, bir yanında ise güneşin kavurduğu bu uçsuz bucaksız ülkede, onları hiç kimse kurtaramaz. Yakalanmamalıydı, yakalandıktan sonra ona kim yardım edebilir ki? Ölüm fermanı imzalanmış bir kez, artık çare yok. Kevok... Bari Kevok kurtulsa.

Yol, yordam lazım. Ama nasıl?

Vakit akşamüzeri. Dışarıda, büyük kentin batısında, kıvrım kıvrım kıvrılarak şehri baştan başa kesen çoşkun nehrin üstünde güneş batmak üzere. Akşam güneşinin cılız ışıkları, minibüsün pencerelerini örten tellerin arasından içeri giriyor. Bir tutam ışık, Kevok'un yüzüne, saçlarına düşüyor. Baz, Kevok'un ışık düşmüş aydınlık yüzüne bakıp "melekler gibi" diye geçiriyor içinden. Gün devrilmesine rağmen, havada hâlâ boğucu bir sıcaklık var. Minibüsün içi her yerden daha sıcak.

Kevok terlemiş; koltukaltları, göğsü, karnı, bacak arası terden sırılsıklam. İnce fanilası bedenine yapışmış. Alnında birikmiş birkaç ter damlası aşağı yuvarlanıyor.

Kent, başkent, kadim kent. Altın sarısı nehrin aktığı kent. Baz'ın kenti, çocukluğunun. Bu kentte büyüdü, okudu, evlendi. Bu kentte top koşturdu, kahramanlık menkibelerine bu kentte kulak verdi, kavgalarda bu kentte kafası yarıldı, bu nehrin kıyılarında piyasa yaptı, kendinden biraz uzunca bir kızın dudaklarında ilk defa bu kentte tattı öpüşmenin tuzlu tadını, ilk defa bu kentte bedeni sevişmenin şehvetiyle kavruldu. Geleceğe yönelik büyük düşlerini bu kentin meyhanelerinde, barlarında kurdu. Bu kentin caddelerinde, bulvarlarında, dar sokaklarında, nehir kıyısındaki mesire yerlerinde, patika yollarında, bazen sarhoş, bazen mutlu, bazen sıkıntılı dolaştı. Bu kentin dış mahallelerinde yeni yetme yosmaların peşinde koştu, randevuevlerine gitti. Bu kentin büyük genelevinde kadim dostu, ahiret yoldaşı Mader'in koynuna girdi. Bu şehirde çelikten bir disiplinle eğitim gördü, kendini tanıdı, ruhunu o çelik disiplinin zincirlerine vurdu. Bu kentte sabah akşam durmadan askeri marşlar okudu, tanrıya, vatana, millete, devlete, orduya, devlet ve ordu başkanı ulu öndere bağlılık yeminleri etti, kendisine bahşedilen bütün nimetler için "hamdolsun" diye haykırdı. Gecenin, ayın, yıldızların aşkı bu kentte yüreğine düştü. İlk defa bu kentte apoletli asker üniformasını üzerine geçirdi. Çoktandır görmediği evini, çocuklarını bu kentte terketti.

Bu kent kader olup alnına yazıldı Baz'ın. Bu kent biçimlendirdi onu. Uzun yıllar boyunca, her koşulda, yağmurda çamurda, karda fırtınada, sıcakta soğukta, her an, adım adım Baz'ı Baz yapan, Baz'ı, avı için her tehlikeyi göze alan şahin yapan bu kent oldu. Şimdi ölüm yolculuğunda, onu Baz yapan kent, sessizce kendinden ayrılışına tanıklık ediyor. Bu şehirde yaşadığı her şey, şimdi Baz'ın yüreğinde ince, kırılgan, hüzünlü bir duygu artık. Bütün bir ömrü şimdi, bu duygudan ibaret.

Kevok? Peki Kevok'un bu kentle ilişkisi? Kevok da bu kentte okudu, beş yılını, okulda geçen, gençliğinin beş yılını bu kente verdi. İlk aşkı bu kentte tattı. Sonradan kayıplara karışan sev-

gilisinin bedeninde, o zamana kadar hiç tatmadığı yeni tatlar keşfetti, içinde coşkun ırmaklar aktı. İlk defa bu şehirde sevişti, ruhunu, bedenini sevişmenin yakıcı alevlerine bu kentte teslim etti. Sevgilisinin, bedenine değdikçe her yerini dirilten parmakları, ilk defa bu kentte vücudunun her yerinde dolaştı. Bu kentte kendine geldi, kendini tanıdı, yalnızlığa bu şehirde alıştı, korku bu kentte iliklerine işledi. Burada, bu kentin bulvarlarında, caddelerinde, sokaklarında, kaldırımlarında sokak lambalarının solgun ışıkları altında dolaşırken kafasında yeni fikirler oluştu. Bu kentteki sefil bir öğrenci yurdunun küçük odasındaki cılız ampul ışığının altında, sabahlara kadar kitapların büyülü dünyasına girdi, çevirdiği her sayfada yeni bir dünyayla karşılaştı, ufku genişledi, biçimlendi. Yeni insanları, yeni bir dili, yeni bir kültürü bu kentte tanıdı. Onu o yapan eski geleneksel değerlerini, bu kentte tanıdığı yeni değerlerle karşılaştırdı, bu karşılaştırmadan yeni sentezler yarattı, bu kentte kendi hayatına yeni bir rota çizdi ve bugün çıktığı bu son yolculuğu ta o günlerde bu kentte kendi eliyle seçti.

Yol bitiyor, sonu geliyor yolun. Birbirine hiç benzemeyen iki ömrün, tesadüflerin bir araya getirdiği iki insanın hayatı artık noktalanmak üzere.

Şimdi neredeler, büyük kentin neresinde? Baz, dışarıdan gelen seslere kulak veriyor. Akşamüzeri çalmaya başlayan askeri marşların sesleri, şimdi bütün seslere egemen. Seslerden anlaşılıyor, dışarda mahşeri bir kalabalık var. Akşamüzeri iş çıkışı, kalabalık bir yerlere akıyor. Kent akşama hazırlanıyor. Güneşin ışıkları yavaş yavaş kayboluyor. Pencereden sızan ışık da veda etmek üzere. Baz biliyor, artık geceye giriyorlar, bu gördükleri güneşin son ışıkları olacak.

Belki de Subay Evi'nin yakınından geçiyorlar? Baz yavaşça kafasını kaldırıp, küçük pencerenin tel örgüleri arasından dışarıyı görmeye çalışıyor. Güneşin cılız ışıklarından başka hiçbir şey görmüyor.

Subay Evi... Şehrin en büyük meydanının köşesinde, etrafı yüksek duvarlarla çevrili, dışarıdan bakınca şehrin ortasında adeta bir kale gibi. Her yanında nöbete durmuş erler... Meydanın ortasında, siyah granitten yapılmış, askeri kıyafetler içinde, devlet başkanının heykeli, yüzü Subay Evi'ne dönük, sağ elinin başparmağını kente uzatmış, halkına yol gösteriyor. Posbıyıklarıyla heybetli bir duruş. Sağ omzunda yırtıcı bir kuş var. Büyük Başkan... Büyük Önder. Baz, hayatında kaç kez, artık göremeyeceği o heykele gururla baktı? Bu Subay Evi'nde kaç kez oturdu, yemek yedi, içki içti? Arkadaşlarıyla kaç kez buluştu burada, ne çok ölüm, öldürme, av ve avcılık üzerine sohbetler yaptı, hayatlarına giren kadınlardan söz etti. Söz kaç kez vatan, millet, dev let, kahramanlık, dostluk, kardeşlik, düşmanlık, intikam gibi kavramların etrafında dolaştı? Kaç gece, içtiği votkalar eşliğinde, arkadaşlarına bunlardan söz etti? Ya bu salonda yapılan o görkemli, büyük düğünü?

Baz yanılıyor olabilir, ancak büyük bir ihtimalle şimdi Subay Evi'ni geride bırakıp heykelin önünden geçiyorlar.

Büyüdüğü Kimsesiz Çocuklar Yurdu düşüyor aklına. Eğer Subay Evi'nin civarındaysalar, Kimsesiz Çocuklar Yurdu nehrin, dolayısıyla kentin öte yakasında kalıyor demektir. Uzun süreden beri Baz o yurda gitmek, çocukluğunun geçtiği yeri yeniden görmek, çocuklara hediyeler götürmek, onlarla birlikte yemek yemek, yeniden çocukluğuna dönmek istiyordu. Bir akşamüzeri, güneş batmaya hazırlanırken, yurdun bahçesindeki koca çınar ağacının altına uzanmak, yaprakların hışırtısı eşliğinde derin bir uykuya dalmak, tıpkı çocukluğunda gördüğü gibi güzel, masum düşler görmek, çocukluğunu yeniden yaşamak istiyordu. Ancak bu dileğini gerçekleştiremedi. Artık hiç gerçekleşmeyecek.

Büyük bir ihtimalle şimdi nehrin öte yakasındaki evde oturan, ona hayatı zindan eden karısı ve iki oğlu, ne yapıyorlar acaba? Çocukları, babalarının yakalandığını biliyor mu? Eski

arkadaşları tarafından öldürüleceğinden haberi var mı? Onları görmeyeli kaç yıl oldu acaba? İki, üç? Büyük oğlan boy atmıştır şimdi, belki sakalları, bıyıkları çıkmıştır. Ya hep koynunda yatmak isteyen küçük oğlan? En son gördüğünde boyu, yatak odasının kapı koluna yetişmişti.

Bundan sonra artık hiç görüşemeyecekler. Bu kesin. Peki çocuklar ne düşünecek? Babalarının bir ordu mensubu, iyi bir subay, vatanın bekçiliğine and içmiş, ağır bir sorumluluk taşıyan önemli bir devlet görevlisi olduğunu biliyorlar. Bütün bildikleri bu kadar. Babaları ne yapıyor, niçin eve gelmiyor, niçin uzun süre ortalıkta görünmüyor? Çocukları bu sorulara nasıl cevaplar bulacaklar? Büyüdüklerinde babalarının izinden gidecekler mi? Onlar da bu vatana halel gelmesin diye her zorluğa katlanacaklar mı? Ya sonları ne olacak?

Genelevdeki dostu Mader, artık iyice yaşlanmış olan Mader ne yapıyor acaba? Şiddetli sevişmelerden sonra, kimi zaman askeri marşlarla, kimi zaman ucuz şarkılarla dostunu uyutan Mader, Baz'ın başına gelenleri öğrenebilecek mi?

Ve o askeri marşlar... Damarlarında akan kan gibi, kalp atışları gibi onun bir parçası haline gelmiş olan o marşlar hâlâ bütün düzenli vuruşlarıyla beyninde. O marşlarla dünyaya açtı gözlerini, o marşlar eşliğinde büyüdü, kendini onlarla tanıdı. Gelin görün ki, kaderin kötü bir oyunu, bugün yine o marşlar eşliğinde onu ölüme götürüyor. O marşlarla, Kimsesiz Çocuklar Yurdu'nda tanıştı. Yurtta o marşlarla uyutuluyor, o marşlarla uyandırılıyorlardı. Yurt yıllarından sonra da, okuduğu okulda da, sonradan girdiği Askeri Akademi'de de gece gündüz, yaz kış demeden savaşı yücelten, milleti öven, şan, şeref, kahramanlık aşılayan o marşlar hayatından eksik olmadı. Marşlar, hayatının bir parçası oldu. Büyük Ülke'nin her yerinde, sınır boylarında, askeri garnizon damlarında, devlet dairelerinin çatılarında, kırmızı, beyaz ve yeşil renkleriyle dalgalanan o kutsal bayrağın önünde, kılı kıpırdamadan hazırolda durup, avazının çıktığı ka-

dar gür ve tok bir sesle o marşları haykırdı. İnançla, kararlılıkla, coşkuyla, neredeyse kendinden geçercesine...

Şimdi, o yüksek perdeden çalınan marşların haykırışları altında, Baz'dan hiç ses çıkmıyor. Artık ne inanç, ne coşku, ne de sevgi kalmış yüreğinde. Sadece hüzünle karışık, tarifi zor ince bir duygu var. Sadece Kevok'un ona aşıladıkları var şimdi. Ensesinde hissettiği ölümün nefesi ve içinde büyüyen çaresizlik karşısında, ona kalan sadece yüreğinin sesi.

Baz yine Kevok'a, yüzüne bakıyor. Minibüsün içi neredeyse karanlık. Pencereden giren ışığın izleri siliniyor. Bu alaca karanlıkta, Kevok'un esmerliği daha bir ortaya çıkıyor. Omuzlarından dökülen örükleri, huzur verici bakışları, kömür karası gözleri, ince yay misali kaşları, dolgun dudakları, zarif boynuyla peri masallarından çıkmış sanki. Baz, sanki bir rüyadaymış, gizemli bir denizin hafif dalgalarına kapılmış gibi, öyle şaşkın, öyle kederli, karşısına oturtulmuş bu genç kıza, yoluna çıkmış bu yaralı güvercine bakıyor. Akşamın hafif karanlığının, esmer yüzün üzerine düşürdüğü bu güzel ışık, onu adeta bir masal kahramanına dönüştürüyor. Sanki o hasta, o yorgun Kevok'tan eser kalmamış. Baz için bu böyle. Kevok'un güzel olduğunu önceden de biliyordu. Ancak bugünkü kadar mı? Bu duruş, bu bakışlar, bu duru güzellik... Kevok, kan gölünde açmış bir kırmızı gül. Baz'a aşk veren pınar, yüreğine köz düşüren, umut aşılayan, Baz'ın her şeyi, baş belası ve şimdi de onu ölüme götüren... Kevok, dilini yutmuş tutsak, Baz'ın coşkusu, Baz'ın yaşamasına sebep. Ve Baz'ın boynuna asılmış ölüm fermanı. Baz şaşkın, nasıl duygular bunlar? Şimdiye kadar hiç hissetmediği şeyler, ne oldu da hep birlikte, sözleşmişçesine üzerine geliyorlar? Bütün bunlar birer düş mü, aşkın oyunları mı yoksa, yoksa ölümün şakaları mı? Ne yapmalı, ne söylemeli?

"Kevok," diyor yavaşça Baz, "Kevok'um..." Kevok eğilmiş başını hafifçe kaldırıyor, yarı açık gözlerle Baz'a bakıyor. "Kevok", diyor Baz yine. O kadar. Gerisini getirmiyor. Ne diyecek

Baz, kendini nasıl ifade edecek? Ağzından başka bir kelime çıkmıyor. Sözün bittiği andır bu an. Ölümün soğuk yüzü karşısında sözün bir değeri kalır mı? Şimdi duyguların zamanı, yorgunluğu, çaresizliği, tutsaklığı, her şeyi ölüm sessizliğiyle açıklayan duyguların...

Baz düşünüyor, yakalanmasalardı eğer, ölüm yolculuğuna çıkarılmasalardı, Kevok belki de anne olacaktı. Ona kendisi gibi güzel bir çocuk armağan edecekti belki de. Son ayların korkuları, kaçış ve kovalamacaları arasında en çok bunu düşündü, bütün bu karanlığın üzerine gelecek olan aydınlık yüzlü bir çocuk. Topraklarında sudan çok kanın aktığı bu ülkeyi terk edeceklerdi. Uzak bir ülkede, kimsenin ulaşamayacağı bilinmez bir yerde evleri olacaktı. Çocuk, belki de o ülkede dünyaya gelecekti. Savaş geride kalacaktı; ölüm, cinayet, kaçış, korku ve buradaki hayatlarına ait her şey geride kalacaktı. Yeni kimlikleri olacaktı, yeni adlar bulacaklardı kendilerine. Yeni bir hayat başlayacaktı. Baz, eskisiyle yakından uzaktan ilişkisi olmayan yepyeni bir iş edinecekti. İş çıkışında evine gelecekti. Kapıda, mutfaktan yükselen yemek kokuları karşılayacaktı onu. Kevok, yatak odasında, akşamüzeri hamilelik uykusunda olacaktı. Yaklaşacak, karnındaki bebeğin sesine kulak verecekti. Karnını okşayacak, çocuğun hareketlerini hissedecekti. Baz, Kevok'un karnındaki bebekle, karısının sıcaklığıyla mutlu olacaktı. Yumuşacık, tatlı bir öpücükle Kevok'u uyandıracaktı. Yeni bir ülkede, yeni bir hayata hep birlikte merhaba diyeceklerdi.

Böyle bir düş işte. Son zamanlarda sık sık gördüğü düşlerden bir düş.

Son yolculuğunda, bu sıcak akşam vaktinde, son günlerde sık sık gördüğü rüyalardan birine dalmış. Gülümsüyor.

Ve ağlıyor. Birkaç damla gözyaşı, usulca yanaklarından dökülüyor.

Hayır ağlamamalı. Daha düne kadar birlikte çalıştığı bu adamların yanında tutmalı kendini. Daha düne kadar emir ver-

diği, yönettiği bu adamların yanında olmaz. Korkak diyecekler ona sonra. Kendini koyvermemeli. İkisi de bu yola bilerek baş koydular. Bu yolda ölümün olduğunu biliyorlardı. O zaman, tıpkı Kevok'un yaptığı gibi ölümü sükûnet içinde kabullenmeli. Ölümle başlamamış mıydı ilişkileri? Bu ilişkiyi ölüm ilmik ilmik dokumamış mıydı? Onları ölümün soğuk nefesi bir araya getirmemiş miydi? Ölüm korkusu değil miydi kaçmalarına sebep? Ölüm bir gölge gibi peşlerine düşmemiş miydi, ölüm hep yörelerinde dolaşmamış mıydı? Hayatlarında ölüm ve aşktan başka bir şey kalmış mıydı? O halde? Baz toparlanıyor.

Artık ağlamayacak, gözleri kederli bakmayacak, yüzü solgun sonbahar renklerine bürünmeyecek. Artık sadece son aylarda yaşadıklarını düşünecek. Onu yeniden hayata bağlayan duygularını, yorgun aşkını, Kevok'un hiçbir şey anlamadan dinlediği ağıtlarını, uzun geceler boyunca söylediği o kırık şarkılarını düşünecek.

Toprağa düşecekler, Baz bunu biliyor, düşerken doğa, türkülerini söylemeye devam edecek. Bu türküler kefenleri olacak onların, sarıp sarmalayacak.

Refakatçileri ne konuşuyor, ne de onlara bakıyorlar. Baz tanımıyor onları. Meslektaş olmalarına rağmen onları hiç görmemiş. Sert adamlar, işinin ehli oldukları oturuşlarından, bir heykel gibi hareketsiz bakışlarından anlaşılıyor. Baz'la Kevok'u tanıyorlar, başlarına gelecekleri de biliyorlar. Baz, onlarla konuşmanın hiçbir işe yaramayacağını bildiği halde onlara bakıyor. Şimdi onlara eski günlerden söz etmek, beraber çıkılan eylemleri anlatmak, gösterdikleri kahramanlıkları yeniden anmak anlamsız. Yalvarmak da anlamsız. Vicdandan, merhametten söz etmek bir o kadar anlamsız.

Neredeler şimdi? Dışarıdan gelen seslerin azalmasından şehir dışına çıktıkları anlaşılıyor. Lambanın solgun ışığı minibüsün içini hafifçe aydınlatıyor. Baz, karar veremiyor, ağlamakla gülmek arasında gidip geliyor. "Şu kötü kadere bak" diye düşü-

nüyor. Ölmek için bugün sanki özellikle seçilmiş gibi, Tanrı'nın günlerine kıran girmiş sanki? Bugün... Sabahtan beri çalınan askeri marşlar nedensiz değil. Bugün devletin, milletin büyük şefinin iktidarı ele geçirişinin yıldönümü. Yanlış hatırlamıyorsa yirmi üç yıl önceydi. Yirmi üç yıl önce bugün, ordu komutanı, adına General Serdar diyeceğimiz büyük önder, askeri bir darbeyle yönetimi ele geçirip Devlet'in Önderi payesini kazandı.

O coşku dolu, o heyecan dolu büyük gün, daha dünmüş gibi Baz'ın aklında. O günlerde subay rütbesini yeni almıştı. General Serdar, general olan kardeşi, ordunun çeşitli kademelerinde görev yapan iki subay damadı, iki yeğeni, birkaç akrabası ve çok sayıda çeşitli rütbelerden subay yandaşlarıyla birlikte, bir sabah erken saatlerde tanklarla kraliyet sarayını basmış, kralı, birkaç yakın adamını hemen öldürtmüş ve iktidarı ele geçirerek, kendini ülkenin tek hakimi ilan etmişti. Bu kanlı darbenin gerekçesi çok basitti; büyük ülkenin toprakları bölünme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Kuzey Ülkesi, Güney Ülkesi, Denizler Ülkesi, Çöller Ülkesi, Dağlar Ülkesi gibi birçok irili ufaklı iç ülkeden meydana gelmiş Büyük Ülke, General Serdar ve yandaşlarının deyimiyle "elden gitmek" üzereydi. Ülkenin birliği, bütünlüğü, her şeyin üstündeydi.

Baz şimdi bütün ayrıntılarıyla, ülkenin her yerinde bayrakların evlerin pencerelerine asıldığı, ellerde sallandığı, şehirlerin tank paletleri altında inlediği, savaş jetlerinin bulutları yararak gösteri yaptığı, ülkenin her karış toprağının asker postalları altında ezildiği o kalabalık, o mahşeri günü hatırlıyor. O gün General Serdar'a bütün yüreğiyle inanıyordu. Ona bağlıydı, bütün yüreği ve ruhuyla. Belki de General'in en yakın akrabalarından, karısından, çocuklarından daha fazla. Duygularında samimiydi, General'in yaşlı babasından, beli bükülmüş annesinden bile daha samimi. Fedaisiydi, yoluna baş koymuş neferiydi, subayıydı. General Serdar'ın her sözü, her hareketi, Baz için bir emirdi, uğruna ölümü göze alacağı bir emir.

Bugün, General Serdar'ın iktidara gelişinin yıldönümü. Bugün, artık iyice yaşlanmış olan General Serdar'ın köşkünün yakınında, Baz ile Kevok öldürülecekler.

Baz farkında olmadan derinden bir iç geçiriyor, başı önüne düşüyor. Bir an öyle kalıyor, sonra başını kaldırıyor, yanında hareketsiz oturan pazulu, iriyarı adamdan bir sigara istiyor. Adam, öyle hareketsiz, kımıldamadan, sanki hiçbir şey duymamış gibi tepki vermiyor.

Baz'ın yapabileceği hiçbir şey yok.

Uzun bir süre gidiyorlar sessizce. Minibüsün motor gürültüsünden başka bir şey duyulmuyor artık. Kevok'un gözleri kapalı, örükleri şimdi omuzlarına dağılmış. Boynu bükük, sanki uykuya dalmış, sanki başka bir dünyaya gitmiş gibi. Duruşu bir ölüm provası gibi. Yüzünde hiçbir iz yok, ne çektiği acıların, ne yılların verdiği yorgunluğun, ne uykusuzluğun, ne tedirginliğin ne de korkunun... Kevok'un bu hali, Baz'ın dikkatini çekiyor. "Onun da başı benimki gibi ağrıyordur" diye geçiriyor içinden, "başım çok ağrıyor, artık bu yükü taşıyamayacağım."

Baz bunları düşünürken, minibüs aniden duruyor. Varacakları yere geldiler mi? Kısa bir süre bekliyorlar. Sonra, şoförün yanında oturan iki kişi inip minibüsün arka kapısını açıyorlar. Baz ve Kevok'un kelepçelerini çözüyorlar. Önce Baz'ı, sonra Kevok'u minibüsten indiriyorlar.

Alev alev yanan bir yaz gecesi... Şehrin dışındalar. Hiçbir ses ulaşmıyor onlara. Uzaklarda kıpır kıpır ateş böcekleri gibi yanıp sönen şehir ışıkları... Her yer bir ışık denizi sanki. Baz ile Kevok kelepçenin uyuşturduğu ellerini ovuşturarak şehre bakıyorlar. Ne kadar da büyümüş şehir. Yeryüzünde yanıp sönen sayısız şehir ışığı, gökyüzünde yanıp sönen milyonlarca yıldız. Gökyüzü berrak, bulutsuz. Tekmil gökyüzü sadece yıldızlara kalmış. Bir de aya... Bakır bir sini gibi bütün bu yıldız denizinin içinde parlayan ay, sanki bütün bu renk cümbüşünü idare eden bir orkestra şefi, öyle mağrur. Yeryüzü aydınlık, gökyüzü apaydınlık... Aydınlık, Baz ile Kevok'u sarmalamış.

Bir yıldız kayıyor ve yıldız deryasının içinde kayboluyor. Uzaklardan köpek ulumaları duyuluyor. Yakınlarda bir yerden kurbağalar vıraklıyor. Böcekler uçuşuyor etrafta. "Kevok!" diyor Baz. "Bu aydınlık geceye bak, geceye ve kötü talihimize..."

Yedi kişi etraflarını sarmış. Üçü biraz uzakta, minibüste yanlarında oturan dört kişi, silahlarını çekmiş, hazır bekliyorlar. Parmakları tetikte. Sıcaktan erimiş zift kokularını etrafa yayan, kentin kuzeyindeki asfalt yolun kenarındalar; Baz bu yolu tanıyor. Şehri ikiye bölen nehir yola paralel akıyor. Baz gökyüzüne, yıldızlara, aya, sonra uzaklara, şehre, şehir ışıklarına, daha sonra çevresindeki adamlara bakıyor. Bakışlarında hafif bir yalvarma duygusu var, gözleri dolmuş gibi, merhamet diler gibi. Bir yardım istiyor, bir mucize bekliyor, cellatlarının gözlerinin içine bakmaya çalışıyor. Nafile, hiçbir gözde, hiçbir umut ışığı göremiyor. Çaresiz. Kendisini toparlamaya çalışıyor, minibüsün önünde duran iki kişiye dönüyor, bir şeyler söylemek istiyor. Bir mucize, evet bir mucize olabilir. "Kevok'un hiçbir günahı yok," diyor. "O kaderine razıydı, onu kaçmaya ben zorladım. Onu bırakın. O hasta. Serbest bırakın, gitsin."

Hiçbir tepki alamıyor söylediklerine. Sanki kara toprakla konuşmuş, sanki cansız varlıklara seslenmiş. Baz bir daha konuşuyor. Bir daha, sözleri gittikçe yalvarışa dönüşüyor. Ancak nafile, her cevap bekleyişte, uzaklarda havlayan köpek sesleri ve kurbağa vıraklamalarından başka bir şey duymuyor. Sadece sessizlik, ölüm sessizliği. Ölüm, kefenini giymiş bir sessizlik olup çıkmış.

Ay ve yıldızlar, artık sadece ölüm sessizliğine tanıklık edecek.

Her şey iç içe geçiyor, üzüntü, hüzün, hırs, çaresizlik, şaşkınlık, ölüm korkusu, umut, her şey... Baz, tutamıyor kendini, ağlamaya başlıyor. Ağladığı görülsün istemiyor önce, saklamaya çalışıyor, beceremiyor. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlıyor. Gözlerinden yaşlar boşandıkça gövdesi sarsılmaya başlıyor, diz üstü çöküyor. Kendini boş bir çuval gibi hissediyor, dizlerindeki

son kuvveti toplayıp ayağa kalkıyor, cellatlarına bakıyor. Kaskatı kesiliyor, ağlamayı kesiyor, konuşmuyor, hareketsiz onlara bakıyor ve düşünüyor. Demek ölüm duygusu böyle bir şeymiş. Demek öldürdüğü her insan, onun şimdi hissettiği duygulara benzer duygular hissetmişler.

İki kişi geliyor, ellerini tekrar arkadan kelepçeleyip onları öne doğru itiyor.

Önlerinde iki, arkalarında iki kişi yürümeye başlıyorlar, yoldan uzaklaşıyorlar. Bir tarlaya gidiyorlar. Taş, çakıl dolu bir tarla. Kurumuş otlara basa basa yürüyorlar. Kevok, Baz'ın solunda, ondan bir adım önde yürüyor. Hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi, başı önde yürüyor. Ayağındaki spor ayakkabılarla yere sağlam basıyor. Uzun ve ince elbisesi rüzgârda hafifçe dalgalanıyor. Boynunda turkuaz boncuklar ve gümüş bir gerdanlık, şakırdıyor. Ay ışığı yüzüne vurmuş, yüzünü yalıyor mehtap. Kevok, aşk gibi aydınlık, ölüm gibi karanlık, esmer kız!

Baz, aniden, Kevok'a henüz, "seni seviyorum" demediğini hatırlıyor. Ölüm yolculuğuna birlikte çıkmalarına, Kevok için ölümü göze almasına rağmen, ona henüz aşkını anlatamadığı geliyor aklına. Şimdi zamanı mı? "Kevok," diyor, "Kevok..." Gerisini getiremiyor, başkaca bir söz çıkmıyor ağzından. "Kevok... Kevok'um..."

Kevok, kurumuş dudaklarını diliyle ıslatıyor, cevap vermiyor. Baz'a bakıyor, acı bir tebessümle yetiniyor.

Şimdi nehir iyice görülüyor, sesi iyice yakınlaşıyor. Altın sarısı bir renkle akıyor nehir. Ay ışığının parlak beyazlığı, sarı nehrin sularına vurmuş. Ona doğru gidiyorlar. Duruyorlar sonra. Baz bu kez kendilerini buraya getiren dört adama yalvarmaya başlıyor. Onlardan da merhamet diliyor. Yer yer ağlayarak, yer yer bağırarak, yer yer yumuşak bir ton takınarak, yer yer kendilerini acındırmaya çalışarak, zaman zaman gülümseyerek, aklına gelen her hareketle onları etkilemeye çalışıyor. Hiç olmazsa ağızlarından tek bir kelime almak istiyor. Tüm uğraşları boşuna. Adamlar taş olmuş, ne bir tepki ne bir ses...

Ya Kevok? Kevok hiçbir şeyi umursamadan, sessizce nehre vurmuş ay ışığına, nehrin sularına düşmüş yıldızların aksine bakıyor, yüzünü rüzgâra tutarak doğanın kokularını derin derin soluyor. Bu kokular her şeyin üstünde onun için şu an. Kavgadan, savaştan, acıdan, meraktan, beklemekten, korkudan, her şeyden... Doğa, her şeyin anası. Doğa, herkesi kucağında uyutacak ana.

Tam bu sırada, doğanın bu sessizliğini bir silah sesi bozuyor. Baz ile Kevok, birbirine bakıyor. Baz? Kevok?.. Kevok titremeye başlıyor, vücuduna elektrik verilmişçesine sarsılıyor. Bedeni uyuşuyor sonra. Yüzü acıyla buruşuyor, sanki bir ateş yalımı yüzünü sarıyor. Sonra ağır ağır diz üstü çöküyor. Bir süre öyle kalıyor, ardından kurumuş otların üzerine yüzükoyun düşüyor. Ot kokusu, toprak kokusu... Kokular birbirine karışmış, ekşi bir tat her şeye baskın geliyor. Çocukluğunda köydeyken dişlediği elma tadı, armut tadına benzer bir tat... Yüzü, burnu, ağzı otların arasında, bir süre öylece nefes alıp veriyor. Kulaklarına böcek vızıltıları geliyor. Yüzünü yalayan alev, şimdi bütün bedenini sarıyor. Bu ateş topunun içinde bilinci açık, her şeyin farkında. Azıcık kafasını kaldırıyor, yıldızlar yanına gelmiş gibi. Bu ay ışığı, bu berrak aydınlık, bu rüya... Yıldızlara uzanmak, avuçlamak istiyor. Ayağa kalkmak için zorluyor kendini. Olmuyor. O zaman ellerinin arkadan kelepçeli olduğunu hatırlıyor. Zorlamalı kendini, ayağa kalkmalı, elleriyle olmasa bile, yüzünü değdirmeli yıldızlara, dudaklarıyla öpmeli. Bütün vücudu acıdan kasılarak ayağa kalkıyor. Başı, gövdesi, bütün bedeni bir ileri, bir geri sallanıyor. Beceriyor, dimdik duruyor. Çevresindekilere bakıyor. Baz da orada. Hepsini ilk defa görüyormuş gibi dikkatle bakıyor onlara. O zaman Baz'ın haykırışlarını işitiyor; "Kevok!.." Kevok... Evet Kevok o. O, Kevok. "Kevok!.." Kollarına girmiş iki adam tarafından sıkıca tutulmuş olan Baz, avazının çıktığı kadar bağırıyor. Kevok dudaklarında hafif bir gülümsemeyle Baz'a bakıyor. Gülümseme? Yüzünü yalayan alevlerin

gülümsemesini gösterip göstermediğini kestiremeden gülümsemek istiyor. Baz'a bakarken, gülümsemek istediğini biliyor.

Tam o sırada ikinci bir silah sesi duyuluyor. Kevok kısa bir an yanıp sönen bir kıvılcım görüyor. Kıvılcımla birlikte bu kez boynunda bir yanma hissediyor. Boynundan aşağıya sıcak bir sıvı akıyor. Sarsılıyor, kısa bir an ayakta kalıyor, sonra sırt üstü toprağa düşüyor. Ardından yeni bir silah sesi daha... Doğanın bütün ahengi bozuluyor.

Dört kişi elleri arkadan kelepçeli, yüksek sesle ağlayan Baz'ı adeta arkalarından sürükleyerek oradan uzaklaşıyorlar. Minibüse doğru gidiyorlar. Kevok'u orada, sırt üstü otlara uzanmış olarak bırakıyorlar.

Kevok çakıl taşları, sivri diken, yabani otlarla dolu kurak toprağa uzanmış, aya, yıldızlara bakıyor. Hiçbir şey görmüyor şimdi; hiçbir şey hissetmiyor.

2. BÖLÜM
Göç

Baz...

Kevok...

Kevok öldürüldü. Baz ise bilinmeyen bir yere doğru götürülüyor. Kim bunlar? Niçin Kevok öldürüldü? Baz niçin öldürülecek?

Şimdi hikâyemize baştan başlayabliiriz. Önce Baz'dan başlayalım, çocukluğundan. Çocukluğunun kanlı geçen yıllarından.

Baz'ın hikâyesi, yağmurun iplik iplik yağdığı, karanlık bir gecenin geç vakitlerinde başlıyor. Büyük Ülke'nin iç ülkelerinden birinde, neredeyse unutulmuş bir parçasında, dağların ardına gizlenmiş, dağlarla korunan bir yerinde, Welatê Çiyan, yani Dağlar Ülkesi'nde...

Hikâyemiz, Kevok'un bedenine üç kurşun boşaltıldıktan sonra, aya ve yıldızlara karşı kurak toprağa sırtüstü düştüğü geceden yaklaşık kırk iki yıl önce başlıyor.

Ölüm gecesinden kırk iki yıl önce... Veya, Baz'ın yaşadıklarını dile getirmeye çalışan bu satırların yazılmasından kırk yedi yıl önce.

Ölümün mührünü bastığı o meşum geceden uzaklaşalım şimdi, karanlık bir eski zaman gecesine gidelim. Yüksek bir dağın yamacına kurulmuş küçük bir köydeyiz ve varsayalım Baz iki, iki buçuk yaşındadır. Gözün gözü görmediği zifiri karanlık, her yere bir kâbus gibi çökmüş. İnce ince bir yağmur, ormanın

saçlarını tarıyor sanki, binlerce yıllık toprağın karnına bereket salıyor. Kurak toprak suyu emiyor, taze bir koku yayıyor toprak, toprak adeta inliyor.

Bu toprakların binlerce yıllık sahipleri, topraklarını, köylerini terk ediyorlar. Bu gece, geride yanmış yüreklerini bırakarak göçüyorlar. Ağır ağır, sessizce. Kederle. Çaresi yok, gidecekler, yurtlarını terk edecekler. Korunaklı dağlarına, dipsiz vadilerine sığınacaklar. Kartal yuvalarına, vahşi hayvan sığınaklarına gidecekler, artık umut orada.

Sabrettiler, direndiler, bütün yolları denediler, ama artık tükendi bütün yollar, gidiyorlar. Onlardan farklı bir dil konuşan, adına biyanî* dedikleri düşmanları, anlamadıkları bir dille gazaba gelip ferman eylemişler: Gidecekler. Artık direnemezler, köylerinde kalamazlar. Çaresizler. Önlerinde iki yol var; ya ölüm ya da korunaklı dağ yolu...

Yani kaçış yolu.

Gidiyorlar. Çocuk ve yaşlıları at ve tayların sırtında; yatak, yorgan, keçe, çul, çaputları, un, buğday, arpa, darı, pirinç, bulgur dolu torbaları katır sırtında; yağ, bal, pekmez dolu tulumları eşeklerin sırtında... Yağmur ve rüzgârın birlikte söylediği bir ağıt eşliğinde gidiyorlar. Dört kola ayrılmışlar. Birinci kol, büyük kervana yol gösteren, rehberlik eden, karşılarına çıkması muhtemel tehlikelere karşı onları koruyacak olan, genç savaşçılardan, keskin nişancılardan oluşmuş. İkinci kol, yaşlılar, kadın ve çocuklardan oluşmuş. Yani hem geçmişleri, hem gelecekleri... Üçüncü kol, ustalardan, zanaatkarlardan, orta yaşlılardan, nöbetçilerden ve yanlarına alabildikleri kadar koyunu, keçiyi, sığırı önlerine katmış götüren çobanlardan, sığırtmaçlardan meydana gelmiş. Son kolda da yine genç savaşçılar ve nişancılar var. Aşiret büyükleri, köyün dengbêjleri,** çîrokbêj'leri,*** ruhani liderleri, fal-

* Yabancı. (ç.n.)

Anlatıcı. (ç.n.)

*** Masal anlatıcısı. (ç.n.)

cıları, rüya tabircileri, marangozları, demircileri, ayakkabıcıları, tarım ustaları ve bilgeleri de bu son kolla birlikte, gidiyorlar.

Yola çıkmış kervanları, gidiyorlar; kırılgan, yaralı, kimsesiz, korumasız, umutsuz. Sadece yaşamak istiyorlar, daha fazlasını değil, sadece yaşamak. Kendi topraklarında, eskisi gibi. Ama şimdi yaşamak için kaçmalı, yaşamak için topraklarını terketmeli. Yurtlarından, topraklarından, köylerinden uzaklaşmalı, mezarlıkları orada bırakmalı. Kimsenin çıtı çıkmıyor, zaruri şeylerin dışında kimse konuşmuyor, kimse fazladan bir şey yapmıyor. Sanki elleri ayakları üzengiye vurulmuş, sanki dilleri kilitlenmiş. Onların yerine rüzgâr konuşuyor, yağmur dile geliyor. Yağmur çiseliyor, yörelerinde rüzgâr dolanıyor, atlar kişniyor, katırlar soluklanıyor, eşekler anırıyor, koyunlar meliyor, sığırlar gürültü çıkara çıkara hantalca ilerliyor. Hiçbir şeyden haberi olmayan çocuklar ise ağlıyor. Ülke, toprak, göç, zaman, devran nedir bilmeyen çocuklar, bu büyük göçte çocukluklarını elden bırakmıyorlar.

Köpek ve tazıları da yanlarında. En kadim, en sadık dostlarını da unutmamışlar.

Kış, yağmur ve rüzgârla haber salmış geliyor, karakış yola çıkmış geliyor. Göç kervanı, kış gelmeden ulaşmalı bir yerlere; onları azgın kışın soğuğundan, kuru soğukların gazabından, yırtıcı yabani hayvanların şerrinden, biyanî'lerin baskınlarından koruyacak sığınaklara.

İki yıl, evet tam iki yıl direndiler, kimi zaman komşularının yardımına koştular, kimi zaman biyanî'lerin geçtiği yollara tuzak kurdular, kimi zaman da çatışmalarda yaralandılar, öldüler. Şimdi bütün yolların tükendiği andır, kaçıyorlar. Ordu yola çıkmış, peşlerinde, kış bastırmadan köylerine varacaklar, bunu biliyorlar.

Biyanî'ler bir sonbahar günü, tank, top ve tüfekleriyle geldiler. Ne yapmaya gelmişlerdi? Ne yapacaklardı burada? Bu soruların cevabını kimse bilmiyordu, gelmişlerdi öylesine, zoru,

şiddeti getirerek gelmişlerdi. Niçin zor, niçin şiddet? Kimse bilmiyordu. Ve silahlar patladı, top ve mitralyözlerin namluları ateş kustu, ateş ormanları, köyleri sardı. Yüzyıllardan beri Dağlar Ülkesi'nde hüküm süren sessizlik, bir anda bozuldu, sessizliğin yerini çığlıklar, feryatlar aldı. Birbirinin dilinden anlamayan yabancılarla onların çığlıkları birbirine karıştı, acımasız kurşunlarla bedenleri toprağa düşen gençlerin feryatları, karalar bağlayıp mateme oturmaya bile fırsat bulamayan yaşlı kadınların ağıtları, çocuklarını yitiren anaların feryatları, yabancı akınlarına karşı kendi ülkelerini koruyan, bu dağların nehirleri, koyakları, vadileri arasında tazı gibi koşan, tavşan gibi seken genç savaşçıların naraları, yanan ormanlardan canını kurtarmak için kaçan vahşi hayvanların sesleri, kanat çırparak ateşin gazabından korunmaya çalışan kuşların ötüşleri, hepsi, her şey birbirine karıştı. Sessizlik, yerini çığlıklara, feryatlara bıraktı.

Bütün bunlara rağmen bu toprakların gerçek sahipleri umutluydu. Toprak onlarındı, atalarından kalmıştı. Ataları burada hayata gözlerini açmış, yine burada yaşama veda etmişlerdi. Yetmiş yedi göbek bu toprakların sahibi onlardı. Buna, göklerindeki parlak ay, sıcak güneş, kıpır kıpır yıldızlar, usul usul yağan yağmur, bembeyaz kar, haşmetli dağlar, bereketli topraklar, coşkun akan ırmaklar, göklerinden eksik olmayan kartallar şahitti. Bu gökyüzü, bu nehirler, bu buzul gölleri, bu derin vadiler hayatlarının şahidiydi. Tok sesleri hâlâ derin vadilerde yankılanıyordu. Kuzey rüzgârları hâlâ destanlarının, stranlarının* nağmelerini ülkeye ulaştırıyordu. Hangi kayanın altında hangi vahşi hayvanın barınağı var, hangi kayanın yükseltisinde hangi kuş yuva yapar, hangi nehirde, hangi gölde hangi balık yaşar, hangi merada hangi çiçek açar biliyorlardı. Ülke onların ülkesiydi, toprak onların toprağı. Yabancılar bir süre kalacak, sıkılıp gideceklerdi. Önceleri böyle düşünüyorlardı.

---

* Türkü. (ç.n.)

Daha doğrusu böyle umut ediyorlardı.

Ancak umutları boşa çıktı. Yabancıların geldiği sonbahar kışa döndü, kış bahara bıraktı yerini, bahar yaza, yaz tekrar güze çevirdi. Yabancılar gitmedi. Tersine her geçen gün çoğaldılar, gün geçtikçe daha çok yakınlarına sokuldular. Her yerde garip seslerini, yabancı dillerini işitir oldular. Orduları vardı, savaşta mahirdiler, taktik biliyor, güçlü silahlara sahiptiler. İki yıl içinde her şeye hakim oldular. Köylülerin direnişini kırıp, nefeslerini kestiler.

Dağlılar yiğitti; direniyor, çabalıyor, sonuna kadar savaşı elden bırakmıyorlardı, gelin görün ki cahildiler, bilgisizdiler, tecrübesizdiler, tedbir almayı bilmiyor, taktik bilmiyorlardı. Bölünmüş bir hayat yaşıyorlardı. Evlere, ailelere, sülalelere, aşiretlere, bölgelere bölünmüşlerdi. Çok eskiden olduğu gibi, binlerce yıldan beri yaşadıkları gibi. Teşkilatları yoktu, düzenli orduya karşı savaş tecrübelerinden yoksundular, silah ve cephane kıtlığı çekiyorlardı, kendi dünyaları dışında başka dünyalara ait hiçbir bilgileri yoktu. Düşmanlarına karşı kurdukları faklar hemen keşfedildi, kazdıkları siperler çabucak dolduruldu, ördükleri ağlar kolayca söküldü. Yabancıların savaşma biçimleri gördükleri duydukları şey değildi. Komşu aşiretlerle giriştikleri savaşlara benzemiyordu bu savaş, yenildiler ve etraflarını saran ateşten çember her geçen gün daraldı.

Şimdi, bu yağmurlu gecede yabancılar onlara bir adım uzaklıkta. Veya bir adım yakınlarında.

İki yıllık direniş kırıldı ve barut kokusu, yerini kan kokusuna bıraktı. Kan kokusu her tarafı sardı, ormana, ağaçlara sindi; vadiler, dere yatakları mezar haline geldi, her yere insan cesetleri düştü. Al kan, köpük köpük akan beyaz nehirlerin sularını kızıla boyadı. Evler yıkıldı, ormanlar cayır cayır yandı. Her yerde pıtırak gibi darağaçları boy verdi. Ele geçirilenler, dizi dizi darağaçlarına çekildi, anlamadıkları bir dille, idam fermanları yüzlerine okundu.

Binlerce yıldan beri kendi mecrasında akıp giden hayatlarını yabancılar kısa süre içinde değiştirdi ve şimdi de onları göçe zorluyor.

Gece böylesi bir göç gecesi. Bu toprakların gerçek sahibi köylüler, köylerinden uzaklaşıyor. Birinci kol bir hayli uzaklaşmış, göğe doğru uzanan yalçın dağın eteklerine varmış bile. İki ve üçüncü kol ağır ağır gidiyor. Dördüncü kol, köyden henüz çıkıyor. Sona kalanlar, daha evlerini tam terk etmeden, geriye dönüp, son kez köylerine bakıyor. Gecenin karanlığında evleri, avluları, bahçeleri, ahırları, köyün meydanındaki kuyuları, kavak, ceviz, incir ağaçları mahzun, boynu bükük, kimsesiz kalıyor. Buradaki hayatları, anıları, düğünleri, bayramları, bu yağmurlu geceye emanet edilmiş, geride kalıyor. Bu kara taşlardan yapılma evlerde gözlerini dünyaya açtılar, kimisi evlerinin altında, kimisi evlerine bitişik bu ağıllarda hayvan gübresinin kesif kokusuna alıştılar, geride kalan bu tarlalarda ekin ektiler, sarı başakları biçtiler, mahsul kaldırdılar. Bu köyün meydanında tayları yarıştırdılar, küheylan atları burada dörtnala kaldırdılar. Köyün yaslandığı bu dağlarda geyik kovaladılar, keklik, sülün ve yırtıcı kuş avına çıktılar. Ayı inlerini bu dağda bastılar, kurt sürüsünü burada kovaladılar, tilkilerin yoluna burada tuzaklar kurdular, şahin, atmaca ve kartal avına bu dağda çıktılar. Köyün yakınındaki bu gölde avladıkları alabalıklarla çocuklarının karınlarını doyurdular. Bu köyün her türlü nimetten uzak, yoksul gecelerinde, çocuklar uykuya daldıktan, baykuşlar ötmeye başladıktan sonra kendilerini şehvetin sarhoş edici ellerine teslim ettiler, bu evlerde bedenlerinin dinmeyen arzularını dindirdiler. Bu köyün sıcak yaz gecelerinde düğün yaptılar, govend* tuttular, dîlan'a** durdular. Dengbêjler, böylesi gecelerde seslerini arşa ulaştırdılar.

---

* Türkü. (ç.n.)
Oyun. (ç.n.)

Şimdi gidiyorlar, her şeyi, yaşadıklarını, geçmişlerini, anılarını geride bırakarak gidiyorlar.

Geride bıraktıkları evlerin ocaklarında tüten tezeğin kokusu burunlarında hâlâ. Sahiplerinin nereye gittiğinden habersiz kedileri, köpekleri, tavukları evlerin arasında dolaşıyor sersem sersem. Evlerini, anılarını, bir hayatı geride bırakanlardan bazıları sessizce ağlıyor, bazıları ise son kez köylerine bakıp derin derin iç çekiyor.

Dönüş? Bu gidişin bir dönüşü olacak mı? Evlerine, eski hayatlarına dönebilecekler mi günün birinde?

Yabancılar gittiğinde evet. O zaman dönecekler topraklarına, tarlalarına. Köylerini yine şenlendirecekler, küllenmiş ocaklarını yine tüttürecekler. Ateşte kazanlar kaynayacak, kazanlarda yemekler pişecek. Geceye yine ürkek ve sessiz sevişmelerinin iniltileri düşecek.

Yabancılar gidecek. Bu dünyadan uzak dağ ülkesinde ne yapacaklar ki? Gidecekler, bugün olmasa yarın, yarın olmasa üç gün sonra. Bir gün er ya da geç, mutlaka gidecekler, büyük şehirlerine, apartmanlarındaki sıcacık evlerine. Sevdiklerine kavuşacaklar. Yabancıların da sevdikleri var. Gidecekler, göçenler buna inanıyor.

Daha doğrusu böyle umut ediyorlar.

Şimdi ekilmiş tarlaların, otlakların yanından geçiyorlar. Islak toprak kokusu geliyor burunlarına. Mahsulü yeni kaldırmışlardı. Kilerlerini yeni zahireyle doldurmuşlardı. Şimdi tarlalarını, kilerdeki kışlık erzaklarını terk ederek gidiyorlar.

Yağmur yağıyor, hem toprağı ıslatıyor, hem etrafı yıkıyor, temizliyor. Çok uzaklardan gelen tek tük çakal ulumalarını saymazsak, sadece yağmurun sesi eşlik ediyor göç kervanına. Karanlık, her yer kör karanlık. Onları hiçbir zaman ışığından mahrum bırakmayan ay yok bu gece, gökyüzü kapalı. Kaçmak için böyle bir geceyi bekliyorlardı bir süreden beri. Göç, karanlık bir gecede olmalıydı, kaçtıklarını kimse görmemeli, kimse fark et-

memeliydi. Farkedilseler bile kolayca saklanmalıydılar. Dağlar onların dağlarıydı, bu dağlarda yaşayan yabani hayvanlar kadar dağları iyi biliyorlardı. Yağmurla birlikte karanlık gece hükmünü kurdu. Göç zamanıydı.

Yağmur, her türlü kirin temizlenmesi... Yağmur, rahmet, bereket... Doğanın yumuşaması... Yağmur, her damlasında aydınlık, gökkuşağı, hayatın tohumu... Bütün hayatların anası. Yağmur kurumuş nehirleri coşturacak, su isteyen göllerin sularını çoğaltacak, dağları yıkayacak, taşları dövecek, toprağın karnına bereket düşürecek. Yağmur, göç kervanının tek yoldaşı olacak, onları beklenmedik tuzaklardan, binbir badireden, sayısız engellerden koruyacak.

Yağmur, göç kervanının iliklerinde hissettiği taze bir koku yayıyor. Her yere sinmiş yağmur kokusu, toprağın, otların, sidiğin, hayvan dışkısının kokusuyla birleşiyor.

Göç kervanı köyü, hayvanlarına yem veren otlakları, meraları, onları doyuran tarlaları, harman yerlerini, mesire alanlarını, meyve bahçelerini, üzüm bağlarını geride bırakıyor. Yolları uzun, menzile ulaşmak için, önce dolambaçlı bir yoldan çıkılan iki geçidi aşmaları, sonra yüksek bir dağa tırmanmaları, ordan derin, dipsiz bir vadiye girmeleri, vadiden sonra dipsiz yarlardan geçmeleri gerek.

Yağmur yağıyor, rüzgâr hızını artırıyor, gece akıyor, durmadan gidiyorlar. Yol seçilmiyor, zaman zaman daralıyor, kimi yerde bitiyor, zaman zaman diken oluyor, çakıl oluyor, kaya olup önlerine dikiliyor. Yol uzun, zorlu bir yol, tehlikeli. Önlerine dağ çıkıyor, karşılarına kayalar dikiliyor, yamaçlardan kayıyorlar, yokuşları tırmanıyorlar, çukurlara girip çıkıyorlar, taşlara basıyorlar, ağaçlarla boğuşuyorlar, akarsuları aşıyorlar.

Geceye baykuş sesleri düşüyor. Baykuş sesleri, kapkaranlık gecede göç kervanına eşlik ediyor.

Her şeye karşın şansları yaver gidiyor, yol bilen katırları var çünkü. Katırlar yol gösteriyor, göç kervanına rehberlik yapıyor.

Bazı yaşlıların nefesi kesiliyor, bazı kadınlar sessizce ağlıyor, bazıları ise göçe ağıt diziyor. Baştan ayağa silahlanmış muhafız gençler, tazı ve çoban köpekleriyle birlikte kervan boyu bir ileri, bir geri at koşturuyor. Gecenin bütün kokuları arasında kervan ağır ağır ilerliyor.

İnce bir sis perdesi çöküyor her şeyin üzerine. Uykusuzluğun iyice ağırlaştırdığı gözler önünü göremiyor neredeyse. Kervan büyük, kervan hantal; koyunlar, davarlar, yaşlılar, çocuklar, kadınlar var. Ve güneş ilk ışıklarıyla her tarafı aydınlatmadan, sığınaklara ulaşmalılar. Birkaç kuzu, bir iki koyun uçurumdan yuvarlanıyor. Bir tayın nalları düşmüş, yürüyemiyor, bir seglavi kısrağın topukları kan içinde... Bir iki çocuk kesik kesik öksürüyor, sıtma nöbeti geçiriyor bir başkası. Yağmur, örtündükleri çaputları ıslatmış, giydikleri keçeler yağmurdan sırılsıklam... Bir dağ yamacında, bir kayanın altında, azıcık kuru kalmış mağara ağzına benzeyen bir düzlükte duruyor, mola veriyorlar. Bu dağı aştıktan sonra yolları artık hep yokuş aşağı olacak. Patika bile denmez, bir insanın bile zorla geçebileceği dar bir yola girecekler, bir yanı dipsiz uçurum. Yanlış bir adım ölümlerine neden olacak. Katırlara, atlara binmiş olanlar iniyor hayvanlardan. Süt çocuklarına süt veriyor kadınlar. Yaşlılar, tütün torbalarından sigara sarıyor. Bazıları, sırtlarındaki keçeleri çıkarıp yere seriyor, üzerine uzanıyor. Çobanlar, sığırtmaçlar, bellerine sardıkları çıkınlarını, alışkın elleriyle açıp, kuru ekmeğe peynir, çökelek katık ediyor. Aşiret büyükleri, güngörmüş yaşlılar, hemen bir araya gelip durum muhakemesi yapıyorlar. Dönüş artık mümkün değil. Daha hızlı hareket etmeleri de. Uzun, upuzun bir kış, bilmedikleri bir yeni hayat onları bekliyor ve peşlerinde yabancılar. Şimdi iki kola ayrılmalılar. Birinci kol biraz daha hızlı hareket edecek ve bir an önce sığınaklara ulaşmaya çalışacak, ardından diğerleri gidecek.

Kollar yeniden düzenleniyor. Yaşlılar, çocuklar, hastalar atlara, kısraklara bindiriliyor, yanlarına zaruri şeyleri de alarak bir-

kaç silahlı muhafızla birlikte hemen yola koyuluyor. İkinci kol da arkalarında, derin vadiye doğru inişe geçiyorlar.

Gece akıyor, zaman geçiyor, bütün gece boyunca süren çetin bir yolculuktan sonra, yüksek kayaları, geçit vermez dağları, derin uçurumları, dar vadileri aşarak, güneşin ilk ışıklarıyla birlikte, serin bir seher vaktinde ilk kol menzile ulaşıyor. Güneş bir mızrak boyu yükseldiğinde ikinci kol da varıyor yanlarına. Yağmur kesilmiş, rüzgâr durmuş. Her yer apaydınlık, güneş ışınlan taşlara, ağaçlara vurmuş, oynaşıyor. Herkes yorgun, herkes aç ve susuz. Açlıktan avurtları çökmüş, susuzluktan dudakları çatlamış. Elbiseleri lime lime olmuş, ayaklarındaki çarıklar parça parça... Kadınların yağmurda ıslanmış fistanlarından, erkeklerin şal û şepik'lerinden* hâlâ yağmur suları damlıyor.

Her şeye karşın durup dinlenmenin zamanı değil şimdi. En kısa zamanda yerleşmek lazım. Tedbirli olmak lazım. Kısa bir dinlenmeden sonra yükler çözülüyor, çocuklar, yaşlılar rahat yerlere götürülüyor, koyunlara, sığırlara, atlara, eşeklere su veriliyor, ardından otlamak için meraya salınıyor. İlk ihtiyaçlarını giderdikten sonra uzun boylarını daha da uzatarak, kocaman gözlerini daha da açarak pür dikkat çevreyi gözlüyorlar. Derin bir vadinin dibindeler. Vadiyi çevreleyen yamaçlar sık bir ormanla kaplı. Çıplak ağaçlar. Yapraklarını dökmüş ağaçlar boynu bükük mahzun duruyor. Yaslandıkları dağın yamaçlarında, vadi ağzına yakın bir yerde koyu yeşil bir alan doğaya farklı bir renk katmış. Mevsimlere direnen çam ağaçları özel bir yer edinmiş orada.

Gökyüzü onlara çok uzak. İki dağın dorukları arasında bir parçası görülen bu seher vaktinin berrak gökyüzünü seyredebilmeleri için kafalarını iyice kaldırmaları gerek. Gökyüzü açık, sadece iki küçük bulut parçası dolanıyor başlarının üzerinde.

Vadi boyu bir ırmak akıyor. Sanki dağ yarılmış da vadi olmuş, sanki ırmak kendine yer edinmek için, suyun dağı yar-

* Koyunun sırt yününden yapılma şalvar mintanı. (ç.n.)

masını beklemiş. Irmak, bütün gece yağan yağmurdan da güç alarak şimdi coşkun akıyor. İçine dökülen bunca yağmur suyuna rağmen suyu berrak, dibindeki taşlar bir bir sayılıyor, içinde oynaşan balıklar görülüyor. Su yatağında koca koca taşlar var. Kimi yerlerde kollara ayrılıyor, küçük küçük derecikler meydana getiriyor.

Denklerini bıraktıkları yerin yukarısında, dağ eteğinde mağaralar var. Her yer mağara dolu. Niyetleri bu mağaralara yerleşmek. Yabancılar çekip gidinceye, köylerine geri dönünceye kadar, bu mağaralar onları koruyan evleri olacak, yeni mekânları olan bu sığınaklara yerleşecekler.

Vadinin doğusundaki dağların arasından, kıpkırmızı bir sini gibi aniden güneş yükseliyor. Güneş, ışıklarını önce karşıki dağlara salıyor, çam ormanlarını tarıyor, sonra önlerinde akan ırmak suyunun yüzeyinde oynaşarak her yeri apaydınlık bir ışık huzmesi içinde bırakıyor. Şimdi vadi, sadece masallarda rastlanılan, destanlarda anlatılan bir aydınlık içinde; güneşin şavkı yeni mekânlarını şenlendiriyor. Menzile ulaştılar artık, dağların koynuna aldığı gizli cennetlerine... Onlardan başka kim buraya ulaşabilir ki? Onları burada, bu dağların, kayaların, ormanların, mağaraların içinde kim bulabilir. Onlarsa buradan her yere gidebilir. Ülkelerini tanıyorlar onlar, bu dağlardaki gizli geçitleri, keçi yollarını biliyorlar. İstedikleri zaman bu gizli geçitlerden, bu dağ yollarından, bu patikalardan, bu orman içlerinden, buralarda yaşayan vahşi hayvanlar misali fark edilmeden gidip gelebilirler.

Aşiret liderleri, aqilmend'leri* zor bir işi başarmanın gururuyla birbirine bakıyor. Bu gizli cenneti akıl edenler onlardı çünkü. Başardılar, kazasız belasız, kimsenin burnu kanamadan kafileyi buraya ulaştırdılar. Acele etmeli, en kısa zamanda, küçük pencelerinden ışık sızan köydeki basık, karanlık evlerine benzeyen

* Bilge. (ç.n.)

yeni evlerine, mağaralara yerleşmeli ve günlük hayat burada da başlamalı. Binlerce yıldan beri bozulmayan bir gelenek gibi. Erkekler, delikanlılar, denkleri sırtlayıp büyük mağaranın ağzına götürüyor. Aşiret liderleri, köyün bilgeleri ve birkaç silahlı adam da mağaraları teker teker gezerek kontrol ediyor. Sayılmayacak kadar çok mağara, bir o kadar sığınılabilecek kaya oyuğu, gizlenmeye müsait çukur var. Hangi mağaraya, nasıl yerleşecekler? İçlerinde çok büyük, derin ve geniş bir mağara var. Bir köyü değil, on köyün ahalisini alacak kadar büyük. Suya en yakın olanı da o. Büyük ve içi aydınlık. Her yeri kontrol ettikten sonra hep birlikte bu büyük mağaraya yerleşmeye karar veriyorlar. Ahaliyi birbirinden ayırıp dağıtmak yerine, hepsini bir araya toplamak daha mantıklı geliyor onlara. Karakış yola çıkmış, geliyor. Her yerde vahşi hayvanlar var, her yerde ayılar, kaplanlar, sırtlanlar, kurt ve yaban domuzları dolaşıyor. Vahşi hayvan korkusunun yanında, peşlerini bırakmayan yabancıların korkusu var yörelerinde. Karar veriliyor, büyük mağara düzenlenecek, yaşanılır bir yer haline getirilecek ve oraya yerleşilecek. Civardaki mağaralar da hayvan ağılı olarak kullanılacak.

Böyle bir karar alıyorlar. Ve bu kararları ilk yanlışları oluyor.

İçlerine doğru gidildikçe mağara derinleşiyor ve karanlık daha bir koyulaşıyor, içi soğuk ve nemli. Mağaranın ağzında, içinde hâlâ kül olan, yer yer sönmüş közlerin kaldığı taştan bir ocak var. Belli ki avcılar, derede balık avlamaya çıkanlar burada gecelemiş. Mağaranın girişi toprak, içi küf ve nem kokuyor. Ziyanı yok, yakında insan kokusu her şeye baskın gelecek nasılsa.

İş başı yapıyorlar; mağaranın içine giriyor, toprağı düzeltiyor, üzerine kuru ot, kuru dal koyuyorlar. Onun da üzerine kalın keçelerini seriyorlar. Söğüt dallarını keserek örgü çitler yapıyorlar, mağarının belli bölümlerini bu çitlerle birbirinden ayırıyorlar, küçük küçük odalar yapıyorlar. Islak duvarlarını toprakla sıvıyor, kurumuş ağaç dallarıyla, kurumuş otlarla kapatarak nemden korunmaya çalışıyorlar. Mağaranın ağzına koca taşlarla bü-

yük bir ocak yapıyorlar, ağzını da çaputlarla kapatarak rüzgâra karşı önlem alıyorlar.

Ve büyük bir ateş yakıyorlar. Her gün harlanan, ışığının mağarayı aydınlattığı, uyuyanları ısıtan, sönmeye yüz tuttukça yeniden harlanmayı bekleyen, artık hiç sönmeyecek bir büyük ateş. Ve onlar, kendi topraklarında sürgün olanlar, onlara bir tarihi anlatan bu ateşin yankısında, bu ateşin aydınlığında birbirine daha bir sokuluyorlar. İnilitileri tek bir iniltiye, çıkardıkları sesler tek bir sese, düşleri tek bir düşe, hayalleri tek bir hayale dönüşerek iç içe geçiyor, yoksul hayatları artık kolay kolay birbirinden ayrılmayacak tek bir hayata dönüşüyor.

Kaderleri daha bir aynılaşıyor.

İçilecek suları var, bölüşülecek ekmekleri var; sağılacak koyunları, avlanılacak balıkları, ardına düşülecek geyikleri, peşinden koşulacak keklikleri, vurulacak kuşları, dalından kopartılacak yemişleri var. Burada, türkü söyleye söyleye, vadi boyu kıvrıla kıvrıla akan ırmağın kıyısında yaşayacaklar artık. Burası, bu birbirini doğuran, birbirinin sırtına basarak göğe yükselen dağlar, bu dipsiz, bir kuşun ötüşünün bile yankılandığı bu derin vadi, yaşlı bir adamın gür saçlarının içine düşmüş kırlıklar gibi doğaya bir eski zaman rengini veren bu uzun kavak, selvi ağaçları, durmadan öten, birbirine şarkılar söyleyen, cilveleşen bu kuşlar, bu el değmemiş doğa artık yeni vatanları olacak.

Yeni vatanlarındaki yeni hayatları böyle başlıyor. Bazen seher vakitlerinde bir avuç ışık mağaranın ağzından girerek yüzlerini yalıyor, kimi zaman serin seher yeli bedenlerini uyuşturuyor, kimi zaman öğlen sonlarında beklenmedik anlarda bastıran yağmurlarla ıslanıyor, kimi zaman akşam alacasının kederli anları tarifsiz hasretlere garkediyor, kimi zaman yıldızlar türkülerine kulak kesiliyor, kimi zaman hiç de yakmayan bir güneş esmer yüzlerini yalayarak koyu bir renge büründürüyor.

Günler geçiyor, geceler devriliyor, haftalar geçiyor, aylar geride kalıyor. Önce yağmur başlıyor, aralıksız, durmadan... Gün-

lerce, haftalarca. Yağmurdan sonra karakış bastırıyor. Soğuk, zemheri ayları. Ve kar geliyor. Önce yavaş yavaş, saçtan dökülen kepek misali. Ardından patiska bezi gibi, lapa lapa... Toprağa düştükçe bir daha yerinden kalkmayacakmış gibi ağır, taş gibi. Her yer bembeyaz bir renge bürünüyor. Kar, beyaz örtüsünü çekiyor her yere. Kar; dağlar ülkesinde eski zaman destanlarının dünyası, suyun yüzeyinde kırılan aydınlığın ışığı, ormanları aydınlatan yıldız, korku dolu, yalnız zamanların ışıklı tacı, çaresiz yüreklerin korunağı, rüyalarının beyaz fistanı, umutları koruyan beyaz tül...

Mağarada yan yana uzanarak, göz göze bakarak, dizdize oturarak günleri günlere ekliyorlar. Gözleri kapanıyor uykuya dalıyorlar; gözleri açılıyor uyanıyorlar. Mağaranın karanlığında geceleri titriyorlar, gecenin karanlığında çığlık çığlığa uyanıyorlar. Az yiyor, az içiyor, az konuşuyor, az yıkanıyor, zaman zaman mağaradan dışarı çıkıyor, birbiriyle çok az temas ediyorlar. Bu dünyanın içinde var olan, unutulmuş bir başka dünyada yaşıyorlar. Varlıklarından kimin haberi var ki? Komşu köylerin, komşu aşiretlerin, akrabalarının başına neler geldi acaba? Köyleri ne halde? Onları kim hatırlıyor şimdi? Yabancılar nerede, ne yapıyorlar? Ne istiyorlar onlardan?

Bekliyorlar. Mağarada dengbêjin sesiyle yıldızların aydınlığını güneşin aydınlığına çeviriyorlar; çîrokbêj'in sesiyle de hiç bitmeyecekmiş gibi uzayan kış gecelerini, tesbih taneleri gibi art arda dizerek bekliyorlar.

Az konuşuyor, az sohbet ediyorlar. Bir tek dengbêjleri söylüyor, çirokbêjleri anlatıyor, sözü onlara bırakıyorlar. Söz ustaları onlar çünkü, bu işin piri dengbêjleri çirokbêjleri... Yalnızlığı, çaresizliği, derdi elemi, kederi hüznü, özlemi tutkuyu, aşkı sevdayı anlatan sayısız straru, çiroku belleklerinde taşıyan dengbêj ile çirokbêjleri, karanlık gecelerine renk katıyor, süslüyor, kara bahtlarına, yalnızlık çeken ruhlarına ışık düşürüyor, yaralı yüreklerine merhem oluyorlar. Gündüzleri ava çıkıyorlar, kuşlara tuzak

kuruyorlar, av hayvanlarının ardına düşüyorlar; akşamları da binlerce yıldan beri hiç değişmeyen hayatlarını anlatan, anılarını söze döken, kelam eden stranlara, çiroklara sığınıyorlar, onlara kulak kesiliyorlar. Gündüzleri karın beyazlığında güneşin ışığıyla, akşamları gecenin karanlığında kelamın aydınlığıyla yaşıyorlar. Gündüzleri karın soğuğunda titriyorlar, geceleri anlatıların sıcaklığında ısınıyorlar. Yüreklerini ferahlatan, hiç sönmeyen ateşin etrafında anlatılan masalların, söylenen destanların sonu gelmiyor. Tıpkı kenarını mesken tuttukları ırmağın suyu gibi...

Bekliyorlar. Mağaranın ağzında birikip uzaklara bakarak bekliyorlar. Gözleri dorukları tarayarak, ırmağın kaynağına uzanarak bekliyorlar. Sönmeyen ateşin etrafında ısınarak bekliyorlar. Mağarayı nefesleriyle ısıtarak bekliyorlar. Günün birinde köylerine döneceklerini düşünerek, dönüş düşü kurarak bekliyorlar. Hasret çekerek, sabrederek bekliyorlar.

Günün birinde, bir seher vakti, gençten biri mağaranın biraz uzağında yere çömelmiş aptes tazelerken, taşların arasında boy atmaya hazırlanan bir kardelen görüyor. Kardelenler çıkmış, demek bahar yolda, ucu göründü baharın. Güneşin ışıkları savaşmaya başlamış karla, güneş zafer kazandı kazanacak, kar su olmuş akıyor. Ilık yağmurlar boşalıyor gökten, bahar iyice yüzünü gösteriyor. Seller akıyor her yerden, ırmak başkaldırıyor, kışın çerçöpünü önüne katmış gidiyor, dereler coşuyor. Ağaçların damarlarındaki kan hızlanıyor, renk değiştirmeye başlıyor orman, çiçekler tomurcuk açıyor. Ve artık erken bir bahar günü su testileriyle ırmak kenarına inen genç kızların yanıbaşından bir kuş sürüsü havalanıyor; kızlar sevinç içinde göçmen kuşların yurtlarına dönüşüne tanıklık ediyor.

Irmak kuduruyor. Ayların sessizliği geride kaldı, şimdi coşkun akmanın zamanı. Şimdi bembeyaz köpükleriyle önüne çıkan her şeyi sularına katarak, vadiyi yara yara aydınlığa doğru akıyor. Aylarca sessiz, aylarca ölü gibi yatan ırmak, şimdi güneşin doğduğu yere doğru akarken, üzerine düşen güneş ışıklarını

sularıyla harmanlıyor, bütün bu renk cümbüşünü doğaya yeniden sunuyor.

Hayat yeniden yüzünü döndürüyor onlara. Artık hayata geri dönme zamanı. Gençlerden bir grup oluşturuluyor. Şal û şepik'lerini giyiyorlar, çarıklarını sıkıca bağlıyorlar, fişekliklerini kuşanıyor, silahlarını omuzlarına atıyor, dağlara doğru yola çıkıyorlar. Amaçları köye gitmek, olup bitenlere bakmak, ahvali öğrenmek. Yabancılar gitmiştir belki, kimbilir. Belki de dönüş zamanı çok yakın.

Birkaç gün sonra kafile, katırların sırtında birkaç öte beri yükleyip, geri dönüyor. Hiç kimseye rastlamamışlar, hiçbir harekete şahit olmamışlar. Her yer bomboş, civar köyler de boş, hiçbir köylüye rastlamamışlar. Ancak izlerden anlaşılıyor, bazıları köye gelmiş. Bazı kapılar açık bırakılmış, sandıkların kilitleri kırılmış, ocaklarda ateşler yakılmış, yemekler pişirilmiş, kışlık erzak azalmış, samanlıkların tümü boşalmış. Onlardan sonra yabancılar gelmiş oraya. Ama hiçbir yabancıya da rastlamamışlar. Kimseye görünmeden gidip, kimseye görünmeden gelmişler.

Doğru, kimseye görünmüyorlar. Ancak içlerinden biri bir şey yapıyor. Köyden çıkarken bir genç, karataşlarla yapılmış bir evin duvarının dibine çömelerek aptesini tazeliyor. Sonra bir taşla siliniyor, şalvarını çekiyor, uçkurunu bağlıyor, geride bıraktığı pisliğinden tüten buhara bakarak pos bıyıklarını buruyor, pisliğinin üstünü örtme gereği duymuyor, uzaklaşan arkadaşlarına koşarak yetişiyor. Gidenler, gidiş geliş yolunda yaşadıkları her şeyi, en ince detayına kadar anlatıyorlar, ancak delikanlı gerek görmemiş olacak ki, bu küçük ayrıntıyı atlıyor, anlatmıyor.

Delikanlının bıraktığı bu iz, yaptıkları ikinci hata oluyor.

Şimdi ne yapmalı? Yeniden bir araya geliyorlar, tartışıyorlar. Remildar remil atıyor, "Bu yıl erken gelmiş göçmen kuşlarını görüyorum falımızda," diyor. "Gebe tavşanlar görüyorum, dağ başlarına tünemiş kartallar görüyorum. Dünya halaya durmuş,

rengârenk güllerden, envai çeşit çiçeklerden, her tarafı sarmış yeşilliklerden, bütün bunların yaydığı sarhoş edici kokulardan olsa gerek, dünya çıldırmış. Bu kadar güzellik bir arada... hayır hayır hiçbir zaman talihimiz bu kadar yaver gitmedi, hayır uyanık olmalı, tedbir almalıyız, gördüğüm şeyler hayra alamet değil." Yeni bir karara varıyorlar. Derin vadide kalıp bekleyecekler.

Şimdiye kadar hiç sitem etmeden, ağlayıp sızlamadan sessizce kaderlerine razı olup beklediler. Sabır oldular, sabırları sığındıkları dağlar kadardı. Rüzgâra, yağmura, kara, tipiye, fırtınaya borana, karakışa göğüs gerdiler. Geldikleri günden bugüne iki yaşlı dedeyi, üç yaşlı kadını toprağa verdiler. İki delikanlıyı çığa kurban verdiler. Bir delikanlı da yardan düşüp belini kırdı. Biri erkek, ikisi kız, dünyaya üç yeni çocuk getirdiler. Hiç sızlanmadılar, en zor zamanlarda bile kafa kafaya verip çare aradılar, en umutsuz anlarda dengbêjlerinin sesine sığındılar, beklediler. Şimdi yine bekleyecekler.

Günlerden bir gün beklenmedik bir şey oluyor. Güneş doğuyor, ışıklarını yine nehir üstüne salıyor. Kadınlar, temiz çamaşırlarını alarak nehrin kenarına iniyor. Yıkanacaklar. Kayaların saklısına sığınarak soyunup dökünüyorlar. Uzun iç donlarıyla soğuk, buz gibi ırmağa girip, yıkanıyorlar.

Uzaktan sesler duyuluyor. Anlayamadıkları, rüzgârın, fırtınanın sesine benzeyen bir ses... Gür, karmakarışık, derinden uğultular bırakan, şimdiye kadar hiç duymadıkları, alışkın oldukları seslere benzemeyen bir ses. Kuzey dağlarının ucunda, kara kartallara benzeyen iki şey beliriyor gökyüzünde. Kartal deseler değil, bildikleri kartallara benzemiyor. Alçalarak, yükselerek, ardlarında mahşeri bir gürültü bırakarak uçuyorlar. Yaklaştıkça büyüyorlar. Ne olabilir bu acayip şeyler? Irmakta yıkanan kadınlar kızlar, yerlerinde kalıp ellerini yüzlerine siper yapıyor, gökyüzünde uçan şeylere bakıyorlar. Gördükleri hiçbir şeye benzemiyor bu tuhaf mahlûklar. Gayri ihtiyari el sallamaya başlıyorlar, ellerindeki çaputları, peştemalları, elbiseleri sal-

lıyorlar. Uçan yaratıklar göklerini bir süre işgal ettikten sonra vadinin dibindeki dağların ardında gözden yitiyorlar. Bir süre sonra, bu kez güneyden giriyorlar menzillerine, üstlerinden bir daha uçuyorlar. Bu kez aqilmed'leri bu tuhaf şeylere bir anlam veriyor, "Bu uçan şey balefir..."* diyor. "Uçak diyorlar onlara. Biyanî'lerindir bunlar... sizi görmesinler, acele gizlenin..."

Artık çok geç. Uçaklar demirden kartallar misali başlarının üzerinden iki tur atıp gözden kayboluyorlar.

Bu coşkuları, kadınların uçaklara el sallaması, yaptıkları üçüncü hata oluyor.

Uçakların gelişinin üzerinden bir gün geçiyor bir şey olmuyor, iki gün geçiyor, üç gün, bir hafta, iki hafta hiçbir şey değişmiyor, kimse görünmüyor. Üçüncü haftanın sonunda, vadiye gelen yollarda nöbete durmuş savaşçılar artık geri dönüyor, çobanlar sürülerini otlatmaya çıkarıyor, avcılar ava çıkıyor, dengbêjler ırmak kenarında türkü söylemeye gidiyor, kadınlar kızlar ırmağın sularına yine girip yıkanıyorlar, hayat normale dönüyor. Gökyüzü yine onlara kalıyor, ay ve yıldızlar yine sadece onlara ışık gönderiyor, açmayan çiçekler açıyor, patlamayan tomurcuklar patlıyor, tabiat yarım bıraktığı şenliğine geri dönüyor.

Bir yirmi gün daha hayat olağan seyrinde devam ediyor. Yirminci günün sonunda artık hayatlarının da son gününe geliyoruz. Etraf artık iyice ısınmış, balarıları çiçekten çiçeğe konuyor, zehirli yılanlar bile deliklerinden çıkmış kızgın kayaların kıvrımlarında güneşe yatıp deri değiştiriyor. İşte böyle bir günde güneş, yavaş yavaş yükseliyor, her yere hayat veriyor. Suda yansıyan güneş ışıkları kayalara vuruyor. Son gün tabiatın uyanışıyla duru bir renk cümbüşüyle başlıyor hayat. Su sesi ve kuş cıvıltıları bütün sesleri bastırmış, gökyüzü berrak, gökyüzü masmavi bir renge bürünmüş. Bulutsuz gökyüzünde bir tek kuş bile uçmuyor.

---

* Uçak. (ç.n.)

İri, uzun boylu, burma bıyıklı, şal û şepik giymiş bir delikanlı mağaranın kapısında beliriyor. Bir süre durup etrafı süzüyor. Gülümsüyor. Bu dinginlik, bu sükûnet, bu tarifsiz güzellikler, bu sarhoş edici manzara, insanın kanını kaynatan bu görkemli doğa, bu tekmil coğrafya, bu balta girmemiş orman, bu el değmemiş yerler, bütün her şey onun, onların. Üstü başıyla oynuyor, gevşemiş uçkurunu sıkıyor, yokuş aşağı salınarak ırmağa doğru inişe geçiyor. Irmak kenarında aralarından su akan iki taşa ayaklarını koyup çömeliyor, elini buz gibi suya daldırıyor. Elleri kamaşıyor, bütün vücuduna bir serinlik yayılıyor. Duru su, soğuk su. Suyu avuçluyor yüzüne atıyor. Boynunu ovuşturuyor ıslak elleriyle. Ayağa kalkıyor, şepik'in kollarıyla yüzünü kuruluyor, ıslanmış bıyıklarını buruyor. Bir kuş sesi geliyor kulaklarına. Gayri ihtiyari kafasını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Alacalı bir kuş uçuyor ormanın üzerinde. Kuş kanat çırpmıyor, bütün bu dinginliğe bir katkı yaparcasına adeta süzülüyor, ahengi bozmamaya özen gösteriyor sanki. Ona doğru uçuyor kuş. Bir atmaca olabilir mi? Veya şahin? Evet bir şahin bu, bütün avcıların rüyalarını süsleyen bu kuş, alaca bir şahin. Kuşu tanımanın verdiği gururla gülümsüyor, ırmağı arkasına alarak mağaraya doğru ilerliyor.

Ve mahşeri bir gürültüyle bir şey patlıyor. Patlama sesi her yeri dolduruyor, dağlarda yankılanıyor önce, sonra perde perde yayılıyor tekmil vadiye, uçurumları aşarak en saklı kuytuluklara ulaşıyor. Bütün o huzur verici sükûnet, doğanın o anlatılmaz ahengi, bu patlama sesiyle birlikte tarumar oluyor. Cümle mahlûkat kaçışıyor, kuşlar sürüler halinde gökyüzüne kanat çırparak uçuyor. Delikanlı, önce bir sızı, sonra anlatılmaz bir acı hissediyor içinde. Sesin ne sesi olduğu ve nereden geldiğini kestiremiyor önce. Şaşkın bakışlarla çevresini süzüyor delicesine, kimseyi göremiyor yakınlarında. Şimdiye dek hissetmediği bir sıcaklık kavurucasına bütün bedenine yayılıyor, gövdesi ağırlaşıyor. Vücudunu alevler sarmış gibi, kızgın alevlerin yalımında

yanıyor. Ilık bir sıvı dökülüyor her yerinden. Elini götürüyor, gördüğü kandır, evet kanıyor. Can havliyle adımlarını hızlandırıyor. Birkaç adım attıktan sonra bacakları ağırlaşmış bedenini taşıyamıyor. Diz üstü çöküyor istemeden. Bir süre öyle kalıyor, hızlı hızlı soluyor, rengârenk ağaçlara, duru gökyüzüne, yakınında duran mağaraya bakıyor çaresiz gözlerle. Bir adım daha, belki iki adım, üç adım, ha gayret. Daha fazlasını beceremiyor. İkinci bir patlama duyuluyor, bu kez sanki daha şiddetli. Ardından bir daha. Yüzüstü yere düşüyor. Ta gözlerinin içine kadar sokulmuş toprak, yeni mekânı oluyor artık.

Birkaç savaşçı, ellerinde tüfeklerle mağaradan fırlıyor. Hızlı, keskin gözlerle etrafı süzüyorlar. Ortalıkta kimse yok.

Nedir bütün bunlar, ne oluyor?

Namluya kurşunlar sürülmüş eller tetikte, etrafa dağılıyorlar. İki kişi yere serilmiş delikanlıya doğru gidiyor. Cesede varmadan gök gürlemesine benzer bir patlama sesi daha duyuluyor, ses dağlarda çabucak yankısını buluyor. Artık patlamaların ardı arkası gelmiyor. Şimdi bu mahşeri seslere, bir mitralyöz sesi karışıyor. Tüfekliler, henüz silahlarını ateşlemeye fırsat bulamadan birer birer toprağa düşüyor. Irmağın berrak sularına şimdi kan kırmızısı karışıyor. Mitralyözlerden çıkan her kurşun, genç bedenlerden biraz daha kan akıtıyor. Mağaradan birkaç kişi daha çıkmak istiyor, ancak mitralyözler aman vermiyor. Mahsur kalıyorlar içeride, kümeste kıstırılmış tavuklar gibi çaresiz.

Ve yabancılar şimdi teker teker gizlendikleri kaya oyuklarından, siper yaptıkları ağaç gövdelerinin arkasından çıkıyorlar. Açık yeşil kıyafetleriyle, tepeden tırnağa silahlılar. Mağaranın çevresini sarıyorlar. Derelerin kumu, ağaçların yaprakları kadar çoklar. Her taraftalar, her yeri dolduracak kadarlar. İki zabit mağaranın çok uzağında, onları yönetiyor. Mağaranın ağzında bir iki silah sesi duyuluyor, sonra bütün sesler kesiliyor. Yabancılar kimsenin silahına davranmasına fırsat vermiyor. Şimdi mağara kurşun sağanağı altında. Önce tüfeklerle, sonra mitralyözlerle

ateş ediyorlar, en sonunda mağaranın ağzına top namluları çevriliyor. Art arda, düzenli birkaç top atışı yapıyorlar.

Öğleye kadar, güneş tam tepelerine gelip kuruluncaya kadar durmadan ateş ediyorlar. Mağaradan hiçbir ses duyulmuyor. Sanki içinde hiç insan yokmuş gibi, sanki oraya hiçbir insan ayağı değmemiş gibi, ne bir hareket, ne bir işaret... Yalnızca mağaranın girişinde birkaç tahta çocuk oyuncağı ve duman tüten birkaç kilim...

Öğleden sonra askerler, yavaş yavaş mağaraya doğru gidiyor. Mağaranın ağzını, çalı çırpı ve kuru otla doldurarak ateşe veriyorlar. Mağaranın içi dumanla doluyor.

Çalı çırpı alev alıyor, kuru odunları ateş sarıyor, mağara dumanla doluyor. Yer yer silah sesleri duyuluyor hâlâ, her yerden duman tütüyor.

Şimdi mağaranın ağzından, kudurmuş ateşin gemlenemez alevleri fışkırıyor. Top atışları belirli aralıklarla devam ediyor.

Akşama doğru, güneş kızıl bir renge bürünüp batıdaki dağların ardına gizlenmeye hazırlandığı anda, askerler ateşi kesiyor. Hepsi çok yorgun. Birden bire, sanki hiçbir şey olmamış gibi doğa eski dinginliğine bürünüyor. Her yere büyük bir sessizlik çöküyor. Ancak bir farkla, şimdi her yer bir savaş alanı... Gizli cennetleri şimdi tam bir cehennem... Ateşin sardığı ağaçlar hâlâ yanıyor, mağaranın çevresinden dumanlar yükseliyor. Her yer hayvan leşleriyle dolu, her ağacın altında, her taşın yanında bir koyun, bir sığır, bir at, bir eşek ölüsü var. Sıcak bastırmış, her yer sıcaktan alev alev yanıyor. Sabahtan beri susmayan silahların gazabı yeri göğü sarmış, silahlar cehennem sıcağını kusmuş etrafa. Şimdi ne kuş sesleri duyuluyor, ne çiçek kokuları. Her yere ölüm kokusu sinmiş.

Zabit ve askerler, elleri tetikte mağaranın ağzında durup içeri bakıyorlar, bir süre içerden gelebilecek bir hareket, bir ses bekliyorlar. Dumanın doldurduğu mağaranın içinden hiçbir ses gelmiyor. Her şeyin sonu gelmiş... Ne saklanmanın, ne bekleme-

nin, ne umut etmenin, ne dönüş isteğinin, ne kederlenmenin, ne korkmanın bir faydası var artık.

Bir anda, hiç beklenmedik bir şey oluyor, ancak uzun kış gecelerinde anlatılan efsanelerde olabilen bir şey... Bu cehennemi dumanın içinden bir küçük köpek yavrusu çıkıyor. Köpeğin arkasından da zar zor yürüyebilen küçük bir çocuk...

İki, iki buçuk yaşlarındaki çocuğun yüzüne is bulaşmış, gözlerine duman dolmuş, öksüre öksüre çıkıyor. Benekli bir deri geçirilmiş üzerine, saçları kökten kesilmiş. Kokuyor çocuk, ter kokuyor, sidik kokuyor. Yüzü, elleri küçücük. Askerleri görünce karşısında elini kaldırıyor, bir şeyler anlatmak istiyor. Beceremiyor. O sırada bir zabit, tabancasının namlusuna bir mermi sürüp doğrultuyor çocuğa. "Onlardan hiçbir iz kalmamalı!" diyor kendi diliyle. Çocuk hiçbir şeyin farkında değil. Subayın söylediklerinden hiçbir şey anlamıyor; elini küçük köpeğin sırtında gezdiriyor, oynuyor onunla. Badem bıyıklı bir başka zabit atılıyor, arkadaşının tabancasını ateşlemesine izin vermiyor.

Badem bıyıklı zabit çocuğu kucağına alıyor, sağ eliyle başını okşuyor. Çocuk, hiçbir şey anlatmayan gözlerle adama bakıyor.

İşte bu çocuktur Baz.

Ve hikâyesi böyle başlıyor.

3. BÖLÜM
Doğum

Baz'ın, hiçbir zaman bütün ayrıntılarını öğrenemeyeceği hikâyesi işte böyle başlıyor. Kan, ölüm, korku ve vahşetle...

Ya Kevok'un?

Onun hikâyesi de Dağlar Ülkesi'nde, Baz'ın hikâyesinden yaklaşık yirmi yıl sonra, baharın bitimine yakın sıcak bir günde başlıyor. Dağlar Ülkesi'nin bir büyük kentinin tren istasyonunda...

İstasyondaki bir askeri trenin önündeyiz şimdi. Yine yol görünüyor bize. Bu kez bilmediğimiz, yabancı bir diyara doğru gideceğiz. İstasyon mahşeri kalabalık, kadınlar, erkekler, yaşlılar, gençler, çocuklar karışık, düzenli olmayan uzun kuyruklar oluşturmuş trenin önünde, adlarının okunmasını bekliyorlar. Sırası gelen, adı okunan trene binecek, gidecek. Vagon kapılarının önünde zabitler bekliyor, bir de silahlı askerler. İstasyonun tümü askerin denetiminde, gişelerin önünde, büyük kapıda, her yerde elleri tetikte askerler var. İstasyonun dışında, belirli noktalarda da nöbetçiler nöbete durmuş, bütün bölge askeri araçlar, tanklarla çevrili. İstasyonun çatılarına yerleştirilmiş hoparlörlerden askeri marşlar çalınıyor durmadan.

Bugün olağan bir gün değil, mahşer günü bugün, yurdundan kopartılanlar için kıyamet, yani göç günü.

Sürgün günü bugün. Yaban ellere doğru gidişin günü...

Bugün generallerin günü aynı zamanda.

Bugüne gelinceye kadar gelişmeler şöyle seyretti: Yaklaşık iki ay önce, Büyük Ülke'nin başkentinde, bir gece, sabaha doğru, horozlar yeni yeni ötmeye başlamışken, hikâyemizin başında General Serdar diye adlandırdığımız ordu komutanının önderliğinde bir grup general, ülkenin kralına başkaldırıp yönetimi ele geçirdiler. Kralı ve iki danışmanını hemen öldürdüler, hükümet başkanını ve tüm üyelerini tutuklayıp zindana attılar. Ve ulusal radyodan çalınan askeri marşlar eşliğinde bundan sonra her şeyin kendilerinden sorulacağını bütün ülkeye, bütün dünyaya ilan ettiler. Attıkları ilk adım, kanlı bir adımdı. Sonrakiler de kanla devam etti. Bütün muhaliflerin sesini kıstılar, muhalif teşkilatları lağvettiler; bu teşkilatların on altı liderini idam ettiler. Geride kalanları hapishaneye attılar. Grevi, lokavtı, her türlü yürüyüşü yasakladılar. Birçok gazete kapattılar, sakıncalı gördükleri kitapları, dergileri yasakladılar. (Yalnızca, kendilerine methiye dizenlere izin verdiler.) Bütün ülkeyi, ilan ettikleri sıkıyönetimin demirden postalları altında inim inim inlettiler.

Bugün herkes, generallerin koyduğu kurallara göre yaşamak, hatta yemek yemek, oturup kalkmak, konuşmak, düşünmek zorunda.

İhtilalden sonra, Welatê Mezin dediğimiz Büyük Ülke'nin diğer küçük ülkelerinin önde gelen âlimleri, farklı fikirlere sahip siyasetçileri bir bir tutuklandı. Her türlü siyasal, kültürel faaliyet yasaklandı. Dağlar Ülkesi'nin iki ünlü lideri idam edildi. Şimdi de General Serdar ve arkadaşları yeni bir ferman çıkarmışlar: Dağlar Ülkesi'nin önde gelen bütün büyük aile ve aşiretleri yerlerinden edilerek, uzak diyarlara gönderilecekler.

İşte bugün, bu fermanın hayata geçirildiği gündür.

Sıcak, yapış yapış bir sıcak... Güneş henüz tepeye oturmamış, buna rağmen her yerde cehennemi bir sıcak hüküm sürüyor. Gökyüzü açık, berrak, ürkek birkaç bulut var sadece. Bu aydınlık gün, sürgünün ruh karartıcı kasvetiyle hiç uyuşmuyor. Ferman çıkmış, dönüş yok, gidecekler. İnsanlar bir kâbusun içindeymiş

gibi yaşıyorlar, olanlara bir anlam veremiyorlar. Bu kadar büyük aileleri, bu sayısız insandan oluşan aşiretleri kısa bir süre içinde yerinden etmek, adını bile duymadıkları yerlere göndermek, nasıl bir şeydir, nasıl bir mantıkla izah edilebilir, anlamıyorlar.

Bütün bunlar neden?

Herkes hâlâ birbirine bu soruyu soruyor, ancak bugün yaşadıkları inkara gelmez bir gerçek. Bu sıcak gün, bu tepeden tırnağa silahlı mağrur askerler, bu kocaman bir tırtıla benzeyen tren, burada bulunmaları, bu kuyruklar, hayatlarının dönüm noktası olacak bu istasyon, bugün gördükleri şeyler hayal değil, her şey gerçek. Üstelik onların gerçeği. Hayatları zaten bir kâbusa benziyor, ancak bugün yaşanan gerçek bir kâbus. Dağlar Ülkesi'nin insanı... Yalnız, ezik, bilgisiz; kavrulmuş yüzleri, burma bıyıkları, uzun boyları, ince gerdanları; dağ tutkuları, yayla, nehir, göl, vadi, yalnızlığa mahkûm bir hayatın sevdalıları; direnişin, kavganın insanları, savaş içinde büyüyen, afetlere kurban giden, katledilen, kaderin ve kederin insanları...

Şimdi olduğu gibi.

Vagonların önündeki uzun kuyruklarda trene binmek için sıralarının gelmesini bekliyorlar. Boynu bükük, yorgun, gözlerinin feri kaçmış... Yol hazırlıklarını yapmaları için askerler, sadece iki gün mühlet verdiler. İki gün önce dayandılar evlerinin, işyerlerinin kapılarına, generallerin çıkardığı fermanı yüzlerine okudular: "Kısa süre içinde hazırlanacak ve buradan gideceksiniz. Her şey durulunca tekrar döneceksiniz evlerinize. Ferman böyle..." Kısa süre içinde... Ne zamana kadar? Gideceksiniz... Nereye? Ortalık durulduğunda... Ne zaman? Ortalığın durulduğuna kim karar verecek? Huzur geri geldiğinde... Kime göre? Kırk sekiz saat içinde hazır olacaklar. Zaruri eşyaları ne, yanlarına ne alacaklar? Dağlara mı çıkmalılar? Ataları gibi kaçıp vadilere mi saklanmalılar? Peki sonra ne olacak? Kırk sekiz saat... Yanıtlanmamış binlerce soruyla dolu, kırk sekiz saat, tedirginlikle geçen kırk sekiz saat, kuşku dolu, korku dolu... Çaresizlik dolu uzun bir kırk sekiz saat...

Kırk sekiz saatin sonunda, askerler onları teker teker evlerinden aldılar, askeri kamyonlara doldurup istasyona götürdüler. Ne yapabilirlerdi? Hiç, hiçbir şey... Kaderlerine boyun eğmekten başka hiçbir şey... Son gece, gözlerine uyku girmeden, giyinik, denklerini hazırlamış günün ağarmasını, askerlerin gelip onları evlerinden almalarını beklediler. Birkaç parça elbise, altın, ziynet eşyası ve paradan başka yanlarına hiçbir şey almadılar. Ne kutni kumaş dolu sandıklarını, ne gümüş yemek takımlarını, ne tenekelerdeki ballarını, yiyecek dolu küplerini, ne ibrişim örtülerini, ne koyun yününden yapılmış yatak yorganlarını, ne süt yoğurt yayıklarını, keseler dolusu armağanlarını, ne kitaplarını, ne okuma rahlelerini, ne duvar içlerine, samanlıklara sakladıkları yasak mevkutelerini, ne de babalarının, atalarının duvarlarını süsleyen fotoğraflarını... Ne yemyeşil ovaları bir rüzgâr hızıyla aşan rahvan atlarını, çakır duru seglavi kısraklarını, ne sürülerine bekçilik yaparken canını veren kurt köpeklerini, ince belli tazılarını... Ne yüzlerce koyundan oluşmuş büyük sürülerini, uzun ibikli dövüş horozlarını, besledikleri güvercinlerini, av için kafeslere kapattıkları kekliklerini... Hiçbir şeyi almadılar yanlarına. Bir sabah hakiler giyinmiş askerler dayandılar kapılarına. Çıktılar. Binlerce yıldan beri ocakları hiç sönmemiş sıcak evlerinden yanlarına sadece kendilerini alarak çıktılar yola.

Böyle bir fermana hazırlıklı değillerdi, beklemiyorlardı. Tam tersine, gün geçtikçe askerlerin kışlalarına döneceğini, sokakları normal hayata terk edeceklerini, hayatın normale döneceğini sanıyorlardı. Ordu iki aydan beri iktidardaydı. Her şey generallerin istediği gibi olmuştu, hedeflerine varmış, her yeri denetimlerine almış, istedikleri her şeyi, ciddi hiçbir direnişle karşılaşmadan yapmışlardı. Yeni fermanlarla, zor ve şiddetle, zaten sıkı olan hayatı daha da sıkmanın gereği var mıydı? Dağlar Ülkesi'nin insanları, her zamanki saflıklarıyla böyle düşünüyorlardı.

Bir kez daha yanılmışlardı. Şimdi yol görünmüştü onlara. Çocukların kimisi ağlıyor, kimisi uyuyor, kimisi de annelerinin eteklerine sıkıca yapışmış bırakmıyor. Yaşlı adamlar peronun dibindeki siyah, uzun tahta kanepelere çömelmiş, kahırla pipolarını çekiştiriyorlar, yaşlı kadınlar başlarını ellerinin arasına almış düşünüyorlar. Daha yaşlı olanlar ise, uzaklara bakarak, daha önce yaşadıkları buna benzer günleri düşünüyor, başlarına gelenin son felaket olmadığını gösterircesine anlamlı gözlerle etrafı süzüyorlar. Kimbilir, belki de bunların hiçbirini düşünmüyorlar, belki de sadece uzun hayatlarına bakıyorlar, uzun hayatları boyunca yaşadıkları bütün anlamsızlıklara, boşluklara... Genç erkekler asık yüzleriyle, genç kadınlar alacalı bulacalı çarşaflarıyla, delikanlılar ise esmer yüzleriyle kahırla bekliyorlar.

Gözler, onların gözleri... Gözlerin yaydığı keder, kahır, endişe, yorgunluk, korku... Hepsinden önemlisi korku... Her şeyin yarattığı bir korku, belirsizliğin, dünün, bugünün, yarının, gelecekle ilgili hiçbir bilgiye sahip olamamanın korkusu... Şimdi birlikte yola çıkacak, aynı kaderi paylaşacak bütün bu insanların tek ortak yönleri bu korku, korkunun biçimlendirdiği belirsiz bir kader. Bu korku aracılığıyla birbiriyle alışverişe giriyorlar, başka da bir ilişkileri yok birbirleriyle. Her bir aile, her bir sülale bir yerden getirilmiş. Kimi ağa ve beyler köylerden getirilmiş, kimi aşiret liderleri kasabalardan toplanmış. Kimi şeyhler, seyitler, ruhani liderler de dağ köylerinden getirilmiş; kimi doktor, avukat, mühendis, eczacı gibi okumuşlar da büyük kentlerden alınmış. Her biri bir yerden getirilmiş bütün bu aileler, biraz sonra hep birlikte aynı yöne doğru yola çıkacaklar.

Biraz sonra hareket edecek olan bu tren, ilk sürgün seferini yapacak. Kimbilir daha kaç tren kalkacak bu perondan? Yeni fermanın kapsamı çok geniş. Yüzlerce aileyi, sülaleyi kapsıyor. Trenler günlerce, haftalarca, belki de aylarca sefer yapacak, sürgün insanlarını, vagonlarına doldurulmuş eşya gibi yükleyip boşaltacak.

Hoparlörün sabahtan beri tiz bir sesle etrafa yaydığı askeri marşlar birden kesiliyor. Alan doğal seslere kalıyor. Bir çocuk ağlıyor, yaşlı bir adam kesik kesik, derinden öksürüyor, istasyonun uzağına gelmiş bir manga askeri hizaya sokmaya çalışan komutanın kesin komutları duyuluyor. Herkes yüzlerine yayılmış bir endişeyle bekliyor. Birden istasyonun büyük kapısında bir general, beraberinde altı zabitle beliriyor. İstasyonda bulunan bütün asker ve zabitler, esas duruşa geçip selama duruyor. General ve mahiyetindekiler, kafaları önlerine düşmüş bekleyen insanları süzerek peronun ortasına kadar geliyor. Durup bir süre sert bir bakışla bekleyenleri, trenin her iki ucunu süzüyor ve emir subayının getirdiği kalın dosyanın sayfalarını ağır ağır çeviriyor. Altı zabit, ellerindeki kâğıtlarla trenin ön kısmına, sonra diğer üç zabit de trenin arka kısmına koşar adımlarla gidiyorlar. General, yanında korumalarıyla, gerisin geri istasyonun büyük kapısına doğru gidiyor.

Ve göç başlıyor. Vagon kapılarının önüne dikilmiş zabitler, ellerindeki listelerden, yüksek sesle isimleri okumaya başlıyor. Adlar, sürgünlerin adları, soyadları, baba adları, dede adları, büyük büyükbabalarının adları, aşiretleri, sülaleleri, aile adları, yaşadıkları yerin adı, birbirinden farklı binlerce ad... Adları, kaderleri, fermanları... Adı okunan, zabitlerin diliyle yüksek bir sesle "burada" diyor ve öne çıkıyor. Ailesiyle birlikte; denkleri, valizleri, sandıklarıyla birlikte. Vagonun kapısına geliyor, zabitin önünde duruyorlar. Zabit yeniden adlarını soruyor, geldikleri yeri; kaç kişi olduklarını sayıyor, verilen cevapları elindeki kâğıtla karşılaştırıyor, sonra kâğıda bir şeyler yazarak onları bir askerin gözetiminde vagona bindiriyor. Bir iki saat bu karmaşa, bu curcunayla geçiyor. Sonra istasyon birden boşalıyor. Orada hiçbir şey olmamış gibi. Bütün o insan kalabalığı oraya uğramamış gibi... Bütün o askeri marşlar orada çalınmamış gibi bir sessizliğe bürünüyor. Ortalık sadece birkaç tembel sokak köpeğine kalıyor. Bir zafer kazanmış gibi mağrur bir ifadeyle bü-

yük kapının önünde bir put gibi bekleyen general hâlâ orada duruyor. Her şey bitmiş, insanlar vagonlara üst üste istiflenmiş, vagonların kapıları kapanmış, tren kuzeyin Dağlar Ülkesi'nden, güneyin uzak, bilinmedik diyarlarına gitmek için işaret bekliyor. Birden ortalık yine askeri marşlarla çınlıyor. Ve her şeye baskın gelen, her şeyin üstüne çıkan, askeri marşları bile ezen tren düdüğünün kesik kesik, tiz uzun sesi duyuluyor.

Tren hareket ediyor, kara bir yılan gibi rayların üstünde kıvrılıyor. Kara taşlardan yapılma istasyon binası geride kalıyor. Üç renkten meydana gelmiş Büyük Ülke'nin gönderde sallanan bayrağı kayboluyor. Şehrin iki üç katlı çarpık binaları teker teker geride kalıyor. Yerel kıyafetleriyle caddelerde, sokaklarda dolaşan ahali tek tük, gruplar halinde menzile girip çıkıyor. Sürgünlerin çocuklarını zabitlerin diliyle eğiten okul binaları geride kalıyor. Tren gidiyor, askeri alanların yanından geçiyor; topları, tüfekleri, askeri kamyonları, silahlı nöbetçileri, barakaları, cephanelikleri, talim, atış alanlarını, jimnastik, eğitim sahalarını birer birer geride bırakarak gidiyor. Şehirden çıkıyor, güneye doğru, yemyeşil, uçsuz bucaksız bir ovaya dalarak gidiyor.

Sürgünlerle birlikte binip yolculuk ettiğimiz tren on bir vagonluktur. Bir vagon zabitlere ayrılmış. Birinde mutfak var, geriye kalan dokuz vagonda sürgünler, bir de onlara refakat eden askerler var. Her vagona yaklaşık kırk kişi bindirilmiş. Biz, hikâyemiz için hayati önem taşıdığından, Kevok için, Baz için baştan üçüncü vagondayız.

Baz? Baz'ın hikâyesi için?

Evet Baz'ın hikâyesi için de. Çünkü Baz da bizimle birlikte seyahat ediyor. Bir sürgün olarak değil, sürgünlere refakat eden bir zabit olarak. Üçüncü vagonun komutanıdır Baz. Vagonun emniyeti ondan soruluyor.

Mağaranın ağzından ateşin, dumanın çıktığı o mahşeri günün üzerinden yaklaşık yirmi yıl geçmiş. Baz şimdi, yirmi iki, yirmi üç yaşlarındadır. O ölüm gününün üzerinden bir ömür

geçmiş. Geçen zaman birçok şeyi değiştirmiş. Artık ne o gün patlayan silahların sesi duyuluyor, ne de o yangının kıvılcımları bugüne kalmış. Hiç kimse, bizden başka hiç kimse o güne ait hiçbir şey bilmiyor; o günü kimse hatırlamıyor. O gün sanki hiç yaşanmamış, sanki böyle bir zamana hiç kimse şahit olmamış gibi. O günden geriye sadece Baz kalmış. O günün bir gölgesi, o günün bir izi, o günün bir işareti, bir yadigârı gibi...

Baz bugün bir zabit; genç bir teğmen, coşkulu, heyecanlı, kabına sığmayan bir teğmen. Kendine güvenen, kendinden emin, başı dik, mağrur, bilgili bir teğmen. Baz nasıl zabit olabildi? Zaman zaman geriye dönerek anlatacağımız bu hikâyenin ayrıntıları çok uzun. O, bugün bir zabit. Şimdi başında haki bir kep, üzerinde yazlık üniformasıyla, üçüncü vagonun ara kapısının önünde durmuş, selametinden sorumlu yolculara bakarak, üzerine aldığı görevin kutsiyetini düşünüyor. Kafasından geçen her şey ileriye dönük. Soğuk, yalnız geçen kasvetli günler geride kalmış artık, amacına ulaşmış, teğmen olmuş, üzerine askeri üniformayı geçirmiş, silah kuşanmış, kutsal görevinin başına geçmiş.

Hayata yeni atılıyor. Teğmen olmuş olmasına ama hayata asıl bundan sonra komuta edecek. Bu tren, bu insanlar, bu yolculuk, Büyük Ülke'de hüküm süren bu sıcak günler... Bütün bunlar gerçekleştirmek istediği hayallerinin ilk adımı henüz... Bu yolculuk ilk resmi görevi, her şeyin başlangıcı. Komutanlığının ilk görevi... Sağ eli, kemerine bağlı tabancanın kabzasında, aşağılarcasına kendisine teslim edilmiş yolculara bakıyor. Bakışları şimdiden emredici, şimdiden delici...

Baz, yirmi yıl önce ölümün, ateşin ve vahşetin içinden çıkmış çocuk değil bugün, uzun boyu, keskin bakışları, kendisine emanet edilmiş tutsakların yüzlerine benzeyen yanık esmer yüzü, yakışıklı endamı, sinek kaydı tıraşı, küçük ağzı, ince dudakları, uzun ince burnu, geniş alnı ve boncuk, şahin gözleriyle çakı gibi bir teğmen artık. Gözleri, ciddi bakan gözleri, soğuk bakan gözleri, içinde dehşetin kıvılcımları gizli gözleri... Gözleri, içinde

yalnızlığın soğuk renkleri seçilen, ölüm renkleriyle biçimlenmiş gözleri... Gözleri yalnızlığın alameti...

Artık yalnızlık bitiyor. Artık o, büyük bir ordunun mensubu, o bütün bölgenin tek hakimi olan bir gücün komutanı. Kimsesiz Çocuklar Yurdu'nu, Yatılı Okul'u, Askeri Akademi'yi hatırlıyor şimdi. Evi, okulu, mekânı oralardı. O okulların soğuk duvarları arasında büyüdü anne sevgisinden yoksun, baba şefkatinden uzak. Hiçbir akrabasına rastlamadı hayatı boyunca, kimsesiz büyüdü. Yapayalnızdı. Yalnız ve boynu bükük. Kendisine anlatılanlara göre henüz çok küçükken anne babasını bir trafik kazasında kaybetmişti. Kimsesiz, yapayalnız ortada kalmıştı, onu büyütecek ne bir yakını, ne koruyacak bir akrabası vardı. Bu nedenle devlet onu Kimsesiz Çocuklar Yurdu'na vermişti. Sadece bir kişi onu ziyaret ediyordu, zaman zaman badem bıyıklı bir subay geliyor hal hatırını soruyordu. Hayatının yirmi yıla yakın bir dönemi böyle kimsesiz, böyle yalnızlık içinde geçmişti.

Bugün her şey değişmiş, hiçbir şey eskisi gibi değil, o şimdi ne yalnız ne de kimsesiz. Şimdi içinden geçtikleri ovadan daha büyük bir hayat onu bekliyor. Aştıkları dağlar kadar büyük görevler, büyük sorumluluklar onu bekliyor. Devletin, ordunun imkânları onu bekliyor, hayata mutluluk veren her şey onu bekliyor. Hayatın coşkusu, yeni heyecanlar, arzular, yeni keşifler, yeni yolculuklar, güzel yemekler, pahalı içkiler, güzel kıyafetler, kavuşmalar, ayrılıklar, güzel kızlar, yeni sevgililer, sevgiler, aşklar, sevişmeler her şey şu vagonun penceresinden geçip giden ağaçlar gibi ona el sallıyor, onu çağırıyor. Ve kadınlar, soğuk ve kasvetli yurdun o yapayalnız gecelerinde, yatakhanede herkes uyuduktan sonra, ince battaniyenin altında ısınmaya çalıştığı yatağında, eli apış arasında, durmadan aklına getirdiği, hayal ettiği kadınlar, ipek misali saçları, omuzlarına dökülen örükleri, sürmeli gözleri, etli dolgun dudakları, uzun boyları, diri memeleri, zilli kalçaları, sütun bacaklarıyla kadınlar... Tüm kadınlar onu bekliyor. Artık bundan böyle rahatlıkla yanlarına yaklaşa-

cak, geceler boyu kendi kendine tekrarlayıp zevkten çıldırdığı o en mahrem kelimeleri kulaklarına fısıldayabilecek. Kesik kesik solumaları eşliğinde fısıldadığı her müstehcen kelimeyle birlikte biraz daha ruhlarına nüfuz edecek. Koklayacak, içecek onları, tüm varlığıyla içlerine dalacak, orada kalacak, dakikalarca, saatlerce, günlerce, aylarca, yıllarca, belki de tüm bir ömür boyu. Orada kendine bir yer edinecek. Artık hangi kadını arzularsa tek bir hareketi yeterli olacak. Omuzlarındaki apoletleriyle, arkasındaki ordu gücüyle her şeyi yapabilecek. Bütün düşleri gerçekleşecek. Acele etmeden, telaşlanmadan, endişeye yer vermeden. Hayat şimdi başlıyor. Yıllardır beklediği o gün işte bugün başlıyor. Hoş geldin yeni gün, hoş geldin yeni hayat!

Ve bugünün büyük heyecanı! Baz'ın keyfine diyecek yok. Böylesi tarihi bir dönemde vazife başına geçmiş. Kime nasip olur bu? Ordu, bugün General Serdar sayesinde iktidarda. Her şey onlardan soruluyor, tek sözleri ferman yerine geçiyor. Eğer ordu müdahale etmeseydi, Allah korusun devlet elden gitmişti. Devlet yıkılacak, ülke parçalanacak, iç savaş başlayacaktı. Ordu bütün bu kötülüklerin önüne geçti. Ordunun sayesinde bugün ülkenin her yerine huzur ve sükûnet hakim. Kararsızlığa, kuşkuya, tedirginliğe, güçsüzlüğe, hantallığa, korkaklığa, belirsizliğe, kafa karışıklığına yer yok artık! Başıbozukluğa hiç yer yok!

Köhne tren, uzun uzun siren çalarak, arkasında dumanlar bırakarak, büyük bir gürültüyle gidiyor. Tarlalar, boş araziler, ormanlar, dağlar, akarsular, göller, ırmaklar, köyler, kasabalar ve şehirler geride kalıyor. Zaman akıyor, saatler saatleri kovalıyor, sabah öğlene dönüyor, öğlen ikindiye, ikindi akşama çeviriyor. Tren içindeki yolcuları geceye doğru götürüyor. Tren Dağlar Ülkesi'nin öteki ucuna, onu Büyük Ülke'nin bir başka ülkesinden ayıran kıvrımlı bir nehre ulaşıyor. Şimdi Dağlar Ülkesi'ni arkalarına alıp, Büyük Ülke'nin topraklarından aşağılara doğru, güneye Ovalar ve Çöller Ülkesi'ne doğru gidiyorlar. Soğuk bir

iklimden çıkıp sıcak bir iklime giriyorlar. Dağ soğukları arkalarında kalacak, önlerindeki çöl sıcaklarına gidecekler. Güneş batıyor, kızıl bir renk trene eşlik ediyor, tren bir kızıllığın içinde gidiyor. Bir ormanlık alanda bir karaca sürüsünün yanından geçiyor. Treni fark eden karacalar ormana kaçıyor. Bir kuş sürüsü güneyden gelip, sürgünlerin geldiği kuzeye doğru uçuyor. Uzaklarda, kayalık bir alanda birkaç at dolaşıyor. Bir süre sonra trenin sol yanında bir köy görünüyor. Evleri kocaman taşlardan yapılmış köhne, sessiz bir köy. Birkaç bacadan duman tütüyor. Evlerin önüne çıkıp trene el sallayan kimseler yok.

Üçüncü vagonun nöbetçileri, gaz lambalarını yakıyor. Lambaların ışığı, kalan son gün ışığının aydınlığına karışıyor, vagonun içine loş bir ışık yayılıyor. Baz, kapının bitişiğindeki, komutanları rahat etsin diye askerlerin yumuşak minder koyduğu tahta sıraya uzanmış, dinleniyor.

Vagondakiler sıkıntılı, yerleri dar, oturdukları tahtalar sert, karınları aç, susuz ve çok yorgunlar. Ve en kötüsü belirsizlik, hâlâ nereye götürüldüklerini bilmiyorlar. Yoğun bir koku sarmış her yeri, sigara kokusu, kusmuk kokusu, ter kokusu, altını pisleten çocukların kokusu... Hepsi karışmış birbirine. Vagonun pencereleri lehimlenmiş, açılmaları imkânsız. Her iki kapısı da kapalı, önlerinde nöbetçiler var. Sadece Baz'ın önünde uzandığı kapı zorunlu durumlarda açılıyor. Yerlerinden kopartılmış sürgünlerin tutsaklığı şimdiden başlamış. Kıpırdamaları mümkün değil, uyumak, uzanmak, kalkmak, yürümek imkânsız. Sadece bir kez nöbetçilerin gözetiminde tuvalete gidebiliyorlar. Yaşlı bir kadının ayakları şişmiş. Kalçalarında cılk yaraları olan bir başkası vagonun ortasında yere uzanmış, askerlerin dürtüklemesine rağmen yerinden kalkamıyor. Çocuklar ağlıyor, anneleri kendi dillerinde ninniler söylüyor onlara, nafile. Yaşlılar kendi aralarında fısıldaşıyor. Bir genç, sanki sürgüne gitmiyormuş gibi, sanki bu kapalı, boğucu vagonda değil de dağ başındaymış gibi elini kulağına götürmüş, yanık sesiyle stran söylüyor.

Bu meçhul yolculuk ne kadar sürecek? Niçin bu ülke böyle? Herkese yetecek kadar bu uçsuz bucaksız ülke niçin durulmuyor? Niçin bu siyasal depremler? Ülke niçin, doğal depremlere dayanabilen bu dağlar, göller, ovalar, nehirler, tarlalar gibi siyasal depremlere karşı duramıyor? Kim bunun sorumlusu? Askerler mi? Kapının önünde bütün kibiriyle oturmuş şu genç subay mı? Generaller mi? Öldürülen kral mı? Bu ülkede yaşayan insanlar mı? Yoksa kendileri mi? Kim? Belki de hiç kimse. Belki de başlarına gelen bütün bu musibetler kaderlerinde yazılı, kimbilir?

Akşam iniyor. Gökyüzünde yıldızlar beliriyor, bir bir yanarak gökyüzünü aydınlatıyor. Sürgünler, her yerleri sızılar içinde birbirine bakıyorlar, bazıları mışıl mışıl uyuyan, bazıları annelerinin kucağında uyuklayan çocuklarına, pencerelerden uzaklara, gökyüzünde parlamaya başlayan yıldızlara bakıyor. Bu yıldızlar onların değil mi? Yaylalarının, dağlarının, vadilerinin yıldızları değil mi bunlar? Şimdi gözleri yıldızlarda, yaylalarından, dağlarından, vadilerinden uzaklaşıyorlar. Şimdi yaylaları, dağları, vadileri onlara bu yıldızlar kadar uzak. Bir daha yaylalarının, dağlarının, vadilerinin havasına yeniden ne zaman kavuşacaklar? Hiçbir bilgileri yok, onlara kimse bir şey söylemiyor. Sadece gidiyorlar, bu rayların üstünden kayarak, nereye gittiklerini bilmeden, ne zaman döneceklerini hiç bilmeden gidiyorlar. Gökyüzünde gittikçe çoğalan yıldızlar, yüreklerini burkuyor, memleketlerini düşürüyor akıllarına, ocaklarında küllenmemiş közleri, çağlayan misali akan sularını, dağlarındaki karı, temiz havayı ve şehvetli yaz gecelerini hatırlatıyor onlara.

Yemek dağıtılıyor. Dağıtılan şeye yemek denirse eğer. Kişi başına bir parça kuru ekmek, on kadar zeytin ve plastik bir bardağın içinde çoktan soğumuş çay. Dağıtırken, bir yandan da askerler uyarıyor, yarın sabaha kadar bu kursaklarından geçen son yiyecek olacak. Yemekle birlikte mırıltılar, ninniler kesiliyor, öksürükler tutuluyor, stran susuyor. Kuru ekmeğe saldırıyorlar.

Uyuşmuş bacağını ovuşturan Baz, pürdikkat onlara, hareketlerine, yemek yemelerine, yüzlerine, mimiklerine bakıyor. Daha yemek yemeyi bile beceremeyen bu cahil cühela takımı, hangi cesaretle devlete başkaldırmaya yelteniyor? Devletin bir fiskeyle her şeylerini tarumar edebileceğini, bütün mallarına mülklerine el koyabileceğini bilmiyorlar mı? Bu kaçıncı yenilgileri? Bu kaçıncı burun sürtmeleri? Daha önce başlarına gelenlerden de mi haberleri yok? Bu güruh, bu başıbozuk takımı, bu yoksul cahiller kim oluyorlar da devlete, orduya başkaldırıyorlar?

Bunları çok iyi tanımalı. Şimdiye kadar hiç görmediği, hayatları hakkında hiçbir bilgisi olmayan, yoldan çıkmış, aldatılmış, dış düşmanların oyuncağı haline getirilmiş bu mahlûkları çok iyi tanımalı. Başkaldırıları, devlete verdikleri zararlar, çıkardıkları zorluklar hakkında çok şey okuduğu bu insanlarla şimdi ilk defa karşılaşıyor. Akademi'de devleti bekleyen muhtemel tehlikeler bahsi açıldığında söz hep bunlara getirilirdi. Bütün derslerde onların adı geçerdi. General Serdar'ın yönetimi ele geçirmesinin müsebbibi de bunlar değil miydi? İşte şimdi gidiyorlar. Gitsinler, müstahaklar, cehennemin dibine kadar yolları var. Terbiye etmek lazım bunları, iyi bir ders lazım. Disiplini elden bırakmamak lazım.

Baz pencereden dışarı bakıyor, ay doğuyor. Çocukluğunun, gençliğinin yalnız gecelerinin tek yoldaşı ay, bu meçhul yolculukta da onu yalnız bırakmıyor. Ay, en yakın arkadaşı, her zaman, her yerde ondan ayrılmayan can yoldaşı. Sırdaşına bakıyor. Bu kadar uzak, bu kadar yakın bir dost: "Kınından çekilmiş eğri bir kılıç gibi" diye geçiriyor içinden. "Şavkıyan, keskin bir kılıç, adaletin sembolü bir kılıç." Bu sayısız yıldız içinde ay, şimdi gerilmiş bir yay gibi... Ay, sıcak gecelerin ışığı, yıldızların hakimi, meçhul yolcuların rehberi, ormanların, vadilerin, şehirlerin nöbetçisi, Büyük Ülke'nin hiç sönmeyecek ebedi ışığı... Ay, orada uzakta, öyle sessiz...

Baz dalıyor, gözleri kapanıyor.

Tren gidiyor, Büyük Ülke'nin tekmil coğrafyasını kat ederek gidiyor. Akşam geceye dönüyor, gece sabaha bırakıyor yerini, sabah öğlen oluyor, öğlen ikindiye dönüşüyor, tren durmadan gidiyor. Dağlar Ülkesi'nin soğuk havası, orta bölgelerin serin havasına bırakıyor yerini, serin hava yumuşak bir havaya, yumuşak hava ılık bir havaya, ılık hava da sıcak, kavurucu bir sıcağa terk ediyor yerini. "Tren, ey vicdansız tren, yolun nereye..." Şimdi yolculuğun bu ikinci gününde, kendi kadim dilleriyle stran söyleyen genç, ağır bir ritimle trenin stranını söylüyor: "Ey tren, yüreğimin acısı, çaresizliğimin mekânı, bahtına sığınmışım, söyle nereye gidiyorsun..."

Sürgünler yorgun, kimsede hal kalmamış. Artık ne fısıldaşmak, ne kelam etmek istiyorlar. Birkaç yaşlının iniltisi, bir iki çocuk ağlaması ve stran söyleyen gençten başka kimseden ses çıkmıyor. Pencereden giren akşam güneşinin aydınlattığı esmer yüzleri ter içinde kalmış. Yorgunluk yüzlerine vurmuş, bedenleri gevşemiş, her yerleri uyuşmuş. Karınları aç.

En kötüsü susuzluk... Susuzluk kurutmuş dudaklarını. İki gün boyunca kişi başı iki tas su verilmiş. Biraz sonra bir tas daha dağıtılacak. Değil bir tas, kovalar dolusu içseler, yine tek istekleri su olacak. Ağızları, dilleri kurumuş, dillerinin altında tükürük kalmamış. Su, bir damla su... Su. Sanki dünya susuzluktan kavruluyor, sanki vagonun içi yanıyor. Üzerlerindeki tüm fazlalıkları atmışlar, bir gömleğe, fanilaya, entariye kalmışlar. Yine de çok sıcak. Artık ne bir dağ, ne bir ağaç, ne bir ırmak görülüyor. Sadece düz bir toprak, boz renkli, kıraç, göz alabildiğine bozkır. Dağlarda, sulak arazilerde büyümüş bu insanların tümü neredeyse baygın, kendilerinden geçmiş. Şimdi ince, yanık strana, derinden gelen iniltiler eşlik ediyor.

Baz ayakta, kapının önünde, bacaklarını sallıyor. Üniformasının üstünü çıkarmış, her zaman kapalı gömleğinin düğmelerini açmış. Ter damlacıkları göğsünün kılları arasından aşağılara akıyor. Koltuk altları, apış arası, her yeri tere batmış. Öfkeli, bu

sıcak, bu yoğun koku, bu boğucu hava, bu fuzuli insanlar, türkü söyleyen bu haydut tipli genç, bu insanların bir anlam veremediği kaba dilleri her şey canını sıkıyor, öfkesini artırıyor. Ancak kızgınlığını göstermiyor. Komutanlık davranışıyla bağdaşmaz bu. Kimseyle konuşmuyor, diyalog kurmuyor, konuşanlara müdahale etmiyor, kapının önünde, sorgulayıcı bir bakışla sadece süzüyor onları. O yüreklere ulaşmalı, yüreklerinin derinliklerinde neleri gizlediklerine bakmalı.

Vagonun arka taraflarında, köşede oturmuş bir adam yavaşça yerinden kalkıyor, dikkatli adımlarla yaklaşıyor, elleri önünde, boynu bükük, Baz'ın önünde duruyor. Baz, alnındaki teri, elindeki mendille siliyor, karşısına dikilmiş olan bu uzun boylu, çelimsiz, kocaman gözlü, ince bıyıklı adama bakıyor. Başını önüne eğmiş adamdan ses çıkmıyor, öyle duruyor. Baz sinirli, "Ne var?" diye soruyor. Adam toparlanıyor, kafasını kaldırıyor, Baz'ın diliyle "Su," diyor. "Teğmenim... biraz su... benim için değil, hamile karım için, sancısı var, bayılmak üzere... bir tas su." Adamın kesik kesik cümlelerle konuşması, düzgün şivesi bu insanların kaba şivesine benzemiyor. Üstündeki gömlekle, pantolonla okumuş, ağır bir adam izlenimi veriyor. Baz yumuşak bir tonla adama soruyor, "Mesleğin ne senin? Ne işin var bunların içinde?"

"Avukatım... bilmiyorum, bir yanlışlık yapılmış galiba," diyor adam ter içinde, kımıldamadan, kelimelerin yarısını yutarak, merhamet dileyen bir edayla Baz'a bakıyor. Baz, yanındaki nöbetçiye emir vererek su getirtiyor, adamı da oturduğu yere geri gönderiyor.

Yolculuğun son günü olan üçüncü günün öğleden sonrası menzile vardığımızda sürgünler, yarı ölü birer insan olarak trenden iniyorlar. Yolculuk bitiyor, sürgün hayatının başlangıcına, henüz tanıyamadıkları bir yeni mekâna varıyorlar. Kesin emirlerden sonra bu yeni yerde, onları ilk karşılayan aydınlık oluyor. Her yer berrak bir aydınlık içinde, doğa adeta bir ışık huzmesi içinde yüzüyor. Şimdiye kadar hiç tanık olmadıkları bir ışık göz-

lerini kamaştırıyor. Bir süre sonra kamaşmış gözlerle, güçlükle bakıyorlar çevrelerine. Önce çevrelerine, sonra hayretle birbirlerine, sonra yine çevrelerine... Cehennemi bir sıcak bir kamçı gibi şaklıyor yüzlerinde. Vücutları titriyor, yürekleri daralıyor, sıcak sanki beyinlerini uyuşturuyor. Yaşlılar yorgunluktan yere çöküyor. Yere değil kumlara...

Evet kumlara... Yeryüzüyle gökyüzünün birleştiği ufuk çizgisine kadar, gözün görebildiği her yerde kum var. Sapsarı renkte bir kum, sanki altından bir ova... Masallarda kendilerine anlatılan bir kum deryası... Yalımlar çıkıyor kumlardan, çöl alev almış yanıyor. Şimdi her şey çok uzaklarda kalmış. Dağlar, yeşil bahçeler, sulak vadiler, sık ormanlar, göller, nehirler, çeşmeler, her şey... Dağların zirvelerine yakın yerlerde inşa edilmiş olan kalelerin gölgesi, derin vadilerin yamaçlarındaki mağara serinlikleri, kara kıl çadırların yan yana dizildiği serin yaylalar, binlerce yıllık dini ziyaretgahların insanın içine huzur veren mistik serin havası, Dağlar Ülkesi'nde bir labirente benzeyen sayısız yolları birbirine bağlayan, kara taşlardan yapılmış köprülerin verdiği ferahlık duygusu artık çok uzaklarda... Şimdi gerçeğin ne kadar can yakıcı bir şey olduğunu anlıyorlar, ölüme sürgün edildiklerini anlıyorlar. Bu kum çölünde yitene dek hiçbir yere kıpırdayamayacaklarını biliyorlar. Demek bu kumdan ülke, insanın sadece bedenini değil, ruhunu da yakan bu sıcak diyar, bu delici aydınlık yer, yeni meskenleri olacak. Şimdi anlıyorlar, bu sessiz, susuz, gölgesiz yer, onların ölüm ülkesi olacak. Nereden nereye... Dünyanın sonuna, Büyük Ülke'nin sonuna, ölüme sürgün gelmişler.

Çare? Çare yok. Öyle duruyorlar, kimisi çömelmiş, kimisi ayakta kum ülkesine bakıyorlar. Sıcak bir yel esiyor, nefes kesici bir sıcak. Sıcak kanlarını kaynatıyor damarlarında, soluk almalarını zorlaştırıyor. Zaten tükenmiş olan son takatları da bu sıcakla birlikte bitiyor sanki. Kadınlar, yaşlılar, çocuklar, bu yakıcı kum-

ların üzerine oturmuş ağlıyor. Açlar, susuzlar; kendi dilleriyle kendilerine ağıt yakmaktan başka bir şey yapamıyorlar. "Bizi serin yaylalarımıza neden diri diri gömmediler?"

Askerler hizaya sokuyor, insanların en son uğrayacağı bu derme çatma tren istasyonundan uzaklaştırıyor onları. Bir kum tepesini aşıyorlar, sürgünler hayatlarında hiç görmedikleri birkaç ağacın bulunduğu bir yerde, birçok baraka görüyorlar. Her yer asker kaynıyor, sanki çölü asker işgal etmiş gibi, barakaların etrafında, her yerdeler. Bu kırık dökük barakalar yeni evleri olacak. Artık burada, bu hayatın olmadığı çölde yaşayacaklar.

Bu ölü hayatın başlangıcında, şimdi bir doğuşa tanık olacağız. Romanımızın bir kahramanının doğumuna...

Sayım, teslimat ve yerleştirmeden, birkaç saat uykudan sonra, ertesi sabah, soğuk çöl gecesi yerini henüz cehennemi gündüze bırakmamışken, Baz ve arkadaşları trene binmek üzere barakalarını terk ederken, bir barakanın önünde Baz, kendisinden su isteyen ince bıyıklı avukatla karşılaşıyor. Avukat selam veriyor Baz'a. Baz arkadaşlarından ayrılıp ona doğru gidiyor. Konuşmadan, yüz ifadesiyle karısının durumunu soruyor. "Sabaha kadar gözümüze uyku girmedi, bütün akrabalarla bekledik, bir çocuğumuz oldu," diyor avukat. "Allah'ın hikmetinden sual olunmaz, bir kızımız dünyaya geldi."

Baz ne diyebilir ki? Gözlerinde beliren bir sevinç parıltısıyla başını sallıyor. "Buyrun içeri girin," diyor avukat ve kenara çekilerek Baz'a yol veriyor. Bir mutfak ve küçücük bir odadan oluşan barakanın içi aydınlık. Avukatın karısı köşedeki ranzaya uzanmış, kucağındaki bebeği emziriyor. Baz'ı görür görmez, çocuğuna süt veren memesini gizlemek için yan dönüyor. Avukat gidiyor, bebeği kadının kucağından alıp kapının önüne dönüyor, bebeği Baz'a gösteriyor.

Baz, şaşkın gözlerle babasının kucağındaki avuç kadar bebeğe bakıyor. Bir yumruk büyüklüğünde, bir tutam can... Küçük

gözleri henüz tam açılmamış, burnu tavşan burnuna benziyor, yüzü yusyuvarlak. Küçük elleri hareket ediyor, titriyor, bebekten Baz'ın hiç duymadığı ekşimsi bir koku yayılıyor. Baz, sağ elinin başparmağını bebeğin eline götürüyor. Bebek bileğinde doğum beni olan küçücük eliyle Baz'ın parmağını kavrıyor.

İşte bu çocuktur Kevok.

Ve hikâyesi böyle başlıyor.

4. BÖLÜM
Düğün

Kevok'un daha sonra bütün ayrıntılarını anne ve babasından öğreneceği hikâyesi işte böyle başlıyor. Güneşin her yeri kavurduğu bir çöl ülkesinde...

Baz, ölümün, Kevok, sürgünün çocuğu yani...

Şimdi büyük kente dönelim, Büyük Ülke'nin başkentine, General Serdar'ın mekânına. Şimdiye kadar birden çok insanın hikâyelerinin etrafında dolaştık; şimdi bir kişiye dönelim, ülkenin kalbine, Subay Evi'ne gidelim, Baz'ı biraz daha yakından tanıyalım.

Bugün, bu güzel sonbahar gününün serin akşamında Baz'ın düğünü var. Cuntanın o ilk günlerinin, o sıcak sürgün gününün, o uğursuz tren yolculuğunun üzerinden yaklaşık on yıl geçmiş. O gün, ordudaki ilk görevine genç bir teğmen olarak başlayan Baz, bugün yüksek rütbeli ünlü bir subaydır artık. Düzenli terfi almış, rütbeleri çoğalmış, geliri artmış. Ve en önemlisi düşlediği birçok şeye kavuşmuş, düşlerinin geri kalanını da gerçekleştirmek üzere, hayattaki bütün hedeflerine adım adım yaklaşıyor. Bu akşam, Subay Evi'nde yeni bir adım daha atıyor, evleniyor. Etine dolgun, kumral, beyaz tenli, saçları açık sarı, gözleri mavi, güleç yüzlü bir kızla. Biz ona "Baz'ın Karısı" diyeceğiz.

Düğün başlamış. Davetlilerin çoğunu subay aileleri oluşturuyor. Salon kristal avizelerle aydınlatılmış, duvarları renkli kâğıtlarla süslenmiş. Her zaman askeri marşlar çalmaya alışkın

orkestra şimdi dans müziği çalıyor. Geniş salonda yaklaşık kırk yuvarlak masa, belirli bir düzen içinde yerleştirilmiş. Bütün masalar neredeyse dolu. Davetliler şık kıyafetler içinde masalara oturmuş, belirli bir disiplin içinde yemeklerini yiyorlar. Gelinle damat ise, orkestraya yakın, pistin yakınında nispeten daha küçük bir masaya oturtulmuşlar. Onlar da yemek yiyorlar.

Her şey yolunda, hiçbir eksik yok. Aydınlık, sıcak bir salon, güzel yemekler, pahalı içkiler, ordunun en iyi orkestrası, yumuşak, hafif bir müzik, şık bir dekor, askeri bir düzen, ülkenin en seçkinlerinden oluşan davetliler, eksiksiz bir uyum, sıcak bir dostluk ve samimiyetin yarattığı olağanüstü bir hava... Bu akşam her şey yerli yerinde, her şey eşsiz bir ahenk içinde. Sadece bir eksiklik hissediliyor, General Serdar'ın eksikliği... Gelmemiş henüz, ancak gönderdiği habere göre geceyarısına doğru avdet edecek. General Serdar da gelecek! Baz'ın ağzı kulaklarında, Baz sevinçli, Baz mutlu... Hayatında yeni bir sayfa açılıyor bugün. Hayatı boyunca ona sahip çıkmış, onu korumuş, ona analık, babalık yapmış o badem bıyıklı subayın yeğeniyle dünya evine giriyor. Bu akşamdan itibaren adının hizasına bir başkasının da adı yazılıyor. İki kişilik bir hayata giriyor bu akşam.

Baz, siyah takım elbise giymiş, üzerinde beyaz bir gömlek var, kırmızı puantili bir kravat bağlamış. Cilalı, siyah ayakkabıları pırıl pırıl parlıyor. Sinekkaydı tıraş olmuş, küçük gözleri parlıyor. Tülden beyaz bir gelinliğin içinde gelin, gözlerinde anlatılmaz bir mutlulukla, bir Baz'a, bir salona, bir davetlilere bakıyor. Gelin yirmi bir, yirmi iki yaşlarında, Baz otuzlu yaşlara merdiven dayamış. Subaylığının ilk yıllarının o acemiliğini üzerinden atmış; şimdi tecrübe kazanmış, bilgili, kendine güvenen, sorumluluk sahibi bir zabit edasına bürünmüş. O artık bir acemi çaylak değil, hayatının bu olgun döneminde evlenmeye karar vermiş, işinin ehli bir komutan...

Son günlerin aşırı yorgunluğu, evliliğin heyecanı, düğünün mutluluğundan olsa gerek, her şey üst üste gelmiş, Baz önün-

deki yemeği çatalıyla karıştırıyor, yiyemiyor. Tabağındaki etten küçük bir parça koparıyor, ağzına atıyor, iştahsız, yavaş yavaş çiğniyor, yutmadan kafasını yemekten kaldırıp etrafına bakıyor. Seçkin davetliler, önemli subaylar, generaller, amiraller, hepsi yüksek rütbeli şahsiyetler... İçlerinde Baz'ın yakın çalışma arkadaşları da var, yakın çalıştığı komutanlar da... Bütün bu önemli şahsiyetlerin düğüne gelmesi, Baz'ı önemsediklerinin bir göstergesi... Evet Baz başarmış!

Orkestranın olduğu sahnenin duvarına, kırmızı bir bezin üzerine, sarı harflerle "Kutlu olsun" yazısı yazılmış. Baz pankarta bakıyor, "yetim çocuk kutlu olsun" diye geçiriyor içinden. Bu iki kelime, ordunun ona armağanı, sevildiğinin göstergesi... Bez pankartın üzerinde, duvarda General Serdar'ın bir ressam tarafından yapılmış büyük portresi asılı. General Serdar yukarıdan her şeye hükmeden, her şeyi gören, pos bıyıkları ve sert bakışlarıyla Baz'a bakıyor. General Serdar, büyük kurtarıcı, ulu rehber, büyük komutan, milletin, ülkenin, devletin sarsılmaz direği. General Serdar, Baz'ın manevi babası, gecesini aydınlatan parlak ay, gündüzlerini ısıtan güneş, yolunu aydınlatan fener... General Serdar da gelecek, gelecek ve düğününe şeref verecek.

Yeni bir sayfa açılıyor bugün Baz'ın hayatında. Şimdiye kadar çoğu hayalini gerçekleştirdi, yapmak istediği her şeyi yaptı. Bugün yeni bir sayfa daha açıyor hayatında. Aslında yeni bir sayfa açmıyor, şimdiye kadarki sayfalara yeni bir sayfa ekliyor. Hayatında ne çok sayfa var aslında. Askerlik sayfası, dostluk, arkadaşlık sayfası, hovardalık, eğlence sayfası, cesaret, kahramanlık sayfası... Şimdi bu yeni sayfa, hayatındaki bütün bu sayfalardan hangisine eklenecek? Hayatına giren kadınların sayfasına kuşkusuz, evet hayatının en renkli, en çok önemsediği sayfasına...

Karanlık geçen çocukluk ve gençlik döneminin bütün hayalleri kadınlar üzerineydi. Varsa yoksa kadınlar. Çocukken bir anne özledi hep, ona güzel sözler söyleyecek, ona kucağını açacak, bağrına basıp sevecek, şefkatli bir anne... Sonra bir kız kardeş, bir

abla, bir arkadaş, bir sevgili... Sadece bir kadın, nasıl olursa olsun bir kadın... İlk gençliğe adım atınca bu kez kadınlara olan özlemi arzuya dönüştü; kadınları arzulamaya başladı, erkeklik arzularını bedeninde dindireceği kadınları. Askeri Akademi'deki yılları, kadınları arzulayan bedenini saran ateşin sıcaklığıyla geçti. Azap dolu kadınsız yıllardı onlar, erkekliği yeni yeni uyanıyordu ve kadınları tarifsiz arzuluyordu. O azap yılları bugüne getirdi onu. O yıllar çekilmez yıllardı. Her gece bir cehennemdi. Yalnızlığın kasvetli, soğuk havasının üzerine çöktüğü o korkunç geceler. İlk gençlik, uyanan beden ve karanlık, yalnızlık dolu, bomboş geceler. Erkeklerin hakim olduğu her yer, erkeklerle geçen bütün o uzun geceler... Her şey erkekti, arkadaşları erkekti, subayları erkekti, sınıflar erkekti, banyolar erkek kokardı, yatakhaneler erkek doluydu, her yerde erkekler vardı. Bütün bu erkek dünyasında bir kadın arzuluyordu, şehvetle, çıldırırcasına bir kadın...

Kadınları hayal ederek uyuyor, kadınları hayal ederek uyanıyordu; uzun saçları, açık yüzleri, sıcacık bakışları, bal dudakları, inci gerdanları, uzun boyları, ağır kalçaları, sütun bacakları, diri, beyaz bedenleri, dolgun, büyük, küçük, sarkık, pörsük çeşit çeşit memeleri, kahverengi meme uçları, yuvarlak karınları, kasık altları, apış araları, gergin bir yaya benzeyen iki bacağın başladığı yerleri, kavisleri, küçük ormanlık alanları, yumuşak tüylerin sakladığı oraları, Baz'ın kurduğu bütün düşlerin nirengi noktaları, tüm fantezilerinin eridiği o karanlık yerleri... İnsana hayat veren, coşku aşılayan tüm güzellikleri. Kadınlar, Baz'ın varlık sebebi... Her yerde, her zaman onları düşünerek büyüdü. Özellikle geceleri. Ellerini bacak arasına sokarak, gözlerini kapatarak, sayısız kadının bedenini hayal ederek, bacaklarını açarak, o en çok arzuladığı karanlık noktaya dakikalarca bakarak, sonra o karanlıkların içinde kaybolarak büyüdü. Her defasında bütün vücudu zevkten kasıldı, her defasında bu hayal aleminden, elleri ıslanarak, ılık bir sıvıyı etrafına bulaştırarak çıktı. Çoğu zaman aynı hareketi iki, üç, dört kez tekrarlayarak. Uyumadan önce,

yataktan çıkmadan önce, banyoda, tuvalette, fırsat bulduğu her yerde aynı aleme sayısız kere yolculuk yaptı.

Kurduğu düşleri, fantezilerini ancak Akademi'yi bitirdikten sonra gerçekleştirme şansına kavuştu. Genç bir subaydı artık, artık her şeyi yapabilme kudretine sahipti. Artık fantezilerin rahvan atını, şehvetin sınırsız ovalarında koşturma zamanıydı. Öyle yaptı, atını mahmuzladı, çıktı meydana. Kadınlar tanıdı, kızlarla sevişti, yeni yeni bedenlerle tanıştı, çeşit çeşit ormanlara daldı, sayısız kalçaların üstünde seyrana çıktı, kıvrımlara düştü yolu, kavislerden geçti, tepelere tırmandı, uçlara bayrak dikti. Yeni gözlerle karşılaştı, etli dudaklardan su içti, yoluna şehvetli sesler çıktı, kulaklarını iniltilere verdi, inledi, iç geçirdi... Hayatının geride kalan bütün o cehennemi gecelerini, cennete çevirdi. Yalnızlığı yendi. Artık geceler yalnız, artık geceler soğuk, artık geceler kasvetli değildi. Canı her istediğinde, birden fazla kadın yanında hazırdı. Başkentte, Ordu Genel Komutanlığı bölgesinde, görev yaptığı her yerde sevgilileri vardı. Şimdi, ağzında büyümüş et parçasını cin tonik eşliğinde yutmaya çalışırken, karısı olacak kıza bakarak, hayatına giren bütün o kadınları düşünüyor.

Bir kız vardı, öğrenciydi, saçları sarıydı. Uzun boyluydu, alımlıydı, gözleri kocamandı. Akşamüzeri kız fakülteden çıktığında, üniversitenin kanatlı büyük kapısının önünde beklerdi Baz. Kız koşarak Baz'ın arabasına biniyor, doğruca eve gidiyorlardı. Baz'ın evi, şehri ikiye bölen nehrin kenarında, askeri bir bölgedeydi. Askeri sitenin blokları on iki katlıydı ve hep yüksek-lerde oturmayı seven Baz'ın evi on birinci kattaydı. Bütün şehir ayaklarının altındaydı, salınarak akan nehir, kentin bulvarları, ışıklı caddeleri, büyük meydanları her şey... Her defasında Baz, kıza dantelli ipek iç çamaşırları alırdı. Eve varır varmaz önce Baretta marka tabancasını çıkarıyor, soyunuyor, sonra aldığı külotla sutyeni sevgilisine giydiriyor, votka şişesini açarak kızı uzun uzun seyrediyordu. Kızın geldiği geceler, Baz'ın keyfini hiçbir şey bozamazdı. Hafif kafayı bulduğunda, bu kez aldığı iç çama-

şırlarını çıkararak, kızın çırılçıplak halini seyrediyordu. Bu en büyük fantezisiydi, seyrettikçe azıyor, azdıkça daha bir uyanıyordu. Bu önüne geçilmez iştahla işe koyuluyor, her defasında, kızın diri vücudunda yeni bir sır, yeni bir büyü keşfediyordu.

Bir gün, bu salonda orta yaşlarda, esmer bir kadınla tanıştı. Kadın, Baz'ın oturduğu yerin bir hayli uzağında oturuyordu. Akşamüstüydü, Baz Ordu Genel Komutanlığı'ndaki işinden çıkmış, tek başına bahçeye bakan büyük pencerenin önündeki meşin koltuklardan birine oturmuş, dışarıyı seyrederek, bol limonlu votkasını yudumluyordu. Belli ki önce kadın fark etmişti onu. Çünkü o kadını fark ettiğinde, üzerine çevrilmiş bir çift gözle karşılaştı. Sürmeliydi kadının gözleri. Baştan çıkarıcıydı, gülümseyen bakışları davetkardı. Bu tür bakışları hiçbir zaman karşılıksız bırakmamış olan Baz, bu fırsatı da kaçırmadı. Bu fettan bakışın nereye varacağı âşikardı, tanıştılar, dost oldular. Kadın işinin ehliydi. Yıldızlarla kaplı başkentin apaydınlık gecelerinde kadının elleri, dili Baz'ın hâlâ toy sayılabilecek bedenini milim milim terbiye etti. Kadının parmakları kaşif, dili merhem oldu. Sevişme sanatında hâlâ bir çırak olan Baz, kadının bedeninde gün gün ustalık mertebesine ulaştı. Önceleri haftada bir kez görüşüyorlardı, sonra bunu ikiye, daha sonra üçe çıkardılar, en sonunda kadın artık her gün Baz'ın evine gelmeye başladı. Kapı zili iki kez çalındığında Baz, kadının kapının önünde olduğunu anlıyordu. Bir akşam kapının zili iki kez çaldığında Baz, karşısında bir değil, iki kadın buldu. Kadın, etine dolgun, kısa boylu bir arkadaşını da yanında getirmişti. Kadınlar, "Yakışıklı subayımızı yemeye geldik" diyerek içeri girdiler. O günden sonra artık iki kadın vardı, işinde usta iki kadın. Baz durumdan memnundu. Kendini iki kadının hünerli ellerine teslim etti. Artık iki kadının kolları arasında uykuya daldı. Ta ki aradan bir buçuk yıl geçinceye kadar. Bir buçuk yıl sonra Baz, çok gizli bir görevle Denizler Ülkesi'ne gittiği gün, bu tatlı uykudan uyanmak zorunda kaldı.

Başka bir gün, okumuş, uzun boylu bir kızla tanıştı. Alımlı esmer bir kızdı; Dağlar Ülkesi'nden gelmişti, okuduğu halde Baz'ın dilini çok iyi kullanamıyordu, aksanıyla kendini ele veriyordu. Sesi çok güzeldi. Kız, her yerine sevişme kokusunun sindiği Baz'ın dağınık yatağına anadan üryan, sereserpe uzanır, ona şarkı söylerdi. Baz, parmaklarının arasında yanık sigara, elinde votka bardağı, başını kızın yumuşak karnına koyar onu dinlerdi. Kızın söylediği basit, neşeli şarkılar Baz'ın ruhuna iyi gelirdi. Kız, kısa bir süre içinde Baz'a bağlandı. Baz'ın fantezileri için bir denek oldu adeta, yıllarca kurduğu bütün fantezileri kızın üstünde denedi. En çok da, kızı bağlayarak onunla sevişti. Kimi zaman sırtüstü, kimi zaman yüzüstü kızı karyolaya uzatıyor, ellerini ve ayaklarını karyolanın demirlerine bağlayarak onunla sevişiyordu. Önceleri kız bu oyuna direndi, sonra razı oldu, zevk almaya başladı. Bir süre sonra kız, kendiliğinden yatak odasına gitmeye, soyunup dökünmeye, ellerini veya ayaklarını karyolanın demirlerine bağlayıp Baz'ı beklemeye başladı. Bu serüven de kızın imkânsızlıklar yüzünden okulu bırakıp memleketine dönmesine kadar, yaklaşık bir yıl sürdü.

Kadınlar... Baz'ın hayatına giren sayısız kadınlar.

Bütün bu kadınların içinde en vazgeçilmezi, en şefkatlisi başkentin genelevindeki kadındı. Baz ona "Mader" diyordu. Mader, şişman, yusyuvarlak, uzun boylu, kocaman memeli bir kadındı. Kalçaları genişti, espritüeldi, sıcaktı, yumuşaktı, derin bir kadındı. Dudakları her zaman boyalı, makyajına özen gösterirdi.

Akademi'nin ilk yıllarında, bir hafta sonu, arkadaşlarıyla çarşı iznine çıktıklarında tanıdı onu Baz. Dün gibi hatırlıyor o günü şimdi. Askeri öğrenci kıyafetiyle çarşıya çıkmışlardı. Baz'ın ne sivil elbiseleri, ne de o elbiseleri alacak parası vardı. Her defasında, ünlü bir subayın oğlu olan sınıf arkadaşı imdadına yetişiyordu. Okuldan çıkar çıkmaz o arkadaşının evine gidiyor, onun sivil elbiselerini giyip şehrin henüz bilmedikleri yerlerini keşfe çıkıyorlardı.

Mader'i, o tatil günlerinden birinde keşfetti. Aslında onu keşfeden Mader'di. O gün, Baz arkadaşlarıyla, her hafta sonu mutlaka gittikleri geneleve gitmişlerdi. Mader, kapılardan birinin önünde, gelip geçenlere bakıyordu. Görür görmez Baz'ı çağırdı. Baz çağrıya karşılık verdi, Mader'i takip ederek ağır bir kokunun duvarlarına sindiği küçük loş odasına çıktı. Uzun yıllar sürecek ilişkileri işte böyle başladı. Gün geçtikçe Baz, Mader'e bağlandı. Bildiği kadarıyla hayat hikâyesini, kimsesizliğini, çocukluğunu Mader'e anlattıkça dostlukları ilerledi, her geçen gün Mader onun için vazgeçilmez bir arkadaş, bir anne olup çıktı. Ona geldikçe Mader onu, "Yakışıklı kimsesizim, yetim çocuğum hadi gel" diyerek kendine çekti, kafasını kocaman memelerinin arasına gömüp ona şefkatlerin en büyüğünü sundu. Mader'in kırmızı bir ampulle aydınlanan, içi ter ve meni kokan loş odası yeni mekânı olup çıktı. Kimi zaman Mader'in bacaklarının arasında, kimi zaman kocaman göğüslerinin sıcaklığında derin uykulara daldı. Uykuda geçen bu kısa anlar onun için hayatının en huzur verici, en sükûnet dolu anları oldu. Mader'e sığındıkça kendini yeni uçmayı öğrenmiş bir kuş yavrusu gibi hissetti. O sığıntı anlarında odadaki bütün o yoğun koku, onun için miski amber kokusuna dönüştü.

Bir süre sonra Mader, artık Baz'dan para almaz oldu. Mader ona para vermeye başladı sonra da. Baz, aradığı dostu, arkadaşı, kadını ve hatta anneyi genelevde bulmuştu. Ve o günden, bu düğün gecesine kadar dostlukları hep sürdü. Baz tanıdığı bütün kadınları terazinin bir kefesine, Mader'i öbür kefesine koydu. Mader, kimsesizlerin yoldaşı, yalnızlığın sevgilisi, düşkünlerin kader arkadaşı... En zor anlarında Baz'a hep Mader sahip çıktı. En zor günlerinde de Baz, Mader'e sahip çıkacak.

Bu gece evleniyor olsa da...

Kadınlar diye geçiriyor içinden Baz, hayatın garantisi. Baz'ın kadınları... Varlığının sebebi. Bu akşam evleniyor olsa da onlardan vazgeçmeyecek. Kadınlar hep olacak, Mader yanından hiç eksik olmayacak.

Baz çevresine, davetli kadınlara bakıyor. Kadınlar erkeklerden daha fazla. Demek eğlenceye onlar daha çok önem veriyor. Biraz sonra nikahına geçecek olan kızın yüzü ne kadar güzel... Biraz sonra o etli dudakları öpecek, emecek, ısıracak. Bu genç alımlı beden onun olacak. Bardağında kalan son yudum cin toniği de kafasına dikiyor, "Bu yemek de bitmek bilmiyor," diyor.

"Bugün düğünümüz var," diyor gülümseyerek müstakbel eşi. "Acelen ne?"

Baz biraz sinirleniyor bu sözlere, ancak belli etmiyor. Masalar arasında dolaşan garsonlardan birine eliyle işaret ediyor, bir cin tonik daha istiyor. Doğru mu yapıyor acaba? Karşısında bütün masumluğuyla oturmuş olan bu kız onu anlayacak mı? İyi bir eş olabilecek mi? Sözünden dışarı çıkacak mı? Mader'in sözleri geliyor aklına. "Öksüz oğlum, iyi düşün. Evlilik ayağa geçirilen bir prangadır. Pranga bağlandıktan sonra ondan kurtulmak çok zor. İyi düşün." İyi düşündü mü? Karşısında oturan bu kızı çok iyi tanıdığı söylenemez. Badem bıyıklı subayın yeğeni kız, babası da subay, askeri bir terbiyeyle büyümüş. Onu bu salonda, badem bıyıklı subayın evinde, başka yerlerde defalarca görmüş, saatlerce konuşmuş, birlikte sinemaya gitmiş, güzel sözler söylemiş, elinden tutarak parklarda, bahçelerde dolaştırmış, kuytuluklarda öpmüş... Kız da bütün bunlara severek katılmış, sevgisini her defasında göstermiş. Fakat bütün bunlar evlilik için yeterli mi?

Aslında Baz'ın hoşuna giden birçok özelliği var kızın. Bir kere şirin dilli, düşünerek konuşan biri, kıvrak zekâlı, çok terbiyeli, geleneklerine bağlı, iyi giyimli, boyu alımlı, güleryüzlü, çok eğlenceli... Sevmediği, hoşuna gitmeyen yönleri de var tabii. Biraz kibirli, havalı, yukardan bakan, cimri, mücevher seven, para pula değer veren biri.

Her görüşmede, Baz'dan pahalı hediyeler beklediğini davranışlarıyla hissettirdi. Baz, gelecek hayatları üzerine her konuşmaya oturduğunda kız, konuyu değiştirerek sözü mala mülke, paraya pula, eve arsaya, arabaya seyahate, yemeye içmeye, giyi-

me kuşama, kokuya markaya getirdi. Bu konularda Baz'ın dikkatini sürekli taze tutmaya çalıştı. Bu durum Baz'da bir kararsızlık yarattı, yüreğinin bir yerinde hep bir kuşku kaldı, kafasında hep "Acaba?" sorusuyla dolaştı.

Bu evliliği çok isteyen badem bıyıklı subay, sonunda Baz'ı ikna etti, çabucak karar vermesini sağladı. Bir akşam, bu düğün gecesinden yaklaşık altı ay önce Baz, evinde ziyaret ettiğinde badem bıyıklı subay yoklamak amacıyla konuyu evliliğe getirdi. Badem bıyıklı subayın o gün verdiği nasihat hiç çıkmadı aklından: "Oğlum, artık bu dağınık hayattan, o kötü kadınlardan çek elini. Artık yeter. Kadınların gizemli karanlıklarının dibini kim görmüş ki sen göresin. O karanlığın sonu yok. Evlen, çocuk sahibi ol. Ve unutma, orduda yükselmenin ilk şartı düzenli bir aile hayatına sahip olmaktır." Mutlaka başka nedenler de etkili olmuştur ancak, badem bıyıklı subayın bu sözleri, karar vermesini çok kolaylaştırdı.

Artık emekli olmuş, hiç çocukları olmamış, başkentteki evinde etliye sütlüye karışmayan, karısıyla birlikte basit bir hayat sürdüren badem bıyıklı subayın, onu çocuğu gibi sevdiğini ve yeğeniyle evlenmesini çok istediğini Baz biliyordu. Çocukluğundan beri ona hep sahip çıkmış, ona babalık etmiş, okumasını sağlamış, doğru yolda rehberlik etmiş, şanlı ordunun bir mensubu olmasına önayak olmuş badem bıyıklı subayın, Baz'ın hayatında önemli bir yeri vardı. Sözünden dışarı çıkmıyor, her söylediğini büyük bir saygıyla dinliyor, emirlerini yerine getiriyordu. Evlilik işinde de öyle yaptı, onu dikkatlice dinledi, düşündü ve kararını vererek bu geceye geldi.

Müstakbel eşi, bu gece her zamankinden daha güzel, daha çekici. Aydınlık yüzü, beyaz teni, kristal avizelerin parlak ışığı altında bu gece daha bir alımlı. Önündeki beyaz şarabı yudumluyor, ağır ağır konuşuyor. Gerekmedikçe konuşmuyor, yöresine yukarıdan bakıyor, insanlarla arasına mesafe koyuyor. Sanki kendisi çok temiz, etrafı çok kirliymiş gibi davranıyor. Konuşun-

ca bir ayet okurmuş gibi özenli, kelimeleri seçerek konuşuyor. Ağır kelimeleri, soğuk duruşu, kibirli bakışlarıyla çevresini etkiliyor. Ancak büyük asker, korkusuz komutan Baz ne yapacağını biliyor! Elbiselerini soyup onu yatağa attığında, eli ve diliyle vücudunda gezintiye çıktığında, derinliklerine ulaştığında ne kibirinin, ne insanlarla arasına koyduğu mesafenin, ne soğuk duruşunun, ne de beş para etmez kelimelerinin hiçbir değerinin kalmayacağını biliyor. Kendini beğenmiş bu acemi kız henüz Baz'ı tanımıyor. Bu saf kız, Baz'ın sayesinde dünyanın kaç bucak olduğunu pek yakında öğrenecek.

"Şerefe!" diyor cin tonik bardağını kadehine yaklaştıran Baz, "Senin için, evliliğimiz için, yeni hayatımız için..." Kız, sevinçle "şerefe," diyor ve beyaz şarap kadehini zarif bir şekilde tutan elini ustaca kaldırıyor, sonra kadehindeki şarabı yudum yudum sonuna kadar içiyor.

Yemek faslı bitiyor, salonda bir hareketlilik başlıyor. Orkestra yemek müziğini bitirmiş, şimdi daha canlı bir müzik çalıyor. Tek tük çiftler piste kalkmış dans ediyor. Garsonlar masaların arasında koşturuyor, davetlilerin içkilerini tazeliyor. Bu hareketlilik içinde bir grup kalabalığı yararak gelinle damadın masasına ilerliyor. Badem bıyıklı subay, karısı, gelinin anne babası ve birkaç davetlidir bunlar. Yanlarına vardıklarında, "Artık zamanı geldi," diyor emekli subay yüzünde bir mutluluk ifadesiyle. "Vali ile belediye başkanı da geldiler. Şimdi nikah kıyılacak..." Gelinle damat yerlerinden kalkıyor, kız Baz'ın koluna girmeye fırsat bulmadan, badem bıyıklı subay ikisinin arasına giriyor, kalabalıkla birlikte dans pistinin öteki ucuna götürüyor onları. Nikahları orada, uzun bir masanın etrafına oturmuş görevlilerce şahitlerin huzurunda kıyılacak.

Baz'ın nikah şahitliğini badem bıyıklı subay, kızınkini ise kentin askeri valisi yapacak. Gelinle damat nikah masasına oturuyor. Nikahlarını ünlü bir general olan kentin belediye başkanı kıyacak. Baz'ın yüzünde uzaktan bile seçilen bir mutluluk ifade-

si var, içtiği cin tonikle kafası hoş, çevresine bakıp gülücükler dağıtıyor. Hep hayalini kurduğu gün işte bugün, herkesin geçtiği yoldan geçiyor, evleniyor. Düğününde olmasını istediği herkes davete katılmış. Babası bellediği badem bıyıklı subay, artık kayınpeder ve kayınvalide olarak gördüğü gelinin subay babası, annesi, Baz için her zaman yiğitliğin, cesaretin sembolü olan, bugün biri vali, biri belediye başkanı olmuş generaller, her zaman Baz'ı korumuş, destek vermiş komutanları, büyük ailenin, ordunun seçkin mensupları olan çalışma arkadaşları, dostları, tanıdıkları herkes burada. Devletin gücü burada, ordunun kuvveti burada, büyüklük, ihtişam burada. Eğlence burada, coşku, şehvet burada, baş döndürücü kokular saçan kadınlar burada. Geleceğin hayat arkadaşı burada.

General belediye başkanı, Baz'a kızı eş olarak kabul edip etmediğini soruyor. Baz, "Evet" diyor.

"Evet!" imzalar, alkışlar, öpüşmeler, mutluluk temennileri...

Dans müziği çalıyor orkestra. Gelinle damat ilk danslarını etmek üzere piste çıkıyorlar. Davetlilerin alkışları arasında ilk danslarını ediyorlar ağır ağır. Mutluluk böyle bir şey olsa gerek! Baz hem içtiği içkiden, hem de mutluluktan sarhoş, müziği dinlemeden, ritme ayak uydurmadan çevresinde dönmeye başlıyor. Kristal avizelerin yaydığı ışık gözlerini kamaştırıyor. Karısının kollarındaki bileziklerin, boynundaki altınların şangırtısı şimdi kuş sesine dönüşüyor. Alkışlarla tutulan tempo onu iyice kendinden geçiriyor. Hayalleri şimdi önünde göklere yükselen bir uzun merdiven, arkasında devletin kudreti, ordunun gücü olan sağlam bir merdiven. Basamakları birer birer çıkıyor, emin adımlarla... Her adımda yükseliyor, yükseliyor, alkış tufanı eşliğinde doruğa tırmanıyor; oradan gururla, mutlulukla aşağılara bakıyor.

Baz susadığını hissediyor, dünyanın bütün içkilerini içmek istiyor. Dansı bitirip masalarına dönüyorlar. Kutlama faslı başlıyor, davetliler gruplar halinde masalarından kalkıyor, uzun bir kuyruk oluşturuyor, gelinle damadı kutlayarak hediyelerini veriyor-

lar. Binlerce kez tekrarlanan içi boş kutlama sözleri. Bütün bu kutlama curcunası içinde Baz fırsat buldukça, durmadan cin tonik içiyor. İyice sarhoş oluyor, neredeyse kendinden geçiyor. Gelin de çok yorgun ama mutlu... Kolları bilezik doluyor, parmakları yüzük, göğsü altın... Gelin mutluluktan uçarcasına gülümsüyor.

Gecenin bütün yorgunluğu Subay Evi'nin büyük salonuna düşüyor. Müzik ağırlaşıyor, dans eden çiftler yavaş yavaş pisti terk ediyor. Bazı masalar boşalmaya başlıyor, davetliler yavaş yavaş dağılıyor. "Bu gece bitse artık," diye geçiriyor içinden Baz. "Biz de evimize gitsek, başımı bu dolgun göğüslerin arasına soksam." Baz bunları düşünürken birden salonda bir hareketlilik başlıyor. Yirmiden fazla koruma bir anda salona giriyor, her tarafa dağılıyor. Vali, belediye başkanı, yüksek rütbeli subaylar yerlerinden kalkıp kapıya doğru gidiyorlar. Baz sarhoş olmasına rağmen olan bitene bir anlam verebiliyor, ciddi bir şeyler oluyor. Yeni gelenlerden biri Baz'ın kulağına bütün bu hareketliliğin nedenini fısıldıyor. General Serdar geliyor!

General Serdar geliyor!

Baz, bu cümleden başka bir şey duymuyor. Hızla yerinden kalkıyor, koşar adımlarla kapıya gidiyor, vali ve belediye başkanının yanında yerini alıyor. Karısı, karısı nerede? Belediye başkanı gelini getirmek üzere birini gönderiyor. Bir süre sonra aynı model, altı siyah araba salonun bahçesine girip kapının önünde duruyor. Yirmi muhafız etrafı sarıyor. Baştan üçüncü arabanın kapısı ağır ağır açılıyor, General Serdar iniyor arabadan. Uzun boyu, posbıyıkları, şahin bakışlarıyla General Serdar, ordunun, devletin, ülkenin temel direği...

"General Serdar, General Serdar, çok yaşa!" Alkışlar, sevgi gösterileri. "General Serdar ülkemizin güneşi, göklerimizin yıldızı!"

Bir muhafız ordusuyla birlikte General Serdar, kapıda put gibi bekleyen vali, belediye başkanı, Baz, karısı ve badem bıyıklı subaya doğru ilerliyor. Yüzünde hafif bir tebessümün izi var, gelinle damadı kutluyor, göğüslerine küçük birer armağan takıyor.

Armağanı Büyük Ülke'nin altından yapılmış üç renkli bayrağıydı. Bu küçük merasimden sonra hep birlikte salona giriyorlar. General Serdar kapıda belirince davetliler her şeyi bırakıp hep birlikte ayağa kalkıyor, esas duruşa geçiyorlar. Yaveri, gelinle damadın masasının yanında General Serdar'a yer gösteriyor, ancak oturmak istemiyor; zamanı yok. En önde o, arkasında bütün güruh, salonu dolaşmaya başlıyor. Boydan boya, teftiş edercesine... Alkışlar hiç kesilmiyor. Kimse ona yaklaşmıyor, o kimsenin elini sıkmıyor, bakışlarıyla kalabalığı selamlıyor, sağ elini havaya kaldırarak, bakışlarının yetişmediklerine eliyle selam veriyor. Kafile salondaki turunu tamamlayıp başladığı yere geldiğinde, orkestra milli marşı çalmaya başlıyor. Herkes ayakta, kafalar dik, göğüsler gergin, gözler General Serdar'da, hep bir ağızdan, tok bir sesle marş söylemeye başlıyorlar. Salon çınlıyor. General Serdar, tıpkı kentin meydanındaki heykeli gibi hareketsiz, sert bir ifadeyle kalabalığın ortasında ayakta, gözleri hafifçe yukarılarda marşı dinliyor. Baz yırtınırcasına bağırıyor. Ona da bu yakışır zaten. Bir büyük ailenin mensubu da böyle söyler milli marşı. Yanında devletin varlığının güvencesi General Serdar var. Avazı çıktığı kadar, sesinin son perdesine kadar bağırıyor. "Ülke senin için can feda. Bayrak senin için can kurban. Başkan, ey büyük Başkan, canımızla, kanımızla seninleyiz ey Başkan..."

Marş biter bitmez General Serdar hiçbir şey söylemeden geldiği gibi kapıya yöneliyor, siyah arabasına biniyor, beraberindeki kafileyle gözden kayboluyor.

Başka bir şey kaldı mı? Hayır. General Serdar da düğüne şeref verdi. Artık herkes General Serdar'ın getirdiği bu coşkuyla birlikte evine dönebilir. İhtişamlı gece bitiyor. Kalabalık dağılmaya başlıyor. Baz'ın arkadaşları, gelinle damadı, kentin nehre paralel giden caddesinde gezintiye çıkarmak istiyor. Fakat damatla gelinin buna mecali yok. Baz bir an önce evine gitmek istiyor. Bu muhteşem gecenin ikinci perdesini bir an önce kendi evinde açmak istiyor.

Baz'ın iki arkadaşı, gelinle damadı siyah bir askeri arabayla yıldızlara yakın evine götürüyor.

Sıcak ev... Baz'ın bu geceden sonra başlayacak yeni hayatları için kendi zevkine uygun döşediği ev. Ev dört odalı. Hiçbir eksiği yok. Salonun iki büyük penceresi, üzerinde binlerce ışığın oynaştığı sarı nehre bakıyor. Salonun duvarında General Serdar'ın büyük boy bir portresi asılı. Portrenin karşısındaki duvarda ise, üç renkli bayrak asılmış, yanında Baz'ın görev başında, farklı yerlerde çektirdiği üniformalı fotoğrafları... Mutfağa bitişik duvarda ise, kama, hançer, kılıç gibi kimi savaş aletlerinin koleksiyonu var.

Baz ceket ve kravatını çıkardıktan sonra pencereden bir süre dışarıya, aydınlık nehre bakıyor. Nehrin yüzeyinde parlayan yıldızların aydınlığı pencereye vurmuş. Salon loş bir aydınlık içinde. Baz, pencerenin yanındaki masanın üzerinde duran bir sürü içki şişesinin içinden cin şişesini buluyor. Cin var, tonik yok, tonik arayacak kuvvet bulamıyor kendinde. Votka şişesini alıyor, bir bardağa votka dolduruyor, üstüne limon ve bir dikişte koca votka bardağını yarıya kadar içiyor.

Gelin, üzerindeki gelinlikten kurtulmuş, elini yüzünü yıkamış, uzun saçlarını omuzlarına dökmüş, salona giriyor. Elinde küçük bir tepsi var. Tepsiyi masanın üzerine bırakıyor, mutlulukla ona bakıyor. Tepside, bu akşam ona armağan olarak verilmiş takılar var. Yüzükler, bilezikler, küpeler, gerdanlıklar, kolyeler, broşlar tepsinin içinde pırıl pırıl parlıyor.

Pencerenin önünde ayakta durmuş olan Baz, "Yanıma gel," diyor. "Sen gel," diyor karısı. Baz'a bakmadan, gözlerini takılardan almadan, "Gel de bunların ihtişamını seyret," diyor. Baz böyle bir cevap beklemiyor, şaşarak karısına doğru gidiyor. Güzel kokuyor karısı. Kırmızı dudakları, mutluluktan titriyor. Bir iki damla su, yüzünden düşmüş, memelerinin arasında süzülüyor. Baz, kendine doğru çekiyor onu. Sol eliyle diri memesini kavrıyor. Kendini yana çekiyor karısı, "Hayır, bu gece olmaz, çok yorgunuz," diyor.

Ne demek bu gece olmaz? Bu gece zifaf gecesi değil mi? Bu gece olmayacak da ne zaman olacak? Baz, biraz uzaklaşıyor, dikkatle ona bakıyor. Sesini çıkarmıyor, pencerenin önüne gidiyor, bardağında kalan votkayı da kafasına dikip, sonuna kadar içiyor. Karısı sinirli, "Yeter artık" diyor, "Bu gece çok içtin." Baz cevap vermeden yeniden votka şişesine doğru gidiyor, bardağını tekrar dolduruyor, içine bir parça limon atarak bir yudum daha alıyor. Baz pencereden sarı nehrin üzerinde oynaşan ışıkların görkemine, karısı tepsideki altınların sarısına dalıyorlar bir süre. Karısı birden, "Artık yatalım çok yorulduk," diyor. Ve Baz'ın ne diyeceğini beklemeden yatak odasına yöneliyor. Tam kapıda, aklına bir şey gelmişçesine duruyor, dönüp salona, duvarlara bakıyor. "Daha önce de birkaç kez bu eve geldim. Ancak o zaman bu ev benim değildi. Bundan sonra burası benim de evim. Ev askeri garnizon olmaktan kurtulacak, ikimizin evi olacak. Yarından itibaren bu kamaları, hançerleri, kılıçları, tabloları bu evde istemiyorum."

Baz kanı donmuş gibi hareketsiz, biraz önce evlendiği, bundan sonra hayat arkadaşı olacak olan kıza bakıyor. Ne yapmalı, nasıl bir cevap vermeli? Bu aptal kız neler söylüyor böyle? "Eğer dikkatle dinlersen beni," diye devam ediyor karısı ağır ağır, kelimeleri seçerek, "ne söylemeye çalıştığımı anlarsın." Bir süre kocasına bakıyor, sonra devam ediyor. "Evet eminim anlarsın sevgili Baz. Doğru, General Serdar her şeyimiz. Ancak hep evimizde bizi gözetlemesi gerekmiyor sevgili Baz." Niçin sevgili Baz? Bu densiz kadın ona hem öğüt veriyor, emrediyor, hem de sevgili diye hitap ediyor. Damağı kuruyor Baz'ın, sarsılıyor. Sözlerini bitirir bitirmez salona geliyor karısı, duvarda asılı General Serdar'ın büyük portresini duvardan indiriyor. Baz kendine hakim olamıyor, hiddetle kıza doğru gidiyor, "Aptal karı!" diyerek yüzüne sert bir tokat atıyor. Tokatın etkisiyle kız sarsılıyor, sendeliyor, ancak yere düşmüyor, topluyor kendini, Baz'ın o zamana kadar hiç karşılaşmadığı bir edayla ona bakıyor ve tüm gü-

cüyle saldırıyor ona. Yüzünü tırmalıyor Baz'ın, "Eşşeoğlu eşek, domuzun dölü" diyor. Baz'ın yüzü yanıyor, hiddetli bir tokat daha kızın yüzünde patlıyor. Kız yere düşüyor, hemen yerden kalkıyor, elini burnuna götürüyor. Burnundan kan akıyor. Avazı çıktığı kadar bağırıyor ve etrafına bakınıyor. Bıçaklar, kamalar, hançerler... o yöne doğru gidiyor, eline bir hançer geçiriyor. Hançeri kınından çekiyor, tam saldıracakken Baz yetişiyor, hançer tutan bileğinden kavrayarak onu kendine çekiyor. Büyük bir gürültüyle, bir süre boğuşuyorlar. Baz'ın ayağı bir yere takılıyor, ikisi altüst olmuş bir halde yere düşüyor. Bu kez boğuşmaları yerde devam ediyor. Masa devriliyor, koltuklar yerinden oynuyor, içkilerin üzerine konulduğu küçük sehpa şişelerle birlikte gürültüyle devriliyor, salonda bulunan eşyalar kırılıyor, her şey etrafa dağılıyor. Uzun bir süre boğuştuktan sonra, ikisi de şoka girmiş gibi ayağa kalkıyor. Şimdi ayrılmış, uzaktan birbirlerine bakıyorlar. Solukları hızlanmış, nefesleri kesilmiş, kin ve nefretle birbirlerini süzüyorlar. Ortalıkta hançer yok, ikisinin de ellerinde kan var; ikisinin de elbiseleri kanlar içinde. Devrilmiş masanın iki tarafından, ayakta, sanki ikisi de biraz önce korkunç bir ölüme tanıklık etmişler gibi şaşkın, tuhaf bakışlarla birbirlerine bakıyorlar. İkisinin de gözlerinde korku var.

Sonra kız, boş bir çuval gibi yere yığılıyor.

5. BÖLÜM
Ayrılık

Kevok.

Kevok'a dönelim şimdi.

Büyük Ülke'nin başkentindeyiz yine. Yine gece... Kıpır kıpır yıldızların nehrin üstünde türlü türlü oyunlar oynadığı apaydınlık bir gece. Baz'ın kanlı düğününün üzerinden on yıl geçmiş. Araya zaman girmiş, birçok şey değişmiş, bir tek gecenin rengi ve yıldızların aydınlığı değişmeden kalmış.

Evet, gecenin rengi ve yıldızların aydınlığı, insan ruhundaki karanlık ve aydınlık gibi...

Kevok'un içi, aşkın aydınlığıyla dolu bu gece. Ancak yüreğinin bir yerinde, ayrılığın karanlığına da yer bırakmış. Bu gece iki duyguyu bir arada yaşıyor. Aşkın aydınlığını, ayrılığın karanlığını... Kavuşma gecesidir bu gece, bir bedende erimenin gecesi; veda gecesidir bu gece aynı zamanda, ayrılığın... Bir bedende erimenin sıcak gecesidir bu gece; iki bedenin birbirinden ayrıldığı soğuk bir gecedir de...

Kevok'un dağınık, küçük odasındayız. Kevok şimdi yirmili yaşlarda. Üç yıldan beri başkent üniversitesinin bu küçük yurt odasında yaşıyor. Bu yurtta kalan dört bin öğrenciden biridir o. Yurt büyük bir sitenin içinde, Baz'ın evinden üç mahalle uzakta. Baz ile Kevok, birbirinin varlığından habersiz, birbirinden üç mahalle uzakta yaşıyorlar.

Kevok odada yalnız değil. Yanında, adına Jîr diyeceğimiz sevgilisi var. Jîr, gecenin bir saatinde, birçok tehlikeyi göze alarak, gizlice Kevok'un odasına girmeyi başarmış. İkisi de öğrenci. İkisi de üniversitede Fransız dili ve edebiyatı okuyor. Jîr dördüncü, Kevok üçüncü sınıfta. Fransız dili ve edebiyatını tercih etmeleri nedensiz değil. Çok değil, altmış yıl öncesine kadar Büyük Ülke, Fransızların mandasıydı, dolayısıyla Fransız dili ve edebiyatı, bu ülke insanları için çok önemli. Devletin işleyiş düzeni, bütün sistemi Fransız modeli örnek alınarak inşa edilmiş. Her yerde Fransız kültürünün etkileri görülüyor. Gerçi ülke uzun yıllardan beri bağımsızlığını kazanmış, ancak devletin oldukça karmaşık idari ve hukuki yapısında Fransız sisteminin gölgesi hakim. Fransızca bilmek, Fransız kültürünü özümsemek, edebiyatını sevmek, uygarlığından haberdar olmak, ülkede önemli bir statü sembolü olarak görülüyor. Bu ülkede başarılı olmanın ön koşulu da bunları iyi bilmekten geçiyor. Zengin, itibar sahibi, ünlü bir avukatın kızı olan Kevok ile, Dağlar Ülkesi'nin büyük bir aşiret reisinin oğlu olan Jîr, bütün bu nedenlerden dolayı Fransız dili ve edebiyatını okuyorlar.

Şimdi, sonbahar mevsiminin bu apaydınlık gecesinde kent gecenin rengine sarılmış uyuyor. Şehir ışıkları, cadde ve bulvarları aydınlatarak nöbet tutuyor. Nehir fazla gürültü yapmadan, uyuyanları rahatsız etmeden sessizce akıyor. Yıldızların şavkı nehrin sularına vurmuş, suyun yüzeyine değen sokak lambalarının ışığıyla oynaşıyor. Başıboş gezen sokak köpeklerini saymazsak, caddeler, sokaklar bomboş. Hayat almış başını gitmiş gibi her yer ıssız, sessiz. Yeni bir güne daha çok zaman var. Bu aydınlık, bu dingin gecede Kevok'un yüreği yanıyor.

Bu gece, dokunsan ağlayacak Kevok.

İki mumun aydınlattığı küçük odanın dar yatağında Kevok'la Jîr sevişiyorlar. Kevok, Jîr'in üstüne çıkmış. Çözdüğü saçları yüzünü kapatmışçasına dağınık, zarif bacakları Jîr'in gövdesini sıkıca kavramış. Yüzüne doğru eğilmiş, pür dikkat yüzüne,

gözlerine bakıyor, henüz göremediği, keşfedemediği derinlikleri yepyeni şeyler görecekmiş gibi. Kevok'un gözleri aydınlık dolu, parlıyor. Yüzünde hiçbir mutluluk belirtisi yok. Sadece Jîr'in gözlerine bakıyor, derinden, gözlerinin içine. İki eliyle Jîr'in ellerini sıkıca kavramış bacaklarıyla bedenini, bütün varlığını sıkıyor. "Jîr" diyor inler gibi, "Git hadi, yolun açık olsun..."

Jîr, Kevok'un derinliklerine dalmış, ona bakıyor, sadece bakıyor, ona cevap olabilecek hiçbir işaret vermeden. Kevok'un derinliklerinden gelip bütün bedenini saran, bütün beynini istila eden bir coşkuyla, bir şehvetle gözlerine bakıyor, sevgilisinin onun için şimdi dünyanın merkezi olmuş gözbebeklerine. Ağzı, dudakları, damağı kurumuş; yüreği, beyni şehvetin dalgalarına kapılmış başka yerlere sürüklenmiş. Bedeni yay gibi gerilmiş, damarlarında hızlanarak akan kan neredeyse dışarı taşacak. Kapıldığı bu dalgaların arasında bir salıncaktaymış gibi gidip geliyor.

"Jîr," diyor Kevok yine ağlamaklı, iniltisini sürdürür gibi. "Sana söylüyorum, tüm aşkımla sana uğurlar olsun diyorum, git..."

Jîr cevap vermiyor. Ani bir hareketle, ellerini Kevok'un ellerinden kurtarıyor. İçinden çıkmadan Kevok'u yan yatırıyor, üstüne çıkıyor. Bacaklarını daha bir aralıyor, daha derinlere varmak için bütün ağırlığıyla abanıyor. Gözleri kapalı, çıktığı yolculuğun sıcaklığı bütün bedenini kavurarak, bir süre öyle kalıyor. Kevok'un elleri usulca kalçalarında, sırtında dolaşıyor. Yürek atışlarının gürültüsünü duyarak bütün bedeni zevkten titriyor.

Jîr, Kevok'un içinde aşkın bütün duygularıyla karşılaşıyor. Yabancısı olduğu bir duygu değil bu, daha önce de Kevok'la sevişti. Ancak bu kez farklı, güçlü, derinden ve aydınlık bir sevişmedir bu. İçinde bir şimşek çakmış gibi, kendini bir aydınlığın dalgaları içinde buluyor. İnsanın kendinden geçtiği an böyle bir an olsa gerek. Sakın ölüm olmasın bu duygu? Yok, belki de doğum... Çıkılan bir doruk mu bu, yoksa inilen bir derinlik mi?

Sevişmenin dorukları mı, yoksa derinlikleri mi? Bu apaydınlığın içinde ölünecekse, artık rahatlıkla ölebilir Jîr. "Artık ölüm bile vız gelir Kevok," diyor Jîr...

Kevok gözleri kapalı, kendinden geçmiş bir halde, bir, düşün içindeymiş gibi "Öl!" diyor, "ama içimde öl." Bacaklarını daha da açıyor, Jîr'in sırtını okşayan elleriyle kalçalarını sıkıca kavrıyor, daha kuvvetlice kendine çekiyor. Jîr'i her şeyiyle içine çekmek ister gibi... İki bedenden bir beden yaratmak ister gibi... Ama olmuyor. Bu dar yatakta ilk sevişmeleri değil bu. Ama hiçbir zaman bu gece olduğu kadar Jîr'i çılgınca arzulamamıştı. Derinliklerinde hissetmediği şeyler hissediyor, beyninde duymadığı sesler duyuyor şimdi. Her şey darmadağınık... Sanki ruhu nisan yağmurlarıyla dövülüyor, bedeni karakışın ayazına bırakılıyor, kavurucu yaz sıcaklarına terk ediliyor vücudu, dağlarından kopan önüne geçilmez çığların altında eziliyor gövdesi. Bütün bu duyguların içinde şehvetten, sevişmenin renginden, ortadan kalkan mahremiyetten, arzudan meydana gelmiş bir ateş topunun içinde debeleniyor. Ateşe atılmış Kevok, damarlarındaki kan kaynıyor, sinirleri gerilmiş kopuyor, yüzü kızarmış yanıyor, üzerine düşmüş köz, yüreğini yakıyor. Zaman durmuş, dünya dönmüyor. Her yer ateşler içinde, dünya, bu şehir, bu küçük oda, bu narin bedenler, her şey tutuşmuş yanıyor. Alevler sarmış her yanı. Kevok, alevlerin içinde kayboluyor.

Her yeri sel basıyor şimdi. Seller, Kevok'un bedeninden doğuyor, bedeni şimdi dünyanın bütün sularının, göllerinin, nehirlerinin kaynağı. Yaşadığı şeylere bir anlam veremiyor. Aşk olmalı bu, en çıplağından sevişme olmalı. Demek uğruna ölünen, kaderlere yön veren, her şeye hükmeden aşk dedikleri şey böyle bir şey. Bir şehvet denizinde gidip geliyor. Onun da içinde bir şimşek çakıyor, şimşek bir aydınlık oluyor. Aydınlık yavaş yavaş bütün bedenini istila ediyor. Sarsılmaya başlıyor. Birden bire bağırıyor, "Öl, hadi şimdi öl." diyor. Sanki bir depreme tu-

tulmuş gibi her yeri sarsılıyor, art arda içinde şimşekler patlıyor. Patlayan şimşekler sarsıntılara dönüşüyor. Arka arkaya birkaç sarsıntı, yer yarılması gibi... İki eliyle Jîr'in yüzünü avuçluyor, sevgilisinin keder taşıyan terli yüzüne bakıyor.

Bu yer sarsıntısı, bu titreme nöbetleri hiç bitmemeli, sonsuza kadar sürmeli. Art arda, dur durak bilmeden...

Jîr, Kevok'un üstünden yana düşüyor. Göğsü körük gibi inip kalkıyor. Sağ eli, Kevok'un ter içinde kalmış ıslak memelerinin üstünde, "Öleceğim!" diyor.

"O zaman yanımda öl, şimdi," diyor Kevok. Cevabı beklemeden yataktan kalkıyor, sağ eli kasıklarının arasında, Jîr'in üstünden atlıyor, banyoya doğru gidiyor.

Bir süre sonra elinde bir havluyla banyodan çıkıyor, Jîr'in uyuduğunu görüyor. Jîr'in gözleri kapanmış, yüzü bir çocuk yüzü kadar masum, uyuyor. Ayakta, mum ışığında bir süre Jîr'in yüzünü seyrediyor.

Uyuyan sevgili... Kevok'un yürek atışları hızlanıyor.

Jîr... Kevok'un içini eriten, iri iki kara üzüm tanesine benzeyen gözleriyle, bedeninin bütün gizlerini keşfeden bedeniyle, vücudunun her yerinde gezinen, her yerini sarıp sarmalayan elleriyle, içinde fırtınalar estiren, coşku selleri yaratan kalın dudaklarıyla, onu şehvetin doruklarında gezintiye çıkaran yakışıklılığıyla Jîr...

Jîr, aşiret çocuğu, anadilinden uzak düşmüş, uzak düştüğü için de vicdan azabı çeken çocuk, öfkeli genç, çalışkan insan... Adı gibi jîr, yani yetenekli, uzak görüşlü, bilgili, sıcakkanlı, isyankar, duygusal çocuk... Şimdi yolcu o, gidecek, Kevok'u bu şehirde bir başına koyacak, yapayalnız bırakarak ayrılacak. Yağmur altında beraber ıslandıkları günler, kar altında çıktıkları gezintiler, güneşli güzel günlerde geçirdikleri anlar, ay ve yıldızların aydınlattığı şehvet dolu geceler, soluklarıyla şenlenen sevişmeler geride kalacak.

Jîr...

Kevok o güne, tanıştıkları güne gidiyor. Şimdi hafif horlayarak uyuyan Jîr'i, üniversite öğrenciliğinin ilk günlerinden birinde, çok sıkıntılı bir anında, okulun yemekhanesinde tanıdı bir rastlantı sonucu. Aynı masada oturuyorlardı. Jîr'in yanında iki arkadaşı vardı. Kevok, Jîr'in konuşmasına kulak vermiş, şivesinden aynı yerden, Dağlar Ülkesi'nden geldiğini anlamıştı. Büyük Ülke'nin dilini düzgün konuşmasına rağmen, şivesi Dağlar Ülkesi'nden geldiğini ele veriyordu. Önce gözleri buluştu, sonra kelimeleri, tanıştılar.

Garip, hemen hemen her konuda hemfikirdiler. Zevkleri aynıydı, aynı şeye gülüyorlardı. Kaderleri birbirine benziyordu, çok konuda aynı şeyleri düşünüyorlardı. Bütün bu benzerlikleri onları daha da yaklaştırdı birbirine. Aradan çok geçmeden Kevok, bir gece, yine bu odada, yine mum ışığı altında, –rüzgâra kapılmış kelebek misali– heyecan, arzu ve korkuyla karışık bir tedirginlik içinde bekaretini Jîr'e teslim etti. Yol açılmıştı bir kez, buluşmalarını sıklaştırdılar, defalarca seviştiler. Kevok'u mutluluktan uçuran bu olağanüstü uyum, uzun bir süre devam etti, ta ki günün birinde Kevok'un hiç beklemediği bir anda, Jîr'in yağmur yüklü kara bulutlar gibi patlamasına kadar. O gün neden o kadar öfkelendiğini şimdi hatırlamıyor ama, Jîr'in yüreğinin derinliklerinde sakladığı karanlık bir yanının olduğunu böylece keşfetmiş oldu. Evet, Jîr'in izahı zor karanlık bir yanı vardı. Kevok böylece, sorunsuz bir uyumun mümkün olmadığının da farkına varmış oldu. Önemli değil, zaten hayat da uyum ve uyumsuzluklar arasında gidip gelen bir salıncak değil miydi? Önemli olan sevgi, kalıcı olan aşktı. Aşk en paslı kilidi bile açacak güçteydi.

Aşk her şeye muktedirdi.

Jîr, üniversitede Kevok'un bir yıl önündeydi. Beraber ders çalışıyor, her konuda Kevok'a yardım ediyordu. Yol gösteriyordu ona... Akşamüzeri nehir boyunda çıkılan gezintilerde, geceleri kentin parlak ışıkları altında, sonbaharın ıslak sisli günlerinde,

yazın kavurucu sıcaklarında sığındıkları gölgeliklerde her yerde Kevok'a Fransızca şiirler okudu. Kantinde atıştırdıkları basit akşam yemeklerinden sonra, bulabildikleri kuytuluklarda, arkadaş evlerindeki sevişmelerden sonra, yıldızların bile göğü terk ettiği geceyarılarından sonra hep Fransız Devrimi, Fransız uygarlığı, Fransız edebiyatından konuştular. Hep konuştular. Bu konuşmalar eşliğinde uykuya dalıyor, bu sohbetlerle coşuyor, şehvete susamış bedenleri bu konuşmalardan sonra birleşiyordu. Her şeyi arayan iki ruh, Jîr ile Kevok... Bu meraklı iki insan, böylece büyük hayaller kurdular, büyük idealler beslediler, büyük fikirlerin peşine düştüler.

Bu arayışlarında en çok kendi memleketlerini, Dağlar Ülkesi'ni merak ettiler. Ülkelerinden uzaktaydılar. Burada yaşıyorlardı, burayı da kendi ülkeleri biliyorlardı, ancak onlara kimliklerini veren, kişilik kazandıran, köklerini uzatan, tarihlerini yazan coğrafya uzakta, orada dağlarla çevrili kuzey rüzgârlarının estiği yerdeydi. O uzak ve yalnız kuzey ülkesinin çocuklarıydı onlar. Ve orada hiçbir şey iyi gitmiyordu. İlgilendikçe önlerine yeni kelimeler çıkıyordu. Şimdi vatan, ülke, yurt, yurtseverlik gibi kelimeler kendilerini ifade etmede vazgeçemedikleri kelimelerdi. Heyecan vericiydi bu kelimeler, ağırdı. Bu nedenle bulabildikleri her fırsatta, Victor Hugo'nun yurtseverliği anlatan, "L'hymne a ceux qui sont morts pour la patrie"* üç dilden, Büyük Ülke'nin dilinden, anadillerinden ve Fransızca olarak birbirlerine okuyorlardı.

Kevok, sanki biraz önce içinde art arda o şimşekler çakmamış gibi, sanki o sevinci yaşamamış gibi şimdi ağlamaklı gözlerle uyuyan Jîr'i seyrediyor ve bu uzun şiirin bazı dizelerini bir ninni gibi mırıldanıyor.

Şeref, şan, büyüklük, kurban olmak... Mırıldandığı dizelerden sonra düşünüyor Kevok, şan, şeref, onur ve ülkelerini...

---

* Vatan için ölenlere ağıt. (y.h.n.)

sonu gelmez arayışlarını... Neyi arıyorlar onlar? Aradıkları şey nerede? Aradıklarına ne zaman kavuşacaklar? Niçin genç yürekleri sürekli tarihin ve geçmiş zamanların peşinde? Tarihsel olayların, rivayetlerin, hikâye ve anıların içinde neyi arıyorlar, neyin peşindeler? Kalitesiz kâğıtlara özensizce basılmış ucuz kitapların sayfalarında ne bulacaklar, o sayfalarda neyi keşfedecekler? Göçler, katliamlar, ayrılıklar, acılar, kıtlıklar, ölümler, umutlar, heyecanlar, mücadelelerle niçin bu kadar ilgileniyorlar, bunlar onları niçin bu kadar etkiliyor? Ezik kadınların yalvaran bakışları, baskı altında sıkışmış erkeklerin alınlarında biriken ter damlaları, acılı çocukların yanaklarından süzülen gözyaşları, yaşlı adamların gırtlaklarından çıkan stranların kırık nağmeleri, çaresiz kitleleri harekete geçiren söylentiler ve direnmeye ahdetmiş insanların haykırışları, çağrılan niçin onları bu kadar etkiliyor, yüreklerini niçin bu kadar burkuyor? Ya devrimlere, isyanlara, savaşlara dair öğrendikleri o yarım yamalak bilgiler? Zengin ailelerin çocukları oldukları halde, ezilenlerin durumu karşısındaki bu hassasiyetleri neden? Yürekleri bu yeni fikirlerin coşkusuyla niçin hopluyor, ruhları niçin coşuyor? Niçin uzakları özlüyorlar, bilinmeyeni keşfetmeye yönelik bu merakları nereden geliyor, tehlikeli yolculuklara niçin bu kadar meyilliler, gizliliği niçin bu kadar çok seviyorlar?

Aradıkları nerede, çok mu uzaklarda? Çıkılacak bir yolculuğun sonunda mı? Belki de hiçbir yerde, belki de peşine düştükleri şey bir düşten başka bir şey değil, kimbilir.

Bir süre sonra yola çıkacak olan Jîr, gittiği yerde ne görecek, nelerle karşılaşacak? Evet Jîr gidecek, kadim ülkeye, ata yurduna gidecek, dağlara sığınacak, Dağlar Ülkesi'nin kuytuluklarını keşfe gidecek, sığınak arayacak. Kevok çaresiz, kararını vermiş bir kere, Jîr gidecek. Ülke diyor, sadece ülke, başka bir şey demiyor, oraya gidecek. Jîr'in sihirli kelimesi ülke, her şeyi anlatıyor bu kelime ona, gizemli bir kelime bu. Jîr'in, Kevok'un ülkesi... Görkemli bir yer, gözlerinin önüne serilmiş, usta bir kadının

elinden çıkmış rengârenk bir kilim sanki. Korunaklı dağlar, derin vadiler, berrak sular, dağları yaran seller, ipek bir halıya benzeyen ormanlar, sularına geyiklerin indiği duru göller, gökkuşağının yedi rengi, beyaz karlar, her derde deva şifalı otlar, çimenler, buz gibi pınarlar, sayısız çeşmeler, nazlı kavak ağaçları, rüzgârda dalları hışırdayan selviler, seher yelleri, büyük fırtınalar, felaket çığları, sakin şafaklar, kızıla boyanmış akşamlar, serin geceler, kıpır kıpır yıldızlar, serin sığınaklar, derin mağaralar, sarı kırlar, her şey, sakin ve dingin bir ruha seslenen her şey orada, ülkede diyor Jîr, ata yurdumuzda bizim.

Yürek hırsızı Jîr... Kevok'a ve ülkesine vurgun âşık...

Kevok, karmakarışık duygular içinde, aşağıda akan nehri gören küçük pencerenin önüne gidiyor. Mumlar erimiş, şamdanlar dolmuş. Kevok çıplak, içinde öldürücü bir sıkıntı, başını pencerenin pervazına yaslayıp bir süre dışarıyı seyrediyor. Gökyüzünde tek tük yıldız kalmış, uzaklarda, yüksek binaların orada, ince bir kızıllık yüzünü gösterdi gösterecek. Nehir parlıyor, bulvar boyunca belli bir düzen içinde dizilmiş ağaçların yaprakları hafif rüzgârda hışırdıyor. Kevok, rüzgârın belli belirsiz sesini duyar gibi oluyor. Acaba dünya kendiliğinden mi bu kadar kederli, yoksa dünyayı bu kadar kederli yapan onun kederi mi? Bu sorunun cevabını bilmiyor, bilse de bir işe yaramayacak. Üzüntülü, kederli bunu biliyor sadece, dokunsan ağlayacak.

Jîr gidecek. Dağa gidecek. Dağlar Ülkesi'nde, dağların doruklarında, vadilerin derinliklerinde, yüksek uçurumların diplerinde, asi dağların asi coğrafyasında, Büyük Ülke'nin uygulamalarına ve General Serdar'ın zulmüne karşı yeni bir isyan başlamış. Daha önce birkaç kez olduğu gibi... İsyan Dağlar Ülkesi'nde bir hayat biçimi, bir kader, bir alın yazısı. Yine amansız bir savaş var orada, genç erkekler, genç kızlar kafileler halinde bu kanlı savaşta yer almaya, oraya akın ediyor. Şimdi sıra Jîr'de. Jîr de gidecek. Kısa bir süre sonra... Şafakla birlikte stran susacak, şiir bitecek. Artık bir daha el ele verip bulvar gezintilerine çıkamayacaklar, o

gezintilerde edebiyattan, şiirden söz etmeyecekler. Artık Jîr, bir daha Kevok'a kendi anadilinden stranlar söylemeyecek. Geleceğe ait kurdukları bütün düşler bozuluyor, gelecekte birlikte kuracakları yeni bir hayatın düşleri ölecek. Her şey geride kalacak, beraber bir hayatın bütün hayalleri, sahildeki kumların üzerine yazılmış yazı gibi, bir deniz dalgasıyla silinip gidecek.

Jîr gidecek.

Kevok ağlamaya başlıyor, ağladığını bilmeden. Başı eğik, gözleri dışarda, ama hiçbir yere bakmadan, hiçbir yeri görmeden bir süre ağlıyor. Gözyaşları bir bir yanaklarından süzülüyor. Bu son görüşmeleri mi olacak? Bir daha ne zaman karşılaşacaklar? Kader dedikleri şey böyle bir şey mi? Böyleyse, bu ne biçim kader? Bahtsız bir coğrafyanın karanlık kaderi, nasıl olur da insanların kaderini bir çırpıda değiştirebiliyor? Esir bir kader, nasıl olur da insanlarının kaderini de esaret altına alabiliyor? Sonbaharın bu parlak gecesi, ayrılığın kara rengine mi bürünecek? Kevok boğazında düğümlenen bir hıçkırıkla küçük masaya doğru gidiyor, çekmeceden iki mum çıkarıyor, şamdanlara yerleştirip yakıyor. Mumlar, cılız ışıklarıyla odayı aydınlatıyor. Işığın gölgesi odadaki eşyaların üzerine düşüyor. Gözlerindeki yaşlarla bir süre mumlara bakıyor. Mumun ışığı, yaydığı hafif ısı, alevin kırılması, duvara düşürdüğü gölge, her şey bir anı, bir inilti, bir fısıltıymış gibi dikkatini çekiyor.

Yeniden pencerenin önüne gidiyor. Farkına varmadan pencerenin kenarında bulunan tarağı alıyor, camdaki aksine bakarak, uykudaymış gibi ağır hareketlerle uzun siyah saçlarını taramaya başlıyor. Saçları uzun, uzun saçları uzun boyuna çok yakışıyor. Gözyaşlarıyla, iç sıkıntısıyla tarağı saçlarının arasında gezdiriyor bir süre, saçları birbirinden tel tel ayrılıyor.

"Gidecek," diyor Kevok kendi kendine bir şiir mırıldanır gibi. "O uğursuz ülkeye, o karanlık ölüm diyarına gidecek. Kimsenin hayrını görmediği o yere, patlamaya hazır yanardağa, ka-

nın içinde kulaç atmaya gidecek. Fırtınaların sarstığı, rüzgârın silkelediği memlekete gidecek. Çığların altında inleyen, karlara teslim olan yere. Zavallı çocuk, masum melek gidişin çok kolay, dönüşün imkânsız olacak. Jîr, gönlümü çalan adam, oraya gidişin mezara, diri diri mezara girmek olduğunu bilmiyor musun? Jîr, canımın içi, niçin içimi yakıyorsun? Gidişinle birlikte sevdamızı da yüklenip götüreceğini bilmiyor musun? Giderken yüreğimi de alıp götürdüğünün, aşkımı o dağlara savurduğunun farkında değil misin? Sevgimizin, sevişmelerimizin biteceğini bilmiyor musun acemi çocuk? Gidişinle, yeni açan bir güle benzeyen gülüşünün, yakut gözlerindeki parıltının, efsanevi ilahlara benzeyen yakışıklı bedeninin artık uzak bir anıya dönüşeceğini bilmiyor musun?"

Tutamıyor kendini, bu kez yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlıyor.

"Kevok..."

Sesi duymuyor önce, sonra kendine geliyor, kafasını çeviriyor. Jîr ayağa kalkmış, yatağın yanında, uykulu gözlerle Kevok'a bakıyor. "Niçin ağlıyorsun Kevok? Ne söylenip duruyorsun kendi kendine, yanıma gel hele..."

"Hayır," diyor Kevok gözyaşlarını silerken. "Sen gel yanıma da ne söylendiğimi anlatayım sana."

Jîr yanına gidiyor elini boynuna dolayıp "Hayat arkadaşım," diyor gülümseyerek. Kıllı göğsü Kevok'un çıplak memelerine değince Kevok'un içinde yine bir kıvılcım çakıyor. Ancak koyvermiyor kendini, Jîr'den uzaklaşıyor, sesini biraz yükselterek, "Gitme," diyor, "Gitmemelisin..."

"Kevok," diyor Jîr yumuşak, yalvarır bir tonda.

"Hayır gitmemelisin. Beş altı ay sonra okulu bitiriyorsun. Gecemizi gündüzümüze katarak, onca zorlukla okuduğumuz okul, öğrendiğimiz her şey heba mı olsun şimdi. Her şey boşuna mıydı? Hayır, gitmemelisin..."

"Kevok..."

"Doğacak çocuklarımızdan, dol'dan,* aileden bahsediyorduk. Çocuklarımız onlara kendi dilimizde söyleyeceğimiz stranlarla büyüyecekti. Söylediğin her şeyi unuttun mu? Bu gidişin dönüşü olmadığını bilmiyor musun? Bile bile ölüme gittiğini, beni ve her şeyi terk ettiğini bilmiyor musun?"

"Kevok!" diyor Jîr, bu kez bağırarak, "Bu zayıf duruş sana yakışmıyor, kendine gel. Ölüm bu hayattan daha iyi değil mi Kevok? Sayısız kez seninle ülkeye gidiş, ülkeye dönüş konusunu konuşmadık mı, kavlimiz böyle değil miydi? Söyle, özgür müyüz biz? Geleceğimizin, sözünü ettiğimiz çocuklarımızın geleceğinin bir garantisi var mı? Önümüzü görebiliyor muyuz, önümüzde bir aydınlık var mı? Durmadan adaletten, haktan, hukuktan söz eden, kendini dünyanın serdarı sanan bu kibirli general ve düzeni bize gerçekten adil, eşit bir hayat mı sunuyor? Hayır, hayır, hayır... Eee? Söyle Kevok, eee?"

Jîr, Kevok'un daha önce bir iki kez şahit olduğu o öfke nöbetine tutuluyor yine. O bir yanardağ patlamasına benzeyen sınırsız öfkenin ateşten kıvılcımları yine gelip Jîr'in gözlerine oturuyor. Bakışları kinle doluyor. İri gözleri kocaman açılıyor, boyun damarları şişiyor, bağırarak konuşuyor. Kevok ondan biraz uzaklaşmış olan Jîr'e, "Bağırma!" diyor ve öfke dolu gözlerinin içine bakıyor.

"Hayır, Kevok söyle. Sürekli ölen biz değil miyiz? Daha önce sayısız kez öldürülmedik mi, yarın yine öldürülecek olan biz olmayacak mıyız? Her gün ölmüyor muyuz? Hayatımız ölümden bile beter değil mi? Anadilimiz, kültürümüz ölüm tehdidi altında değil mi? Ölen bizim kültürümüz değil mi? İkimiz onların diliyle konuşmuyor muyuz? Niçin, söyle niçin? Bizi köklerimizden, tarihimizden uzaklaştırmadılar mı? Baskı, zulüm boyunduruğu sürekli bizim omuzlarımızda değil mi? Toprağımızın en güzel yerlerine, kendilerine çok güzel hanlar hamamlar, saraylar

* Döl. (ç.n.)

konaklar inşa etmiyorlar mı? Biz de kendi topraklarımızda birer yabancı gibi onların oralarda yaptırdıkları görkemli binalara, yapılara bakmıyor muyuz? Hayır de bakayım. Sözünü ettiğin hangi ölüm? Tut ki okulu bitirdim, ne olacak? Değişen ne olacak? Hiçbir şey Kevok, hiçbir şey..."

"Olur, tamam, git. Ne yaparsan yap, yeter ki bağırma," diyor Kevok ve ağlamaya başlıyor, "Git." Yüreği sıkışıyor. Bu küçük odada nereye kaçsın, nereye saklansın. Elindeki tarak düşüyor, Jîr'e arkasını dönerek yatağa doğru gidiyor, ucuna ilişiyor yatağın. Yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlıyor. Jîr, pencerenin önünde ayakta, Kevok yatağın kenarına oturmuş, birbirine bakmadan bir süre öyle kalıyorlar, üzüntülü, düşünceli... Jîr yavaş yavaş geliyor, Kevok'un başına dikiliyor, saçlarını okşuyor, yanına çöküyor.

"Göklerimizi kara bulutlar kaplamış," diyor Jîr, bu kez yumuşak, kelimeleri seçerek konuşuyor. "Karanlıklar içindeyiz. Üstümüzdeki gökyüzü karanlık, hava kapalı, nehirler, pınarlar, çeşmeler, kuyular, sarnıçlar kurumuş, övündüğümüz dağlar kara bulutların arasında kalmış, köylerde, şehirlerde baykuşlar ötüyor, evlerimize baykuş tünemiş, yapayalnızız, insanlarımız bayramı, seyranı, şenliği unutmuş, dünyanın bütün nimetlerinden mahrum kalmış zavallı insanlarımız bizi bekliyor Kevok, biz onların umuduyuz, umudu canımın içi..."

Kevok, Jîr'e bakmıyor, başını önüne eğmiş ağlıyor.

"Yapma Kevok, bari sen yapma, zaten iyi hissetmiyorum kendimi, yüreğim sıkışıyor. Rica ediyorum senden, bana daha fazla eziyet etme, " diyor Jîr, Kevok'un yüzünü avuçluyor, gözyaşlarını siliyor usulca. Kevok'a bakıp gülümsüyor ancak Kevok gözlerini kaçırıyor. Jîr kafasını kaldırarak kendine baktırmaya çalışıyor, "Bahtına sığınıyorum Kevok yapma, bari sen yapma..."

"Gelecek kapkaranlık Jîro anlamıyor musun?"

"Ama aydınlık orada Kevok, orada baş gösteren isyanda. Orada, o dağlarda zincirler parçalanıyor... Sen yeter ki metin ol, senden tek istediğim bu."

Avuçlarının içine aldığı Kevok'un yüzünden öpüyor, sonra boynunu, sonra da dudaklarından. Dudaklarını bir süre emiyor, Kevok gevşiyor. Yeni bir şimşek patlamasının habercisi olan bu öpüşme Kevok'u uyarıyor. Yavaş yavaş bu dünyanın kahrından uzaklaşıp sevişmenin haz dolu dünyasına ilk adımı atıyor. Her yerini şehvetin aydınlık dalgaları sarıyor.

Kevok, iki eliyle Jîr'i itip yatağa sırt üstü yatırıyor. Jîr'in biraz önce ayakta durduğu yere diz üstü çöküyor, Jîr'in çıplak vücuduna bakıyor dikkatlice. Hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan, ince ince. Jîr gidecek, Kevok'tan başka kimsenin haberi olmadan gizlice gidecek. Artık hiçbir sözün anlamı yok, söz bitmiş çünkü. Kevok, ayak parmaklarından başlayarak alnına kadar Jîr'in her yerini öpüyor karış karış, ıslak dudaklarını vücudunun her yerinde dolaştırıyor santim santim. Yudum yudum içer gibi... Tüm bedeni Kevok'un ıslak dudaklarıyla ıslanıyor. Sonra parmaklarıyla okşamaya başlıyor, bu kez öptüğü her yerde parmaklarını gezdiriyor. Saçlarını gezdiriyor vücudunda, ipek saçları bir gül dokunuşu oluyor Jîr'in bedeninde. Jîr titriyor, titriyor.

Jîr inliyor.

Kevok sessiz, gözleri yaşlı, yüreği daralmış, aşkın coşkusuna kapılmış, yüreğinde binbir ses yankılanıyor, her şeyden sersem olmuş durumda. Mum ışığında gölgesi duvara düşmüş çıplak vücudu yine arzularına tutsak düşüyor, sonsuza kadar sevişmek istiyor. Uyuyor mu, uyanık mı, zaman durmuş mu, zaman akıyor mu, içinde kımıldayan şeyin adı nedir, sevişme isteği mi, ölmek mi, yoksa bir diriliş mi bu? Bu soruların cevaplarını bilmiyor. Bilmek de istemiyor. Bacaklarını açıyor, yavaş yavaş, bir yay gibi gerilmiş Jîr'in üstüne oturuyor. Jîr'in sıcaklığı bir ok olup içine işliyor. Ok her yerini delip geçiyor, çıkmıyor dışarı, vücudunun her yerinde dolaşıyor. Dağınık saçları Jîr'in yüzüne düşüyor, hareketleri hızlanıyor, parmaklan birbirine geçiyor. Her hareket oklara yeni bir yön gösteriyor.

Kevok, sıcak yüzünü Jîr'in yüzüne yaklaştırıyor. Sanki bu gözleri bir daha görmeyecekmiş gibi derin derin, delercesine gözlerinin içine bakıyor. İçindeki bütün sıcaklığı Jîr'in yüreğine boşaltmak ister gibi üzerinde kıvranıyor.

Jîr inliyor. "Tol* lazım Kevok, ölülerimiz için tol..." diyor.

"Susss... Tol değil dol lazım," diyor Kevok, sözünü kesiyor, üzerine daha bir abanıyor, "bu yaşadıklarımızdan sonra artık sen de ölebilirsin, sen de ölülerin yanına gidebilirsin."

"Hayır dol değil, tol..." diyor Jîr içinde kabaran aydınlık dalgaların akıntısına kendini bırakarak.

"Tov** Jîr, tov, sadece tov!.." diyor Kevok, bir iniltiden bir çığlığa dönüşecek bir ses tonuyla. "Öl Jîr, hemen öl, şimdi... Aşkımızla tov ekeceğim, aşkımızın tohumunu serpeceğim her yere." Kevok artık bağırıyor, çığlık atıyor. İçinde çakan şimşekler eşliğinde, doruklarda bir eski zaman destanını söyler gibi bağırıyor. "Senin soyunla tov ekeceğim Jîr, içimin sıcaklığıyla besleyeceğim o tov'u. Tov büyüyecek, filiz verecek, boy atacak. Bize tov lazım Jîr, tov." Kevok bağırıyor, sesi belki de pencerenin dışında, ışımaya yüz tutmuş yeni güne ulaşıyor.

"Bize tov lazım."

---

* İntikam. (ç.n.)
Tohum, sperm. (ç.n.)

6.BÖLÜM
Gece

Baz, ölümün sisleri, dumanlan arasından çıkmış, ölümlerden doğmuş çocuk... Baz, ölüm habercisi...

Şimdi yine Baz'a dönelim, yanına gidelim onun.

Büyük Ülke'deyiz, ama başkentte değil, Dağlar Ülkesi'nin uzak, ıssız bir yerinde. Mevsim değişmemiş, Kevok'la Jîr'in yaşadığı o aydınlık gecenin üzerinden kısa bir süre geçmiş. Zaman yine duygu yüklü, mekân ise farklı... Kevok ile Jîr, Büyük Ülke'nin başkentinde, aydınlıkta karmaşık duygular içindeydiler. Baz ise uzak bir yerde, Dağlar Ülkesi'nin asi bir yerinde, ülkeyi komşu ülkelerden ayıran sınır boylarında karmaşık duygular içinde...

Şimdi Baz'ın içinde bulunduğu bir askeri cipteyiz. Dağlar Ülkesi'nin küçük bir kentinin dışındaki bir askeri garnizonun kapısından bahçeye giriyoruz. Cipte Baz'dan başka şoför ve iki subay var. Sivil giyinmiş Baz, şoförün yanında oturuyor. Kimseden ses çıkmıyor. Cip bahçeyi toz bulutu içinde bırakarak uzaktan bir kaleyi andıran beton bir yapının önünde duruyor. Şoför asker hızlıca arabadan atlayarak Baz'a kapıyı açıyor. Baz ağır ağır iniyor, çevresini süzüyor, elleriyle üzerine sinmiş tozu silkeliyor. Garnizonda akşam üzerinin sükûneti hakim. Nöbetçiler dışındaki askerler her tarafa dağılmış. Bir grup asker, ellerinde havlular, çamaşırlar bir binaya doğru gidiyor. Bir başka grup ise, bağırışlarla bir kenarda voleybol oynuyor.

Hava serince, bir rüzgâr esiyor belli belirsiz. Gün bitiyor, gökyüzünün derinlikleri kızıla boyanmış, güneş ağır ağır batıyor. Baz, cipten indiği yerde durup, güneşin battığı yere bakıyor, her zaman göremeyeceği bu muhteşem tabloya dalıyor bir süre. Bir gün daha bitiyor, şimdi gece başlayacak. Biten bir gün daha, Baz'ın hayatına yeni bir halka ekliyor.

Yaşı kaç şimdi? Bu sonbahar, askerlik hayatının kaçıncı sonbaharı? Kaç mevsim gelip geçti aradan? Eğer belleği yanıltmıyorsa onu, bu sonbahar, onun orduda geçirdiği yirmi veya yirmi birinci sonbaharı. Yoksa daha mı çok? Ufkun kızıllığına karşı geriniyor bir süre, kollarını uzatıyor havaya, belini tutup arkaya doğru hareket yapıyor, ses çıkıyor kemiklerinden. Sonra ellerini, uzamış bıyıklarına götürüp bir süre onlarla oynuyor.

Hayat nasıl geçerse geçsin, zaman nasıl akarsa aksın, askerlik bitmiyor, kutsal görev her geçen gün daha kutsal görevler yüklüyor ona.

Bugün olduğu gibi.

Baz, şimdi orta yaşlarda, hafif kamburu çıkmış, uzun boylu, esmer, yakışıklı bir adam. Yüzünde sükûnet ve yorgunluğun izleri var. Duruşu dik, bakışları sert. Saçları siyah ve kısa kesilmiş. Bıyıkları sakallarından daha uzun. Burnu biçimli, dudakları kalın... Geniş alnına düşmüş ve alnını boydan boya kesen derin birkaç çizgi, yaşadıklarının izlerini taşıyor bugüne. Gözleri küçük, yuvarlak ve derinde. Uzun boyuna, dik duruşuna, geniş omuzlarına pek yakışmıyor gözleri... Yırtıcı bir şahinin gözleri gibi... Siyah küçük gözleri boncuk gibi. Siyah kaşları gür, kirpikleri uzun. Kirpikleri yay gibi. Gür kaşları çehresine yeni bir anlam katıyor. Çenesi geniş ve yüzü esmer yanığı...

Güneşin, sıcağın kavurduğu, karın yaktığı, fırtınalarla baş etmiş, rüzgâra karşı durmuş yağız, esmer yüzü ele veriyor onu.

Bütün bunların içinde en belirgin yanı bakışları. Yüzüne gelip yerleşmiş bütün o dingin ifadeye rağmen, bakışları keskin, delici... Tetikte bir bakış, avcı bakışı, avının üstüne her an atla-

maya hazır bir avcının... Yırtıcı kuşun, şahinin bakışı... Hızlı bir bakış, saldırgan, dikkatli, kendinden emin... Derin bir bakış, sert, kesin... Çok derinlerde bir kuşku ifadesi de yok değil, dikkatli bakınca çok derinlerde bir kararsızlık...

Kafasını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Kuzeyde bir top bulut görüyor, doğuya doğru giden bir bulut daha. Koyu bir kızıllık kaplamış gökyüzünü. Biraz sonra gece çökecek. Karanlık hükmünü kuracak her yere. Baz ava çıkacak.

Bu gece hava nasıl olacak acaba? Gece nelere gebe?

Gece nelere gebe olursa olsun, bağrında ne saklarsa saklasın, her şey Baz'ın denetimine geçecek. Gece emrine geçecek, geceye hükmedecek, bunu biliyor.

Baz yanında put gibi hazırolda duran iki subaya dönüyor, "Biraz uyuyacağım," diyor, "bir saat sonra uyandırın beni, uyandığımda tim hazır olsun, hava durumuna da bir bakın bu gece..."

Küçük adımlarla büyük beton binanın kapısından giriyor içeri. Kapının önündeki nöbetçiler, gidip gelenler, resepsiyondaki askerler, etrafta görülen subaylar, Baz'ı gören herkes selama durup hazırola geçiyor. Baz yanlarından geçip gidene kadar esas duruşlarını bozmuyorlar. Etrafındakilerle ilgilenmiyor, kafası başka bir yerde, hiç bitmeyecekmiş gibi uzayan koridorda yürüyor. İyi bildiği bir koridor bu, emin adımlarından anlaşılıyor. Koridorun sonuna varıyor ve önünde demir bir kapı açılıyor. Kapının ardında iyi döşenmiş büyük bir salon var. Kapalı bir salon, hiç penceresi yok. Kapının karşısındaki büyük duvarda General Serdar'ın her yerde görülen büyük boy portresi asılı. Onun bitişiğindeki duvarda da büyük bir bayrak asılı, bayrağın altında da bez bir afişte, "Her şey vatan ve lider için" yazısı okunuyor.

Kapıya uzak bir köşede üç rütbeli, siyah meşin koltuklara oturmuş sohbet ediyorlar. Baz içeri girince ayağa kalkıp hazırola geçiyorlar. Baz başıyla selamlıyor onları ve salondan başka bir yere açılan kapıya doğru yürüyor. Kapının önünde aniden aklına bir şey gelmiş gibi dönüyor, "Bu akşam hava durumu nasıl

olacak biliyor musunuz?" diye soruyor. Subaylar birbirine bakıyor, hava durumuna ilişkin bir bilgileri olmadığı belli.

"Bir saat sonra beni uyandıracaklar. Kimse rahatsız etmesin beni," diyor ve cebinden çıkardığı bir anahtarla kapıyı açıyor. Dar, karanlık ve havasız bir odaya giriyor. Işığı yakıyor. Odada çok az eşya var. Bir yatak, duvarda General Serdar'ın bir fotoğrafı, yatağın ucunda küçük bir masa, küçük bir gardırop ve bir sandalye var. Masanın üzerinde bir sürahi, bir bardak, bir masa saati, bir paket sigara, kültablası ve çerçevelenmiş bir fotoğraf... Baz, belinde çıplak gezdirdiği Baretta marka silahını çıkarıp masanın üzerine, ceket, pantolon, kravat ve gömleğini de katlayıp gardıropa koyuyor ve yatağa giriyor.

Çok yorgun hissediyor kendini. Sallanan bir ciple, taş, çakıl dolu kötü bir yoldan, yaklaşık dört yüz kilometrelik uzun bir yoldan geliyor. Toz yutarak, durup dinlenmeden, yemek yemeden... Birden susamış olduğunu hatırlıyor. Yatakta doğruluyor, bardağı dolduruyor, bir dikişte bütün suyu içiyor. Ancak susuzluğu kesilmiyor. Bir bardak daha içiyor ve battaniyeyi kafasına çekiyor. Fotoğraftaki çocuklarına bile bakacak mecali yok. Hemen uykuya dalıyor ve derin derin horlamaya başlıyor.

Ta ki kapı çalınıncaya kadar...

Her zaman tilki uykusunda olan Baz, kapı çalınır çalınmaz uyanıyor. "Hemen geliyorum," diyor ve çıkıyor yataktan. Bilinci uykuda, gözlerinden hâlâ uyku akıyor. Oda aydınlık, yatarken lambayı söndürmeyi unutmuş. Vücudunun bir yerlerinde ince bir ağrı hissediyor. Sol yanı tutulmuş, uyuşmuş. Ellerini ayaklarını hareket ettiriyor, bacaklarını açarak bir süre jimnastik yapıyor. Sonra yatağın kenarına oturuyor, bir bardak su içiyor.

Karanlık basmış. Baz'ın gece hayatı başlıyor. Karanlığın derinliklerindeki görevleri bekliyor onu, gece mesaisi başlıyor.

Gecelerin adamı Baz, geceyi mesken tutmuş adam.

"Bekle gece, geliyorum," diyor ve ayağa kalkıyor. Kalkarken, gözleri masanın üzerindeki fotoğrafa ilişiyor. Fotoğrafta, iki oğ-

luyla birlikte görülüyor. Üçü de kameraya bakıp gülümsüyorlar. Büyük oğlu sağında, küçüğü solunda... Bir süre fotoğrafa bakıp tebessüm ediyor, içine huzur verici bir sıcaklık yayılıyor. "Kısa bir süre için de olsa başkente gidip çocukları görmeli," diye geçiriyor içinden. Birden onları çok özlediğini fark ediyor. "Yakında sizi göreceğim," diyor ve gardıropa doğru gidiyor.

Bir yerlerde bulduğu özel bir anahtarla çekmeceyi açıyor ve içinden çıkardığı elbiseleri alıp yatağa dönüyor.

Gecenin karanlığı, gecenin rengine uyan elbise ister...

Baz'ın gece elbisesi, Dağlar Ülkesi'nin biçare insanlarının, çobanlarının, sığırtmaçlarının giydiği, şimdi dağlara çıkmış, rejime ve General Serdar'a başkaldırmış, Baz'ın kafalarını ezmek istediği isyancıların giydiği rahat elbiseler.

Giyenin içinde istediği gibi hareket edebileceği yukarıdan bol kesimli; yılanın, akrebin, böceğin alttan girmesini önleyen, kaçma anında hiçbir engele takılmayan oldukça dar paçalı bir şalvar... Uzun kollu bir fanila ile sıcakta serin, soğukta sıcak tutan, kolların, ellerin içinde serbestçe hareket edebildiği, tüfek kabzasını tutmaya engel olmayan bir mintan... Dağlarda, vadilerde, uçurum ve yarlarda yürürken, kaçarken ayak bileklerini diz kapaklarına kadar koruyan, elde örülmüş bir çift yün çorap. Tabanı sağlam lastikten, etrafı keçi kılı ipliğiyle örülmüş, kara, yağmura, çamura, dağa, taşa karşı dayanıklı, içinde ayakların rahat ettiği, yormayan bir çift özel ayakkabı...

Baz'ın gece elbisesi, zor zamanların, karanlık demlerin, asi diyarların elbisesi. Her zaman yolda olanların, kaçakların, her an tetikte olanların elbisesi...

Baz üstündeki don ve fanilayı da çıkarıp, çırılçıplak yatağın kenarına oturuyor, bir sigara yakarak derin bir nefes çekiyor. Yine gece başlıyor, yine "av" zamanı. Baz'ın zihni ağırlaşmış, bedeni ağır. Yıllar böyle geçiyor, zaman böyle akıyor. Böyle küçük, karanlık, havasız odalarda. Böyle saklı, böyle kararlıklar içinde. Ancak bu gece çok önemli, bu gece kesin başarmalı. Si-

garasından birkaç nefes daha alarak elbiselerini giymek üzere ayağa kalkıyor. Dağ köylülerinin giydiği türden donu giymeden önce vücuduna bakıyor. Göğsündeki kılların neredeyse tümü ağarmış. Etek tüylerine de kırlıklar düşmüş. "Gururum" dediği cinsel organı içeri kaçmış, ucu bir zeytin tanesi gibi görünüyor. "Senin de benim gibi dinlenmeye ihtiyacın var," diyor ve beyaz donu geçiriyor bacaklarına. Dudaklarının arasında sigarası, buralarda örülen, vücudu sarıp sarmalayan fanilayı, üstüne de uzun kollu, nakışlı, renkli mintanı giyiyor, sonra da şalvarı... Şalvarın uçkurunu sağlam bağlıyor, üstüne metrelerce uzunlukta kumaş şalı doluyor. Giyindikten sonra sağını solunu çekiştiriyor, çeki düzen veriyor kendine ve Baretta'sını alıyor eline. Tabancayı, şarjörü, mermileri, tetiği, gez, göz ve arpacığı en ince ayrıntısına kadar kontrol ediyor, çıplak, şalının arasına yerleştiriyor.

Baz hazır şimdi, gecenin emrine amade... "Bekle gece, geliyorum," diyor. Odadan çıkıyor, sağına soluna bakmadan, geniş salonu, uzun koridoru, resepsiyonu geride bırakarak dışarı çıkıyor. Kapıda görülür görülmez bir subay "Dikkat!" diye bağırıyor. Baz, hafifçe tebessüm ediyor, ekibi hazır onu bekliyor, gece onu bekliyor.

Baz, hazırolda bekleyen time doğru gidiyor ve "İyi akşamlar," diyor. On iki kişi, başlarında iki rütbeli, hepsi Baz'ın giydiği kıyafetler içinde Baz'ı bekliyor. Rütbeliler, koşarak Baz'ın arkasına geçiyorlar, birkaç adım gerisinde, hazırolda bekliyorlar. "Hazır mıyız?" diye soruyor Baz sert bir ses tonuyla. Hep bir ağızdan "Evet komutanım," diyorlar. Baz, ağır adımlarla, pür dikkat timin önünden geçiyor, geri dönüyor, herkesi dikkatlice süzüyor, tek tek kontrol ediyor. Herkes baştan ayağa silahlı. Ateşli silahlar, uzun namlulu tüfekler, kaleşnikoflar, otomatik silahlar, el bombaları, tabancalar... Yanlarında iki makineli tüfek, iki de lav silahı var. Bellerinde fişeklikler ve uzun kamalar, boyunlarına fişek bağlarını geçirmişler, kemerlerinde bombalar, kimisinin boynunda da dürbün... Tim tekmil hazır, emirlerine amade. Artık "ava" çıkabilirler.

Baz, timin en sonundaki elemanın önünde duruyor ve hiddetle bir süre ona bakıyor. Delikanlı komutana değil, başı dik, gözleri ilerde, karşıya bakıyor. "Nereye gidiyoruz?" diye soruyor Baz sinirli bir sesle. Delikanlı cılız bir sesle "Ava gidiyoruz," diye cevap veriyor. "O halde?" diye tekrar soruyor Baz, "O halde... Söyle o halde?" Baz'ın ne söylemek istediğini tam kestiremeyen delikanlı sesini çıkarmıyor. "Hani sakalın, bıyıkların nerede? Bu temiz elbiseler neyin nesi?" diye devam ediyor Baz, "Ahmak, pikniğe mi gidiyoruz? Ananın düğününe mi gidiyoruz ki böyle tıraş olmuş, temiz giyinmişsin." Baz, arkasında duran iki rütbeliye dönüyor, "Bu iti gruptan çıkarın, yerine başka birini koyun çabuk, zamanımız yok, gitmemiz lazım," diyor ve ciple, kamyona doğru gidiyor.

"Acele edin, çabuk olun..."

Bir cip ve kamyona doluşarak yola çıkıyorlar.

Baz ve arkadaşlarını ava götüren cip ile kamyon garnizondan çıkıyor. Tim mensupları kamyona, Baz ile iki subay cipe binmiş. Garnizon, Dağlar Ülkesi'nin tarihiyle ünlü bir kasabasının dışında. Şimdi çıktıkları yol, kente paralel giden asfalt bir yol. Şehir ışıkları yanmış. Sesler duyuluyor uzaklardan. Araba sesi, köpek havlamaları, çocuk ağlamaları... Çok eskiden küçük bir ırmağın kenarına kurulmuş, sırtını dağlara vermiş bu sınır kasabası, Baz ve faaliyetleri için çok önemli bir yer. Kasaba küçük bir kasaba ancak tüm bölge için önemli bir ticaret merkezi. Kasabanın komşu ülkelerle de ilişkileri sıcak. Sürekli gelip gidenler var. Devleti, milleti koruyan ordu, bütün bölgeyi bu kasabadan kontrol ediyor. Baz da bütün işlerini bu garnizondan planlayıp uygulamaya koyuyor. Buna rağmen, burada Baz'ın varlığından hiç kimsenin haberi yok. Baz her şeyi, kasabayı, gelip gidenleri, kasabada olup bitenleri biliyor, uçan kuştan haberi var; ancak burada hiç kimse Baz denilen bir adamın varlığını bilmiyor.

Baz şoförün yanında oturmuş, dudaklarının arasında bir sigara, sağ dirseğini açık camın kenarına koymuş, kasabanın dış

mahallelerine ve yanan ışıklara bakıyor. Kasabanın kontrolünü daha da artırmalı, adamlarımız kasabanın içine daha bir sokulmalı, kasabanın ruhuna daha bir nüfuz etmeli diye düşünüyor. Aklına ani bir şey gelmiş gibi hızla geriye dönüyor, subaylara "Sahi bu gece hava nasıl olacak?" diye soruyor.

"Soğuk olacak bu gece, gece yansından sonra yağmur yağabilir," diye cevap veriyor bir subay.

Yol, dağların eteğinde, dağlara paralel uzuyor. Bu yol, Dağlar Ülkesi'nin dolambaçlı, virajlı yollarına benzemiyor, geniş, düz ve asfalt bir yol... Baz ve arkadaşları, ırmak boyunca dağlar arasından uzayıp giden yolda, kasabadan uzaklaşıp gecenin karanlıklarına gizlenmiş hedeflerine doğru gidiyorlar. Karanlık, her şeyi içine alacak kadar büyük, her şeyi yutacak kadar kocaman bir devin ağzı gibi... Gökyüzünde birkaç parça kara bulut var. Irmak yönünde büyüyen bir sis, ince bir tül gibi etrafa dağılıyor. Gündüz güneşinin boyunlarını büktüğü dağ eteklerindeki meşe ağaçları, gündüz nasıl duruyorlarsa öyle duruyor. Baz'ın çok iyi tanıdığı bu dağlar, iyi bildiği bu taşlar, kayalar, ağaçlar yine karanlığın sessiz perdesinin altına girmişler. Sakin, dingin bir sonbahar gecesi doğayı kucaklamış.

Baz konuşmuyor, kimseden çıt çıkmıyor. Cipin motor gürültüsünden başka bir ses duyulmuyor. Her şey büyük bir sessizlik içinde. Çok iyi biliyorlar, defalarca uyarılmışlar, görevleri konuşmak değil, eylem, sadece eylem...

Sonbahar mevsiminin kendine has kokuları arasında, karanlığın içinde yaklaşık bir saat gidiyorlar. Bir dağ eteğinde, kötü ve oldukça dar bir yolun ağzında aniden duruyorlar. Her zaman olduğu gibi şoför atik davranıyor, gelip Baz'ın kapısını açıyor. Herkes çabucak iniyor ve Baz'ın karşısında sıraya giriyor. Baz bir süre adamlarını süzdükten sonra, "Çevreye dağılın, yola çıkıyoruz," diyor ve asfalt yoldan ayrılan o kötü, dar yola giriyorlar. Cip ve kamyon, yükünü boşalttıktan sonra, geldiği yöne dönüp gözden yitiyorlar. Baz ve ekibi yürümeye başlıyor. Yönleri dağa doğru, dağlara tırmanıyorlar.

İki kişi önünde, iki kişi arkasında Baz'ın, tüm ekip dağılmış, çakıl ve taş dolu engebeli arazide yürüyorlar. Karanlık daha da artmış, her yer kapkaranlık. Gündüz ve gece, gündüzün aydınlığı, gecenin karanlığı! Aydınlıkla karanlığın hiç bitmeyen oyunu. Tüm dünya şimdi gecenin rengine bürünmüş. Gece şimdi uçsuz bucaksız bir derya, bütün dünya o deryanın içinde sallanan küçük bir kayık...

Gecenin karanlığı, koyu karanlık, dipsiz karanlık, sessiz karanlık...

Ve Baz, karanlığın çocuğu... Şimdi adamlarının arasında, taşlı, dikenli, zor bir arazide, dağ köylerine giden küçük bir patikanın yakınında, alışkın adımlarla dağlara doğru gidiyor. Hedefi dağlar, dağların yükseklikleri, doruklar... Dağların, en kuytu yerlerine sakladığı yarlar, sığınaklar... Tabancası elinde, parmağı tetikte, gecenin karanlığında daha haşmetli görünen dağ silsilesine bakarak yürüyor. Arkadaşlarının da elleri kaleşnikoflarının tetiğinde, büyük adımlarla komutanlarını takip ediyorlar. Yükseldikçe yol kıvrımları artıyor, önlerine taşlar, büyük kayalar çıkıyor, yer yer küçük dereleri geçiyorlar, suları aşıyorlar. Zaman zaman kaya diplerinden geçen tehlikeli geçitlerden geçiyorlar. Geceyi çok iyi bilen, gecenin tehlikelerine karşı ustalaşmış Baz ve ekibi önlerine çıkan her engeli aşıyor, bu dağlarda yaşayan vahşi hayvanlar gibi yokuşları çıkıyor, geçit vermez engelleri aşıyor, kayalıklara tırmanıyor, önlerine çıkan suları ustalıkla geçiyor, hedefledikleri zirveye adım adım yaklaşıyor. Asfalt yol, taşlı, dikenli arazi çok gerilerde kalıyor. Durmadan tırmanıyorlar, dorukları hedeflemiş gidiyorlar.

Dağların dorukları, bir tek yırtıcı kuşların, kaçakların, yolunu yitirmişlerin, vahşi hayvanların ardına düşmüş avcıların mekânı... Soğuk bir dünya... Soğuk, korkutucu, dehşet dolu bir dünya... Baz'ın özel dünyası. Baz, terlemiş, soluğu kesilmiş, bir kayanın dibinde duruyor, kesik kesik soluyarak, "Burada bir süre dinleneceğiz," diyor ve teri soğumasın diye açık düğmelerini ilikliyor. Arkadaşları etrafa dağılıyor, bir iki kişi yamaçlar-

da nöbete duruyor, ötekiler oldukları yerde çömeliyorlar. Baz, yaktığı sigarasını avucunun içinde büyük bir ustalıkla gizliyor, arkadaşlarına bakıyor. Hava çok soğuk, birazdan dağın öte yüzünden aşağılara indiklerinde soğuk biraz hafifleyecek, bunu biliyor. Buraya ulaşmaları zor olmadı. Şimdi her yere hakimler, her şey onların kontrolünde. Ellerinin ulaşmadığı yer yok artık. Ancak bu sıkı düzeni sürdürmekte yarar var. Ülkenin her karış toprağında hakimiyet esastır.

Baz sigarasından son nefesi çekiyor, ayağa kalkıyor, "Haydi gidiyoruz," diyor ve tekrar yola koyuluyorlar. Bu kez dağın öte yüzüne doğru, aşağılara doğru... Arkadaşları yine Baz'ın çevresinde, belli bir düzen içinde, dağınık ve sessizce yürüyorlar. Yol yok artık, yola benzer hiçbir işaret, hiçbir iz yok. Zararı yok, onlar nasılsa yolu biliyor, yürüyüşlerinden, kendinden emin tavırlarından anlaşılıyor bu. Yokuş aşağı, vadiye doğru, neredeyse koşar adım yürüyorlar. Bir vadinin ağzına gizlenmiş mağaraların bulunduğu kayalık alana kadar yürüyecekler. Uzaktan mağaralar görülmüyor. Buraları iyi bilen birileri olmasa, gecenin karanlığında mağaraların yerini bulmak imkânsız. İçlerinden biri, elindeki el fenerini üç kez yakıp söndürerek mağaralara bir işaret gönderiyor. Mağaralardan üç kez yanıp sönen bir ışıkla karşılık alıyorlar ve adımlarını daha bir hızlandırıyorlar. Orada, mağaralarda yedi kişi, Baz ve ekibini bekliyor. Ekip bir süre sonra varıyor oraya ve en büyük mağaranın önündeki taşlara oturuyorlar. Ay doğmuş, gökyüzü hafif aydınlanmış. Baz, cebinden çıkardığı paketten bir sigara yakıyor. İlk nefeste acıktığını hissediyor, sabahtan beri kursağına bir şey girmemiş. "Açım, hepimiz çok açız," diyor, "Yiyecek neyiniz varsa hemen getirin."

Vardıkları yerde onları bekleyen yedi kişiden üçü subay, dördü de bütün bölgeyi avuçlarının içi gibi bilen oralı köylüler. Herkes tek tip giyinmiş, kıyafetleri aynı. Baz bir süre köylülere bakıyor ve "Bu gece bize kim rehberlik edecek?" diye sertçe, emir verircesine soruyor. İki köylü öne çıkıyor, "Biziz komutan..." diyorlar.

"Adım komutan değil, Baz'dır. Unutmayın Baz... gelin yanıma oturun bakayım," diyerek yer gösteriyor onlara, "Söyleyin bakalım, nerede avlanacağız?"

Köylülerden biri, Baz'ın diliyle, daha doğrusu Baz'ın dili ile Dağlar Ülkesi'nin karışımı bir dille, anlaşılması zor bir şiveyle, "Buradan biraz uzakta, terk edilmiş bir köyde Baz Beg..." diyor.

"Baz Beg değil, sadece Baz... Anlaşıldı mı? Buradan biraz uzakta, terk edilmiş bir köyde..." diyor köylünün şivesini taklit ederek. "Buradan biraz uzakta? Peki ne kadar uzakta?"

"İki konak kadar uzakta..."

"İki konak kadar..." diyerek köylünün sözlerini yine tekrarlıyor Baz. "Peki iki konak ne kadardır?"

Şaşırma sırası şimdi köylüde. "İki konak..." diyor, "İki konak, iki konak... On sigara içimi bir mesafe diyelim... Tabi sigara sarmak için harcadığımız vakti saymazsak..."

"On sigara içimi bir mesafe," diyerek yine sözünü tekrarlıyor ve gülmeye başlıyor. "Peki bu on sigaralık zamanı saate çevirirsek, kaç saat eder?"

Köylü, yanında duran arkadaşına dönüyor, "Kaç saat eder?" diye soruyor, ancak ondan bir cevap alamıyor ve sessiz kalıyor. Tam o sırada, köylülerle birlikte mağarada kalan subaylardan biri cevap veriyor, "Dün gece gidip köyü, çevresini kontrol ettik. Av için her şey hazır, köy buradan yaklaşık kırk beş dakika uzaklıkta..."

"O vakit köylüler nöbetçilerin yanına gitsin. Ekip ve buradaki arkadaşlar yanıma gelsin. Saldırı planını tekrar gözden geçirelim."

Köylüler ikişer kişilik gruplar halinde mağaraya yakın bir yerde nöbet tutan görevlilerin yanına gidiyor. Arkadaşları da gelip Baz'ın çevresinde toplanıyorlar. O sırada yemek getirmek üzere mağaraya girmiş olan adam, elinde küçük bir tepsiyle geliyor, "Fazla bir şey yoktu, ekmek, peynir, biraz kavurma ve biraz da sebze." diyor ve tepsiyi Baz'ın önüne koyuyor. Baz çok

acıkmış, sac ekmeğinin içine biraz eti, biraz yeşil soğan ve biber koyup dürüm yapıyor, büyük bir iştahla ağzına götürürken, "Haydi başla." diyor.

Baz'a köyle ilgili bilgi veren yardımcısı subay, saldırı planını ayrıntısıyla anlatmaya başlıyor; yol, gidiş güzergahı, nöbetçiler, rehberlerin gideceği yollar, nerede duracakları, timin saldırı düzeni, yanlarına alacakları silahlar, cephane, saldırı anındaki konumları, köy ve çevresi, köyde hâlâ yaşayan köylüler, köydeki tüm evlerin teker teker konumları, avın bulunduğu evler, köyün sarılması, siper ve gizlenme yerleri, saldırı anını bekleyiş, zamanlama ve en sonunda ölüm anı, ölümüne saldırı anı, her şeyi bir bir, en ince ayrıntısına kadar anlatıyor. "Vuracağımız darbe, öldürücü olmalı." diyerek uzun konuşmasını bitiriyor.

"Bir şey sormak isteyen veya bir şey eklemek isteyen var mı?" diye soruyor Baz ve sağ elinin tersiyle ağzını siliyor.

Kimseden ses çıkmıyor. "O zaman herkes ne yapacağını biliyor," diyor ve ayağa kalkıyor "Haydi gitme vakti. Silahlarımı getirin... Yanınıza su almayı unutmayın."

"Senin gelmen zorunlu değil," diyor yardımcısı Baz'a. "Bizi burada bekleyebilirsin. Biz eylemi yapar döneriz..."

Baz gülüyor, üstüne düşmüş yemek kırıntılarını silkeliyor. "Zorunlu olmadığını biliyorum, ancak ben gelmek istiyorum," diyor ve birden çömelerek ayakkabılarını çıkarıyor, ayakkabılarına girmiş taş ve toprağı silkeliyor, tekrar ayağına geçiriyor. Bir sigara daha yakıyor, umursamaz, "Son defa silahlarınızı kontrol edin" diyor.

Baz'ın silahları geliyor. Kaleşnikof, ay ışığında parlayan namlusu uzun bir öndörtlü tabanca, mermi dolu üç takım deri fişeklik, iki ağızlı avcı bıçağı, iki el bombası ve su matarası... Baz silahlarını kuşanıyor, tüfeğini özenle kontrol ediyor, namlusuna mermi sürerek boynuna çapraz asıyor.

Arkadaşları hazır halde Baz'ın emrini bekliyorlar. Baz yaklaşıyor onlara, teker teker süzüyor, elbiselerine, silah ve teçhizatlarına bakıyor, sonra bir subaya dönerek "Yemin ettir!" diyor.

Bu elbiseler içinde bir köylüden farkı olmayan subay tekmil veriyor ve yemini okumaya başlıyor, hep bir ağızdan yemini tekrarlıyorlar. Her şey bayrak için, her şey lider için... Lider ey lider, kanımızla canımızla, seninleyiz ey General Serdar!..

"Gidiş düzenine göre dağılın, artık gidiyoruz." diyor Baz ve emriyle birlikte herkes dağılıyor.

Yola çıkıyorlar, avlarına doğru, onlara, başkaldırmış asilere doğru, ülkeyi parçalamak isteyenlere doğru. Onlar, otoriteye karşı her zaman kuşku beslemiş, ondan korkmuş, kaçmış ve dağlara sığınmış, Dağlar Ülkesi'nin asi gençleri... Onlar, güçlerini hesaplamadan, ne olduklarına bakmadan, başlarına geleceklerden habersiz, buldukları ilk fırsatta hemen isyan eden ve şimdi yine bir isyan için dağlara sığınmış olan asiler... Onlar, tarihlerinden, yaşadıklarından, atalarının uğradığı sayısız katliamdan zerre kadar ders çıkarmamış olan, beş para etmez cahil cühela takımı... Onlar, her şart ve ahvalde, görüldükleri her yerde başlarının ezilmesi gereken yaratıklar... İşte yine ayaklanmışlar, yine dağlara çıkmışlar, işte yine büyük gücün onurunu kırmaya kalkışmışlar. Ancak başlarına gelecekleri bilmiyorlar, nelerle karşılaşacaklarını tahmin etmemişler. Bütün bu uğraşlarının, bütün bu isyanlarının bir sinek vızıltısından öte bir şey olmadığını bilmiyorlar. Evet sadece bir sinek vızıltısı, bir tokatla, bir fiskeyle yok edilebilecek, rahatsız edici, cılız bir vızıltı...

Fakat gelin görün ki, bütün bunlara rağmen son birkaç yıl içinde binlerce insan öldürüldü, yüzlerce asker can verdi, yüzlerce yerleşim yeri yandı, orduya ait yüzlerce karakol basıldı, yakıldı; neredeyse Allah'ın bile unuttuğu bu kara parçasının her yerinde dağınık, düzensiz ve kanlı bir savaş, isyancıların belirlediği koşullarda sürüyor. İsyancıların stratejisi belli, savaşı elden geldiğince uzun bir zamana yayarak tüm ülkeye taşımak, Dağlar Ülkesi'nin bütün fertlerini savaşın içine çekmek. Baz ve daha büyük komutanlar da biliyor, en büyük tehlike de bu strateji... Buna izin verilmemeli. Kimse buna tahammül edemez, kimse

bu emele ulaşmalarını bekleyemez. En kısa zamanda isyancıların başı ezilmeli, bu nifak tohumu yok edilmeli, bu yangın söndürülmeli. En gözde subaylardan biri olan Baz'ın çok gizli bir görevle burada bulunmasının nedeni de bu. Görevi gizli operasyonları yönetmek, silahlı gizli güçlere komuta etmek. Yani dağlarda yakılmış ateşi söndürmek, isyanı bastırmak, isyana güç verecek, besleyecek her şeyi, tüm davranış ve hareketleri yok etmek. Baz'ın görevi gecenin karanlığını beklemek ve karanlıkta ava çıkmak... İnsan avına... Şafakla birlikte, akşam alacasında avın bıraktığı izlerin peşine bir tazı gibi düşmek, yıldırım hızıyla avını yok etmek...

Baz'ın görevi öldürmek...

"Bu yangın da yakında söndürülecek," diye geçiriyor içinden Baz, grubun ortalarında bir yerde yürürken. Daha öncekiler gibi bu yangın da küllenecek kuşkusuz. Ülkeye huzur yeniden gelecek, sakin, normal hayat yakında yeniden başlayacak. Bu dağlara çıkmış çeteler dağıtılacak, cinayetler bitecek, soygunların önü kesilecek, saldırılar, kanunsuzluklar devletin büyük gücü sayesinde son bulacak. Bir ur gibi bölgenin her yanına yayılan bu isyan, bu şeytanca ayaklanma, bu hain saldırılar bertaraf edilecek. Nasıl olursa olsun, ucunda acı da olsa, ölüm de olsa bu yılanın başı ezilecek. Görev bunu dayatıyor. Ülkenin varlığı, bu görevin başarısına bağlı. Her koşulda bu görev yerine getirelecek.

Baz gidiyor, başı dik, bakışları ileride, ölüm silahları elinde, belinde, mağrur, sağlam ve sert adımlarla gidiyor. Arkadaşları yürüyor yanında. Ayın cılız ışığı altında, köylülerin rehberliğinde, ellerindeki ölüm makinelerinin verdiği güvenle, görevlerine besledikleri sarsılmaz inançla gidiyorlar. Baz her şeye egemen, her şeye hükümran... Bu dağların, bu dağlarda yaşayan vahşi hayvanların, yılanın çıyanın, gökyüzünde uçan yırtıcı kuşların hükümdarı... Ölümün kalımın, yeniden doğuşun, can vermenin, can almanın... Her şey ondan sorulmalı. Ondan izinsiz kuş uçmamalı... Baz komutan, eğlenmenin, acının, gücün komuta-

nı... Gecelerin ustası, ölümün, yıkımın sanatkarı... Baz, her yere kezzap döken yürek, yüksekliklerinde gür ateşlerin yandığı bu dağlar kadar haşmetli yakıcı bir yürek...

Yürüyüş tempoları birden düşüyor. Rehberlerinden biri, dağınık yürüyenlerin arasında dolaşıyor, konuşmadan hareketlerle onlara bir şeyler anlatıyor. Köye yaklaşmışlar. Adımlarını yavaşlatıyorlar. Uzaklarda cılız bir ışık görüyorlar. Baz'ın iki yardımcısı, ekibin arasında dolaşıyor, bütün alana dağılmış olan arkadaşları arasında yeni duruma uygun bir düzen sağlıyorlar. Adım adım köye yaklaşıyorlar. Köye girmeleri an meselesi. Her yere korkutucu, yoğun bir sessizlik hakim. Gecenin karanlığında, bu ürkütücü sessizliğin içinde, çok yakınlarında bir köyün ve köyde insanların varlığını sadece bu zayıf ışık haber veriyor. Peki, bütün bu sessizlik neden, neyin işareti bu ölüm sessizliği? Derin sessizliğin içinde köye gidenlerin ayak seslerinden başka hiçbir şey duyulmuyor.

Köyün birkaç harabe evi görünüyor. Uzaktan cılız olarak görülen ışık, şimdi biraz daha büyüyor. Baz ve arkadaşları, köyün yakınında, kurumuş dere yatağına giriyorlar. Herkes ne yapacağını biliyor, rehberler, Baz'ın yardımcıları, tim mensupları bir anda etrafa dağılıyor ve her biri bir yerde kayboluyor. Baz, yanında bir subay, bir köylü ve bir tim elemanı, korunaklı, mevziye benzer bir çukura giriyorlar. Çukurun önü açık, bütün köyü, çevresini, her yeri rahatlıkla görebiliyorlar.

Köydeler şimdi. Son darbeyi, ölüm darbesini indirecek fırsatı yakalayıncaya kadar bekleyecekler. Çok yorulduğunu hisseden Baz, tüfeğini indiriyor omzundan, sırtını bir kayaya yaslayarak kurumuş otların üzerine oturuyor. Biraz soluklandıktan sonra paketinden bir sigara çıkarıyor, büyük bir ustalıkla avucunun içinde saklıyor ve yakıyor, dışarıya hiçbir iz bırakmadan ustalıkla derin derin birkaç nefes çekiyor. Hava biraz soğuk, her yer sessiz, dingin, ayın ışığı iyice zayıflamış. Bir iki bulut, kuzeyden güneye gitmek üzere ağır ağır hareket ediyor. Sanki bu harabe

köy, bu hayalet evler, ava çıkmış bu insanlar, bu dünyada değil de, bir masal, bir destan dünyasında yaşıyorlarmış gibi. Buranın varlığından kimin haberi var? Niçin buralar dünyadan bu kadar uzak? Baz hafifçe titriyor, belki de buralarla ilgili, bu uzaklıklarla ilgili aklına gelenler ürpertiyor onu, avucundaki sigara titriyor. Kendini hemen topluyor, ağır düşünceleri kafasından kovarak köye, evlere bakıyor. Beş altı haneli köy... Evler bir meydanı çevrelemiş, neredeyse birbirine bitişik... Evlerin biraz uzağında bir küme ağaç görülüyor. Ağaç dalları hafif rüzgârda hışırdıyor. Ağaçların hemen gerisinde de, köyün yaslandığı yüksek dağların etekleri var. Haber getiren köylüler haklı, evler harabe, iki üçünün duvarları yıkılmış. Pencerelerinden ölgün ışıkların dışarıya sızdığı iki üç ev sağlam gibi duruyor. Baz, evlerin sağlam kara taşlardan yapıldığını anlıyor. Uzaktan bir saldırı yarar getirmez diye düşünüyor. Evler basık, pencereleri alçak ve büyük. Bu durum işimizi kolaylaştıracak diye geçiriyor içinden. Ancak saldırı için en uygun anı kollamalı, en uygun fırsatı beklemeli...

"Demek uzaktan görülen ışık bu," diyor Baz yanındaki yardımcısına fısıldar gibi. "Eşkıyanın ışığı bu... Bu ışık bu gece sönmeli..." Bu gece eşkıyaya öyle bir ders vermeli ki, tarih boyunca kimse bu geceyi unutmasın. Bütün ülkede tek bir gücün hakimiyetinin esas olduğunu, sadece bu gücün konuşma, değiştirme, uygulama hakkı olduğunu herkes çok iyi bellesin. Unutmasınlar, sadece o gücün kelamı mutlaktır, Allah'ın kelamı gibi sadece o gücün kelamı kutsaldır. Bu başıboş eşkıya takımı bilmeli ki, bu dersle yeniden öğrenmeli ki bu gücün karşısında sadece bir tek yol var, sınırsız itaat... Başka hiçbir şey değil, sadece itaat, onlara söyleneni yapmak, emirleri yerine getirmek... Bunlara bu gece böyle bir ders lazım, o gücün karşısında çare yok, herkes, her şey çaresiz. Bunu kabul etmeyenlerin sonu, bu gecekilerin sonu gibi olacak. O güç kutsaldır, hep kutsal kalacak. İşte iyi öğrenilmesi gereken ders bu...

Baz bu düşüncelere dalmışken, penceresinden ışık sızan evlerden birinin aniden kapısı açılıyor, iki kişi dışarı çıkıyor. Baz kafasını indirip oturuyor. Dışarı çıkanlar konuşuyorlar, sesleri onlara kadar geliyor. Kendi dilleriyle konuşuyorlar. Baz el işaretiyle yanındaki köylülere, ne konuştuklarını soruyor. Köylü bir süre konuşmalara kulak kabartıyor, ancak tam duyamadığı için ne konuştuklarını anlamıyor. Bu durumu el işaretleriyle Baz'a bildiriyor. Baz yavaşça kafasını kaldırıp onlara bakıyor. Adamlar ağır adımlarla harabe evlere doğru gidiyorlar. Ellerinde silah var. Silahları kaleşnikof gibi... "Demek onlar da tedbirli," diye düşünüyor Baz, "işimiz daha da zorlaşacak..." Yapacak bir şey yok! Ava çıkanlar avlanmadan geri dönmez, bu gece her halukarda avlanmış olarak geri dönülecek.

Silahlı iki kişi uzun süre yıkıntıların arasında dolaşıyor, sağa sola, aşağı yukarı gidip geliyorlar. Bir ara Baz ve adamlarına on, on beş metre kadar yaklaşıyorlar. Bir süre sonra çıktıkları eve geri dönüyorlar. Biri eve giriyor, öteki dışarda kalıyor. Elindeki silahı çapraz tutarak geziyor.

İşi zora soktuğunu düşünüyor Baz, keşke gelir gelmez saldırsalardı. Ancak o da kolay değildi. Şimdi ne yapmalı? Öldürücü darbeyi mutlaka indirmeli, her şeye rağmen bunu yapmalı. Bekleyecekler.

Beklemek, gecenin karanlık perdesi altında ölümü beklemek, gecenin saklısında, atan yüreklerin sıcağında öldürmeyi beklemek.. Unutulmuş bir kara parçasında, dingin bir sonbahar gecesinin kör karanlığında kan dökmek için bir fırsat beklemek... Beklemek, sadece cinayeti buyuran bir emri yerine getirmek için beklemek.. Beklemek, bir ölüm fermanını yerine getirmek için, ölümün soğuk mührünü kendilerinden olmayanların alnına basmak için beklemek...

Ve gece akıyor. Gecenin karanlığına zayıf da olsa ayın, yıldızların şavkı vuruyor. Gökyüzünde bulutlar, cılız bir aydınlık var her yerde. Zifiri karanlık olmalı, yıldızların feri sönmeli, ay bat-

malı... Saldırı için gerekli bunlar, saldırı için hayati... Baz kafasını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Gökyüzünde küme küme yıldızlar, gökyüzü nakış nakış örülmüş gibi. Çobanyıldızı parlak mı parlak, yolunu yitirmişlere, meçhul kervanlara, bağrı yanık âşıklara yol göstermeye hazır. Samanyolu, aydınlığı diri tutmak için çırpınıyor. Baz'ın adlarını bilmediği, çoğunu unuttuğu milyonlarca yıldız, hep birlikte, sanki Baz ve arkadaşlarına inat, gökyüzüne çakılmış kalmış, öyle ışık saçıyorlar.

Ve ay... Narin ay, güzel ay, süslü ay. Ay hep aynı, burada da, orada da, Kimsesiz Çocuklar Yurdu'nda da aynıydı. Çocukluğunun gecelerini süsleyen ay. Koyu yalnızlığın hüküm sürdüğü o gecelerde de ay, aynen bu gece olduğu gibi, gelip başlarının üstüne kuruluyor, gülümsüyordu onlara. Arkadaşlarıyla yurdun bahçesine çıkıyor, saatlerce ayın hareketlerini izliyorlardı bıkmadan, usanmadan. Türlü türlüydü ayın halleri, hareketleri her daim değişiyordu. En çok dolunayı seviyordu Baz. Bakır bir tepsiye dönüşüyordu o zaman ay. Dünyaya egemen oluyordu, ışık ondan soruluyordu. Böylesi dolunay gecelerinde, yurtta çalışan yaşlı kadının uydurduğu türkü Baz'ın dilinden düşmüyordu: Dolunay nazlı dolunay, aydınlık dolunay, narin dolunay, bak şöyle dolunay, dünya aydınlığınla dolu, kuşlar böcekler, tavşanlar sincaplar, dağda bayırda, ormanda çayırda senin aydınlığınla dans ediyor...

Askeri Akademi'nin bitmez tükenmez gecelerinde de Baz'ın en iyi dostuydu ay. O soğuk gecelerde, gece nöbetlerinde gözü hep ayda, ayın hareketlerindeydi. Nöbetler bitmez tükenmezdi. Her iki gecede bir, en az iki saati nöbette geçerdi. Sigara yasaktı, uyumak, türkü söylemek, gezmek, yemek yemek, bir şeyler içmek, okumak, yazmak yasaktı, mastürbasyon yapmak bile yasaktı. Bir tek aya bakmak, yıldızları seyretmek yasak değildi. Ayın yükseldiği gece nöbetlerinde, saatlerce aya bakıyor, geleceğini düşünüyordu, bugününü... Tek dostuydu ay.

Ay bu gece de yalnız bırakmıyor onu, dağların yükseltilerini, kayaların haşmetini, sessiz ormanı, sonbaharın neredeyse iki renge bürünmüş doğasını, akan nehrin sularını ipek bir tüle sarar gibi yumuşak, zarif kucağına almış sarmalamıştı.

Ama bu gece ay olmamalı. Ay bir an önce terk etmeli bu gökleri. Karanlığın çocuğu Baz, bu gece en yakın dostunu istemiyor yanında, karanlığı arzuluyor, koyu, kör karanlığı...

Ancak ay Baz'ı dinlemiyor. Eşkıyalardan biri de elinde silah, evlerin arasında nöbet tutuyor. Nöbetçi şimdi inceden bir strana giriyor, hüzünlü bir makamdan bir stran, güzel bir sesle... Stranın sözlerini anlamıyorlar ancak nöbetçinin yanık sesi Baz ve arkadaşlarına kadar ulaşıyor. Baz tanıyor bu makamı... Sayısız kere dinlemiş, sayısız kere kulağına çalınmış. İlk olarak bu makamı nerede duyduğunu hatırlamaya çalışıyor, evet o trende... Göreve başladığı o ilk yıllarda, buradan güneye giden o sürgün treninde... Bir genç, yolculuk boyunca, durmadan bu makamdan stranlar söylemişti. Şimdi hüzünlü bir ıslık gibi geceye düşen bu stran da neyin nesi oluyor? Bu unutulmuş kara parçası, bu geçit vermez yüce dağlar, bu el değmemiş vahşi doğa, bu korku dolu gece ve stran... Derinden gelen bir ses, uzayan, yükselen, alçalan hüzün dolu bir makam ve belki de hep tekrarlanan kelimeler... Nedir bu söyleyiş biçiminin özellikleri? Neden buralarda söylenen türkülerin hepsi sanki aynı makamdan söyleniyor? Unutulmuş efsanelerin dili mi bu? Uzun bir destanın parçaları mı yoksa? Yoksa öfkenin sesi mi bu? Sakın kaderin olmasın... Ya da bu makam kimsenin anlamadığı bir eğlenme biçimi mi? Bu bölgenin tekmil hakimi Baz, en kısa zamanda bu soruların cevaplarını bir bir öğrenmeli.

Fakat şimdi soruların cevaplarıyla uğraşmanın zamanı değil. Şimdi bekleme zamanı, bir fırsat kollama zamanı. Zaman geçiyor, gece devriliyor, bulutlar hareket ediyor, yıldızların feri teker teker kaçıyor, ay ışığı gittikçe zayıflıyor, onlar hâlâ bekliyor. Baz'ın yardımcıları büyük bir dikkatle tim elemanları arasında gidip geliyor,

talimatlar getirilip götürülüyor, birbirine danışıyor ve bekliyorlar. Bekledikleri an, kolladıkları zaman bir türlü gelmek bilmiyor. Hava iyice soğuyor, toprağa çiy düşüyor, soğuk, ayakkabılarını, yün çoraplarını aşarak bedenlerine ulaşıyor, ayakları uyuşuyor, bacakları tutuluyor, yıkık evlere, sağlam kalmış damlara bakan gözleri yoruluyor, bir türlü bekledikleri fırsat doğmuyor. Yorgunluk ve uykusuzluk Baz'ın bütün bedenini uyuşturuyor, ama sabırla bekliyor. Umut, her şeye karşın umudu yitirmemek, umutla beklemek... Baz yerinde hareket ediyor, bacaklarını ovuşturuyor, kollarını hareket ettiriyor, ellerini ovuşturuyor ve bekliyor. Ter, toz, pislik ve ot kokuları sinmiş her yerine, leş gibi koktuğunu hissediyor ama umutla bekliyor. Aç, susuz, sinirli, yorgun bekliyor.

Ne yapmaları lazım? Yardımcıları gelip soruyor ona, rehberler gelip tehlikeleri anlatıyor, subaylar tim elemanlarının rahatsızlıklarını iletiyor. Ve yıldızlar birer birer sönüyor, bu gece adeta nefret ettiği ay da batıyor. Ortalık, doğudan başlayarak yavaş yavaş aydınlanıyor.

Artık Baz'ın yapabileceği bir şey yok. Kararını veriyor: "Hazırlanın geri çekiliyoruz!"

Yeni günün ilk ışıkları yavaş yavaş dağların ardından boy atarken Baz ve arkadaşları, büyük bir dikkatle gizlendikleri yerlerden çıkıp köyü terk ediyorlar. Konuşmadan, hesaplanmış bir dağınıklık içinde, rehberlerin gözetiminde sessizce mağaralara ulaşıyorlar. Baz yardımcılarına tüm ekibi toplamasını söylüyor. Ekip iki sıra halinde mağaranın önünde diziliyor. Baz bir süre hepsini süzüyor ve "Bu defa olmadı," diyor. "Bu gece yine gideceğiz. Şimdi herkes dinlensin, akşam karanlık basar basmaz hepinizi burada hazır istiyorum."

Baz ve subay arkadaşları mağaraya giriyor, silah ve teçhizatlarını çıkarıyor, kemerlerini çözüyor, yere serili döşeklerin üzerine uzanıyorlar. Baz konuşamayacak kadar yorgun. Yanına çömelmiş subaylar, köyün durumu, evlerin çevresi ve eşkıyalarla ilgili bir şeyler anlatıyorlar ancak o anlatılanları sadece dinlemekle yetiniyor. Bir süre sonra ekmek, peynir ve çaydan oluşan

kahvaltısı geliyor. İki bardak çay içiyor, birkaç lokma ekmeği peynirle birlikte yiyor. Gözleri tam kapanıp uykuya dalmadan "Hava, bulut, ay, yıldızlar..." gibi kelimeler dökülüyor dudaklarından ve kendini zorlayarak konuşuyor: "Bu gece havanın nasıl olacağını öğrenin."

Gece bitiyor, gün doğuyor. Gün boyunca Baz mağaradan çıkmıyor, gününü uyuyarak geçiriyor. Karanlık iyice basınca uykusundan uyanıyor. Her tarafı tutulmuş, vücudu taş gibi ağır, her yeri sızılar içinde, kurumuş boğazı ağrıyor. Uyurken elbiselerini, ayakkabılarını çıkarmamıştı zaten, bir süre hareket ettikten sonra mağaradan çıkıyor. Bir grup arkadaşı bitişik mağaranın önünde oturmuş. Baz'ı görür görmez ayağa kalkıyor, kendilerine çeki düzen veriyorlar. Baz eliyle oturmalarını işaret ediyor ve mağaradan biraz uzaklaşarak uzun uzun işiyor. Gökyüzüne bakıyor işerken. Hava kapalı, gökyüzü kara, kalın bulutlarla kaplı. Seviniyor, "İşte böyle ol, böyle kapalı, karanlık!" diyor ve oturanların yanına gidiyor. Bir taşa oturuyor ve yardımcılarından birine hava durumu soruyor.

"Hava kapalı, büyük bir ihtimalle yağmur yağacak bu gece," diyor yardımcısı.

"Yarım saat sonra bütün ekibi burada, tam teçhizatlı istiyorum." diyor Baz ve rehberlerden yemek istiyor.

Ekip hemen hazırlanıyor. Baz son lokmayı da ağzına atıyor, üzerine dökülmüş ekmek kırıntılarını silkeliyor, uçkurunu sağlamca sıkıyor, tabancasını, pusadını, tüfeğini kuşanıyor, bir sigara yakarak grubun yanına gidiyor. Herkesin duyabileceği bir sesle, "Planımızda bir değişiklik yok, bizdeki bilgilere göre eşkıya, birkaç gece daha köyde kalacak. Fakat biz bu gece işlerini bitireceğiz," diyor. Sonra yardımcısına dönerek, "Yemin ettir," diyor.

Yemin tekrarlanıyor. Kanımız canımızla, seninleyiz ey lider, ey General Serdar...

Yola koyuluyorlar. Dün geceki hedefe doğru, aynı yürüyüş düzeniyle. Ancak bu gece farklı bir şey oluyor, yağmur bastırıyor.

Önce birkaç damla, ardından sağanak halinde... Yağmurla birlikte karanlık daha bir koyulaşıyor. Tam Baz'ın sevdiği hava... Yağmur hızlanıyor, toprak çamura dönüşüyor, çamur ayaklarına bulaşıyor, tepeden tırnağa ıslanıyorlar. Ancak kimse bu durumdan şikayetçi değil. Yağmur hızlandıkça Baz'ın keyfi yerine geliyor, "Daha hızlı, daha hızlı!" diyor. "Bu gece talihimiz yaver gidiyor."

O cılız, ölgün ışığı görünceye kadar hızlı yürüyorlar, ışığı görür görmez adımlarını yavaşlatıyorlar. Hedef yine önlerinde. Baz, yardımcılarını yanına çağırıp son defa planlarını gözden geçiriyor. Bu gece beklemelerine gerek yok, yağmur da onlara yardım ediyor. Nöbetçiler olsa bile, mutlaka saldırılacak. Bu yağmurda eşkıyanın toparlanması zor... "Öncüler yola çıksın, herkes görevinin başına geçsin. Doğrudan doğruya evlere saldıracağız, her şey yıldırım hızıyla olmalı," diyor Baz ve yürümeye başlıyor. Dün gece saklandıkları çukuru da geride bırakıyorlar, rehberlerin yol göstermesiyle evlere doğru gidiyorlar. Ortalıkta kimseler yok. Yağmurun sesinden başka bir ses duyulmuyor. Üç evin pencerelerinden cılız ışıklar süzülüyor. Evlere biraz daha sokuluyorlar. Kimseler yok. Birkaç adım daha, yine kimseler yok. Pencerelerin önüne varıyorlar. Buraya kadar hiçbir engelle karşılaşmamış olmaları Baz'ı sevindiriyor. Baz'ın bütün adamları, önceden belirlenen yerlerini alıyor. Üç ev kuşatılıyor, üç grup tarafından. İçerden sesler duyuluyor. "Belli ki yağmura çok güveniyorlar. Aptallar, yağmur yağınca kimse gelmez değil mi, şimdi görürsünüz..." diye geçiriyor içinden Baz. Baz yanındakilere, diğer iki gruba, yıkıntıların arasında siperlere yatmış gözcülere, herkese dikkatlice bakıyor, birkaç kez çevreyi kolaçan ediyor ve sağ elini havaya kaldırıp bir süre havada tutuyor. Her şeyin sonu gelmek üzere. Bütün ekip elemanları, nefeslerini tutmuş, elleri kaleşnikofların tetiğinde, öldürücü silahlarını konuşturmak için Baz'ın havaya kalkmış sağ elinin inmesini bekliyor.

Yağmur hızını artırıyor, bardaktan boşalırcasına yağıyor. Kuvvetli bir rüzgâr, doğudaki dağların doruklarından, sanki

önüne yağmuru katmış getirip köyün üstüne boşaltıyor. Dağları, kayaları, ağaçları, çalı çırpıyı, geçitleri, çukurları, virane köyü, Baz'ı, adamlarını durmadan kamçılayan yağmur aman vermiyor. Baz'ın adamları, yağmurun altında, elleri tetikte Baz'ın emrini bekliyorlar.

Baz, havaya kaldırdığı elini yavaş yavaş indiriyor. Önce bir patlama duyuluyor. Ardından bir daha, bir daha, bir daha... Art arda patlamalardan sonra, otomatik silahlar konuşuyor, pencereden içeriye doğru. Şimdi yağmurun sesini, silah sesleri bastırıyor. Evlerin içinden çığlıklar yükseliyor, bağırışlar, haykırışlar... Ancak silah sesleri her şeyin üstüne çıkıyor. Şimdi yağan yağmurla birlikte, sanki gökten bir de ateş yağmaya başlıyor. Kıvılcımlar çıkıyor, patlayan mermilerden çıkan alevler ortalığı aydınlatıyor. Duvarlar yıkılıyor, dışarı çıkmaya yeltenen birkaç kişi aldıkları kurşun yaralarıyla hemen çamurların içine düşüyor. Ateş yağmaya devam ediyor, mermiler bitiyor, şarjörler boşalıyor, yeni mermiler sürülüyor namlulara, şarjörler yeniden dolduruluyor, tüfek namluları ısınıyor ancak ateşin alevleri hiç sönmüyor. Mermilerin yaydığı ateş kıvılcımlarında aydınlanan yağmur damlaları gökyüzünde birer inci tanesi gibi parlıyor.

Barut kokusu, yağmurun ıslattığı toprak kokusuna baskın geliyor, her yeri yoğun bir barut kokusu sarıyor.

Mermi yağmuru ne zamana kadar sürüyor? Bunu kimse bilmiyor, Baz dahil kimse bilmiyor. Ateş yağmuru, ateş edenleri adeta tutsak almış durumda. Uzun bir süre sonra Baz, kendine geliyor ve çevresine bakıyor. Arkadaşları kendilerinden geçmiş, bir ayindelermiş gibi pencerelerden, yıkık duvarlardan, bacalardan, bulabildikleri her yarıktan, her delikten evlerin içine ateş kusuyorlar. Baz yüksek sesle, "Ateş kes, ateş kes!" diye bağırıyor, ancak kimse sesini duymuyor. Yeniden "Durun!" diye bağırıyor, yine sesini kimselere ulaştıramıyor. Kendinden geçercesine tüfeğini durmadan konuşturan yanındaki yardımcısının koluna yapışıyor ve "Yeter!" diye sarsıyor, "Yeter, ötekilere de emir ver, ateşi kessinler!"

Bir süre sonra ateş kesiliyor. Bir sessizlik kaplıyor ortalığı, çevre bir anda eski sükûnetine kavuşuyor, yine yağmurun sesi bütün seslerin üstüne çıkıyor. Hiçbir ses yok, hiçbir hareket, hiçbir kıpırtı yok gibi. Baz ve adamları, elleri tetikte bir süre öyle şaşkın bekliyorlar. Ve Baz "İçeri girin!" diye emir veriyor. Hep birlikte evlere dalıyorlar. Baz da önünde durduğu eve giriyor. Girdiği ev iki odalı, basık bir ev. Barut kokuyor evin içi, kan kokuyor. Evin belirli yerleri tutuşmuş yanıyor. Evin ortasında bulunan direğe asılı bir gaz lambası, bütün bu mahşeri hiç yaşamamış gibi hâlâ ışık saçıyor, lambanın cılız ışığı odayı aydınlatıyor. Baz, yine de cebinden küçük el fenerini çıkarıp yakıyor ve çevresini kolaçan ediyor. Barut kokusu, kan kokusu genzini yakıyor. Ev kan gölü olmuş, her yerde kan var. Büyük odada dört kişi kanlar içinde serilmiş yatıyor. İçlerinden biri hâlâ yaşıyor, inliyor. Küçük odada da üç kişi var, ikisi hâlâ sağ, can çekişiyorlar. Elindeki feneri yüzlerine tutuyor, ikisi dışında, hepsi de çok genç. Yedi kişiden üçü kadın. Küçük odada, sırtüstü yatmış ve acıyla inleyen bir genç kız, kafasını kaldırmak için çabalıyor. Bir kolu neredeyse omuzundan kopmuş, boynundan, karnından kan akıyor. Tavanı neredeyse çökecek olan toprak evin damından yağmur damlaları kızın kanlı yüzüne damlıyor. Belli ki kız yüzünü yağmur damlalarından korumaya çalışıyor. Baz eğiliyor, usulca kızın kafasını kaldırıyor, yağmur damlalarından biraz uzaklaştırıyor. Sonra kurşunların paramparça ettiği kapıdan dışarı, yağmura çıkıyor. Yardımcısı arkasından gidiyor.

"Yaralıları ne yapalım?" diye soruyor yardımcısı Baz'a.

Baz cevap vermiyor. Kafasını gökyüzüne kaldırıyor, yüzünü bir süre öyle yağmura tutuyor, sonra kısık bir sesle, "Öldürün!" diyor, "Hepsini öldürün!"

7.BÖLÜM
Yabancı

Dağlar Ülkesi'nden Büyük Ülke'nin başkentine gelmiş bir genç kız; Kevok!

Dünyanın unutulmuş öteki ucunda, o virane köydeki katliamdan birkaç ay sonra... Şimdi Büyük Ülke'nin başkentindeyiz, Kevok'un yanında... Başkentte yaşanan bir kış gecesi... Kevok'un hayatından bir gece. Ve bu romanı anlatanın hayatından bir gece...

Evet, benim hayatımdan bir gece...

Bundan önceki bölümlerde zaman zaman Baz'ı, zaman zaman Kevok'u anlattık. Kah eski zamanları bir destan anlatır gibi anlattık, kah günümüzü, bugünün diliyle anlatmaya çalıştık. Romana duru, ahenkli bir anlatım kazandırmak için kimi yitik sesleri çok uzak geçmişlerde aradık, kimi zaman da günümüzün acılarını veya aşklarını yaşadığımız deneylerden aktardık.

Şimdi de, Büyük Ülke'nin başkentine, Kevok ile romanı anlatanın yaşadığı bir kış gününe dönelim.

Ve geçmiş bölümlerde olduğu gibi bir şimdiki zaman anlatımı tutturalım.

Dört Avrupa ülkesinden bir grup yazar Büyük Ülke'nin başkentindeyiz. Toplam sekiz kişiyiz, üç kadın, beş erkek. Büyük Ülke'de yaşayan meslektaşlarımızın, yazarların, şairlerin, gazetecilerin, yani aydınların durumu içler acısı... Çoğu tutuklu, çoğu

uzun yıllardan beri hapishanelerin rutubetli duvarları arasında ömür geçiriyor. Büyük bir kısmı da mahkeme kapılarında sürünüyor. Bir kısmı ise kalemlerini kırmış, dillerine kilit vurmuş, öldürücü bir suskunluğa bürünmüşler. Bazıları ise kefenini başına geçirmiş, ölümüne direniyor, zor koşullar altında, kah alegorik yöntemlerle, kah açıktan, düşüncelerini yazıyor, söylüyor.

Zindana atılmış meslektaşlarımızı ziyaret etmek, dillerine kilit vurulmuş yazar dostlarımızla tanışmak, direnenlerin sesini duymak, hepsine destek verdiğimizi göstermek için buradayız. Desteğimizin sonuçlarının ne olacağını tam kestirmeden gelmişiz.

Başkentteki son günümüz. Programımız bitmek üzere. Yarın sabah, çok erken saatlerde bu karışıklıklar içinde çalkalanan ülkeyi terk edeceğiz. Beş günden beri bu şehirdeyiz. Koşuşturmayla, önümüze çıkan binlerce sorunla baş etmek için yoğun bir çabayla geçen beş gün. Beş günden beri bir sürü insanla görüşüyoruz, onlarla konuşuyor, onları dinliyor, bir görüşmeden ötekine koşuyoruz. Bu süre içinde yaklaşık üç yüz kişiyle görüştük. Devlet adamları, uzmanlar, danışmanlar, sorumluluk sahibi insanlar, yazarlar, gazeteciler, akademisyenler, çeşitli meslekler-den aydınlar ve tutuklu yakınları...

Yorgunuz. Çok yorgunum. Beş günden beri dinlediğimiz, birbiriyle çelişen binlerce söz, beyinlerimizi tutsak almış. Her yerde General Serdar'ın boy boy afişleri, portreleri, fotoğrafları... Her yerde onun vatan, millet, şeref, haysiyet üzerine söylediği veciz sözleri... Her yerde dalgalanan ülkenin üç renkli bayrağı...

Çok yorgunum.

Son gün yaşadığımız olay, tümden takatımı kesiyor. Ünlü bir yazar, mahkemede, hepimizin gözleri önünde, yazdıklarından dolayı üç yıl ceza alıyor. Daha doğrusu cezalandırılıyor. Sabah mahkeme başlamadan yaklaşık yarım saat önce mahkeme binasına gidiyoruz. Koridorlardan geçip, ünlü yazarın yargılanacağı küçük salona ulaşıyoruz. Kapının önündeki banklara oturup kapının açılmasını bekliyoruz. Duruşma saati geldiği halde kapı

açılmıyor. Aradan yarım saat daha geçiyor, yine kapı açılmıyor. Duruşmanın ilan edilen saatinden bir buçuk saat sonra nihayet kapı açılıyor, duruşma salonuna giriyoruz. Altmış yaşlarında, ince, zayıf, uzun boylu yazar, mahkeme heyetinin tam karşısında ayakta duruyor. Sırtı bize dönük, bizi görmüyor. Duruşma salonunun izleyicilere ayrılmış bölümünde yan yana oturuyoruz. Küçük bir salon, tek kapısı var ve rahatsız edici derecede havasız. Kürsüde beş yargıç var. Yargıçların arkasında General Serdar'ın büyük boy portresi asılı... Portrenin altında da, iki dilden, Büyük Ülke'nin resmi dili ve Fransızcayla, General'in önemli birkaç sözü yazılı.

Beş günden beri her yerde kulağınıza çalınan o bildik sözler; her şey devlet, millet için, vatanın bütünlüğü için...

Mahkeme başkanının önünde birkaç dosya var. Gözünde gözlük, elinde tükenmezkalem, bir dosyaya bakıyor. Acelesi yok gibi, elindeki kalemi önündeki tahta kürsüye vurarak sayfaları çeviriyor. Zaman durmuş gibi. Her yere sessizlik hakim. Kimse konuşmuyor, yerinden kımıldamıyor, salonda yargıcın tahtaya vurduğu kalemin tıkırtısından başka bir ses duyulmuyor. Yargıç, bir süre sonra kafasını dosyadan kaldırıyor, bize ve yazara bakıyor. Benden başka bir iki yazar arkadaşımın da bildiği Büyük Ülke'nin resmi dili ve kendinden beklenmedik ince bir ses tonuyla yazara dönüyor ve "Son olarak diyeceğiniz bir şey var mı?" diye soruyor.

"Söylemem gereken şeyleri söyledim," diyor yazar, boğuk bir sesle. "Son sözüm, kimse düşüncelerinden, yazdıklarından dolayı yargılanmamalı, cezalandırılmamalı..."

Ve saygıyla yerine oturuyor.

Salona yeniden bir sessizlik çöküyor. Meraklı gözlerle birbirimize ve mahkeme heyetine bakıyoruz. Mahkeme başkanı önündeki dosyalardan birini açıyor, bir süre inceliyor. Zaman duruyor yine. Saniyeler sayılıyor. Yargıç ne düşünüyor şu anda, ne hissediyor? Bizi ve yargılanan yazarı boş bakışlarla süzen

öteki yargıçların kafasından ne geçiyor acaba? Yazar ne düşünüyor peki? Tüm hakları elinden alınmış, sıkıştırılmış, yalnız ve karanlık bir hayata mahkûm edilmiş bir yazarın duyguları nedir acaba? Ya ona bu hayatı reva görenler? Bizim gibi özgür, tehlikelerden uzak bir hayat yaşayan, sadece meslektaşına sempati besleyen bizler, ne düşünüyoruz?

Yargıçlar birbirine danışıyor ve mahkeme başkanı, "Karar" diyor. Hep birlikte ayağa kalkıyoruz. Yargıç, içinde çokça eski kelimelerin geçtiği kararı okumaya başlıyor. Uzun karar metninin tümünü anlayamıyorum ancak sözlerinin sonunda iki net kelime duyuluyor; üç yıl!..

Karar, üç yıl hapis cezası... Farklı düşündüğü için bir insanın hayatını üç yıl yalnızlığa mahkûm etmek... Karar, duygularını ele vermeyen bir yargıcın dudaklarından dökülen ve bir yazarı mahkûm eden, soğuk birkaç kelime... Bir yazarın kelimelerini mahkûm eden, resmi görüşe göre seçilmiş birkaç resmi kelime...

Duruşma bitiyor. Askerler yazarı götürürken dönüp bize bakıyor, yüzünde buruk bir gülümseme var, bakışlarıyla bizi selamlıyor. Biz de ne yapacağımızı bilmeden, şaşkın, selamına karşılık veriyoruz.

Şimdi bir otel odasında, yatağa uzanmış, mahkûm edilen yazarın hüzün dolu tebessümünü düşünüyorum. Yeniden, defalarca, çaresiz... Sıkıntılı. Şaşkın... O zarif gülüş... Bir gücün ifadesi miydi, o gülüş? İnancın, onurun mu yoksa? Yoksa bizi görmenin sevinci mi? Meslektaşlar arasındaki dayanışmanın mı? Yoksa bir çaresizliğin mi ifadesi? Keşke imkânım olsaydı da, ona o gülüşün anlamını sorabilseydim. Fakat bu imkânsız, o orada, bir hapishanenin dört duvarı arasında, ben burada bir otel odasındayım. Ve yarın sabah, çok erkenden bu ülkeyi terk edeceğim, o ise hapishanesinde kalacak.

Odanın beyaz duvarlarına bakıyorum. Sanki odanın parlak beyazlığı koca bir dalga olup üzerime geliyor. Duvarlar dile gelmiş sanki, son beş gündür duyduğum bütün o kelimeleri bana

yeniden hatırlatıyorlar; yardım, destek, özgürlük, hak, hukuk, adalet, savaş, isyan, direniş, eşkıya, vatan, millet, yasa, düzen, insanlık... Ve edebiyat... Yaratıcılığın sınırsız gücü, yazarın sorumlulukları, romanın işlevi... Neredeyse herkesin konuşurken tek ses çıkardığı böylesi bir ülkede, bireysel yaratıcılığın, edebiyat uğraşının zorlukları, seni bekleyen binbir tehlike... Bu kapalı havada, küçük odanın beyaz duvarları bütün bu kelimeleri haykırarak üstüme üstüme geliyor. Gözlerimi kapatıyorum, bir faydası yok. Kelimeler sağımda solumda yankılanıyor ve o ince, zarif tebessüm... Kafamın içinde o yazarın gülüşü...

Sadece yorgun ve şaşkın değilim. Sadece bir şey yapamamanın verdiği çaresizlik daraltmıyor yüreğimi. Korkuyorum da. Yalnızım odada. Yarın erkenden gideceğim buradan, ancak korkuyorum. Korku dalga dalga bütün bedenime yayılıyor, bir kâbus gibi bütün benliğimi sarıyor.

Gözlerimi açıyorum, toparlamaya çalışıyorum kendimi ve korktuğum için kendimden utanıyorum. Yatağın başucundaki komodinin üzerindeki viski şişesinden bir bardağa dolduruyorum, ilk dikişte boşaltıyorum bardağı. Viski boğazımı yakıyor. Şişenin yanındaki kitabı alıyorum elime. Bir roman bu. Homeros'un kahramanı Odisseus'un ülkesi İthaka'ya dönüşünü yeniden üreten, bu ilginç roman da kurtaramıyor beni içinde yaşadığım duygudan. Beni beş gün içinde yaşadıklarımdan, duyduğum kelimelerden, yazarın gülüşünden ve ruhumu istila eden korkudan roman da uzaklaştıramıyor. Ne Odisseus'un öfkesi ne Penelope'nin kederi, ne Telemakos'un duyguları, ne de yazarın yeniden yarattığı Homeros'un yalın üslubunun güzelliği... Hiçbir şey beni içine düştüğüm korkudan kurtaramıyor.

Kitabı kapatıyor, yataktan doğruluyorum. Pencereye gidiyor, dışarıda akan sarı nehre bakarken bir şeyin farkına varıyorum; ne kadar çabalarsam boşuna, kendimi bu ülkenin verdiği duygulardan kurtarmam mümkün değil. Onlardan kaçmak yerine, bana rahatsızlık veren o duyguların üstüne üstüne gitmeliyim,

ta ki bir aydınlık yol buluncaya kadar, içimdeki sıkıntı yerini bir ferahlık duygusuna bırakıncaya kadar...

Güçlü olmam gerektiğini anlıyorum. Bütün bu karmaşanın anlamını öğrenmek için çabalamalıyım. Sabırlı ve cesur olmalıyım.

Kurşuni bir hava kentin üstüne çökmüş. Nehir boyunca uzanan bulvardan geçen arabalar farlarını yakmış. Hava kararmak üzere... Bu kentteki son gecem başlıyor.

Bardağa yeniden viski doldurup pencerenin önüne dönüyorum. Yüzüm cama yansıyor. İçkimden koca bir yudum aldıktan sonra, camdaki yüze bakıp, "Korkak!" diyorum, "Kendine gel, o yazardan neyin eksik?" Gülüyor bu sözlerime, "O halde anlaştık!" diyorum ve bardakta kalan içkiyi de kafama dikip banyoya giriyorum.

Bu geceki programımız iki bölümden oluşuyor. Önce, ziyaretimize ev sahipliği yapan bir Avrupa ülkesinin elçiliğinde akşam yemeği var. Sonra da ahbabım olan ünlü bir ses sanatçısının sahneye çıktığı bir bara, sanatçının misafiri olarak gideceğiz.

Davet elçiliğin büyük salonunda veriliyor. Salonda ülkenin önde gelen yazarlarından, parlamenterlerinden, sanatçılarından, diplomatlarından oluşan altmışa yakın davetli var. Büyük salonun kristal avizeleri göz kamaştırıyor. Ev sahibi ülke kralının özel arması işlenmiş porselen yemek takımları, kristal içki kadehleri, gümüş şamdanlar, her şey görkemli bir zarafet içinde. Garsonlar, davetliler arasında fır dönüyor.

Ev sahibi ülkenin geleneksel yemeklerinin ağırlıkta olduğu akşam yemeği ağırbaşlı bir havada yeniyor. Yemekten sonra ev sahibi ülke büyükelçisi, ziyaretimizle ilgili kelimeleri özenle seçilmiş kısa bir konuşma yapıyor. Elçinin konuşmasından sonra delegasyonumuzdan bir yazar arkadaşımız, elçiye, davetlilere, bize yardımcı olan kişi ve kuruluşlara teşekkürlerimizi sunuyor, sözü şimdi cezaevinde olan yazara getiriyor ve sözlerini yazarın bir cümlesiyle bitiriyor; kimse düşüncelerinden dolayı cezalandırılmamalı!

Gecenin geç bir saatinde, konuklar yavaş yavaş dağıldıktan sonra elçiden izin istiyor ve başkentin soğuk sonbahar gecesine çıkıyoruz biz de. Yanımızda gecenin geri kalan kısmında davetlisi olduğumuz sanatçı arkadaşımız da var. Keskin bir soğuk karşılıyor bizi. Kalın paltolarına sarınmış insanlar hızlı hızlı bir yerlere gidiyor. Bar uzakta değil, oraya yaya gideceğiz. Hızlı adımlarla yola koyuluyoruz. Yorgunuz, hepimizin yüzünde endişe okunuyor, tedirginiz.

Kaldığımız otelin önünden geçerken dört arkadaşımız bizden ayrılıyor, biz ise bara gidiyoruz. Barın alt katı lokanta, tıklım tıklım dolu, üst kata çıkıyoruz. Hınca hınç dolu bar. Masalarda oturanlar var, bir kısmı ayakta, bir kısmı da bar tezgahına yaslanmış. İçeride ağır bir hava var, sigara dumanından göz gözü görmüyor. İçeriyi loş bir ışık aydınlatıyor. Sanatçının içeri girdiğini görenler alkışlamaya başlıyor, o da elleriyle selamlıyor onları. Geldiğime pişman oluyorum, ancak şimdi pişmanlığın faydası yok. Bizim için köşede ayrılmış yuvarlak masaya doğru gidiyoruz. Oturur oturmaz garsonlar masayı donatıyor. Sanatçının adı anons ediliyor, alkışlar arasında sahneye çıkıyor ve şarkılarını söylemeye başlıyor. Sesi gür, şarkılarının ritmi hızlı, sözleri edebi...

Gözlerini kapatarak, kendinden geçercesine söylüyor, kocaman gövdesi sallanıyor, sakallı, esmer yüzünü kırıştırıyor, gözlerini kısıyor. Mikrofonu iki eliyle kavramış bir ayindeymişçesine söylüyor. Gürültü bir anda kesiliyor. Biraz öncesine kadar kaba saba cümlelerle şakalaşan şarkıcı gitmiş, yerine sahnede sanatın özel dünyasına dalmış, doğrudan insanın ruhuna seslenen bir insan gelmiş. Kendi özel dünyasında, üzerine çevrilen bakışlardan sanki habersiz, onu dinleyen kulakların varlığından bihaber, hiçbir şeye aldırmadan söylüyor. Yorgunluğumu unutuyorum.

Ne zamana kadar söylüyor bilmiyorum ancak zaman geçtikçe şarkılarının ritmi düşmeye başlıyor yavaş yavaş. Son şarkısını bitirir bitirmez açıyor gözlerini, yeniden aramıza dönüyor. Bir

alkış tufanı kopuyor. Alkışları durduruyor ve bardakilere, "Bu gece aramızda yazar dostlarımız var," diyor ve hepimizi adlarımızla tanıtıyor.

Sonra gelip yanımıza oturuyor. Şimdi onu daha iyi tanıyorum, yaptığı müzik hakkında daha çok fikir sahibiyim. Gelip kutlayanlar oluyor onu. Ve uzun boylu, uzun saçlı bir kız geliyor. Önce sanatçıyı kutluyor, sonra bana doğru geliyor. Yanımda duruyor, sağ elini uzatarak gülümsüyor 'bon soir' diyor ve Büyük Ülke'nin diliyle devam ediyor. "Sizi biliyorum, bir romanınızı okudum."

Evet, bir romanım, adını kimselerin duymadığı bir adamın yaşadığı trajik bir aşk öyküsünü bugünden bir hayli uzaklaştırarak anlatan "Hüzünlü Bir Aşkın Tarihi" adıyla Büyük Ülke'nin diline çevrilmiş ve yaklaşık bir yıl önce burada yayınlanmıştı. Ancak bu gece, bu barda, bu gürültü içinde birinin gelip romanımdan bana söz edeceğini doğrusu hiç tahmin etmemiştim. "Sağol!" diyorum kıza bir hayli şaşırmış olarak, "Kitabımı okuduğun için sağol!" Ne söyleyeceğimi bilmiyorum.

"Dili çok güzeldi, ancak içeriğine itirazlarım var," diyor kız ayakta. Belli ki benimle konuşmak istiyor. "Buyrun, oturun," diyorum tuvalete gitmiş olan arkadaşımın sandalyesini gösteriyorum. Kız oturuyor.

"Aşk," diyor kız oturur oturmaz. "Aşktan söz ediyorsun. Tarihin derinliklerinde kalmış bir adamın aşkından. Aşktan söz ediyor ve tarihe sığınıyorsun."

Dudaklarımdan sadece "Evet," kelimesi çıkıyor. O loşlukta yüzüne bakmaya çalışıyorum. Çok genç. Taş çatlasa yirmili yaşlarda. Gözleri mühür gibi, çok güzel, zayıf, loş ışıkta bile parlayacak kadar güzel. Yüzü, gözleri ele veriyor onu, hemen insanın dikkatini çekiyor. "Aşk," diyor yeniden, "bugün, bu ülkede bütün çeşitleriyle aşk yaşanıyor. Tarihe gitmeye gerek yok."

Hafifçe gülümsüyorum, "Burada bulunduğumuz beş gün içinde aşka dair o kadar çok şey duyduk ki..." diyorum, "Sanırım uzun bir süre bu kelimeyi ağzıma almayacağım."

"Sizin dinlediklerinizaşk değil, aşka dair yalanlardı." diyor kız. "Burada sarf edilen sözlerin neredeyse tümü yalan, bunları dinlememelisiniz. Aşk orada, uzaklarda, dağların doruklarında yaşanıyor. Buradaki yalanlardan değil, oradaki aşktan söz ediyorum. Sadece aşk değil, o çok sevdiğiniz tarih de bugün orada yeniden yazılıyor."

Kızın ne söylediğini anlıyorum, "Bir şey içmez misiniz?" diyorum.

"Hayır, sağolun."

"Dağlar Ülkesi'ndensin galiba?"

"Evet," diyor bana bakarak. "Oralıyım. O unutulmuş ülkeden. Siz buralara gelmiş, bu şehrin yalanlarını dinliyorsunuz, yarın öbür gün memleketlerinize dönecek ve yeniden tarihin tozlu sayfalarına dalarak aşkın ve tarihin öyküsünü anlatacaksınız. Orada yaşanan aşkı umursamadan. Aşk da, tarih de orada, kanlar içinde, ikisinin üstüne kan damlıyor. Bunu bilmenizi istedim."

Yorgun zihnimi toparlamaya, kızın söylediği ağır, dokunaklı sözleri hazmetmeye çalışıyorum. Tüm dikkatimle ona bakıyorum. Bakışlarımdan biraz rahatsız oluyor. "Adınız ne?" diyorum, "Bu şehirde ne yapıyorsun?"

"Adımın bir anlamı var mı? Sadece okuduğum bir romanınız karşısında hissettiklerimi size aktarmaya çalışan, tut ki amatör bir okuyucunuzum..."

"Ne yapıyorsun burada?"

Rahatsız oluyor sorularımdan. "Öğrenciyim," diyor, "Fransız Dili ve Edebiyatı'nda okuyurum." Tedirgin, bir an önce kalkıp gitmek istiyor, belki de benimle konuştuğuna pişman oluyor.

"Acele etme!" diyorum. "Otur hele. Bir romanı bir toplumun aynası gibi göremezsin, toplumun, hayatın gerçeği olarak alamazsın onu. Roman en iyi ihtimalle bir yazarın ütopyasıdır, gerçeğin bir izdüşümü olmaya çalışan, yazarın düşlerinin top-

lamıdır. Sence de öyle değil mi?" Belki kalkmaz diye son soruyu özellikle soruyorum.

Ben kazanıyorum, oturuyor. "Ütopya, düş..." diye söylediklerimi tekrarlıyor. "Ütopyalar, düşler için de önce hayat lazım. O nasıl bir edebiyattır ki, içinde hayat yok, ruhsuz, kansız? Edebiyat nedir? Eğer edebiyat hayat ve aydınlığın türküsünü okumayacaksa edebiyatın anlamı kalır mı? Eğer edebiyat hayatı anlatmayacaksa anlamı var mı edebiyatın? Bana göre edebiyatın görevi, quand même'dir." Başka şeyler de söylüyor, ancak gürültüden tam duyamıyorum. Gürültülü bir müzik başlamış. Bir grup genç, şarkı söyleyen sanatçının etrafını sarmış, gülerek, şakalaşarak, neşe içinde konuşuyorlar. Onun için kızın söylediklerini tam anlamıyorum. Kafamı biraz daha ona doğru eğiyorum. Çok güzel kokuyor. Hafif geri çekiliyor, ancak konuşmasını kesmiyor.

O sırada tuvalete gitmek için kalkmış olan arkadaşım geri dönüyor, kız konuşmasını yarım bırakarak kalkıyor. Arkadaşımın gelmesine sevinmiş bir tavırla sağ elini uzatarak "au revoir"* diyor. Ayağa kalkıyorum, "Seni dinlemek isterdim," diyorum, "ancak..." Ne söyleyeyim? Kız hafif bir tebessümle, bu kez başıyla beni selamlıyor, omuzlarına düşmüş gür saçlarını savurarak gidiyor.

Arkasına bakmadan giden kızın sözleri aklımda, masaya, arkadaşlarıma dönüyorum. Sanatçı arkadaşımız göbeğini hoplata hoplata gülüyor. Herkes bu gürültüde birbirine sesini ulaştırmak için özel bir çaba harcıyor. Müzik, sanki sesi daha da artmış, devam ediyor. Orada değilmişim veya tek başımaymışım gibi umursamaz, kadehime beyaz şarap dolduruyor, önce kadehin içinde dalgalanan şaraba bakıyor, sonra hafif hafif yudumlayarak kızın söylediklerini düşünüyorum. Son beş gün içinde kulağıma çalınan onbinlerce kelimeden farklı kelimeler kızın söyledikleri. Bunları duymaktan mutluyum. Buraya geldiğim

* Güle güle. (y.h.n.)

günden beri, belki de ilk defa kendimi mutlu hissediyorum. Ancak mutluluk kelimesi, duygularımı anlatmaya yetmiyor. Kızın söyledikleri düşündürüyor beni. Kelimelerin gücünü, kelimelerin güzelliğini düşünüyorum. Söyleyiş biçimini, farklı anlamlarını. Söz gelimi aşk... Bu şehirde yaşayanların kullandığı aşk kelimesiyle, kızın kullandığı aşk kelimesi arasında fark var sanki. Kuşkusuz kızın sürmeli gözleri aşkı görüyor. Kuşkusuz kendine özgü aşkları var onun. Ve edebiyatla ilgili söyledikleri... Eleştiri mi? Tavsiye mi onlar? Bir öfkenin kelimelerle anlatımı mı? Yoksa edebi bir gözlemcilik mi? Meraklı bir yeni yetme kızın önüne geçilmez duyguları belki de? Yoksa bir özel istek mi, bir rica mı?

Ne kadar zaman geçiyor bilmiyorum, sanatçının sesiyle yeniden kalabalığa dönüyorum. Ellerimle gözlerimi ovuyorum, sigara dumanı gözlerimi yakıyor. Sanatçı arkadaşım "Acıktın mı?" diye soruyor. "Hayır," diyorum. Yorgunum, kafam karmakarışık, şaşkınım ve sersem bir haldeyim.

Bir an önce otele dönmek istiyorum. Bir arkadaşımla kalkıyoruz masadan. Sanatçı arkadaşım bizi otele bırakmak istiyor, ancak otel yakın, deyip vedalaşıyoruz ve müzikten kaçarcasına kendimizi dışarı atıyoruz. Dışarıda bizi bıçak gibi keskin bir soğuk karşılıyor. Titriyorum, paltomun düğmelerini kapatıyor, ellerim ceplerimde, başım önümde, yürüyorum. Ara sokaktan büyük caddeye çıkacağız. İkimiz de konuşmuyoruz, belki de konuşacak güç kalmadı ikimizde de. Düşünülecek, anlamına varılacak o kadar çok şey var ki... Etraf zifiri karanlık, gökyüzü bulutla dolu, yıldızlar görülmüyor. Caddeye çıkar çıkmaz, otel köşede. Tam caddeye çıkarken kafamı kaldırıyorum, bir köşeyi dönmek üzere olan üç kişiye ilişiyor gözlerim. İki kadın, bir erkek.

Kadınlardan biri biraz önce barda konuştuğum kız olmasın sakın? Ona benziyor. Adımlarımı hızlandırıyorum. Evet, sarının o. Arkalarından yetişiyor ve Büyük Ülke'nin diliyle "İyi geceler!" diyorum. Dönüp bana, gecenin bu saatinde ne yaptığını bilmeyen bu tuhaf yabancıya bakıyorlar.

Evet bu o.

Elimi kıza uzatıyorum, "Uzaktan sizi gördüm." diyorum. Kız gülümseyerek yanındakileri, arkamdan yetişen arkadaşımla bana tanıştırıyor. "Hava çok soğuk, üşüyorum. Ne tarafa gidiyorsunuz?" diyorum.

Eve gitmiyorlar, çıktıkları o gürültülü bardan daha sakin bir yer arıyorlar. Fırsatı kaçırmıyorum, "Buyrun bizim otelin lobisine gidelim, orası sıcak." Teşekkür ediyorlar, gelmeye pek niyetleri yok. Israr ediyorum, kıza "Seni dinlemek isterdim." diyorum. Sessiz kalıyor, ben ısrar ediyorum.

"Ne dersiniz?" diye kız, arkadaşlarına soruyor, "gidelim mi?" Arkadaşlarının cevabını beklemeden bana, "Buyrun gidelim" diyor. Hep birlikte otele doğru yürümeye başlıyoruz. Bir süre sonra kız ve arkadaşları yavaşlıyor, kendi aralarında bir şeyler konuşuyorlar. Yanımda yürüyen arkadaşım, "Oturacak halim yok, ben uyumaya gidiyorum." diyor. Otelin döner kapısının önüne geldiğimizde kızın erkek arkadaşı, "Biz gelmeyelim," diyor, "sağolun."

"Ama neden?" diyorum.

"Biz gelmeyelim," diyor çocuk. "Kevok gelsin sizinle, biz eve gideceğiz."

Demek kızın adı Kevok, yoksa lakabı mı? Kevok'un arkadaşları iyi geceler dileyerek gidiyorlar. Biz de otele giriyoruz. Arkadaşım "bonne nuit"* diyerek odasına çıkıyor, biz lobiye doğru yürüyoruz. Lobi sakin, tek tük insanlar var. Tenha bir köşeye gidiyor, karşılıklı oturuyoruz. Benim yüzüm caddeye bakan pencereye, onun duvara dönük. "Yer değiştirelim." diyorum.

Biraz asabi sanki, "Hayır, gerek yok, böyle iyi," diyor.

"Sakin ol!" diyorum. "Söylediklerin çok ilgimi çekti, seni dinlemek istiyorum, sohbet edelim."

---

* İyi geceler. (y.h.n.)

"Sakin ol," diyerek sözümü tekrarlıyor. "Sizin için kolay sakin olmak, ama benim için değil. Bu ülkede her sözün ağır bir bedeli var. Kelimeler pahalı burada, özgür ülkelerdeki gibi ucuz değil. Burada tek bir söz bile insan hayatına mal olabilir."

"Demek adın Kevok..."

"Annem babam, arkadaşlarım bana öyle diyor. Dağların, yaylaların kevok'u... Ama ben yaylalarda değil, çölde dünyaya gelmişim. Sürgünde... Belki de annem babam, yayla hasretinden bana Kevok demişler. Üç yıl çölde, sürgünde kalmışız."

"Köylülere benzemiyorsun. Annen baban burada mı oturuyor?"

Kız gülüyor, "Köylülerin nasıl olduğunu nereden biliyorsun?" diyor. Sol elini deri koltuğun kenarına koyuyor, ayak ayak üstüne atıyor, dikkatlice beni süzerek konuşuyor, "Hayır köylü değilim ama hayatımın önemli bir bölümü bir dağ köyünde geçti. Yazları köye giderdik annemle, babam çok meşgul olduğu için gelmezdi. Şimdi ikisi de Dağlar Ülkesi'nin bir şehrinde yaşıyorlar. Babam avukatlık yapıyor. Bu meymenetsiz adamın yalanlarına ortak olmuş bir avukat o," diyor ve eliyle General Serdar'ın duvarda asılı portresini gösteriyor.

Bize beyaz şarap ve kahve getiren garson yanımıza gelince kız konuşmasını kesiyor ve gözlerini aramızdaki sehpaya dikiyor. Garson şarabı benim, kahveyi de onun önüne koyuyor. Şarap kadehini dudaklarıma götürüyor ve gözlerini hâlâ sehpadan ayırmamış olan kıza bakıyorum. Çok güzel bir kız. Gözleri kara, kocaman, derinden bakıyor, bakışları dingin. Yüzü aydınlık, uyumlu bir yüz. Bakışı kendine güvenenlerin bakışı, duruşu kendinden emin olanların duruşu, bilgili ve azıcık kibirli bir görünüme sahip. Alnına düşmüş bir tutam saç, geniş alnını süslüyor. Açık alnı, aydınlık yüzüne çok yakışmış. Hafif dalgalı siyah saçları parlıyor. Gözleri sürmeli gibi duruyor, kirpikleri uzun, kaşları ince kalemle çizilmiş gibi, her şey koyu esmer yüzünde bir ahenk içinde. Gözlerinin derinliklerinde bir coşku ifadesi var.

Coşkuya eşlik eden bir hüzün aynı zamanda, bir keder... Ağzı büyük, dudakları dolgun, etli... Bu dudakları kim öpüyor acaba diye geçiriyorum içimden. Uzun boylu, sütun gibi boyu var. Kalçaları yay gibi... Parmakları uzun, güzel ellerine çok yakışmış. Doğal güzelliği uzaktan belli, kendini hemen ele veren bir güzellik kızın her yerinde. Bu doğal güzelliği sanki hiçbir dış müdahale bozmamalı, o da bunun farkında olduğu için çok hafif bir makyaj yapmış.

Mantosunu çıkardıktan sonra, parlak ışıkların altında endamı şimdi daha bir ortada. Göğüsleri diri, bacakları uzun, bir antik heykel gibi duruyor.

Kızda asil bir güzellik var, ancak biraz vahşi mi ne diye düşünüyorum. Belli Dağlar Ülkesi'nin serin havası ve soğuk pınar sularıyla biçimlenmiş bir güzellik bu. Yayla serinliğinde büyümüş... Sükûnetini dağlardan almış. İnsan hayatını bir cennete çevirebilir bu kız, kimbilir belki de cehenneme...

Kahve fincanına iki şeker atıp karıştırdıktan sonra kafasını kaldırıp soru dolu gözlerle bana bakıyor, "Nasıl, burada vicdanınızı biraz rahatlatabildiniz mi?" diye soruyor.

Vicdan rahatlatmak...

Okumuşların diliyle konuşuyor, Büyük Ülke'nin dilini çok iyi kullanıyor. Bazı kelimelerde konuştuğu dilin anadili olmadığını ele veriyor, hafif bir aksanı var.

"Niçin böyle konuşuyorsun? Sözlerin zehirli ok gibi. Zor durumda olan meslektaşlarımızla dayanışma halinde olmanın ne kötülüğü var?" diyorum, ağır aksak konuştuğum Büyük Ülke'nin diliyle.

"Hiçbir kötülük yok, ama bir yararı da yok. Yarın öbür gün döneceksiniz, ama biz buradayız."

Sözünü kesiyorum, "Yarın," diyorum. "Hayır hayır, yarın bile değil, birkaç saat sonra..."

"İşte döneceksiniz. Belki kendi ülkenizde gezinizden, zorluklardan, gözlemlediğiniz baskılardan söz edeceksiniz, ama bir

süre sonra her şeyi unutup çalışma odalarınıza kapanacaksınız. Bizlerden, insanlardan uzak öykülerinizin karanlık dünyalarına döneceksiniz. Ama daha önce olduğu gibi burada, bu ülkenin her tarafında kan akmaya devam edecek."

Konuşurken bedeni de uygun bir ritimle konuşmasına eşlik ediyor. Ellerini, konuşmasının temposuna göre hareket ettiriyor. Ancak yüzündeki ifade hiç değişmiyor.

"Siz her zaman olduğu gibi, insan ruhuna hitap etmeyen, sıkıntılı, kasvetli romanlarınızı yazacaksınız."

"Fakat sözlerin birbirini tutmuyor" diyorum, onu biraz daha kışkırtmak için. "Bu ülkeden, dökülen kandan, şiddetten söz ediyorsun, bizi de sıkıntılı olmakla suçluyorsun."

"Hayır sizi suçlamıyorum, sadece görmediğiniz, hep ıskaladığınız bir şeyi size hatırlatmaya çalışıyorum. Sözlerimde bir çelişki olduğunu sanmıyorum. Roman aydınlığı anlatmalı. Çünkü hayat zaten karanlık... Aydınlık ve karanlık, işte bütün edebiyat tarihine damgasını vurmuş iki ana tema. Gılgamış destanını bilirsiniz muhakkak?"

Cevap vermek yerine şarabımdan bir yudum alıyorum; merakla ona bakıyor, devam etsin istiyorum.

"İnsanlığın en eski anlatısıdır Gılgamış, öyle değil mi?" Kendine özgü bir deyişle "öyle değil mi?" diyor. Onaylayayım diye bana bakıyor bir süre ve sözünü sürdürüyor. "Destanda Gılgamış'ın savaşı kiminle, kime karşı mücadele ediyor? Cevap vermeyeceksiniz, ben söyleyeyim, karanlığa karşı. Gılgamış'ın yolunun ormana düştüğü bölümü hatırlayın lütfen. Ormana giriyor, orman karanlık, ilerliyor, karanlık biraz daha artıyor, biraz daha ilerliyor, karanlık biraz daha artıyor, karanlığın içinde durmuyor, hep yürüyor. Aydınlığa ulaşıncaya kadar yürüyüşünü kesmiyor. İşte edebiyatın kaynağı, aydınlıkla karanlığın savaşı... Çok basit, aydınlıkla karanlık... Eğer edebiyatın üstündeki kabuğu soyup çekirdeğine ulaşırsanız, orada başarılı bir edebiyat yapıtının temel sorunu olan aydınlıkla karanlığı görürsünüz.

Gılgamış'tan bugüne bu sorun hiç değişmedi. Ama bu destan bugün kimin umurunda? Kimse dönüp ona bakmıyor bile, tersine herkes o ana kaynağı küçümsüyor. Sıkıcı edebiyatınızda ve yüksek edebi teorilerinizin arasında bu destanın yeri yoktur. Sizin edebiyatınızda bu destanın adı folklore... Folklor da size göre edebiyat değil zaten. Folklor geri kalmışların, barbarların işi. Passê bir tür. Deja vu... Öyle değil mi?"

Onu rahatsız etmemeye özen göstererek sadece tebessüm ediyorum. Lobide şimdi neredeyse kimse kalmamış. İnceden bir keman sesi duyuluyor. Tek tük lambalar söndürülmüş. Kızın yüzünün bir yanı loş ışıkta kalmış. Yüzü, sözünü ettiği aydınlıkla karanlığın tam ortasında durmuş. Güzelliği daha bir ortaya çıkmış. Dudakları kımıldıyor. Kımıldayan dudakları, kelimelerinin ağırlığı ve keman sesi nasıl da birbirine uyuyor. Garson barın kapanmak üzere olduğunu, son bir şey isteyip istemediğimizi soruyor. Kız kahve istiyor, ben de. Uyku bastırıyor, bastıran uyku, kızın söylediklerini anlamamı güçleştiriyor. Kahve iyi gelecek.

"Orada sesin mecali kalmamış, türküler susmuş, dağlar dumanlarını savurmuş doruklarından, ekinler yeşilliklerinden sıyrılmış, insanlarda takat kalmamış, yüreklerde umut, bütün akli melekeler uçup gitmiş, doğa, hayvanlar, kadınlar kısır kalmış, orada, o ülkede, adı haritalardan bile silinmiş olan o ülkede Gılgamış hâlâ yaşıyor. Karanlıkla aydınlık hâlâ savaşıyor orada, karanlıkla aydınlık, kan selinin içine düşmüş kadim bir ceviz ağacının yaprağı gibi yüzüyor orada. O ülkede... rüzgârın, yağmurun, karın, boranın, fırtınanın yıkıntılar üstünde taziye ağıtlarına oturduğu, umutsuzluğun, orada yaşayanların esmer yüzlerine, bakışlarına suyu kurumuş bir çeşme gibi kurulduğu, tarihi, sadece mezarsız ölülerin, törensiz gömülen kahramanların yazdığı o ülkeye siz hangi nedenlerle dönüp bakacaksınız?"

Kız konuşurken, akşamüstü hissettiğim o korkuyu yaşamaya başlıyorum yeniden. Konuştukları rahatsız ediyor beni, ancak bir yandan da, bilemediğim bir nedenle konuşmasını sürdürme-

sini istiyorum. Garson imdadıma yetişiyor, kahveleri getiriyor, kız sözünü kesiyor.

Korktuğumu belli etmemeye özen göstererek, "Vatan, tarih, kahramanlık, savaş gibi kelimeleri pek sevmiyorum," diyorum tebessüm ederek. Kızın gözlerinin içine bakıyorum. "Senin kadar olmasa bile ben de o bahtı kara ülkenin serüveni hakkında bir şeyler biliyorum. Şimdi bir şiir gibi art arda dizdiğin o kelimeler, çoğu zaman bir tuzak da getirir beraberinde. Bu sözler bazen yaralı yürekleri ferahlatabilir, ancak çoğu zaman da taşınması zor bir yüktür. Tehlikeli bir tuzaktır. Şunu da ekleyeyim, bu gibi sözler çoğu zaman cehenneme, ölüm ülkesi Hades'e açılan bir kapıdır da..."

Sesini çıkarmıyor, bir süre bana bakıyor, fincanına iki şeker atıyor, kahvesini karıştırıyor, bir yudum alıyor, fincanını sehpaya bıraktıktan sonra geriye yaslanıp, "Eğer samimiyetinize inanmasaydım buraya gelip sizinle konuşmazdım." diyor. "Bundan sonra bir daha görüşebileceğimizi sanmıyorum. Bu gece ilk ve son görüşmemiz olacak. Ancak bir şeyi bilmek zorundasınız, içinde yaşadığınız o uzaklık, kendinizle dünya arasına koyduğunuz o mesafe, sizi insanlardan uzaklaştırıyor. Hades diyorsunuz... Sizin için Hades bugün ancak metaforik bir kelime. Siz de sanırım bu metaforik anlamıyla kullandınız onu. Söyleyin, yanılıyor muyum? Size bir şey daha söyleyeyim, Hades'i biz bugün yaşıyoruz, o uzak ülkenin gerçeği Hades. O ülke bugün bir Hades. Ölüme doymayan, sürekli ölümü çağıran, herkesi yutan bir Hades."

Gözlerini kaçırıyor benden, yöresine bakınıyor, yüzüne çökmüş bir hüzünle boş lobiye, sonra büyük pencereden dışarıya bakıyor. Cadde bomboş. Kafasını tekrar kahve fincanına çeviriyor, elini fincanın üstünde gezdirerek, "Hades orada," diyor. "Hades çağırıyor, herkes gidiyor. Jîr de gitti. Ben de gideceğim."

Susuyor. Konuşuyorsa bile artık benimle konuşmuyor. Çok zor duyulur bir sesle duyguları ve hayatı arasında gidip geliyor. Müzik susmuş, lobi boşalmış. Pencereden görülüyor, dışarıda

kar yağmaya başlıyor. Çıktığı gezintiden onu alıkoymamak için ona kardan söz etmiyorum.

"Gitti!" diyor kız gözlerini fincandan almadan. "Kaçarcasına gitti... Bir düş gibiydi o son gece. Sonbahardı ve o gece bugün sahiden bir düş benim için. Pencereden son defa baktı dışarı, hafif aydınlıktı... Hades çağırıyordu onu, pencereden baktı ona. Gece boyunca ağladım, yalvardım ona. Ama o gitti. Jîr gitti... Bakışları hâlâ gözlerimin önünde, sesi hâlâ kulaklarımda. Bir düşten gelip, bir düşe girer gibi, gitti. Jîr'in kim olduğunu sorma bana. Aşk dolu bir yürekti Jîr. Dol'dan söz ediyorduk, Hades'in çağrısıyla dol, tol'a dönüştü. Son gecemizde hiç dilimizden düşmeyen dol kelimesini bedenimin ısısıyla tov'a çevirdim. Ama Jîr'in dediği oldu, dol gitti, tol kaldı geride, tov da iki hafta önce gitti. Bir gölge gibi, kıyıya vuran dalga gibi, güneşe maruz kalmış cılız kar gibi kayboldu, Jîr gitti. Şimdi artık uzak, her şey çok uzak. Aramıza uzaklık girdi. Ayrıldık, ayrılık kaderimiz oldu. Ben burada, o orada, habersiz. Ancak ruhlarımız bir. Hades yine çağırıyor, kulaklarımda onun sesi yankılanıyor, beni çağırıyor Hades... Gideceğim ben de."

Bir düşteymiş gibi kesik kesik konuşan kızın son sözleri karşısında tutamıyorum kendimi, "Bak kar yağıyor," diyorum, "karın güzelliğine baksana..."

Kafasını çeviriyor, bir süre dışarı bakıyor. "Güzellik," diyor dudağının kenarında bir tebessümle. "Halıların serildiği bu salondan bakınca çok güzel... Ama onlar, Hades'in söylediği makamlar eşliğinde govend'e durmuş, onlar ne yapıyor şimdi, sığınacak bir yer bulmuşlar mı kendilerine?" Kalkıp pencereye gidiyor. Dar siyah pantolonun üstüne uzun, siyah bir ceket giymiş. Elleri pantolonun cebinde, bir süre yağan kara bakıyor camdan. Aklım söylediklerinde, oturduğum yerden ona bakıyorum. Ortalık karla ya da artık yaklaşmakta olan şafakla birlikte hafif aydınlanmış gibi. Dönüyor yanıma, ancak oturmuyor. "Artık ben gideyim," diyor hâlâ bir düşteymiş gibi.

"Sen bilirsin," diyorum ve ayağa kalkıyorum yavaşça. Benim de ne sohbet edecek, ne de dinleyecek gücüm var. Zaten yorgun kafam şimdi çatlayacak gibi. Her şeye karşın o güzel yüze yeniden bakıyorum. Yüzünde bir umut ışığı var, özlem iz düşürmüş yüzüne. Derinden seçilen bir keder kaplamış yüzünü, çaresiz bir keder.

"Gitme!" diyorum.

"Hayır," diyor gülümseyerek. "Artık gideyim, çok yoruldum, sizi de yordum."

"Buradan gitmeni kastetmedim. Oraya gitme..."

"Oraya... oraya... Boşver, yorma kafanı," diyor ve gitmek için mantosunu alıyor.

"Adresimi, telefon numaramı vereyim sana, bir gün lazım olur belki." diyorum dış kapının önünde, lapa lapa yağan karın altında.

"Hayır, sağol, lazım olmayacak, artık hiçbir şey tazım olmayacak." Elini uzatıyor bana, vedalaşıyor ve yağan karın içinde kayboluyor.

8. BÖLÜM
Kuşku

Baz.

O harabe köye yapılan baskından dört ay sonra, Büyük Ülke'nin başkentinde, Baz'la birlikteyiz şimdi.

Baz, Dağlar Ülkesi'nden, ölümün içinden büyük kente, bir gün önce dönmüş.

Serin bir seher vaktinde, Mader'in, kentin genelev semtinde bulunan evinin kapısındayız. Baz zile basıyor, içerden ses gelmiyor. Yine dokunuyor zile, bu kez biraz daha uzun çalıyor. Yine ses yok. "Aç kapıyı Mader!" diye bağırıyor sinirli...

Bu sabaha da kan bulaşmış. Baz'ın elleri, yüzü kanlar içinde, beyaz gömleğinde kan lekeleri var. Kısa kesilmiş saçları dağılmış, gömleğinin düğmeleri kopmuş, ceketinin, paltosunun önü açık. Yorgun gözleri kan çanağına dönmüş. Yüzünde tırmık izleri var, derine inmiş tırmık izlerinden ve dudağının kıyısından kan sızıyor.

"Kapıyı aç!" diyor Baz, dokunduğu zilden elini kaldırmadan. Bağırmaya başlıyor, "Mader, kapıyı aç diyorum orospu... Açsana kaltak!" İçerden ses gelmiyor. Kapıdan uzaklaşıyor, kafasını yukarı kaldırarak pencereye bakıyor, "Mader, Mader satılık karı!" diye bağırıyor avazı çıktığı kadar. Birkaç kez bağırdıktan sonra yine kapıya geliyor, bu kez kapıyı yumruklamaya başlıyor. "Kahpe, aç kapıyı, orospu karı, kapıyı aç diyorum sana..."

Kapı açılmıyor. Baz umutsuz, kapının önüne çöküyor. Ne yapsın, nereye gitsin. Gerisin geri Dağlar Ülkesi'ne, karanlıkların içine mi? Kanın çağrısına mı uysun? Ölümün izini mi sürsün yine? Ölümlerden daha dün dönmedi mi? Ne yapsın şimdi, hangi kapıyı çalsın, kime kızsın, kime bağırsın, kimi öldürsün, içinin sıkıntılarını kime anlatsın, kimin dizine başını koyup hüngür hüngür ağlasın?

Olmaz olsun böyle hayat! Allah belasını versin bu kötü kaderin! Yerin dibine batsın böyle talih...

Gün ağarıyor, güneşin ilk ışıkları, Mader'in evinin bulunduğu, uzun, dar sokağa vuruyor. Sokak boş, birkaç başıboş köpek etrafı koklaya koklaya dolaşıyor. Bir evden bir çocuk ağlaması duyuluyor. Uzaktan araba sesleri geliyor. Soğuk, aydınlık bir kış günü başlıyor.

Baz, kafası elleri arasında, yere çökmüş düşünüyor; durumunu, hayatını, yaptıklarını, geçmişini, geleceğini, kaderini, her şeyi... Çok yorgun hissediyor kendini, uzak yoldan, büyük umutlarla daha dün gelmiş. Hırslı, sinirli, öfkeli, gözünü budaktan sakınmayan o adam gitmiş, yerine duygulu, kuşkulu bir adam gelmiş sanki. Yıkılmış bir adam, çaresiz, sinik... Keşke beynini dağıtsaydı onun, bütün şarjörü bedenine boşaltıp ömür boyu kurtulsaydı ondan. Ancak o cesareti bulamamış kendinde, hayır cesaret bulamadı değil, acıdı ona. Acıma duygusu baskın geldi. Acımak? Gerçekten mi acıdı ona? Hayır acımak denmez ona, basireti bağlandı, elleri kolları zincire vuruldu, hareket edemedi. Belki de korktu. Korku?

Paltosunun cebinden sigara paketini çıkarıyor, yakıyor ve ilk iki nefeste sigarayı yarılıyor. Eliyle saçlarını karıştırırken, bir yandan da sigarayı adeta emiyor. Üst üste çekilen derin nefeslerle ciğerlerine ulaşan duman hoş bir duygu veriyor ona. Biraz sakinleşiyor sanki. Bir sigara daha çıkarıyor, bitmiş sigaranın izmaritiyle yakıyor.

Bir yolu olmalı bu çıkmazdan kurtuluşun. Hayatındaki, çevresindeki koyu karanlığı dağıtmanın, karmaşayı yok etmenin

kesin çaresi olmalı. Böyle olmuyor, böyle olmayacak. Bu hallere düşecek adam mıydı? Bir sözüyle bir sürü insan ölebilir, bir hareketiyle birçok şeyin kaderi değişebilir. Ama şu kötü talihe bakın ki, her şeye hükmedebilen adam, evine hükmedemiyor.

Kim bu Baz? Nereden geliyor, nereye gidiyor? Nereli? Sadece bugünü değil, dünü de sisler, belirsizlikler içinde. Sadece bugünü değil, geçmişi de açıklığa kavuşmalı. Her şey, yeni ağarmaya başlayan bu aydınlık gün gibi berrak bir biçimde aydınlanmalı...

Üst üste içtiği dört sigaradan sonra ayağa kalkıyor ve bir daha uzun uzun kapının ziline basıyor. Yine ses yok. Eğer Mader şu anda bir pezevengin koynunda değilse, mutlaka evde olmalı. Buraya gelmeden önce geneleve gitmiş, Mader'in eve gittiği söylenmişti. Herkes büyük bir şaşkınlık içinde kanlı yüzüne, lime lime olmuş elbiselerine, perişan haline bakmış, bir an önce oradan uzaklaştırmışlardı.

Siniri tepesinde, sesinin çıktığı kadar yeniden, "Mader!" diye bağırıyor, "genelev orospusu, satılık karı, kapıyı aç!" Kapıyı tekmelemeye başlıyor. Kırarcasına. Mader'in komşuları, kapılardan pencerelerden kafalarını uzatıp bakıyorlar; sadece o kadar. Baz üzerine çevrilen bakışlara aldırmadan kapıyı tekmelemeye devam ediyor, umurunda değil ona bakmaları. Erkek olan ağzını açar, kendine güvenen itiraz eder... Bu kez tekmelerine yumrukları da eşlik ediyor.

Kapının gerisinden bir ses duyuluyor belli berisiz. Baz duruyor. Kapı yavaşça açılıyor, artık iyice yaşlanmış, şişman Mader, üstünde tül bir gecelikle kapıda beliriyor. Gözlerinden uyku akıyor. Gözlerini ovuşturarak Baz'a bakıyor.

"Vay, vay, vay... Oğlum gelmiş, yiğidim gelmiş, yakışıklı zabitim gelmiş," diyor ve gülerek, "Bilmeliydim, sadece kahramanım bu gürültüyü koparabilir, çoktan anlamalıydım. Gel içeri gel, Mader'ine gel de seni sakinleştirsin."

Mader'i karşısında görünce, Baz'ın yelkenleri suya iniyor. Sert bir bakışla bir süre Mader'i süzüyor ve içeri giriyor.

"Ne bu halin böyle?" diye soruyor Mader, Baz'ın elini tutuyor. "Ne oldu sana böyle, neden kanlar içindesin?"

"Niçin kapıyı açmadın?" diye soruyor Baz sinirli, sorusuna cevap vermeden. "Bir saatten beri kapıdayım. Ne yapıyordun içeride?"

"Ne yapıyordum?" diyor gülerek, bir annenin yumuşak, sevgi dolu ses tonuyla Mader, "Uyuyordum, derin bir uykuda, yorucu bir günün yorgunluğunu atıyordum üstümden. Sesini duymadım, duysaydım hemen koşup gelmez miydim? Gel oğlum, gel."

Mader, elinden tuttuğu Baz'ı, iki katlı evinin üst katına çıkarıyor. Geniş, rahat yatak odasına giriyorlar. Odada, ağır bir koku karşılıyor Baz'ı, ucuz parfüm ve ter karışımından oluşmuş ekşimsi bir koku. Oda sıcak, Baz'ın özlemini çektiği bir sıcaklık her yere yayılmış. Baz gözlerini yumuyor, ağzını kapatıyor, derin derin soluyor birkaç kez.

"Mader, öldüm ben," diyor gözlerini açmadan, "öldüm Mader..."

"Hayır, hayır öldüğün falan yok. Şimdi anan alacak seni kucağına, bir şeyciğin kalmayacak senin," diyor Mader ve Baz'ın ayakkabılarını, paltosunu çıkarıyor, "Şimdi görürsün, memelerim yaralarına merhem olacak, iyileştireceğim seni."

"Hayatım kaydı Mader!" diyor Baz gözleri hâlâ kapalı. "Hayatımın beş paralık bir değeri yok artık."

Mader, Baz'ın tabancasını çıkarıyor belinden masanın üstüne koyuyor, alışkın elleriyle soyuyor, sonra kendi tül geceliğini de çıkararak elinden tutup banyoya götürüyor. Vücudunun her yerini sabunluyor, ılık suyla her yerini yıkıyor, Mader'in şişman elleri, kalın parmakları vücudunda dolaşınca Baz gevşiyor, sinirleri yatışıyor. Bir süre sıcak suyun altında, banyoda kalıyorlar.

Banyodan çıkıyorlar. Mader, Baz'ın vücudunu, kafasını havluyla kuruluyor, bir çocuğun elinden tutar gibi elinden tutup yatağa götürüyor. Yatak sıcak, yatağa Mader'in kokusu sinmiş. Baz iki yastığı başının arkasına koyup yaslanıyor ve Mader'den

bir sigara istiyor. Mader sigarayı yakıp uzatıyor, sonra yanına uzanıyor, sağ eliyle Baz'ın göğsünü, karnını, kasıklarını okşuyor. Sonra elini Baz'ın iyice küçülmüş "gururuna" götürüyor. "Söyle bakalım," diyor, "Kim yüzünü bu hale getirmeye cesaret etti?"

Baz cevap vermiyor. Sadece sigarasından derin derin nefesler alıyor. "Hadi anana söyle," diye ısrar ediyor Mader, "söyle derdini, yüreğinin kapısını aç bana."

"Karım... O kahpe karım," diyor Baz, gerisini getiremiyor. "Karım..." diyerek devam etmek istiyor, olmuyor, konuşamıyor. Boğazı düğümleniyor sanki, ağlamaklı oluyor. Yüzünü Mader'e çeviriyor, bir süre sessiz kalıyor, sonra birden hüngür hüngür ağlamaya başlıyor. Hıçkıra hıçkıra, uzun uzun...

Baz ağlıyor!

Baz'ın bu halini hiç görmemiş olan Mader şaşırıyor. Ne yapsın, neylesin? Kafasını kaldırıyor, karnına koyuyor, saçlarını okşamaya başlıyor. Baz'ın tüm bedeni, sarsılıyor. Gözyaşları akıyor. Kesik kesik soluyarak, yer yer öksürerek, hıçkırıklarla ağlıyor. Gözyaşları uzun bir süre, bendlerinden kurtulmuş su gibi akıyor. Sonra yavaş yavaş diniyor, "O kahpenin başıma neler getirdiğini bilmiyorsun," diyor. Kafasını kaldırmadan sakince, "Ne yapacağımı bilmiyorum. Geberteceğim onu, başka yolu yok, sadece onu geberterek kurtulabilirim ondan."

Yumuşakça, sözünü kesmeden, "Oğlum, öldürmek şimdiye kadar neye çare olmuş ki senin derdine çare olsun?" diyor Mader.

"Biliyorum, ama mecbur kalınca çare oluyor."

Mader, Baz'ın kafasını karnından kaldırıp kocaman memelerinin arasına gömüyor. "Acını dindireceğim senin," diyor. "Ölüm hiçbir zaman çare değil. Yok oluştur ölüm, yok olmak ne zaman çare oldu ki? Tek çare hayattır, en kötüsü, en çaresizi bile çaredir unutma. Çünkü umut vardır hayatta, her koşulda hayat umut taşır içinde."

Baz, kafası Mader'in memeleri arasında hızlı hızlı soluk alıp veriyor, göğsü inip kalkıyor. Tuhaf, ancak hoş bir elma kokusuna

benzer bir koku geliyor Mader'in bir mağara derinliğine benzeyen memelerinin derinliklerinden. Baz, kafasını o yumuşak derinliklerden kaldırıyor, yastıklara yaslanıyor ve bir sigara daha istiyor. Mader, karnına inmiş sarkık kocaman memeleri, değirmen taşına benzeyen büyük kalçaları ve boğum boğum dolgun baldırlarıyla kalkıyor, bir sigara yakıp veriyor ona.

"Akşama doğruydu..." diyor Baz, yaşlı gözlerle Mader'e bakıyor ve anlatmaya başlıyor. "Dün akşamüstü buraya vardım ve hemen eve gittim. Sevinçliydim, heyecanlıydım. Cebimde o kahpenin dölü için aldığım kese dolusu altın... gerdanlık, yüzük, bilezik, küpe falan almıştım. Ellerimdeki paketlerde de çocuklarım için elbiseler, defter, kalem, saat ve çantalar... Eve vardığımda kahpe yalnızdı evde, çocuklar henüz okuldan dönmemişti. Beni görünce cin çarpmışa döndü, dondu kaldı. Hiçbir sevinç ifadesi göstermeden, gelip elimdekileri almadan, karşımda durdu, boş gözlerle, korku dolu bakışlarla bana baktı. Ağzından tek kelime bile çıkmadı. Hal hatırını sordum, çocukları sordum. Sadece "iyiyim, onlar da iyi" dedi. Paketleri elimden almayacak mısın? diye sordum. Gelip elimdekilerin bir kısmını aldı, sessizce götürüp masanın üstüne bıraktı. Oradan da mutfağa, kutsal sığınağına gitti. Söyle, sen olsan ne yapardın?"

Mader cevap vermiyor. Komidinin üstündeki kül tablasını Baz'a gösteriyor.

"Sesimi çıkarmadım," diyor Baz ve devam ediyor. "Ayakkabılarımı, paltomu çıkardım, elimdeki paketleri salona bıraktıktan sonra mutfağa gittim ve onun için aldığım hediyelerden birini verdim. Keseyi aldı, açmadan mutfak masasının üstüne attı. Niçin böyle yapıyorsun? diye yumuşakça sordum. Cevap yerine o da bana aynı soruyu sordu, niye böyle yapıyorsun? dedi. Tecrübelerimden biliyordum, onun tek ilacı vardı, altın hediyeler... Bu kez cebimden bir başka hediye çıkardım ve usul usul, bak dedim, uzun zamandan beri burada değilim, çok uzak yoldan geliyorum, ölümlerden, yangınlardan geliyorum, savaşın hakim

olduğu bir yerden, öfke diyarından geliyorum, yorgunum, bedenim, beynim, ruhum, her şeyim çok yorgun, yapma, rahatımı bozma, dinlenmeye, senin sıcaklığına ihtiyacım var, sevgi istiyorum senden, dedim. Yüzüme bakmadan, ya benim neye ihtiyacım var, dedi. Bizim neye ihtiyacımız var? Artık burada, tek başıma, kocasız yaşamak istemiyorum, çocuklarına bakamam artık, sana hizmetçilik yapamam. Artık altın dolu keselerine ihtiyacım yok, bir erkeğe ihtiyacım var benim. Ama benim durumumu biliyorsun dedim, o Allah'ın belası yerde keyif çatmıyorum, eğlenmiyorum orada. Vatan için oradayım, her an ölüm tehlikesiyle karşı karşıya, her an kan ter içinde, her an aç susuz, yorgun uykusuz, devlete, millete, vatana hizmet ediyorum. Devlet, millet, vatan dedi, dediklerimi tekrarladı, devlet, millet, vatan... Ya ben, ya biz? Önce aile gelir, sonra başka şeyler... Kes dedim, sözünü kestim, yine başlamayalım. Zehir kusan ağzı yine ardına kadar açılmıştı. Aslında konuşsun, içini boşaltsın istiyordum ancak onun ipe sapa gelmez boşboğazlıklarını dinleyecek halde değildim. Yumuşak, sıcak, duygu dolu sözlere ihtiyacım vardı. Sonra konuşuruz dedim ve banyoya gittim. Küveti suyla doldurdum, suları köpürttüm, soyunup köpüklerin içine girdim. Ve düşünmeye başladım. Biliyor musun neyi düşündüm? Sana zahmet, bir sigara daha verir misin bana?"

Mader kalkıyor, bu kez sigara paketiyle kibriti alıp getiriyor. Bir sigara yakıp Baz'a uzattıktan sonra paketle kibriti komodinin üstüne koyuyor, Baz'ın konuşmasının sonunu merak edercesine yanına uzanıyor. Baz sigarasından derin nefesler çekerken, odadaki eşyalara ve Mader'e bakıyor. Mader, yaşlı bir kadın artık, şişman, kalçaları genişlemiş, her yeri yağ bağlamış bir kadın... Sarkık memeleriyle Baz'ın çocukluğunda okuduğu masal kitaplarındaki bir kahraman artık... Vücudunun her yerinden kıllar çıkmış, esmer, koca dudaklı bir kadın artık... Ancak hâlâ şevkatin ve şehvetin kaynağı. Mader, Baz'ın kaderi...

"Yorgun bedenimi köpüklü, ılık suya teslim ettim, boynuma kadar köpüklere gömüldüm, gözlerimi kapattım ve düşüncelere daldım. Bu ne hal böyle dedim kendi kendime. Komutanım ben, emir verebiliyor, etrafımdaki her şeye hükmedebiliyorum. İstediğim her şeyi değiştirme yetkim var benim. Elimde soğuk bir mühür var, istediğimin alnına, kaderine bastırabiliyorum. Üstelik biliyorum, yarın o mührü vatanın geleceğine de basabileceğim. Hayatta en önemli şey, bilgili olmak, iş sahibi ve çalışkan olmak değil mi? İstekle, arzuyla bu hedefe baş koymamış mıyım? Gücümü, kuvvetimi buradan almıyor muyum? Evet öyle. Evet her sözüm bir ferman, yetkilerim de en büyük silahım. Yaptıklarımla kararsızlıktan ne kadar uzak bir insan olduğumu ispatlamamış mıyım? O zaman bu evde neden bu kadar güçsüz, neden bu kadar zayıf hissediyorum kendimi. Niçin eve girer girmez kararsızlık içinde kalıyorum, niçin her şeyden kuşkulanıyorum. Niçin dağa taşa hükmeden, o uğursuz memlekete kan kusturan Baz, bu kadına hükmedemiyor? Niçin bu coğrafyanın en büyük gücünün komutanı olan ben, bu evde, bu kahpenin dölü kadın karşısında it gibi titriyorum? O ılık suyun içinde mayışmış bir durumda uzun bir süre bütün bunları düşündüm. Düşündüm ta kulaklarıma çocuklarımın sesi gelinceye kadar."

Baz, elini göğsünde dolaştırıyor, dikkatlice göğsünün kıllarına bakıyor ve birden hızlıca birkaç beyaz kıl çekiyor. Saçları sakalları ağarmış, göğüs kıllarındaki aklar her gün çoğalıyor. Ömür gidiyor, zaman akıyor, yaşlandığını hissediyor. Sigarayı dudaklarında gezdiriyor, pencereyi örten koyu kırmızı perdelere bakıyor. Güneş ışıkları perdenin aralıklarından içeriye sızıyor. Güneş iyice yükselmiş olmalı.

"Çocuklarım gelmişti, her şeylerim," diyor, sigarayı kültablasında söndürüyor. Sırtını verdiği yastıkları düzeltirken kaldığı yerden anlatmaya devam ediyor. "Küvetten çıktım, aceleyle kurulandım, elimde havlu, don gömlek banyodan çıktım. Çocuklarım mutfakta, yüzlerinde bir sevinç, beni bekliyorlardı.

Kucakladım onları, öptüm, kokladım. Allahım ne kadar da özlemişim! İkisi de boy atmış, ne kadar da büyümüşler. Hediyelerini verdim, sonra yatak odasına giderek giyinmeye başladım. Oda temizdi, etraf toplanmıştı, yatak örtüsü düzenli serilmişti. Bu temiz odada uyumayı hayal ederek, takım elbisemi giydim. Saçlarımı taradım, tabancamı koltukaltına bağladığım kılıfına soktum, beyaz gömleğimin üstüne ipek bir kravat bağlayarak odadan çıktım. Mutfaktan yemek kokusu gelmiyordu, kahpe yemek pişirmemişti, haydi çocuklar gidelim, dedim. Karnım acıkmıştı, çocuklar da açtı. Onlara hediye getirdiğim elbiseleri sevinçle giydiler, seslenmemle kapıya çıktılar. Annelerinden ses çıkmıyordu, mutfakta bir şeylerle meşgulmüş gibi yapıyordu. Seslendim ona, bizimle gelmiyor musun? dedim. Tek kelimeyle hayır, dedi. Çocukları alarak askeri sitenin içinde bulunan lokantaya doğru yola çıktım. Nehre bakan pencerenin önündeki masalardan birine oturduk, güzel bir akşam yemeği yedik. Lokantanın içi sıcaktı, bulvarın ışıkları nehrin üstünde oynaşıyordu. Çocuklar derslerinden, öğretmenlerinden, okumanın güçlüklerinden falan söz ettiler. Çocuklarım artık büyümüştü ve babalarının işini merak ediyorlardı. Subay olduğumu biliyorlardı kuşkusuz. Ama asıl görevimin ne olduğunu bilmiyorlardı. Niçin habersiz kayboluyordum ortalıktan, niçin hiç mektup yazmıyordum? Niçin aylarca dünyanın öteki ucundaki o unutulmuş ülkede kalıyordum? Annelerine, ninelerine, dedelerine sormuşlardı, onlar da bilmiyordu. Önemli bir görevde olduğumu biliyorlardı, o kadar. Onlara, doğru dürüst bir cevap veremedim, sadece orada çok yoruluyorum, sizi çok özlüyorum, dedim. Ben böyle deyince büyük oğlan tutamadı kendini, o vakit neden tayinini başka bir yere istemiyorsun? diye sordu. Mecburiyetten oğlum, dedim. Şakalaşarak, gülüşerek, konuşarak yemeğimizi bitirdik, lokantadan çıktık, sevinçle eve geldik. Kapıdan içeri adımımızı atar atmaz sevincimiz kursağımızda kaldı. İşte asıl kıyamet de tam o sırada koptu."

Birden yataktan çıkıyor Baz, sigara paketini alıyor, acele bir sigara daha yakıp pencereye doğru yürüyor. Pencerenin önünde duruyor, perdeyi biraz aralıyor, sokağa, şimdi bir bir kepenklerini açmış olan dükkânlara ve karşı evlere bakıyor. Mevsim kış olduğu halde, ortalık çok aydınlık. Esnaftan biri dükkânının önüne küçük bir tabure çekip oturmuş, derin derin düşünüyor. Çocuğunun elinden tutmuş bir kadın, sokağın başında beliriyor. "Sükûnete bak," diyor Baz yüzünü Mader'e çevirmeden. "Bu sükûnet, bu sadelik... Ya hayatımın karmaşası... Çevremde olup biten bütün bu düzensizlikler?"

Dudaklarının arasında sigarayla bir süre pencerenin önünde öyle kalıyor, dışarıyı seyrediyor. Sonra yavaşça dönüyor, hâlâ yatağa uzanmış olan Mader'e bakıyor. Gözleri hafif nemlenmiş gibi. "Eve dönünce kıyamet koptu," diyor ve sırtını duvara yaslıyor. "Orospu hazırlanmış, bizi bekliyordu. Şimdi, çocukların yanında seninle konuşmak istiyorum dedi. Sinirliydi, yüzünden düşen bin parçaydı.

Sonra konuşalım, dedim yumuşakça.

Hayır şimdi, çocukların yanında, açık açık bu meseleyi halletmemiz lazım, artık dayanamıyorum. Aylardır bugünü bekliyordum, konuşmamız lazım, dedi.

Giderek sesini yükseltiyordu. Hemen bir tatsızlık çıkmasın diye mutfağa gittim, peşimden geldi. Çocuklarım kötü bir şeylerin olacağını sezdi, hemen salona gittiler. Mutfakta, kendime hakim oldum, yapma, dedim. Sesini daha fazla yükseltmemesi için ricada bulundum. Ancak dinlemedi beni, meseleyi halletmeliyiz diyor, başka da bir şey demiyordu. En sonunda hangi meseleyi? diye sordum.

Senin böyle kaybolup gitme meselen, senin karı meselelerin, kerhanedeki dostun meselesi, senin bize karşı sorumsuzluğun meselesi, çektiklerimin meselesi, yalnız yaşamanın meselesi, korku meselesi dedi.

Korku? Bütün meseleleri anlamıştım da, bu korku ne oluyordu? Ne korkusu? dedim.

Çocukların yetim kalına korkusu, senin gibi yetim, babasız, kimsesiz, boynu bükük büyümeleri korkusu...

İşte tam bu sırada gözlerim karardı, tutamadım kendimi, bağırmaya başladım, kes hayvan! dedim.

Hayır kesmeyeceğim diye bir o kadar bağırarak cevap verdi. Öyle değil mi, yalan mı söylüyorum, gerçeğinden niye kaçıyorsun, kimsesiz değil misin, babasız, annesiz yetim büyümedin mi, yalan mı? Niye çocukların da yetim büyüsün istiyorsun? dedi.

O sırada dünyam karardı, çok hiddetlendim, gözlerimde şimşekler çakmaya başladı. Eşeğin kızı, dedim ve yüzüne sert bir tokat attım. Bu tokata hazırlıklıymış gibi yana çekildi biraz, kinle, nefretle bana bakarak..."

Baz birden duruyor, Mader'e bakıyor, sonra yeniden pencereye dönerek tekrar perdeyi aralıyor, dışarıyı seyrediyor. Sonra perdeyi iyice kapatarak geniş odanın içinde volta atmaya başlıyor. Uzun boyu, hafif göbeğiyle çıplak, odanın içinde ağır adımlarla gidip geliyor.

"Dedi ki..." diyor ve yatağa uzanıyor. "Eşşekoğlu eşek, soysuz oğlu soysuz, piç... dedi ve vahşi bir kedi gibi üstüme atıldı. Sonra ne oldu, ben ne yaptım hatırlamıyorum. Uzun bir süre sonra çocukların çığlıklarıyla kendime geldim. Mutfağın her yeri kanlar içindeydi. Çocuklar, sıtma nöbetine tutulmuş gibi kapının önünde sarsıla sarsıla ağlıyorlardı. Ben yerdeydim. Tam yerde değil, o orospunun üstüne oturmuş vaziyette. Elimde tabanca, tabancanın kabzasıyla ona vuruyordum. Kaltaktan artık ses çıkmıyordu, zehirli dilinden, zehirli kelimeler çıkacak durumda değildi artık. Yüzü gözü, ağzı burnu kan içindeydi. Ellerim kan içindeydi. Bir süre sonra durdum, yavaşça kaltağın üstünden kalktım, çocuklara doğru gittim. Çocuklar korktu, salona kaçtılar. Tabancayı ceketimin cebine soktum, mutfakta ellerimi yıkadım ve salona geçtim. Çocuklar birbirine sarılmış bir köşede büzülüp kalmışlardı. Onları kucaklamak için yanlarına gittim, bağırmaya başladılar. Hemen toparlandım, ayakkabıla-

rını giydim, paltomu sırtıma geçirdim ve kapıyı vurup çıktım. Sabaha kadar sersem sersem, kafam zonklayarak nehir kıyısında dolaştım. Sonra ayaklarım beni geneleve, oradan da buraya, sana getirdi."

Konuşmasını bitirince yavaşça kafasını kaldırıyor, Mader'e bakıyor. Gözlerinden birkaç damla yaş süzülüyor. Yaşlı gözleri Mader'de, aklı başka yerde, "Yanlış yaptım, kafasına iki kurşun sıkmalıydım orospunun," diyor.

"Hayır," diyor Mader onu biraz kendine çekerek. "Öldürmek çare değil, öğreneceksin çare olmadığını..."

"Çaredir," diyor Baz. Mader yardım ediyor, kafasını göğüslerinin arasına sokuyor. Mader'in oturuşu rahat değil. Yerini düzeltiyor, Baz'ın kafasını kaldırmadan, yanına uzanıyor. Baz hâlâ ağlamaklı, hâlâ aklı başka yerde. Mader usulca Baz'ı üstüne çekiyor, bacaklarını açıyor, Baz'ı okşamaya başlıyor. "Oğlum, yaralı aslanım, yiğidim, dur da anan yumuşatsın seni," diyor. Mader'in tombul parmakları, Baz'ın omuzları, sırtı, kalçaları üzerinde dolaşmaya başlıyor. Boğazına gelip oturan hıçkırığın etkisiyle hâlâ kesik kesik soluyan Baz, kendini Mader'in maharetli ellerine teslim ediyor. Mader Baz'ı yana yatırıyor. Baz, gözleri kapalı, bacaklarını açıyor, ellerini başının altına koyarak düşünüyor. "İşte böyle" diyor Mader ve kalın dudaklarını Baz'ın boynuna götürüyor. Boynundan başlayarak bacak aralarına kadar Mader, Baz'ın her noktasını öpüyor, her yerinde dilini gezdiriyor. Yavaş yavaş, dilinin bütün hüneriyle, ıslak dudaklarıyla, bütün tecrübesiyle. Baz, haz alacağına, yavaşça uykuya dalıyor. Aşırı yorgunluk, yaşadığı şeyler, kadının sıcak şefkati Baz'ı uykunun derin dalgalarının içine çekiyor.

Saatler geçiyor. Akşam oluyor. Baz uyandığında yatakta yalnızdı. Mader ortalıkta yok. Başucundaki gece lambası yanıyor. Öteki yastığı da alıyor, kendi yastığının üstüne koyuyor, ayaklarını uzatarak oturuyor. Her yeri ağrıyor. Boynu, omuzları, kolları sızlıyor. Sigara paketine uzanıyor ve paketin üzerine bırakılmış

kâğıdı görüyor. Kâğıt parçasına Mader, kötü el yazısıyla bir not yazmış; "öksüz oğlum dinlen biraz. Evde her şey var. Yiyecekler, içecekler mutfakta. Ben geç geleceğim."

Baz, "Öksüz oğlum" sözüne sinirleniyor. "Kahpe, kerhane orospusu," diyor, "bir tane kahpe yok ki..." Sigarasını tüttürürken, burada, bu yağın içinde boğulmuş orospu, orada evde, kin ve nefretin içinde boğulmuş o kaltak, diye düşünüyor. Burnu havada, kibirli, para düşkünü, altınla kafayı bozmuş, mala mülke tapan o zilli, o kaltak... Allahı, dini, imanı para olan, kendinden başka kimseyi düşünmeyen, tasasız, cimri karı... Ne vatan, ne millet, ne devlet umurunda. Varsa yoksa kendisi... Hep bana, hep bana, çıkarlarım, rahatım... Her şey istediği gibi olacak, ruhunu parayla kirletmiş kaltak. Yılan, evet ruhu donmuş, vicdanı kaybolmuş, bulduğu her mahlûka zehrini akıtmaya hazır bir yılan...

Burada da bu kart orospu... Dünyadan bihaber, saftirik, bacaklarını açmaktan başka mahareti olmayan ahmak orospu... Kim ölüyor, kim kalıyor ne oluyor, ne bitiyor umurunda değil! Varsa yoksa yeme içme, yatma uyuma, yağ bağlama, göt göbek büyütme, bacaklarını açma, düzülme, emme... Doyumsuz orospu...

Sinirleri iyice gerilmiş bir halde, yataktan çıkıyor, alt kata mutfağa iniyor. Lambayı yakıyor, bir süre etrafı inceliyor, sonra buzdolabını açıyor. Buzdolabı ağzına kadar dolu... Sebze yemekleri, meyveler... Bir küçük tencereyi çıkarıyor dolaptan. Tencerede yaprak sarması var. Masaya götürüyor, eliyle acele etmeden sarmaları yemeye başlıyor. Mutfağın perdeleri çekilmiş. Dışarıdan araba gürültüsü, insan sesleri geliyor. Bütün sarmaları mideye indirdikten sonra kalkıp bir bardak su içiyor, elinin tersiyle ağzını siliyor ve kapının kenarındaki duvara monte edilmiş telefona gidiyor. Telefonun tuşlarına basıyor, badem bıyıklı subayı arıyor. Telefonun öbür ucundan bir kadın sesi gelince yüzünü buruşturuyor. Telefona cevap veren badem bıyıklı subayın karısıydı. "Benim ben!" diyor Baz ve daha fazla sözü uzatmadan, "Amcayı versene!" diye kadının konuşmasını kesiyor. Bir süre bekliyor.

Ardından, "Hayır evde değilim..." diyor. " Hayır, Subay Evi'nde de değilim. Başka bir yerdeyim, boşver şimdi... bağırma." Yüzü öfkeyle geriliyor, sesinin tonunu biraz daha yükselterek söylediklerini tekrarlıyor. "Bağırma diyorum. Evet, ben de seninle konuşmak istiyorum. Şimdi, bu akşam... O zaman yarın sabah, yarın görüşelim olur mu... Hayır orada değil, meydanın öbür tarafında, General Serdar'ın heykelinin arkasında bir kafeterya var, orada... tamam mı? Saat dokuzda, evet sabahın dokuzu... O zaman saat onda... iyi mi?"

Telefonu kapattıktan sonra, "Namussuz, alçak!" diyor, "Gerçekleri söyleme bana, her şeyi gizle benden şerefsiz..."

Mutfaktan çıkıyor, yeniden yatak odasına gidiyor. Şimdi hafif üşüyor gibi. Giyinmeden paltosunu omuzlarına atıyor ve içki dolabının önüne gidip duruyor. Açıyor dolabı, dolap içki dolu, bir süre içkileri seyrediyor. Votka şişesini alıyor, küçük bir bardağa doldurup bir dikişte içiyor. Bir bardak daha doldurup banyoya gidiyor. Lambayı yakıyor, aynanın karşısına geçip yüzündeki tırnak izlerine bakıyor. Aynanın köşesinden çatlamış kırık yerinden, yarılmış yüzünü seyrediyor bir süre.

Yarılmış yüz, yarılmış bakış...

Yüzünde üç derin tırnak izi, göz altlarından burnuna doğru iniyor; kahpenin tırnak izleri bunlar. Saçlarına aklar düşmüş, şakakları ağarmış. Alnındaki çizgiler şimdi daha derin. Gözlerinin altındaki torbalar büyümüş. Yüzüne bakarak, "Kimsin sen?" diye haykırıyor, "Söyle, kimsin sen, bu yaralı yüz kimin?" Bu yaralı yüz, bu küçük gözler... bu şahin bakışlar... Kimin bu avcı kuşun gözleri? Bu açık alın, uzunca burun, uzun çene... Bu yüz, bu bakışlar kimin yüzüne, kimin bakışlarına benziyor? Babasının, atasının yüzüne mi? Hangi babanın, hangi atanın? Kim onlar, neredeler? Dayılarına mı çekmiş, yoksa amcalarına mı? Peki kim onlar, neredeler? Kimsesiz... öksüz... kimsesiz adam... soysuz, sopsuz insan... Soysuz oğlu soysuz! Aynen böyle, aynen o kaltağın dediği, durmadan tekrarladığı gibi; kimsesiz, soysuz... İşte senin gerçeğin!"

"Kimsin sen?" diye bağırıyor yine, içkisinden bir yudum daha alıyor, aynadaki suretine bakıyor, "iyi düşün" diyor bu kez sessizce, düşünerek, "o uykusuz gecelerde, o zor zamanlarda kim olduğunu düşündün mü hiç? Geçmişini sorguladın mı, sana senin geçmişin hakkında bir ipucu verecek birisine danıştın mı? Çevrende itibar görüyorsun, seviliyorsun, çoğu zaman korkuyla yaklaşıyorlar sana; sen yetenekli, sen yiğit, sen korkusuz, sen sözünün eri asker... Sen, bu acımasız bakışların sahibi, en zor engelleri bile cesaretinle aşabilen adam, bakışlarında, yürüyüşünde, hayat tarzında, inancında, kuşkuya, güvensizliğe, kararsızlığa yer vermeyen eylem adamı... Kuşkunun yeri yok senin hayatında. Herkes, arkadaşların, çevrendeki insanlar bu konuda hemfikir. Peki sen, senin tarihin? Senin kişisel tarihinin karanlık sayfaları, içine giremediğin derinlikleri? Geçmişinin, tarihinin bilinmeyen, koyu karanlık dönemleri? Aştığın eşikler, atladığın zamanlar, konaklamaya fırsat bulamadığın anlar? Söyle bakayım bana, kimsin sen? Cevap ver bana, yüzü çatlamış adam, kimsin sen?"

Elini yüzünü yıkıyor. Tırnak yaralarına su değince, yanıyor. Havluyla elini yüzünü kuruluyor, bir kez daha kırık aynada yüzünü seyrediyor, odaya dönüyor. Dolaptan votka şişesini çıkarıyor, paltosunu sandalyenin üstüne atıp yatağa gidiyor. Elinde içki bardağı, yastıkları üst üste koyup yaslanıyor. Yorgundu, dün gecenin, geçmiş günlerin," ayların, yılların yorgunluğu her yerini sarmış. Peş peşe üç bardak votka içtikten sonra kendini bırakıyor, tekrar uykunun karanlıklarına dalıyor.

Uzun süren bir uyku, rüya veya kâbusa benzer bir halden sonra Baz, bir horlama sesiyle uyanıyor. Mader gelmiş, yanında uyuyor. Saate bakıyor, çoktan sabah olmuş. Yeni bir gün, yeni bir hayat bekliyor onu. Bugün, ona babalık yapmış, bugünü borçlu olduğu, artık emekli olup köşesine çekilmiş olan badem bıyıklı subayla görüşecek. Öğleden sonra saat ikide Ordu Genel Komutanlığı'na gidecek, üst düzey generallerle randevusu

var. Mader'i uyandırmamaya özen göstererek yataktan çıkıyor, banyoya gidiyor. Üşüyor, yatak odası, banyo, her yer çok soğuk. Bir süre sonra banyodan çıkıyor, sessiz adımlarla yatak odasına dönüyor tekrar. Paltosunu bıraktığı sandalyenin üzerinde, bir çift çorap, temiz don, yün fanila ve ütülenmiş beyaz bir gömlek var. Kafasını çevirip uyuyan Mader'e bakıyor. Mader, vefakâr, cefakar, iyi dost, sıcak insan, anne... İç çamaşırları ve elbiselerini alıp tekrar banyoya gidiyor. İşiyor, elini yüzünü yıkıyor, aynada uzun uzun çizik yüzünü seyrediyor. Bir hayli uzamış sakallan kesmeli mi? Yoksa üstten biraz almalı mı? Tıraştan vazgeçiyor. Zaten kısa bir süre sonra tekrar o kahrolası memlekete geri dönecek, görevinin başına geçecek. Şu tırnak izlerini ne yapmalı? Yanına yöresine bakıyor, küçük bir dolabın kapağını açıyor. Dolap Mader'in makyaj malzemeleriyle dolu. Gözleri pudra kutusuna ilişiyor. Yüzüne pudra sürüyor. İç çamaşırlarını giyip yatak odasına dönüyor, pantolon ve ceketini de giyiyor, tabancasının kılıfını beline bağlıyor, kılıfına Barettasını takıyor, paltosunu alıp kapıya doğru gidiyor. Kapının önünde aniden aklına bir şey gelmiş gibi duruyor. Böyle habersiz gitmek de olmaz ki... Mader'i uyandırmalı mı? Yoksa onun yaptığı gibi bir not mu bırakmalı? Dönüp Mader'e bakıyor, horlaya horlaya uyuyor, boyun damarları şişmiş, iyice görünüyor. Üst dudağında çıkmış kıllar uzaktan bıyıklı gibi gösteriyor onu. Bir süre düşünüyor, sonra tabancasını çekiyor, şarjöründen bir mermi çıkarıyor, mermiyi masanın üstüne bırakıyor. Evet bir mermi, ne bir not, ne bir selam, sadece çıplak bir mermi...

Ayakkabılarını ayağına geçirip evden çıkıyor.

Genelevlerin bulunduğu kentin dış mahallesinden, kent merkezindeki meydanda bulunan kafeteryaya geldiğinde saat onu gösteriyor. Kafeterya yeni açılmış, içeride kimseler yok. Badem bıyıklı subay da henüz gelmemiş. En dipte, meydana bakan büyük pencerenin önünde bulunan bir masaya oturuyor, masaya kadar ona eşlik eden garsona, sıcak çorba olup olmadığını so-

ruyor. Bir çorba ısmarlıyor ve sigara paketine uzanıyor. Pakette sadece tek sigarasının kaldığını görüyor. Onu da yakıp dışarıyı seyrediyor. Geniş meydan, tam karşısında Subay Evi ve meydanın göbeğinde General Serdar'ın heybetli heykeli... Dünya değişiyor, zaman geçiyor ama General Serdar'ın büyük heykeli hep yerinde duruyor. General'in sırtı Baz'a dönük, olsun zararı yok, o yirmi yıldan beri bu meydanda millete, vatana yol gösteriyor. General Serdar, gerçek serdar, Baz'ın serdarı, hâlâ Baz'ın tek yol göstericisi... Evlendiği gece geliyor aklına. General Serdar'ın onurlandırdığı gece... Düğün gecesi, gerdek gecesi... sevgiyle, coşkuyla başlayıp, yatağın beyaz çarşafına değil, evin her yerine bulaşan kanla biten gece...

"Keşke o orospunun işini o gece bitirseydim, o gece kurtulsaydım ondan," diye düşünüyor. "Gebermedi kaltak, biraz daha derine gitseydi hançer kalbine saplanacaktı. Ama olmadı. Hastanede on gün kaldıktan sonra annesi, babası, badem bıyıklı subay ve arkadaşlarıyla eve döndü hemen. Bizi barıştırarak sorunu hallettiklerini düşündüler, oysa sorunun üstünü örtmüşlerdi, o kadar. Keşke barıştırmasaydılar! Soğuk karı, her zaman soğuk. Bir yabancı gibi, yatağımdaki düşman gibi, Dağlar Ülkesi'ndeki düşmanlarımdan daha düşman... Çocuklar dünyaya geldi, eve bir çocuk sıcaklığı yayıldı, yine olmadı, fayda etmedi. Yine soğuk, buz gibi... Birkaç yıl sonra ikinci oğlan dünyaya geldi, yine fayda etmedi. Soğukluğu her geçen gün daha da arttı. Önüme bacaklarını açtığında da hep soğuk kaldı, soğuk ve düşmanca. En belalı düşman, en düşmandan beter düşman, koynumdaki düşman..."

Çorbası geliyor. Buğusu tüten sıcak çorbaya ekmek doğruyor. Tam o sırada badem bıyıklı subay kapıdan görünüyor, kısa boylu, zayıf, çelimsiz, saçları dökülmüş, yüzünden düşen bin parça, eski püskü, bedenine çokça bol gelen sivil kıyafetler içinde... Boyu biraz daha mı kısalmış, ne? Baz yerinden kalkıyor, elini uzatıyor ve karşısında ona yer gösteriyor. Subay elini sıkmıyor Baz'ın, asık yüzle karşısına geçip kuruluyor. Konuş-

muyor. Baz da susuyor. Bir süre, sessizce birbirine bakıyorlar. Emekli subayın gözleri yuvalarına kaçmış, çakmak gözlerinin feri gitmiş. Bembeyaz bıyıkları daha da incelmiş. Yüzü, boynu, elleri kırışıklıklar içinde. Yorgun görünüyor, gözbebeklerine bir öfke gelip oturmuş. Baz'ın hikâyesini bilen tek adam, hayatının karanlık yıllarının tek şahidi bu yaşlı adam. Babalık yaptı, sahip çıktı, hayat yolunu bu adam gösterdi ona. Baz'ın hayatı boyunca bir dediğini iki etmediği, her istediğini buyruk kabul ettiği o adam, demek bu adam, şimdi üflesen düşecek bu küçük adam. İşte konuşma günü geldi, bugün bildiği her şeyi anlatacak, hiçbir şey karanlıkta kalmayacak.

"Siz de çorba içmez misiniz? Sıcacık..." diyor Baz yumuşakça.

Yaşlı adam cevap vermiyor, sadece Baz'ın gözlerinin içine bakıyor.

"Hastalığınız nasıl? Duyduğuma göre kalbiniz daha iyiymiş."

Yine cevap vermiyor. Sadece nefret, öfke ve hüzün karışımı bir ifadeyle Baz'a bakıyor. Konuşmanın anlamı yok, Baz çorbasına dönüyor ve kaşıklamaya başlıyor. Çorbasını bitiriyor, ağzını siliyor, yine yaşlı adama bakıyor. İşte tam o sırada yaşlı adam ağzını açıyor, kendinden beklenmedik bir sesle bağırmaya başlıyor.

"Ulan ne bu halin böyle, ne zaman adam olacaksın ha..."

"Sakin ol..." diyor Baz.

"Sakin? Ben sakin olacağım ha? O masum kızı ne hale koyduğunu biliyor musun? Ulan alçak, alçak oğlu alçak, insan karısına bunu yapar mı? Seni büyüttük, o tertemiz kızı, bu hale getiresin diye mi sana verdik? Ulan serseri! Kızı komaya sokmuşsun. Vicdansız adam, insan düşmanına bile bunu yapmaz be!"

"Sakin ol, onu bana vererek evimi yaktınız zaten... Kes bu meseleyi."

"Sakin olacağım ha! Sesimizi keseceğiz, bütün günahlarını, bütün pisliklerini saklayıp susacağız. Ulan kaçıncı oldu bu be?"

"Bağırma. Buraya senin hezeyanlarını dinlemeye gelmedim. Başka bir şey için geldim buraya. Söyle bana, ben kimim, annem, babam kim? Şimdiye kadar benden sakladığın her şeyi anlat bana."

"Hele önce sen soruma cevap ver alçak. Niye böyle yapıyorsun? O kızcağızı neden öldürmek istiyorsun? Onu öldürürsen senin beynini dağıtacağımı bilmiyor musun köpek!"

"Bak," diyor Baz çorba kasesini ve ekmek sepetini önünden uzaklaştırarak ellerini masanın üstüne koyuyor, "son defa söylüyorum, bağırma. Kes, sakin ol... ve bana her şeyi bir bir anlat."

"O zavallıyı öldüresiye döverken iyiydi değil mi? Sen niye o zaman sakin olmuyorsun, köpek oğlu köpek, alçak!"

Zaman zaman Baz'ın gözlerine inip onu kendinden geçiren o karanlık perde, yaşlı adamın son sözleriyle yine Baz'ın gözlerine iniyor, dünyası kararıyor. Tüm bedeni, yüreği bir depreme tutulmuş gibi titriyor, biraz öne eğiliyor, elini kaldırarak bütün hiddetiyle badem bıyıklı subayın suratına bir tokat indiriyor. Tokatla birlikte, yaşlı adamın suratından tok bir ses çıkıyor. Sendeliyor, yere düşüyor, ancak hemen toparlanıp ayağa kalkıyor, yerine oturuyor, gözleri açık, şaşkın, Baz'a bakıyor. Bakıyor, sabit, hareketsiz, ölü gibi. Yüzü geriliyor, dudaklarını dişlerinin arasına alıp kanatırcasına ısırıyor. Yüzü, şimdiye kadar Baz'ın hiç tanık olmadığı bir sarılığa bürünmüş, her yerinden kanı çekilmiş gibi, dik bakıyor. Ardından gözlerindeki o zayıf parıltı da yok oluyor, yavaşça yere yığılıyor.

9. BÖLÜM
Uyku

Kevok.

Hayat taşıyan bir güvercin. Hayatın türküsünü söyleyen güvercin. Dağlar Ülkesi'ndeki hayatın güvercini. Dağlar Ülkesi'nin dağlarında uçan bir güvercin. Evet, Kevok Dağlar Ülkesi'nde, dağların başında.

Kevok'a dönelim şimdi.

Aylardan nisan, nisan ayının başları. Aydınlık bir günün nazlı bir seher vakti. Ağır ağır kar yağıyor. Bir dağ silsilesinin ortasında, derin bir vadinin en kuytu yerindeyiz. Bir masal vadisini andıran yerde, isyancıların karargâhında, sıraya dizilmiş silahlı bir grubun yanındayız. Grup yirmi dört kişiden oluşuyor, on yedisi erkek, yedisi kız... Grubun içinde, arkadan yedinci sırada o var, Kevok; kımıldamadan, sertçe hazırolda duruyor. Önünde durup bir süre bakıyoruz ona. Kevok, hikâyemizin diğer bölümlerinde anlattığımız, başkentten tanıdığımız Kevok değil artık. Şimdi gördüğümüz Kevok, ne otel lobisinde bir gece sanki bir düşteymiş gibi sayıklayarak konuşan Kevok, ne de Jîr'le sevişiştiği gecenin Kevok'u... O Kevok gitmiş, yerine yeni bir Kevok gelmiş. O Kevok'tan yeni bir Kevok yapılmış gibi. Üstünde, bu dağlarda gezen isyancıların giydiği elbiseler var. Baz'ın gece elbisesine benzeyen elbiseler yani, kalçadan bol, paçalardan dar şalvar, uzun kollu gömlek, üstünde yelek, ayağında yün çorap

ve bu dağlara, taşlara dayanıklı ayakkabılar... Dağlar Ülkesi'nin yoksul insanlarının kıyafetleri yani, isyancıların kıyafeti, kaçakların, dağlara sığınanların, dağlarda yaşayanların kıyafeti... Yalnız Kevok'un kıyafetinde birkaç fazlalık var. İki fanilayı, dizlerine kadar çıkan iki nakışlı yün çorabı üst üste giymiş. Ellerinde eldiven var, ayaklarında da içi kürklü bir çift potin... Başına bir şal atmış. Kıyafetleri sıcak tutuyor onu. Yerde kar var, zemheri soğuklar, karakış yavaş yavaş bu dağları terk ediyor, ama bu efsanevi vadiye hâlâ kar yağıyor, buralarda hâlâ karın hükmü geçiyor, bu dağ silsilesi hâlâ bağrında fırtınaları, boranları saklıyor.

Kevok'un o güzel saçları da gitmiş. O uzun saçları yok artık. Şimdi saçları kısa ve yüzünde makyajın izi kalmamış. İsyancı kıyafetleri içinde öyle doğal, öyle sade ki... Elinde silah var bir de, kubi denilen bir kaleşnikof. Göğsünde çapraz fişeklik, mermi dolu. Belindeki kemere bağlı iki el bombası... Kevok baştan ayağa silahlı, Kevok bir isyancı veya isyancıların deyimiyle bir direnişçi...

Herkes gibi sırada durmuş, bakışları ilerde, başı dik, duruşu sert, takım komutanının konuşmasını dinliyor.

Vakit gelmiş, Kevok ve arkadaşları yola çıkacaklar.

Çok zamandır bugünü bekliyorlardı, sınırdan içeri girecekler, Dağlar Ülkesi'nin derinliklerine doğru yola çıkacaklar. Ülke'nin kalbine yolculuk yapacaklar. Takım komutanı, ağır ağır, kelimelerin üstüne basa basa, kararlı ve yüksek bir ses tonuyla, yapacakları uzun yürüyüşlerinden, aşmaları gereken yüksek dağlardan, derin vadilerden, dipsiz uçurumlardan, mücadele etmeleri gereken doğa olaylarından, kar fırtınalarından, korkunç çığlardan, yönü belirsiz rüzgârlardan, amansız fırtınalardan, yağmurlardan, tipilerden, yollarına çıkacak vahşi hayvanlardan ve hesaplanmamış binlerce tehlikeden söz ediyor onlara. Yolları uzun, menzilleri ırak. Savaş alanı olan menzile ulaşmaları için üç gün boyunca durmadan, dinlenmeden yürüyecekler. Uzun boylu, gür bıyıklı komutanları, gözlerini onlardan ayırmadan konuşuyor; karakış bitiyor, dondurucu soğuklar gidiyor, bahar yola çıkmış geliyor.

Saldırı zamanı geliyor yani, savaş yola çıkmış geliyor, ölüm yola çıkmış geliyor. Bu bahar görülmemiş bir savaş baharı olmalı, düşman şimdiye kadar almadığı darbeleri almalı. Kesintisiz saldırılarla düşmanın nefesini kesmeli, sesini kısmalı. Fakat bir şey asla unutulmamalı, gelecek güzel günler, kazanılacak zafer, her şey bu yürüyüşün başarısına bağlı. Eğer bu yürüyüşü kazasız belasız bitirir, firesiz menzile ulaşırlarsa, başaramayacakları hiçbir şey kalmayacak. Her şeyin, umudun, güç olmanın, geleceğin başarısı, bu yürüyüşün bittiği yerde başlayacak.

"Zafer," diyor komutan ve sözlerine nokta koyuyor,"kesin zafer!" grup hep bir ağızdan "Zafer!" diye haykırıyor.

Kevok, yüzü yağan kardan ıslanmış, bedeni hissettiği heyecanla ısınmış, "Zafer!" diye bağırıyor.

Komutan, son defa önünde dizilmiş bu yirmi dört genç insana bakıyor. "Artık yola çıkmanın zamanı diyor, konuşurken ağzından buharlar çıkıyor."

Ve yola çıkıyorlar.

Tespih taneleri gibi art arda diziliyorlar. Hepsi de silahlı, yola çıkıyorlar; makineli tüfekleri, kaleşnikofları, roketatarları, tabancaları ve el bombalarıyla... Hepsinin sırtında sırt çantaları, aralarında yaklaşık onar metrelik bir mesafeyle yürüyorlar. Yirmi dört kişilik birlik, göz açıp kapayıncaya kadar, yürüyüşün ahengini bozmayacak bir düzen içinde, kendi aralarında hemen, aynı zamanda rehberlik de yapacak öncü grup, ortanca grup ve artçılar olarak üç gruba ayrılıyorlar. Öncüler, bu yöreyi çok iyi bilen, bu coğrafyayı çok iyi tanıyan, yetenekli, atik ve her an eli tetikte olanlardan, ortanca grup, grup komutanı, yöneticiler ve seçkin savaşçılardan, artçılar ise deneyimli dört seçkin savaşçının mihmandarlığında, eğitimini yeni bitirmiş acemiler ve ağır silahları taşıyanlardan oluşuyor. Kevok, artçıların içinde yer alıyor. Kevok eğitimini yeni bitirmiş, hâlâ çırak kabul ediliyor, hâlâ isyancıların hayatına uyum sağlayamamış bir eleman, şimdi büyük engellerle, tehlikelerle dolu zorlu savaş yolculuğuna ilk adımını atıyor.

Kevok yürüyor. Gözleri, önünde yürüyen arkadaşının ayaklarında, onun yürüyüş temposuna uygun sakin sakin yürüyor. Yüreği pır pır atıyor, çok heyecanlı. Tanrım, işte ilk yürüyüş! Ülkeye gitmek, ülkeye dönmek! Bu halde, bu kılıkta, bu silahlarla, arkadaşlarla birlikte... Üstelik onlardan biri olarak. Bu seher vaktinde, bu berrak gökyüzünün altında, bu beyaz karların içinde, bu temiz havayı soluyarak yürümek! Her yer ziyadesiyle sakin, ziyadesiyle beyaz, ziyadesiyle ışıltılı...

İsyancılar yavaş yavaş karargâhı, orada kalan arkadaşlarını geride bırakarak yukarılara doğru, dağlara tırmanıyorlar. Birbirine yüreklerini açtıkları yoldaşları, onları aylarca barındıran, savaş planları yaptıkları, savaşa hazırlanırken onlara her türlü nimeti sunan bu gizli vadi geride kalıyor. Kevok, yürüyüş temposunu bozmadan, kafasını çevirip karargâha, orada kalıp onlara el sallayan arkadaşlarına bakıyor. Burada kaç ay geçirdi acaba, ne zamandan beri burada? Evi haline gelen, dağ hayatının ilk mekânı olan bu derin vadi, bu korunaklı mağaralar... Vadiyi baştan başa kesen, şimdi karın altında usul usul akan bu ırmak... Kar beyazlığına bürünmüş bu koca ceviz ağaçları, bu meşe ormanı... Kevok, yeni hayatın kurallarını burada öğrendi, burada, ölüm kalımın sarsılmaz temelleri üzerine biçimlenmiş yeni dostluklar kurdu, yeni arkadaşlar edindi, hayata direnen direnişçilerle tanıştı. İlk kez burada silah kuşandı, tabancayı eline aldı, kaleşnikofla nişan aldı, dağlara tırmandı, saatlerce süren uzun yolculuklara çıktı. İlk kez burada ekmek yaptı, odun ateşinde yemek pişirdi, onlarca arkadaşıyla çoğu zaman yağsız tuzsuz yemeklere burada kaşık salladı.

Kevok, dağlara gitme konusundaki kesin kararını verdikten sonra, birkaç kişiyle birlikte başkentten yola çıkarak, Büyük Ülke'yi komşu ülkelere bağlayan bu sınır boylarına geldi. O günden bugüne, içinde hep iki umudu diri tuttu, hep iki amaç için yaşadı. Birincisi günün birinde Jîr'le karşılaşmak, başkaldırı hayatını onunla paylaşmak, ikincisi bir an önce ülkeye dönmek, onun uyanışına tanık olmak, ülkeyi doyasıya yaşamak.

Askeri, siyasi eğitimle geçen bu vadideki birkaç ay boyunca Jîr'e rastlamadı. Jîr'e rastlamak bir yana, ondan herhangi bir haber de alamadı, nerede olduğunu, ne yaptığını öğrenemedi. Sanki bir yerlerden, günün birinde aniden çıkıp gelecekmiş gibi günlerce uzakları gözledi. Bir yılan gibi kıvrılarak vadiye gelen yollardan, geçitlerden gözlerini ayırmadı, günlerce bekledi. Ancak Jîr gelmedi. Her şeyi terk edip isyana katılan Jîr bir sır oldu bu dağlarda, Kevok'a görünmedi. Aldığı haberler hep farklıydı. Kimi Jîr'in sınırın öte yakasında bir birlikte komutanlık yaptığını, kimi ülkenin güneyinde başgösteren isyana katıldığını söyledi. Bazıları ise, Jîr'in, isyanın komşu ülkelerden birinde bulunan merkez karargâhında olduğu haberini ulaştırdı. Bir keresinde ise Jîr'in hain bir pusuda öldürüldüğünü duydu. İnanmadı tabii bu habere, inanmamasına rağmen haberi duyunca, ince bir sızı gelip yüreğine saplandı. Jîr'le şu ana kadar karşılaşmadı, ancak umudunu hep diri tuttu, eğer Jîr yaşıyorsa, eğer Kevok yaşayacaksa, bir gün mutlaka kavuşacaklar birbirlerine.

İşte beklediği ikinci şeye bugün kavuşuyor; ülkeye gidiyor. Özgürce, onurlu... Hayal ettiği gün bugün işte. Jîr'le hep bugünü konuşmuyorlar mıydı? Okudukları bütün kitaplar, birbirine yüksek sesle okudukları şiirler hep bugünü anlatmıyor muydu? Gerçeğin derinliklerine varmak değil miydi amacı, insan olmanın ne demek olduğunu merak etmiyor muydu, yürek neden atar, ruh niye coşar, insan ruhu neden sıkışır, bu soruların yanıtları değil miydi beynini kemiren? Prangalarından kurtulmuş özgür bir hayat arzulamıyor muydu, özgür düşünmeyi, hayatın farklı seslerini duymayı, kuşku ve tedirginlik duymadan sevmeyi, yaşamayı arzulamıyor muydu? Evet, sevmek, sevginin her çeşidini tatmak, her çeşidini bilmek... Coşkuyu öğrenmek, sıcaklıkla tanışmak, heyecan duymak, arzulamak ve aşkı yaşamak! İşte şimdi tam sırası diye düşünüyor Kevok, işte önünde fırsat var, haydi öğren! Tanı kendini, savaşla, zorlu yolculuklarla, eğitimle, doğayla savaşarak, aniden ölmeyi göze alarak, gerektiğin-

de kaçmayı bilerek tanı kendini, ülkeni tanı, insanlığı tanı. Hep bunları arzulamamış mıydın? İşte önünde sonsuz bir fırsat var!

"Buyur haydi!" diyor Kevok ve adımlarını biraz daha hızlandırıyor. "Buyur dağların kevok'u, işte beklediğin an geldi. Buyur kendini ispatla, al sana fırsat!"

Grup, beyaz karın içinde siyah bir yılan gibi kıvrılarak yükseklere tırmanıyor. Kalabalık ve yükleri ağır olduğu halde hızlı hareket ediyorlar. Aynı tempoda, hızlı adımlarla, düzenli ve sırayı bozmadan yürüyorlar. Belirli bir yol yok, kar her yeri kapatmış, ancak işinde mahir rehberler yönlerini saptıyor, yol açıyorlar. Öncülere oranla Kevok'un işi kolay sayılır, sadece önünde yürüyen arkadaşının bastığı yere basıyor. Ancak dizine kadar kara batıyor çoğu kez. Bu yine de ilk uzun yürüyüşü, asi dağların yüksekliklerine tırmanmak hiç kolay olmasa gerek. Şimdiden Kevok'un nefesi kesiliyor gibi, "Kendine hakim ol, metanetli ol Kevok!" diyor kendi kendine, kafasını kaldırıp tırmandıkları dağın doruklarına bakıyor. "Atacağın adım, ölüm kalım adımıdır, başarmalısın bunu unutma, başarmalı..."

Hava temiz, etraf apaydınlık. Güneş dağların ardından yavaş yavaş yüzünü gösteriyor, güneşin ilk ışıkları karın üstünde bir renk cümbüşü yaratıyor. Ürkek yağan kar tanecikleri güneş ışıklarıyla oynaşıyor. Kar taneleri birer inci gibi parlıyor. Etraf aydınlık bir derya sanki...

Ancak hava soğuk. Yukarılara çıktıkça, zirveye doğru her adım atışla birlikte daha da soğuyor. Esen hafif bir rüzgâr Kevok'un yüzünü kesiyor gibi, nefesini daraltıyor. Hızlı hızlı nefes alıp veriyor. Yükü ağır değil Kevok'un, elinde silahı, belinde iki el bombası, göğsünde fişeklikleri, sırtında çantası, sırt çantasında biraz kavurma, ekmek, biraz peynir, helva, şeker, iki defter, kalem, bir mendil, bir tahta kaşık, küçük bir bıçak ve birkaç gerekli öteberi var. Arkadaşları durumunu düşünerek fazlaca bir şey vermemiş ona. Buna rağmen yürümekte zorluk çekiyor.

Önde yürüyenler gözden kayboluyor. Dağların yükseltilerinde gözden yitiyor grubun başı... Kevok şimdi, sadece önünde yürüyen dört beş kişiyi görebiliyor. Onun arkasından da beş altı kişi geliyor. Önünde yükselen dağ, karşısına çıkan kayalar, yoluna çıkan sık ağaçlar, bakınca olağanüstü bir manzara oluşturuyor. Bu kara hapsolmuş dünya, buradaki çetin hayat, bu ülkenin güzelliği ne kadar da çekici? Efsanelerini dinleyerek büyüdüğü bu ürkütücü dağların bu kadar görkemli olabileceğini hiç tahmin etmemişti.

Dağlar, ülkesinin dağları, yerle göğü birbirine bağlayan köprü, sevdanın köprüsü, ölümüne bağlanmanın... Dağları, yaralı yüreklerin dermanı, kurumuş dudağa değen bir tas su, acıkmışların ekmeği, duruluğun, temizliğin, huzurun, sükûnetin kaynağı... Evet onun dağları, durmadan akan nehirlerin, pırıl pırıl ırmakların kaynağı, toprağın, suyun bereketi, kuşların, kartalların susmayan türküsü, aç kurtların, vahşi kaplanların sığınağı, yırtıcı kuşların, şahinlerin yuvası.. Dağlar Ülkesi'nin dağları, kadim dağlar, isyanların mekânı, şairlerin dizesi, dengbêjlerin kelamı... Bu asi, bu görkemli dağlar. Umuda dönüşmüş, bugünün umudu olmuş dağlar...

Gözlerini, dağların bembeyaz doruklarında dolaştıran Kevok, "Ah dünya, batasın dünya..." diyor. "Niçin bu dağlara gözlerin kapalı." Güneşin vurduğu karın yaydığı beyaz parıltı Kevok'un gözlerini alıyor, uzaklara bakamıyor daha fazla. Tekrar kafasını önüne eğiyor, önünde yürüyenin ayak izlerini takip ediyor gözleriyle. Şansı var, önünde yürüyen genç, sağlam yapılı, adımlarını emin ve usul usul atıyor. Kevok, şimdi önünde yürüyen ve adına Rênas diyeceğimiz genci, daha önce vadideki karargâhta da görmüştü birkaç kez. Hareketlerinden bu yakınlardaki köylülerden olduğunu ele veren genç, zaman zaman karargâha geliyor, birkaç gün kalıyor, sonra yine ortalıktan kayboluyordu. Kevok, şimdi Rênas'ın ardında bıraktığı ayak izlerine dikkatlice basa basa yürüyor.

Grup, doğanın derin sessizliği içinde yürüyor. Sadece kara basarken çıkardıkları sesler ve zaman zaman yakınlarında öten kuşlar bu sessizliği bozuyor. Arada bir tavşanlar çıkıyor yollarına, tilkiler kuyruklarını sallaya sallaya ormana dalıyor. Sık bir ormana giriyorlar şimdi. Yürüyüş daha da zorlaşıyor. Sık çalılar, fundalar, bodur ağaçların dalları yürüyüşlerini engelliyor. Tek yardımcıları bastıkları yumuşak kar, çalı ve dikenleri bir örtü gibi saklamış...

Yürüyorlar, Kevok yürüyor.

Saatlerce... Güneş yükseliyor, gelip tepelerine kuruluyor, öğlen oluyor. Güneş ışıkları aydınlık saçıyor ama ısısı gittikçe azalıyor, onlar yürüyor. Orman bitiyor, çalılıkları aşıyorlar, kayın ve söğüt ağaçlarının ağırlıkta olduğu bir ormanlık alanı daha geride bırakıyorlar. Önlerine yalçın kayalar çıkıyor. Orayı aşıyorlar, karşılarına uçurumlar çıkıyor, yokuşlardan iniyorlar, dik yamaçlara tırmanıyorlar, sisli vadilere dalıp çıkıyorlar, dağ dorukları, zirveler beliriyor, onlar yürüyor, hedeflerinden şaşmadan yürüyorlar. Asi hisarlardan, derin uçurumlardan, buz tutmuş düz kayalıklardan geçiyorlar. Yürüyüş boyunca, ormanlık alanlarda karşılarına çıkan hayvanlardan başka bir canlıya rastlamıyorlar. Dağların ürkütücü, sonu gelmez yalnızlığında yürüyorlar.

Kevok yoruluyor, gücü takatı kesiliyor. Ama kimse durmuyor. Ne olur bir mola, kısa bir süre için bir mola! Dili, damağı kurumuş, artık güçlükle nefes alıp veriyor. Hızını kesmeyen rüzgâr, sanki son gücünü de alıp götürüyor. Attığı her yeni adım, alıp verdiği her yeni soluk gücünden biraz daha alıp götürüyor. Bitti, artık yürüyemiyor. Önünde yürüyen Rênas, sanki hiç yürümemiş gibi, öyle hızlı, temposunu hiç düşürmeden yürüyor. Kevok'un her ne pahasına olursa olsun Rênas'ı takip etmesi lazım, yürüyüş temposunu bozmaması lazım. Ama nasıl? Ayakları iyice ağırlaşıyor, başı dönmeye başlıyor, en korkuncu da soluğu... Soluğu kesiliyor, derin bir suya batmış gibi, ciğerleri yerinden sökülmüş gibi... Hayır, olmuyor! Bir an durup din-

lenmek için hafifçe yana çekiliyor. Arkasından gelen kısa boylu, tıknaz kız, "Bacı olmuyor," diyor. "Hemen sıraya gir, burada otururşan kaybolursun. Kimse seni beklemez bil, hızlan hadi, çabuk, çabuk..."

"Artık yürüyemiyorum," diyor Kevok son bir çabayla, "siz gidin..." Rênas dönüp onlara bakıyor. Durumun vahametini anlayan Rênas, yanlarına geliyor, tebessüm ederek, "Bacı, böyle olmaz, toparlan," diyor. "Bu tepenin arkasında durup mola vereceğiz galiba, şimdi elimi tut ve yürü..." Kevok çaresiz denileni yapıyor, Rênas'ın eline yapışarak yürümeye başlıyor.

Ne zamana kadar elini bırakmıyor Rênas'ın, ne kadar yürüyor, Kevok bilmiyor. Uykusu geliyor, yürüyüşü, yolculuğun önemini, ülkeyi, her şeyi bırakıp şuracıkta kıvrılıp uyumak istiyor. Yönü nereye dönük, nereye gidiyorlar bilmiyor. Kuytuluk bir yere kadar, Rênas'ın ardından sürüklenerek, baygın bir halde yürüyor. Herkes durduğunda kendini bırakıyor, sırt üstü karların içine uzanıyor. Soluk alıp vermede güçlük çekiyor. En az bir gün yürüyebileceğini hesaplayan Kevok, nasıl oldu da birkaç saat içinde gücünün son noktasına geldi. Yüzüne düşen kar tanecikleri düştükleri yerde eriyor. Her yeri ıslak, bedeni, elbiseleri... Yükselmiş güneş, hafifçe yüzünü ısıtıyor. Her şey iç içe geçmiş, karmakarışık... Kar, güneş, esen rüzgâr, dağların dorukları, dorukları sarmış sis, vadilere çökmüş duman, bedeninin ısısı ve şimdi vücudunun her yerini üşüten soğuk hava... Her şey iç içe... Rênas'ın sesiyle gözlerini açıyor. Bıyıklarından damlalar akan Rênas, başucunda durmuş, gülümseyerek ona bir şeyler anlatıyor. Kevok yavaşça kalkıyor, karın içine oturuyor.

"Gel de sıcak bir çay iç," diyor Rênas. Kevok silahına dayanarak ayağa kalkıyor, Rênas'ı izlemeye başlıyor. "Ne oldu bana?" diye soruyor Kevok. Rênas gülüyor. "Önemli değil," diyor, "herkes gibi sen de alışacaksın. Bünyen hâlâ ham, zamanla bu iklime alışır. Şimdi çok yükseklerdeyiz, oksijen az, onun için soluk alıp vermede güçlük çekiyorsun."

Çevresine bakıyor Kevok. Yalçın bir dağın doruklarındalar. Dik kayalar yukarıdan aşağıya dağı kesiyor, kayaların dibinde ise iç içe geçmiş üç mağara var. Birlik üç mağaranın ağzına dağılmış. Büyük mağaranın ağzında büyük bir ateş yakılmış, direnişçiler ateşin etrafına halka olmuş oturuyor. Rênas'la Kevok ateşe doğru gidiyorlar. Ateşin yanına varınca Rênas ortalıktan kayboluyor. Grup komutanı ve yanındakiler Kevok'a yer gösteriyorlar. Kevok oturuyor, plastik bardak içinde çay veriyorlar ona. Kevok, eldivenlerini çıkarıyor, çayı alıp hızlı hızlı içmeye başlıyor.

"Bacı," diyor komutan, "öyle hızlı içme. Şimdi beni iyi dinle, kural bir, çok üşürken ateş görürsen ısınmak için hemen ateşe saldırma. Sıcağa dikkatli yaklaş, alıştıra alıştıra..." Kevok sesini çıkarmıyor, çayını biraz daha sakince yudumlamaya çalışıyor. Mağaranın ağzı taşla örülmüş, içi kuru ot ve saman kokuyor. Bu mağaraların bir konaklama yeri olduğu belli... Ateşin etrafına oturmuş direnişçiler, kır gezintisine çıkmış gibi rahat, gülerek şakalaşıyorlar. Yüzlerinde yorgunluğun izi bile yok. Komutan parmaklarının arasında sigara sarıyor. Sigarasını ateşten aldığı bir dalla yakıyor ve yanındakine, "Zahire mağarasından biraz bulgurla konserve et çıkarın. Sonra da yiyeceklerin üstünü iyice örtün, gizleyin," diyor, "yola çıkmadan karnımızı doyuralım. Önümüzde daha çok yol var."

"Önümüzde daha çok yol var..." Kevok'un içine bir korku düşüyor. Yürüyebilecek gücü bulabilecek mi kendinde? Kurban olayım Kevok, beni bana rezil etme diye geçiriyor içinden. Üşüyen ellerini ateşin üzerine tutuyor. Arkadaşları dağılmış etrafa. Kimi çay içiyor, kimi sigarasını tüttürüyor, kimi silahını temizliyor. Az da olsa soluklanmış olan Kevok direnişçilere bakıyor; hepsi de çok genç, çoğu ölüme yazgılı... isimsiz, mezarsız fedailer. Kalbi ülkeleri için atan bütün bu gençler; bu toprakla bütünleşmiş yürekler. Bu karanlık coğrafyanın güneşi gençler, bu asi dağların doruklarında yanan ateşin kıvılcımları... Adları

yok onların, direnişçi diyorlar sadece... Ölümden yeni bir hayat yaratmaya aday isimsizler. Hepsi de atalarının izini sürmeye çıkmış çocuklar...

Gözleri iyice ağırlaşıyor, uykusu geliyor. Kafası önüne düşüyor usulcacık. Komutanın sesiyle gözlerini açıyor güçlükle. "Kural iki," diyor komutan gülümseyerek, "yapacak bir işin yoksa, uykun gelir gelmez uyu. Beş dakika, on dakika fark etmez. Kısa süren bir uyku bile insanı canlandırır. İçeri git, yemek hazırlanana kadar uyu." Kevok elindeki bardağı bırakıyor, sevinçle mağaraya giriyor. İçerde, samanların, kuru otların üzerine uzanmış uyuyan iki kız, iki erkek daha var. Tüfeğini yanına koyuyor, uzanıyor, uzanmasıyla uykuya dalması bir oluyor.

Bir süre sonra gelip uyandırılıyorlar. Yemek hazır. Toparlanıp çıkıyorlar mağaradan. Şimdi öteki mağaraların ağzında da ateşler yanıyor. Üç ateşin etrafında üç halka var. Kevok yerine gidiyor, çantasından kaşığını çıkarıyor, herkes gibi o da, tepelemesine doldurulmuş kocaman sinideki bulgur pilavını kaşıklamaya başlıyor. Hızlı hızlı, aç bir kurt gibi. Yağsız, tuzsuz bulgur içini ısıtıyor. Yemeğe dalmışken komutanın, "Kural üç," diyen sesini duyuyor. "Uzun yürüyüşlerde, yenilen fazla yemek bedeni hantallaştırır, nefesi daraltır. Tıka basa değil, az yemeli..."

Kocaman sinideki bulgur pilavının dibi görülünce direnişçiler geri çekiliyor, yeniden ateşin etrafına oturuyorlar. Komutan bir sigara daha sarıyor, Kevok'a, arkadaşlarına bakıyor. Hava çok soğuk. Kevok üşüyor. Bıçak gibi keskin soğuk Kevok'un her yerini kesiyor sanki. Elleri, yüzü ateşle ısınıyor ama bedeni üşüyor. Ateşe biraz daha sokuluyor. Adın Kevok'tu değil mi?" diye soruyor komutan. "Evet!" diyor Kevok. "Şanslısın," diyor komutan. "Hiçbir zaman bu dağların havası, bu kadar yumuşak olmamıştı. Bu dağlarda fırtınasız bir güne rastlanmadı henüz. Bak hava ne kadar güzel, şansın yaver gidiyor..." Kevok dikkatle dinliyor onu, "Belki." diyor. "Belki değil, kesin böyle," diyor komutan sigarasından derin bir nefes alırken, "Dağlar sevdi seni, sükûnetle

sana hoş geldin diyorlar. Çok yakında dağların dilini öğreneceksin, rüzgârın, fırtınanın sana neler anlattığını öğreneceksin. Ama hiçbir zaman unutmaman gereken bir kural daha var. Bu dağlarda yaşayabilmen için, bu dağlarda yaşayan kurtlardan daha kurt olacaksın. Unutma, kurtlardan bile daha kurt..."

Yürüyüş vakti geliyor yine. Ateşler söndürülüyor, çukurlar kazılıyor, ateşin kalıntıları, yarım yanmış odunlar çukura doldurulyor, mağaraların ağzı temizleniyor ve ayak izleri battaniyeyle siliniyor. Herkes giyimini, kuşamını kontrol ediyor, silahlarını kuşanıyor ve büyük mağaranın önünde toplanıyor. Birlik şimdi yürüyüşe hazır. Komutan, üç sıra halinde dizilmiş birliğin önünde duruyor. Her şey tamam, hiçbir eksiklik yok. "Şimdi yolculuğumuz bir hayli zorlaşacak," diyor komutan, "bizi bekleyen tehlikeler artacak. Düşmanla karşılaşacağımızı sanmıyorum, ancak helikopterler gelebilir. Uyanık olun, kendinize, arkadaşlarınıza dikkat edin. Gevşemeyin, koyvermeyin kendinizi. Bundan sonra mola da yok artık. Gece konaklayacağımız yere kadar durmak yok. Konaklama yerimiz şu gördüğünüz dağın ardında." Eliyle uzaklarda belli belirsiz görülen bir dağı gösteriyor. Şu dağın ardı mı? Nerede o dağ? Kevok'un içini yine bir korku sarıyor. Oralara nasıl gidecek, oraya nasıl ulaşacak? Dağlar dağlara yaslanmış, zirveler iç içe geçmiş, gösterilen yer çok uzaklarda. Her yer birbirine benziyor, bütün dağlar sanki tek dağ, sonsuz, asi ve yüksek... Kevok, bir kez daha, akşam arkasında konaklayacakları dağa bakıyor. O dağa ulaşmaları için önce inişe geçmeleri gerek, dağı aşmaları için de sonra tırmanışa... Aman Allahım!...

"Gidiyoruz!" diyor komutan. Yürümeye başlıyorlar.

Kevok yürümeye başlıyor.

Aynı düzende, geldikleri gibi. Yine Rênas Kevok'un önünde, kısa boylu kız da arkasında. Yine bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla... Yine aydınlık bir okyanusun içinde, yine önlerine serilen beyaz bir tüle benzeyen karın içinde...

Komutan birliğin içinde, bir ileri bir geri gidip geliyor. Artçıların grubuna geldiğinde Kevok'a yanaşıyor, "Bir kural daha,"

diyor, "helva ye, birkaç dilim helva güç verir sana. Ve en önemli kural, karın içinde zinhar uyuma, ne yaparsan yap, sakın uyuma, uykun gelirse çimdikle kendini, etini dişle, bağır, çağır, kendini yarala, parmaklarını kes, hatta kendini bıçakla, kendine kötülüklerin en büyüğünü yap, ama sakın uyuma. Bu dağlarda ölüm tatlı bir uykuyla gelir. Kardaki ölüm en hain ölümdür, uyku kılığında geliyor çünkü, aldatarak geliyor. Unutma uyku yok, zinhar uyumayacaksın!" Kevok'un cevabını beklemeden yanından ayrılıyor, birkaç adım attıktan sonra Rênas'a dönüyor, "Rênas, Kevok'a göz kulak ol!" diyor.

Şimdi yokuş aşağı yürüyorlar. Kevok'un ayakları şişmiş ancak kendini zinde hissediyor. Rênas'ın ardından yokuş aşağı adeta koşarcasına iniyor. Yükseklikler, dağın doruğu, sarp kayalıklar, mağaralar geride kalıyor. Yaşlı çınar ağaçlarıyla kaplı bir alan geride kalıyor. Bir yanı dipsiz uçurum, bir yanı buz tutmuş kayalıkların yollarını kestiği dar bir yerden geçiyorlar. Saatlerce yürüyorlar. Hızlarını kesmeden, aynı tempoda yürüyorlar. Akşama doğru, dar bir geçitten geçip bir yamaca vuruyor, tırmanışa geçiyorlar. Tırmanış başlar başlamaz Kevok'un takatı kesiliyor. Nefesi daralıyor yine, ayakları gövdesini taşıyamayacak kadar ağırlaşıyor. Bir yerde küçük bir çukura giriyor, çıkmaya gücü yetmiyor, yüz üstü yere kapaklanıyor. Rênas koşuyor yardımına. Rênas'ın eline yapışıyor, güçlükle ayağa kalkıyor, tüfeğini alarak yeniden yürümeye başlıyor. Ancak olmuyor, beceremiyor. "Şeker ye," diyor Rênas, "birkaç tane şeker at ağzına. Ağzından değil, burnundan nefes almaya çalış." Kevok, ağzına iki parça şeker atıyor, emmeye başlıyor ve yürümeye devam ediyor. Bir süre yürüdükten sonra tekrar yere düşüyor. Bu kez Rênas'ın yardımını beklemeden ayağa kalkıyor. Kalkıyor, birkaç adım atıyor düşüyor, kalkıyor, yürüyor, düşüyor.

Önde gidenler gözden yitiyor artık. Geriden gelenlerden birkaçı Kevok gibi düşe kalka yürüyor. Kevok seviniyor bu duruma, demek güçsüz olan, zayıf olan sadece o değil. Saatlerce

tırmanıyorlar. Güneş dağların ardından yitiyor, rüzgâr hızını artırıyor, daha da sertleşiyor hava. Kevok'un bedeni ıslak, hem terliyor, hem üşüyor. Keskin soğuk, hançer gibi işliyor vücuduna, soluğu kesiliyor. Potinleri ayağında dağlar kadar büyüyor, ağırlaşıyor, taşıyamıyor. Her adım atışında yerinden bir dağ söküyormuş gibi güç harcıyor... Yine de yürüyor, her şeye rağmen geride kalmamaya çalışıyor.

Tırmandıkları dağın yamacına yakın bir yerde, Kevok'un iki sıra gerisinde yürüyen bir kız yere düşüyor ve kalkamıyor. Durup onu yerden kaldırmaya çalışıyorlar. Ancak kız yerden kalkamıyor. Başına toplanıyorlar. "Beklemeyin" diyor Rênas, "siz yürüyün, geride kalmayın..." Grup yürümeye başlıyor. Rênas iki kişiyle birlikte kızın yanında kalıyor. Bir süre sonra Rênas ve arkadaşları gruba yetişiyor. Kız bir direnişçinin sırtında... Kevok, sırtta taşınan arkadaşının halini görünce bir yandan kıza acıyor, bir yandan da kendinden utanıyor. Öte yandan da seviniyor, sırtta taşınan o değil hiç olmazsa... O direnecek, ne pahasına olursa olsun yürüyecek, önüne çıkacak bütün engellere rağmen ne yapıp edecek, dinlenme yerine kadar gidecek. Fırtına engel olamayacak ona, arkadaş olacak; karın tuzaklarına düşmeyecek, kar önüne serilmiş bir kilim olacak; bıçak gibi kesen soğuk kefeni olmayacak, tersine yaylaların serin havası gibi ciğerlerine dolacak; ayakları ağırlaşmayacak, tam tersine ayakları tazı ayaklarına dönüşecek, onu tez zamanda ulaştıracak menzile. Yürüyecek, rüzgârın sesi, bir eski zaman destanı gibi gelecek kulaklarına, dağ geçitleri, masallardaki sihirli kapılar gibi önüne açılacak.

Kevok yürüyecek. Hâlâ yürüyebildiği için sevinçli, bir arkadaşı güçten düştüğü için üzüntülü. Başı dönmeye başlıyor. Bastıran uykuya benzer bir baş dönmesi... Akşam oluyor, uyuma vakti. Kevok uyuyacak. Hayır uyumayacak, yürüyecek. Eğiliyor, bir avuç kar alıp yüzünü karla ovuyor. Biraz kendine gelir gibi oluyor. Ya ayakları? Ayakları neden böyle uyuşmuş? Niçin

hareket etmiyorlar? Yürüyecek, daha doğrusu yürümesi lazım. Ama ayakları yardım etmiyor ona, sanki ayakları yok olmuş, hakim olamıyor onlara. Elbiseleri, sırtına vurulmuş demirden bir yük sanki. Omuzlarını çökerten bu ağırlık da ne oluyor? Hayır, gayret etmeli, "Ha gayret Kevok!" diyor. Fakat uyku aman vermiyor. Gözlerini kapatıyor uyku. Belki gözleri kapalı, uykuda da yürüyebilir. Biraz daha gayret... Yere düşüyor ve karların içinde hareketsiz kalıyor. Uykusu geliyor, tatlı, yumuşak, dingin bir uyku bastırıyor. Kulaklarına gelen bir ses, uykusunu bölüyor. "Kevok uyan, Kevok uyan!" diyor Rênas. Şimdi Kevok'un gözleri açık, başucunda durmuş olan Rênas'a bakıyor. Rênas bu, her koşulda rênas olan, yani yolları bilen, her zorluğa göğüs gerebilen, yolların acemisi olmayan, deneyimli arkadaş. Kevok Rênas'a bakarken gülümsüyor ve yeniden gözlerini kapatıyor. "Kevok kalk!" diyor Rênas, Kevok sesini duyuyor, gözlerini açıyor. Gözlerini açar açmaz, Rênas yüzüne sert bir tokat indiriyor ve emreden bir sesle "Kalk!" diyor. Ardından bir tokat daha, bir tane daha... Kevok uyanır gibi oluyor, "Siz gidin" diyor, "uykum geliyor benim, siz gidin." Rênas, yüzüne iki şiddetli tokat daha atıyor. İki eliyle sarsıyor onu, sırtını dönerek önüne çöküyor, iki elinden tutarak sırtlıyor.

"Uyuma!" diye bağırıyor Rênas, "Uyuma, yolumuz az kaldı, konuş benimle, dilini, dudaklarını ısır, uyuma, sakın uyuma."

Kevok, Rênas'ın sırtında, yürüyorlar. Kevok'un gözlerinden uyku akıyor. Kevok bir düşün içinde gidiyor, ne kadar zamandır yürüyorlar Kevok bilmiyor. Gözlerini loş bir mağarada açıyor. Kuru otların üzerine uzanmış. Rênas ve birkaç arkadaşı yanında. "Yaşa Kevok!" diyor Rênas, "Bak geldik, başardık, gözlerini aç... Ağlama." Kevok, ağladığını anlıyor. Kesiyor ağlamayı. Gözlerine duman doluyor. Toparlanıp ayağa kalkmak istiyor. Ancak başı dönüyor. Her tarafı sızlıyor, bedeni uyuşmuş, kendini çok yorgun hissediyor. En kötüsü de ayakları... Ayakları çok ağrıyor, yanıyor sanki, sanki közlerin içinde kavruluyor.

"Ateşe yaklaştırın beni," diyor Kevok yavaşça. "Hayır!" diyor bir ses. Komutanın sesi bu, o da Kevok'un başucunda, "Zor bir sınavı başarıyla verdin Kevok. Ama ateşten uzak durmalısın." Elinde, kar dolu bir kovayla Rênas giriyor içeri. "Bir süre sonra bir şeyin kalmaz." diyor Rênas gülümseyerek ve Kevok'un potinlerini ayağından çıkarıyor. Sonra çoraplarını, şalvarının paçalarını dizlerine kadar kıvırıyor ve karla ayaklarını ovmaya başlıyor. Ayaklarından başlayan bir yangın Kevok'un yüreğine ulaşıyor. Ağlamak, var gücüyle haykırmak istiyor. Daha doğrusu ölmek istiyor. Etini kanatırcasına dudaklarını ısırıyor. Dudakları kanıyor. Kendi kanının tuzlu tadı ağzına yayılıyor. Rênas, bir süre ayaklarına masaj yapıyor, sonra onları suyun içine sokarak bir süre de suyun içinde ovuyor. Rênas, işini yaparken inceden bir türkü tutturuyor. Sözlerini tam anlamadığı türkünün makamı Kevok'a bir ninni gibi geliyor, uykusunu getiriyor. Tatlı bir uykuya dalıyor.

Birkaç saatlik bir uykudan sonra Kevok, bir iniltiyle uyanıyor. Yanında bir kız, bir de erkek uyuyor. Erkek inliyor. Her yer zifiri karanlık. Kevok'un solundaki duvarda, küçük bir gaz lambası yanıyor. Derin bir mağaranın içindeler. Kevok'un üstünde onu sıcak tutan bir battaniye var. Kan, ter, sidik, ot ve saman kokusunun karışımından oluşan yoğun bir koku mağaranın her tarafını sarmış. Sağ tarafında istiflenmiş odunlar var. Mağaranın ağzında yanan ateşin hafif aydınlığı vurmuş içeri, ateşin yandığı yerden sesler ulaşıyor onlara.

Kevok yaşıyor, o tatlı, yumuşak, dönüşü olmayan uykudan uyanmış!

Yavaşça ayağa kalkıyor. Ayakları havluyla sarılmış. Elbiseleri üstünde, kuşağı bağlı. Ağır ağır bir iki adım atıyor. Yürüyebiliyor demek. Mağaranın önüne, yanan ateşe doğru gidiyor. "Bacı böyle gel!" diyor biri ve yer gösteriyor. Kevok gösterilen yere oturuyor. Ateş harıl harıl yanıyor. Alevler kıvrılarak göğe yükseliyor. Kevok'un gözleri komutanı ve Rênas'ı arıyor. Ancak ikisi

de ortalıkta yok. "Nasılsın?" diye soruyor ona yer gösteren arkadaşı, "Sana çay getireyim mi?"

"Evet," diyor Kevok, "daha iyiyim."

Kar durmuş. Sessiz ve soğuk bir gece... Her yerde ayaz var. Gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl, yeryüzü apaydınlık. Yıldızların şavkı kara vurmuş. Başlarının üzerinde binlerce yıldız, yıldızlar onlara çok yakın, onlar da yıldızlara. Onlarca mağara var etrafta. Birkaç mağaranın ağzında ateşler yanıyor. Direnişçiler mağaraların arasında gidip geliyor. Ateşin önünden geçerken kara düşen siluetleri heybetli görünüyor. Kevok'un önünde sonsuza uzanan olağanüstü bir manzara var. Bedenindeki acıları, ayaklarındaki ağrıyı unutuyor bir an için, "Ülkem," diye düşünüyor, "kimsesiz, yoksul ülkem..." Dağlar, bembeyaz dağlar, yüzyıllardan beri hiç değişmeyen, birbirine benzeyen, hep aynı kalan dağlar, göç kervanlarının, meçhul yolcuların mekânı dağlar. Dün bizden öncekilere, bugün bize, yarın bizden sonra geleceklere ev sahipliği yapacak olan dağlar... Yolcuları farklı, yüzleri farklı, giyim kuşamları farklı, zaman farklı, ama mekân hep aynı, renkleri hep aynı, kışları hep aynı... Soğuk aynı, ayaz aynı, kar aynı, gökteki yıldızlar aynı. Ve aydınlık aynı... "Ülkem, aşkımın ilk gözyaşları... Artık olmayan aşkımın son sözleri... Kimler geldi, kimler geçti? Kimler fethetti seni, kimler seni sevdi, kimler nefret etti senden? Sen kimleri sevdin, kimi aldın koynuna, kime kucağında ölüm sundun, kimlere mezar oldun? Ya tarihin? Tarihinin dili? Tarihten silineceğini kim iddia ediyor senin? Bak ben geldim işte, koynundayım senin, aşkımın coşkusuyla, bedenimi sarmış kefenimle, bilincimle, toyluğumla, acemiliğimle geldim işte ben. Haydi koru beni, sev beni, öldür beni. Bahtsız ülkem, seninim ben, ne yaparsan yap, işte ben geldim."

Gözlerini apaydınlık gecenin içinde haşmetli duran dağlardan ayırmadan düşünüyor Kevok.

Kevok'un çayı geliyor. Çaydan sonra bir parça ekmekle bulgur pilavı... Yemeğini yiyor. "Bacı, dağların güzelliğini görüyor

musun?" diyor ona yemek getiren. "Bundan daha güzel bir manzara var mı dünyada? Bak şu korunaklı dağlara, dara düşen, bu vefalı dağlara sığınmasın da ne yapsın. Bak bacı bak..."

Dağlar, korunaklı dağlar, vefalı dağlar... Kevok konuşmuyor. Ateşin etrafına halka olmuş direnişçileri sayıyor içinden. Toplam sekiz kişiler. Beşi erkek, üçü kız. Hepsinin yüzünde bir tebessüm. Sigaralarının dumanı, ateşin dumanına karışıyor. Bütün gün yürümemişler gibi dinlenmiş, ölüme gitmiyorlarmış gibi sevinçli, kendi aralarında gülüşüp şakalaşıyorlar. Hepsi de çok genç, hepsinin de yaşları on sekizle yirmi beş arasında. Hepsi de xort,* hepsi de xurt...** Hepsi de gözünü budaktan sakınmayan jîr...*** Sahi ya, Jîr nerede şimdi? Jîr, gördün mü bu dağları? Tırmandın mı bu doruklara? Tırmanırken senin de soluğun kesildi mi, sen de zayıf düştün mü bu dağlarda?

Bir stranın sesiyle kendine geliyor Kevok. Ateşin yanına, Kevok'un karşısına oturmuş, ince uzun boylu, palabıyıklı bir direnişçi, hüzünlü bir stran tutturmuş. Ağır bir makamdan, yumuşak bir sesle söylüyor. Ülkeyi, doğayı, toprağı anlatıyor stran. Sen, ey toprak, ey dağ, ey yar, unutma, senin için toprağa düşenleri, hain kurşunlara göğüs gerenleri, hepsinin isimlerini biliyoruz, hepsi hafızalarımızda, hepsi yüreklerimizde, unutma onları, adlarıyla çağır onları, aşkınla koru onları, kanları hâlâ sıcak onların, solukları dağ yelleriyle gezintide, sen ey güneş, ey yıldızlar, ey ay, sizler şahitsiniz, onlar bu göklerin yıldızı, bu dağların ayı güneşi, bu ülkenin geleceği, unutma...

Keşke bu sözleri Kevok yazmış olsaydı. Direnişçinin sözleri mi bunlar? Yoksa kadim bir stranın mı? Makam kadim ama sözler değil. Türkü söyleyen duruyor, bakışlarını teker teker arkadaşlarının üzerinde gezdiriyor, sonra devam ediyor.

---

* Genç. (ç.n.)
** Yiğit. (ç.n.)
*** Yetenekli. (ç.n.)

Hey sen, hey bizler, biz öncü, biz kurban, kan akıyor, tarihimizden, biz düşmüş, biz dirilmiş bir efsane, biz sevdalı, hayır, hayır, unutmayacağız, ne dökülen kanı, ne ısıtan güneşi, ne aydınlık ayı, biziz başkaldıran, biziz senin dostların, ey toprak, ey dağ...

Türkü, Kevok'un kulaklarına bir ninni gibi geliyor. Bırakıyor kendini, gözlerini kapatıyor, uykusu geliyor. Uyumak istemiyor, sonuna kadar bu sese kulak vermek istiyor. Ama uyku baskın geliyor. Başı önüne düşüyor, yanındaki arkadaşı dürtüyor onu. "Kalk git, rahat uyu, yarın bizi daha zorlu bir gün bekliyor." diyor. Kalkıyor, yattığı yere gidiyor, battaniyeyi başına çekerek derin bir uykuya dalıyor.

"Kevok, bacı, Kevok..."

Rênas'ın sesiyle uyanıyor. "Uyan, şafak sökmek üzere, yola çıkacağız." diyor Rênas. Rênas'ın gülümseyen yüzünü görünce, Kevok'un yüzüne de bir tebessüm yayılıyor, "Sağol Rênas," diyor. Rênas gülümsüyor ve mağaranın derinliklerine doğru gidiyor. Kevok yavaş hareket ediyor. Her yanı ağrıyor. Ayaklarını kımıldatıyor, kımıldıyor, sağa sola hareket ettiriyor. İçini bir sevinç kaplıyor. Ayakları sızlıyor. Ayağa kalkıyor, çeki düzen veriyor kendine, ayaklarına sarılmış havluları çıkarıyor, kurumuş çoraplarını ayağına geçiriyor, ayakları şişmiş, güçlükle potinlerini giyiyor. Şalvarının uçkurunu sıkıyor, uzun kuşağını ince beline birkaç kez doluyor, şalını başına atıyor, tüfeğini eline alıp dışarı çıkıyor. Birden, sanki iğne batırılmış gibi gelen kuvvetli bir ışıktan gözleri kamaşıyor. Bir süre mağaranın ağzında, elleri yumruk halinde gözlerinde, gözleri kapalı duruyor, sonra yavaş yavaş açıyor gözlerini. Tan ağarmış, ancak henüz güneş doğmamış, buna rağmen dünya beyaz bir ışık deryasının içinde yüzüyor gibi, her yer apaydınlık, her yer şavkıyor. Serin bir rüzgâr karşılıyor Kevok'u. Bugün daha soğuk sanki, rüzgâr daha kuvvetlice esiyor. Bu rüzgâr, bulundukları yükseklikten olsa gerek. Aşağılara inildikçe rüzgâr hız keser, soğuk azalır herhalde. Kevok üşüyor.

"Bir kural daha..." diyor bir ses Kevok'un yanıbaşında. Komutan gülümseyerek Kevok'a bakıyor, "Günaydın. Unutmadan bir kuralı daha hatırlatayım. Gözlerinin altını, çevresini, alnını isle karart. Kardan yansıyan ışık çok tehlikeli, gözlerini kör edebilir. Dün başlangıçtı, ama bugün tehlikeli olabilir. Yanmış odunlardan is tedarik edebilirsin."

"Sağol," diyor Kevok, "yardımların için sağol."

"Ne yardımı? Bırak şimdi bunları, daha işin başındayız, birbirimize daha çok ihtiyacımız olacak. Birbirimize daha çok yardım edeceğiz. Direniş hayatının kurallarından biri yardımlaşmadır... Bugün nasılsın, ayakların nasıl? Sana bir şey söyleyeyim mi, sen bir kahramansın. Bir kaplan gibi tırmandın dağları. Şimdi hazırlan, yola çıkacağız."

Etrafa dağılarak ihtiyaçlarını gideren, gelip bir bardak sıcak çay veya şekerli su içiyor. Kuru ekmek ve pekmezle kahvaltı ediyor, günün ilk sigaralarını yakıyor, silahlarını kontrol ediyorlar. Rênas, elinde plastik bir torbayla Kevok'a yaklaşıyor, "Bunu iç," diyor, "serum bu, güç verir sana, rüzgârdan belli, doğa bugün iyice gaddarlaşacak. Rüzgâr bugün dost diliyle konuşmuyor." Kevok serumu içip sıraya giriyor.

Komutan önünde dizilmiş direnişçilere bakıyor. "Burada yollarımız ayrılıyor," diyor. "On ikişerli iki gruba ayrılıyoruz. Şimdi isimlerini okuyacağım on bir kişi gelip sol yanımda sıraya girsinler." Yüksek sesle isimleri okumaya başlıyor. Okunan isimlerin arasında Kevok ile Rênas'ın da isimleri var. İsmi okunan gidip sıraya giriyor. "Ben de bu grupla olacağım," diyor komutan. "Hep tetikte olun, atik davranın, rüzgârın sesinden belli, bizi zor bir gün bekliyor. Mecburi yolumuza devam edeceğiz. Vedalaşın şimdi, yola çıkıyoruz. Zafer bizimdir, zafer ülkemizin..."

Zafer...

Buraya kadar kader birliği etmiş yirmi dört direnişçi kucaklaşarak yolları ayırıyor. Birbirlerini kucaklarken, "zafer!" diyorlar.

Ve yola çıkıyorlar. Ve Kevok tekrar yola çıkıyor.

Daha ilk adımda Kevok'un yoluna rüzgâr çıkıyor, hızını kesiyor. Güneş henüz doğmamış. Doğarsa eğer, havayı yumuşatır belki. Kimbilir, belki rüzgârı da durdurur. Ya güneş hiç doğmazsa, ya hava hep böyle kapalı kalırsa? Kevok, başına attığı şalı iki ucundan tutarak boynundan geçiriyor, ön tarafını yukarı çekip ağzını kapatıyor, yürüyor. Rênas yine önde yürüyor. Arkasından da bu kez uzun boylu, tombulca bir kız... Ayakları yine sızlamaya başlıyor. Bir süre sonra soluk alıp vermede güçlük çekiyor. "Hayır," diyor Kevok, "yalvarırım yapma Kevok, beni rezil etme." Yolları niçin yokuş aşağı değil ki... Aşağılarda rüzgâr yok herhalde. Bir dağın doruklarına yakın bir yerde, arka arkaya dizilmiş, çizgi halinde yürüyorlar.

Rüzgâr hızını artırıyor. Hava kapalı, açmak bilmiyor. Güneş, gökyüzünün en kuytu yerine saklanmış gibi, görünmüyor. Sert bir kar, serpiştirerek yağıyor. Yağan karı rüzgâr havada kapıyor, yerdeki karla harmanlayarak yürüyenlerin ağzına, burnuna savuruyor. Rüzgâr gittikçe şiddetini artırıyor, fırtınaya dönüşüyor. Fırtına, yılan ıslığına benzer bir ıslık çalıyor. Kevok korkuyor, korku giderek bütün bedenini sarıyor. Birliğin yürüyüş temposu oldukça hızlı. Rênas büyük adımlarla, karda halay çeker gibi ritimli yürüyor. Kevok'un bu adımlara uyum sağlaması lazım, onun gibi yürümesi lazım. Aylarca bu dağlarda yaşadı, dipsiz vadilerde gün geçirdi. Eğitim gördü dağlarda, karların içinde saklandı, yuvarlandı, aç kaldı, susuzluk çekti, dudakları kurudu, teni çatladı; katlandığı bütün o zorluklar, öğrendiği onca şey bugün için değil miydi? "Kevok, ha gayret," diyerek kendi kendini teselli etmeye çalışıyor, "hemen öyle gevşeme, insansın, insanın üstesinden gelemeyeceği şey yok, biraz daha gayret, fırtınayı yeneceksin." Düşüyor, karlara gömülüyor. Rênas dönüp bakıyor, "Hayır" diyor. "Kendim kalkarım, sen yürü..." Kalkacağım, yürüyeceğim, doğayı yeneceğim. Her adımda "yeneceğim" diyor, yeneceğim, yeni bir adım... Yeneceğim...

Dağın sırtına binmiş gidiyorlar, yeni bir dağa doğru yol alıyorlar. Fırtına aman vermiyor artık, bir kaplan misali direnişçilerin etrafında dolanıyor, kah bir yılan olup ıslık çalarak saldırıyor, kah kamçı olup yüzlerinde şaklıyor. Ötüyor, bağırıyor, tuhaf sesler çıkararak doğanın tek hakimi olduğunu haykırıyor. Gittikçe kasırgaya dönüşüyor. En büyük darbelerini de direnişçilerin yüzüne saklıyor, yerden kar alıyor, topaç yapıyor, yüzlerine savururken taş etkisi yapıyor. Artık dayanılır gibi değil, kasırga jilet oluyor, her taraflarını kesiyor. Kevok'un ağzı, burnu, gözleri karla doluyor. Nefes alamıyor, sanki kör oluyor. Yürümeleri imkânsız artık, Kevok yine karların içine yuvarlanıyor ve hemen kalkıyor, "Sırtınızı dönün!" diye bağırıyor Rênas, "fırtına önden geliyor, sırtınızı dönerek yürüyün." Rênas'ın dediğini yapıyorlar, ancak nafile... Böyle yürümek de fayda etmiyor. Fırtına her taraftan geliyor, kar her yeri kasıp kavuruyor, her yönden saldırıyor. Kevok çok üşüyor, elbiseleri, başındaki şalı karlar içinde. "Rênas!" diye bağırıyor Kevok, "Biraz duramaz mıyız Rênas?" Rênas, Kevok'un ne dediğini tam anlamıyor, yanına geliyor. "Duralım!" diye Rênas'a bağırıyor. "Fırtına geçene kadar duralım."

"Hayır!" diyor Rênas, "Durursak hepimiz donarız. Buralarda sığınak yok, akşama kadar yürümeliyiz. Bütün gücünle yürü, durmak yok, yürü." Kevok'un arkasından gelenlere de aynı şeyi söylüyor, sonra yine yerine geçerek yürümeye devam ediyor.

"Hayır!" diyor Kevok, "hayır, hayır..." Akşama kadar? Nasıl yani?

Düşerek kalkarak, ayakta kalmaya çalışarak, az biraz soluklanarak, öne bakarak, geri geri giderek yürüyorlar. Saatlerce... Fırtınanın duracağı yok, gittikçe daha da şiddetleniyor, her şeyi önüne katmış parçalıyor. Kar hızlanıyor. Kar yağmıyor da gökten dökülüyor, fırtınanın uğultusu her yeri sarmış kulakları sağır ediyor, sesi perde perde yayılıyor, kayalarda, vadilerde yankılanıyor. Kevok iyice güçten düşüyor. Ayakları taş gibi ağırlaşıyor, elbiseleri demir gibi ağırlaşıyor, gözkapakları ağırlaşıyor. Yine

başı dönüyor, yine uykusu geliyor. Soğuk, fırtına, aman Allahım! imdat dağlar, kahrolası dağlar! Lanetli dağlar! Yol verin dağlar, kurban olduğum dağlar!

Şimdi bir yokuşun dibindeler, tırmanıyorlar. Kevok ne yapabilir? Bir adım, iki adım daha... Olmuyor, durup soluklanıyor, bir iki adım daha atıyor. Bitti, artık yürüyemiyor. Durup derin derin nefes alıyor ve yeni bir adım atmak için güç topluyor. Son adımda düşüp kara gömülüyor. Artık kalkamıyor. Gücü tükenmiş, bedeni uyuşmuş, artık hiçbir şey hissetmiyor, hiçbir ses duymuyor. Rênas yanına geliyor, "Kalk!" diye bağırıyor, "Haydi kalk, oturmak tehlikeli."

"Biliyorum," diyor Kevok zor duyulur bir sesle, "artık yürüyemiyorum. Siz gidin, ben kaderime razıyım, haydi git..."

Kevok'un ardından yürüyenler gelip yanlarından geçiyorlar. Kevok ile Rênas kalıyor geride. Arkadaşları gözden kayboluyor. "Kalk!" diyor Rênas sinirlice, "deli gibi konuşma, haydi kalk, çabuk ol." Kevok, Rênas'ın yardımıyla yavaş yavaş ayağa kalkıyor. Ancak ilk adımda yeniden düşüyor. Tipi yumruk gibi yüzünde patlıyor, sarsılıyor. Artık konuşamıyor, eliyle Rênas'a "git" işareti yapıyor. Rênas üzerine eğiliyor, sol eliyle ensesinden tutup başını kaldırıyor ve sağ eliyle yüzüne arka arkaya çok sert birkaç tokat atıyor. "Yerinden ayrılma, gidip geleceğim, bekle beni!" diyor Rênas. Kevok güçlükle, giden Rênas'ın ardından bakıyor. Rênas hiçbir şey olmamış gibi, hiçbir yorgunluk belirtisi göstermeden, seke seke yürüyor, dik yokuşu tırmanarak gözden kayboluyor.

Adeta sevinmiş bir ifadeyle, "İşte böyle," diyor Kevok ve karın üzerine boylu boyunca uzanıyor. "İşte böyle, hep hayal edilen dağların doruklarında, karların altında. İşte buraya kadar, buraya kadar gelebildim, buraya kadar getirebildim. Uğurlar olsun yoldaşlarım, hoşçakalın arkadaşlarım. İşte buraya kadar." Gözlerini kapatıyor, kulaklarında fırtınanın sesi vızıldıyor. Kar tanecikleri yüzünde donuyor. Bedenindeki uyuşma giderek artıyor. Güzel bir uyku, tatlı bir uyku bastırıyor. Evet işte böyle,

karla gelen ölüm, bedeni yavaş yavaş saran uyuşmayla gelen ölüm. Yer soğuk, gök soğuk. Bu soğukta bu sıcak uyku, bu sıcacık düş görme isteği... Hayatla ölüm arasındaki rüya... İşte böyle yapayalnız, bir başına, kimsesiz, çaresiz, umutsuz, ne bir çiçek, ne bir şiir, ne bir türkü... Yeryüzünde yapayalnız, sonsuzluğa uzanan beyaz bir kefenin içinde, aydınlık içinde... İşte buraya kadar, uyku çıkmış yola geliyor, adım adım yaklaşıyor, dalga dalga yayılıyor.

Bir çığlık, uykusunu bölüyor, "Kalk!" Rênas'ın sesi bu, iki direnişçiyle dönmüş. "Hayır!" diyor Kevok rahatsız edildiği için kızmış gibi, "Niçin döndünüz?" Kevok'u karın içinden çıkarıyorlar, iki kişi kollarından tutuyor, Rênas yüzünü tokatlıyor. Kevok ayakta duramıyor. Yere uzatıyorlar. Potinlerini güçlükle ayaklarından çıkarıp, ayaklarını havaya kaldırıyorlar. Rênas, bu kez elindeki tüfeğin dipçiğiyle ayak tabanlarına vurmaya başlıyor. Dipçik darbelerinin altında ayakları neredeyse eziliyor. "Çabuk, acele edin," diyor, "hemen naylonları yere serin, üstüne de battaniyeleri, haydi acele edin." Direnişçiler denileni yaptıktan sonra Rênas, "Yatırın, ben de yanına yatacağım, çanta ve tüfeklerimizi, biraz ekmek, helva ve havluyu aramıza koyun ve naylonla battaniyeyi sarın," diyor, "battaniyelerin uçlarım da iyice kapatın."

Rênas, battaniyelerin üzerine yatırılmış olan Kevok'un yanına uzanıyor, battaniyeye sarılıyorlar. Bir süre sonra arkadaşları uzaklaşıyor oradan. Şimdi ikisi, yan yana, battaniyenin içinde, karın üstüne uzanmışlar. Çevrelerinde artık aydınlık yok, kar ve tipi yüzlerine çarpmıyor artık, kar tanecikleri yüzlerinde donmuyor. Ancak fırtınanın dinmeyen sesi hâlâ kulaklarında. "Kevok konuş, bir şeyler söyle," diyor Rênas. Rênas'ın nefesi, Kevok'un yüzüne çarpıyor, hoş bir ısı yayıyor yüzüne. Kevok gözlerini açıyor, Rênas'ın gözleriyle, buz tutmuş bıyıklarıyla karşılaşıyor. "Gitmeliydin," diyor Kevok inler gibi.

"Bırak şimdi bunu... xwîşke* konuş, kendinden söz et." Kevok gözlerini kapatarak "Bira!"** diyor.

"Bacı konuş, kendini anlat hadi."

"Ben," diyor Kevok zor duyulur bir sesle, inler gibi, "ben... Ben Kevok. Büyük şehirlerin kevok'u... Köyümüzün kevok'u, mai, Fransız dili öğrencisi... Bir ben, iki ben, üç ben... un, deux, trois... ben, umutlu, sevdalı... ben aptal, şaşkın, geri zekâlı..." Daha fazla konuşamıyor. "Rênas, uykum geliyor." diyor.

Uyku geliyor, bir hayal gibi... Ağaçlar arasında yemyeşil bir köy. Orman, su, ırmak, göl, sulak alanlar... Çeşit çeşit kuş sesleri... Kara taşlarla yapılmış sağlam evler... Her yer aydınlık, her yer sıcak, her yerde güneşin yakıcı ışıkları. Her yerde çiçek kokusu, her yerde toprak kokusu. Evlerin yanı başında, binbir güle bezeli bir bahçenin kenarında bir çeşme. Çeşmenin yakınında bir havuz. Göklere uzanan kavak ağaçları. Gölgeleri çeşmeye, havuza vurmuş, serin gölgeleri... Kevok, birkaç çocukla birlikte havuzun kenarında. Havuzun duvarına oturmuş, ayaklarını suya sarkıtmış. Su bedenindeki ısıyı alıyor, içi ferahlıyor. Birkaç yaşlı kadınla birlikte oturmuş Kevok'un annesi, yumuşak bakışlarla kızını seyrediyor. Kevok mutlu, Kevok gülüyor. Annesi gülüşüne karşılık veriyor. Annesine koşuyor Kevok, "Dadê"*** diyor. "Dadê sana kurban olsun Kevok'um!" diyor annesi ona kucağını açarken. Başını annesinin sıcak, yumuşak göğsüne yaslıyor, baş parmağını ağzına götürüp emiyor ve yavaş yavaş uykuya dalıyor.

Kevok yavaş yavaş uykuya dalıyor.

---

* Kız kardeş, bacı. (ç.n.)

** Erkek kardeş. (ç.n.)

*** Anne. (ç.n.)

10. BÖLÜM
Kan

Dağlar Ülkesi'nde iki nehir var. İki geniş ve uzun nehir. Tüm bölgede adları bilinen iki ünlü nehir. İnsanoğlunun yarattığı ilk öykülerde adı geçen, geçtiği toprakları, üzerinde yaşayanlara hediye eden iki nehir. Birinin adı Çemê Rojhelatê,* ötekinin adı Çemê Rojava...** Biri ülkenin doğusundaki dağlardan alıyor kaynağını, öteki de batıdaki dağlardan... İkisi de kavisler çizerek bütün ülkeyi dolaşıyor, dağları, vadileri, ormanları geride bırakarak, ülkenin en uç noktasında birleşiyor. İkisinin de kaderi orada bütünleşiyor.

Doğu ile Batı nehirleri ve birleşen kaderleri...

Baz ile Kevok ve birleşen kaderleri..

Uzun yıllar önce çölde gerçekleşen o karşılaşmayı saymazsak eğer, Baz ile Kevok ilk defa, romanımızın bu bölümünde karşılaşacak, Doğu ve Batı nehirlerinin ülkenin en uç noktasında karşılaşması gibi... Binbir badireden sonra Kevok ile Baz, ülkenin en uç noktasındaki köylerden birinde karşılaşıyorlar. Şöyle:

Hikâyemizin bu yeni bölümünde, Dağlar Ülkesi'nin güzel bir bahar gününün sabahına gidelim şimdi, Kevok'la arkadaşlarının uzun yürüyüşüne katılalım. Önce Kevok'tan başlayalım anlatmaya.

---

* Doğu Nehri. (ç.n.)

** Batı Nehri. (ç.n.)

Bir seher vakti. Bahar filizlenmiş, doğa çiçek kokuyor. Güneş ışıkları henüz yüksek dağların başına bile vurmamış. Gökyüzünde yıldızların izi var hâlâ. Aydınlığın karanlıkla savaşı bitti bitecek. Yeni bir gün başlıyor. Bu alaca bahar sabahında direnişçiler hâlâ yürüyor. Geceden beri yürüyorlar. Her yer fazlasıyla dingin, doğa fazlasıyla duru... Direnişçiler ağaçlık bir alanda ilerliyorlar, ağaçlar rengârenk. Bahar otlarına, çiçeklere çiy düşmüş, üzerlerindeki çiyden kurtuldu kurtulacak otlar, direnişçilerin ayaklarına dolanıyor.

Yirmiye yakın direnişçi, ne hızlı ne yavaş, sırayı bozmadan yürüyorlar. Silahları omuzlarında parıldıyor, esmer yüzleri ele veriyor onları. İçlerinde altı kız var. Tek tip giyinmiş, birlikte yaşaya yaşaya benzer yürüyüş alışkanlıkları edinmiş direnişçilerin nefes alışverişleri bile neredeyse aynı. Çevrelerini kolaçan ederek yürüyorlar. Yirmiye yakın genç, kaderleri birbirine benzeyen yirmiye yakın insan, neredeyse hepsinin sırtında çanta var. Yünden örülmüş şalvar, üstüne aynı malzemeden gömlek giymişler. Kızlar kafalarını şalla sarmış, erkekler deve tüyünden külahlar geçirmiş kafalarına. Hepsi bellerine renkli kuşaklar sarmış, kuşakların üstüne mermi bağları bağlanmış. Göğüslerinde çapraz duran deri fişekliklerin içinde mermilerin uçları görülüyor. Dize kadar çıkan çorap giymişler, ayaklarında kauçuktan yapılmış hafif, rahat ayakkabılar var, bu ayakkabılarla halay çeker gibi seke seke yürüyorlar. Baştan ayağa hepsi silahlı, bellerinde, ellerinde, omuzlarında kaleşnikoflar, lav silahları, makineli tüfekler, tabancalar, kemerlerine asılı el bombaları. El bombaları yürüyüş ritmine uygun olarak sallanıp duruyor.

Her engeli rahatlıkla aşıyorlar. Ağaçların arasından, dikenli çalılardan, yollarına çıkan kayalardan büyük bir beceriyle sıyrılıyorlar. Sırtlarındaki ağır yüke rağmen hepsi çok atik. Sanki bir govend'e durmuşlar da yürümüyor, halay çekiyorlar. Belli ki bu yolları çok iyi biliyorlar. Belli ki gidecek yeri önceden biliyorlar. Belli ki bu doğanın dilini çok iyi konuşuyorlar.

Yirmiye yakın isyancı, biri Kevok, biri de Rênas... Bu güzel bahar gününün kuşluk vaktinde Kevok sevgiyle, minnetle Rênas'a bakıyor. Rênas bastığı yeri bilen bir adam, bütün ağırlığıyla yere basarak yürüyor. Sırtındaki ağır yüke, elindeki ağır silahlara rağmen, başı dik mağrur bir dağ gibi, adımlarını uzun uzun atarak yol gösteriyor ardından gelenlere. Sanki sel olmuş da akıyor, öyle güçlü, ama düzenli.

Geniş alnı, kömür karası gözleri, barut esmeri teni, gür bıyıklarıyla efsanelerin içinden çıkmış bir destan kahramanı gibi... Eylemlerin içinden alnı açık çıkmış, alçakgönüllü, Kevok'u sayısız ölümden kurtarmış, yitik bir zamandan çıkıp gelmiş, direnişçilere atalarının sayısız maharetini göstermek için özel olarak görevlendirilmiş bir efsane kahramanı sanki. Kevok'un mutluluktan parlayan gözleri şimdi bu kahramana kilitlenmiş. "Bira," diyor Kevok gülümseyerek, "artık kardeşimsin, dünya ahret abimsin, Rênas..."

"Sen de bacım..." diyor Rênas şakayla karşılık...

"Şaka yapmıyorum Rênas, çok ciddiyim. Sen olmasaydın ben bu baharı göremeyecektim. Söz veriyorum sana, ilk fırsatta sana hiç yemediğin çok güzel bir yemek pişireceğim. Senin için dünyanın en güzel şiirini yazacağım. Eğer günün birinde evlenirsen, düğününde halayın başını ben çekeceğim."

Rênas konuşmuyor, konuşmak yerine sadece gülüyor.

"Beni dünyanın en gaddar, en vahşi düşmanından, soğuktan, tipiden kurtardın, daha ne olsun..."

"Bırak şimdi bunları, sözünü etmeye bile değmez. Günün birinde sen de beni kurtarırsın. Şimdi önüne bak da bir yere çarpma."

"Bana yeni bir hayat verdin Rênas..."

"Uzattın ama sen de, sürekli aynı şeyi tekrarlıyorsun..."

"Beni sen kötü düşmandan kurtardın..."

"Bırak allahını seversen, en kötü düşman tabiat değil, insandır unutma. İnsanın en zorlu düşmanı yine insandır."

Kevok sesini kesiyor, konuşmuyor artık. Rênas adımlarını biraz daha hızlandırıyor, Kevok'tan biraz uzaklaşıyor. Arkasından bakıyor Kevok. "O olmasaydı eğer donmuştum, ellerim ayaklarım donup yanmıştı," diye düşünüyor Kevok. "Yaşasaydım bile çoğu arkadaş gibi belki de ellerim ayaklarım kesilirdi. Belki de karın içinde boğulurdum, yarlardan yuvarlanıp yok olurdum. Beni o kurtardı. Benim gibi daha birçok acemiyi de kurtaran o. Sanki bütün bunları yapan o değilmiş gibi nasıl da alçakgönüllü yürüyor. Tanrım yardıma muhtaç etme sen onu, koru onu, çaresiz bırakma. Bana yaptığı iyiliğin altından nasıl kalkacağım şimdi ben? Bu çaresizlikler içinde karşıma nasıl bir fırsat çıkacak da ona borcumu ödeyeceğim?"

O uğursuz gün düşüyor aklına, kara, fırtınaya yenik düştüğü gün. Ölüm uykusuna benzer bir uykuya dalmıştı, teslim olmuştu ölüme. Çok uzun bir süre sonra, –belki birkaç gün– gözlerini açtığında, karanlıkta inci gibi parlayan bir çift gözle karşılaşmıştı. Rênas'ın gözleriydi parlayan gözlerinin hizasında. Rênas onu, o kıyamet günü yalnız bırakmamıştı.

"Tanrım ona uzun bir ömür bağışla..." diyor Kevok usulca.

Rênas'ın arkasından yürüyor. Adımları onun adımlarına uygun, düzenli. Rahat soluk alıp veriyor. Hayret, demek bu günleri de gördüm! Böyle özgürce yürüyebiliyorum, üstelik yorgun değilim, aç değilim, susuz değilim, başım bile dönmüyor, utancımdan ağlamıyorum bile. Ben zengin bir ailenin, avukat bir babanın biricik kızı, özel okullarda okumuş bir şehirli, şimdi korkmadan bu vahşi doğaya dalabiliyorum, sadece kalem tutmuş olan ellerim şimdi silahların kabzasını kavrıyor. Çatlamış dudaklarımla, kısa kesilmiş kirli saçlarımla, potinin içinde şişmiş ayaklarımla, çoktandır su değmemiş olan bedenimle ben... Sahi yıkanmayalı kaç gün oldu? Beni kuşatan bu kokulara ne çabuk alıştım. Ben de yavaş yavaş, şu önümde yürüyen kahraman köylüye benzemeye başlıyorum galiba, onun gibi doğanın dilinden anlamaya

başlıyor, onun gibi bütün o seslere anlamlar yükleyebiliyorum. Ve beni bağrına basan, kanıma giren, beni kendisine benzeten bu cangıl... Demek bu seslere de alışacaktım. Artık seher yelinin türkülerini anlayabiliyorum, bu dağların kustuğu öfkenin sesi kulaklarıma gelebiliyor, bu iklimin iç sesini, hıçkırıklarını hissedebiliyorum artık. "Oui, C'est moi qu'est ici..."*

Yürüyorlar. Tan ağarıyor. Güneşin ilk ışıkları ağaçlara vuruyor, ağaçlık alanı geride bırakıyorlar, ağaçlar seyrekleşiyor, önleri açılıyor, aydınlık giderek çoğalıyor. Bir süre sonra ormandan tamamen çıkıyorlar. Sihirli bir el değmiş gibi birden bitiyor orman. Fettan doğa, aldatıcı doğa, hilebaz doğa... Önlerine eşsiz bir manzara çıkıyor. Bir sıradağın eteklerindeler şimdi. Bulundukları yerin çok yakınında Çemê Rojhelatê sel olmuş, bir canavar gibi akıyor. Nehrin öte yakasında başı göklere yükselen sarp bir dağ yükseliyor. Nehir boyu ağaçlar, dağ eteklerindeki yeşil orman, her şeye rengini vermiş sanki, etraf koyu yeşile bürünmüş. Yükseltilerde kar var hâlâ. Doruklarda görülen benek benek kara güneş vurmuş, yakut gibi parlıyor. Mavi gökyüzü, yeşil orman, beyaz kar, her şey iç içe geçmiş, her şey seyrine doyum olmaz bir manzara oluşturuyor.

Manzarayı seyrediyor Kevok, "Allahım," diyor, "bu doğadaki tuhaflığın mantığı ne? Şu doğaya bak, hem korkutucu, hem de bu denli çekici, bu denli güzel... An geliyor canavarlaşıyor, her şeyi yutuyor, an geliyor, bir anne oluyor, her şeyi şefkatle kucaklıyor. Demek baharı burada karşılamak vardı kısmette. Nasıl da yeni renklerini kuşanmış doğa, nasıl da dirilmiş böyle... Her şeyi önüne katmış sürükleyen bu nehir, aylarca bekledikten sonra bütün görkemiyle yeryüzüne çıkan bu çiçekler, yeşeren çimen, gür otlar... Hepsinin üstüne bu binbir dilden binbir türkü söyleyerek ötüşen kuşlar... Her şey sonsuz bir özgürlük içinde."

---

* Evet, benim buradaki. (y.h.n.)

Gılgamış destanından birkaç dize düşüyor aklına; "bir vadi içinde büyük bir nehir göreceksin. Vadinin ortasında yaprakları yeşilin en yeşilinden bir ağaç... Ağacın altında bir çeşme..." Gılgamış da nereden düştü aklına şimdi? Gılgamış'ın buralarla ilişkisi ne diye düşünüyor. Belki buralar Gılgamış'ın da mekânıydı kimbilir, destanı belki buraları anlatıyor...

Nehir gürültüyle akıyor. Eriyen kar sularının meydana getirdiği küçük derecikler nehir suyunu besliyor sürekli. Nehir dağı yararak yer edinmiş kendine sanki... Önlerinde uzanan bu eşsiz manzara, direnişçileri büyülüyor. Hepsi durmuş etrafa, bu rüya alemine bakıyor. Bir süre hareket etmiyorlar, kulakları ötüşen sabah kuşlarının sesinde, gözleri doğanın eşsiz ahenginde, etrafa bakıyorlar. Kevok seyrine daldığı manzaradan gözlerini ayırmadan birkaç adım ötesinde durmuş olan Rênas'a doğru gidiyor. "Rênas," diyor ona bakmadan, "ağlamak geliyor içimden."

"Niçin?" diye soruyor Rênas hayret ederek.

"Bu görkem için..."

"Hayır, şimdi ağlama zamanı değil. Yürüyelim, arkada kalmayalım."

Direnişçiler ormanlık alanın kenarından nehre paralel, yola çıkmışlar bile. "Demek bu yöreleri iyi biliyorsun?" diyor Kevok, yanında yürüyen Rênas'a.

"Evet," diyor Rênas, "bu, burada gördüğüm dördüncü bahar oluyor. Buraya ulaşmak amansız bir savaşın olacağını haber verir. Bugünden sonra ölüm kalım mücadelesi daha da kızışacak."

"Bugün?"

"Evet bugün, yani bu vadiye ulaştığımız andan itibaren. Şu gördüğün dağların öte yüzünde köyler var. Orada askerler var, savaş var. Bugün, ülkenin bütün sınırlarından, bizim gruba benzeyen, iki yüz, üç yüz direnişçi grubu ülkeye giriyor. Bugünden itibaren her yerde silah sesi duyacaksın. Savaş bugün başlıyor asıl. Her şeyin miladıdır bugün, yiğitliğin, savunmanın, yeteneğin, savaş sanatının..."

Kevok konuşmuyor. İçten içe hafif bir korku kaplıyor içini. Ürperiyor. Korkudan çok bir heyecan anında hissedilen bir ürpertiye benziyor hissetiği şey... Dağın bu yüzünde cennet sesleri, öte yüzünde cehennem... Bu çiçek kokularının yerini, barut ve kan kokusu alacak demek. İçini kaplayan o anlatılması zor duygu nefesini daraltıyor. Basbayağı korku bu hissettiği. "Yoruldum," diyor önüne eğdiği kafasını kaldırmadan.

"Yolumuz az kaldı, neredeyse vardık," diyor Rênas hızlıca ve derin bir çukurun üzerinden atlıyor. "Şurada, dağın eteğinde birkaç mağara var, orada konaklayacağız."

Kevok'un içini bir hüzün kaplıyor. Nedenini tam anlayamıyor ama bir keder çöküyor üzerine. Ağlamak istiyor. Yine ağlayacak, yine arkadaşlarından geri kalacak. Yine yenildiğini hissedecek, kendinden utanacak. Hayır, hayır... Rênas'ın sesi yetişiyor imdadına. "Ama merak etme, korkma" diyor Rênas. Üzerine çöken duygudan uzaklaşmak için Rênas'a kulak veriyor. "Kendini hemen öyle koyverme," diye sürdürüyor Rênas, "metin ol, savaş hali farklıdır. Savaşın içinde insan değişiyor, her şey farklı oluyor o zaman. Yüreği katılaşıyor, daha bir cesur oluyor, kafası daha çok çalışıyor. Adımız direnişçi, direnişçilik de savaşarak elde edilen bir unvan. Savaş ateşi, insanın beynini, bedenini ve yüreğini terbiye ediyor. Ama bir şartla, her zaman uyanık olmak koşuluyla. Gözaçık ve tetikte olacaksın her zaman... tetikte ve uyanık, unutma..."

Yokuş aşağı bir süre gidiyorlar. Kevok konuşmuyor artık. Gözleri bir Rênas'ın emin adımlarında, bir etrafında gördüğü şeylerin ayrıntılarında. Nehre yakın, dağın eteklerinde bir yerde birden duruyorlar. Yönlerini kayalara çevirdiklerinde, adeta kayaların içine gizlenmiş gibi duran birkaç mağaranın ağzını görüyorlar. Kayalıklar, mağaranın ağzını gizlemiş, nehre düz iniyorlar. Yanına gelmeden mağaraları uzaktan görmek mümkün değil. Demek yeni konaklama yerleri burası. Herkes toplanma yerine ulaştığında, Komutan Çiya diye adlandıracağımız

kısa boylu, tıknaz, esmer, uzun bıyıklı komutan, herkesin duyabileceği bir sesle, "Burada konaklayacağız!" diyor. "Silah ve teçhizatlarınızı indirin. Burada birkaç saat dinleneceğiz. Şimdi serbestsiniz..."

Komutan Çiya'yı gruptaki çok kişi tanıyor. Ancak Kevok onu iki gün önce tanıdı. Önceki akşam birkaç arkadaşıyla birlikte bulundukları vadiye geldiğinde karşılaştılar. Çiya'yı getirenler, direniş hareketi askeri komutanlığının onu grup komutanı olarak atadığını, grubun yola çıkacağını bildirdikten sonra akşam yemeği yiyip gittiler. Çiya kaldı. Göğsü dik, omuzlan geniş, kafası büyük, gözleri küçük, kaşları kalın bir genç olan Çiya, iki günden beri onlara komutanlık yapıyor. Kevok bu hayat biçimine alışmış artık, her gün biri geliyor, biri gidiyor. Geceleri yürüyor, gündüzleri uyuyorlar, her gün farklı bir yere gidiyorlar. Neredeyse hepsi adını doğadan alıyor; Zinar, Çiya, Deşt, Asman, Roj, Stêr, Hîv, Şevder, Ronahî, Helesor, Keskesor, Heyveron, Şikêr, Lehî, Gulistan, Kulîlk...* Kevok'un adına benzer adlar yani, Kevok... Kevok biliyor, kimse kimseye kim olduğunu, nereden geldiğini, ne yaptığını sormuyor. Ayrılan biri olursa kimse nereye gittiğini merak etmiyor. "Yukarının" buyrukları, kararları kendilerine ulaştığında kimse onları sorgulamıyor. Kevok biliyor, buyruklar, tartışmak için değil, uygulamak içindir. Hayatları normal insanların yaşadığı bir hayat değil. Gizli bir hayat sürdürüyorlar. Geceleri yaşıyorlar, saldırı ve savunmaya koşullanmışlar. Bir dilim ekmeği, birkaç parça kavrulmuş eti, bir el bombasını veya bir tüfek, tabanca mermisini yanlarından hiç eksik etmiyorlar. Ekmek ve et, karınları acıktığı, el bombası ve mermi çaresiz kaldıkları zaman lazım olur diye.

Hayatları, ölümle yaşam arasında sallanıp duran kıldan ince sırat köprüsü...

---

* Kaya, Dağ, Ova, Gökyüzü, Güneş, Yıldız, Ay, Geceyi bekleyen, Aydınlık, Günışığı, Gökkuşağı, Dolunay, Yalçınkaya, Sel, Gül bahçesi, Çiçek... (ç.n.)

Kevok, elindeki tüfeği yere bırakıyor, çantasını indiriyor sırtından, bir taşın üzerine oturuyor. Rênas, birkaç direnişçiyle birlikte mağaraları kontrol etmeye gidiyor. Güneş bir mızrak boyu yükselmiş. Seher yelinin yerini, hafif bir sıcak almış şimdi. Güneşin ışıkları nehrin üzerinde yansıyor, ağaç dalları, yaprakları arasından sızarak yerdeki otlarla, börtü böcekle oynaşıyor. Bir kuş sürüsü karşıki dağların ardından yükselerek nehrin üzerinden uçuyor. Birkaç şahin veya doğan, vadinin girişinde sanki nehir sularının üzerinde duruyorlarmış gibi kanat çırpmadan öyle süzülüyorlar. Kevok'un gözleri takılıyor onlara. Yırtıcı kuşlar, oyun oynuyor. Önce yükseliyorlar, sonra nehir sularına yönlerini çevirerek pike yapıyorlar. Eğleniyorlar, belki de talim yapıyorlar, belki de yavru şahinlere uçuşun inceliklerini öğretiyorlar. Belki de baharı selamlıyorlar, belki de bahar başlarına vurmuş, şakalaşıyorlar.

Göğsündeki mermi bağını da çıkarıp silahının yanına koyuyor. Çantasından kavrulmuş et ve sac ekmeği çıkarıyor. Dürüm yapıp yemeye başlıyor. Açlığını, yorgunluğunu şimdi hissediyor. Ayakları, dizleri, omuzları, boynu, her yeri sızlıyor. Yemeğini bitirdikten sonra yerinden kalkıyor, yanında akan derecikten buz gibi avuç avuç su içiyor. Soğuk suya soktuğu elleri üşüyor. Başındaki şalı çıkarıyor, yüzüne avuç avuç su atıyor, yüzünü, boynunu yıkıyor, şalıyla elini, yüzünü kuruladıktan sonra yerine dönüp oturuyor. Arkadaşlarının her biri bir yere dağılmış. Rênas ve komutan ortalıkta görünmüyor. Fırsat bu fırsat diyerek uyuyor olmalılar.

Bu ne huzur verici dinginlik böyle Allahım, diye düşünüyor Kevok. Şu sese kulak ver bir, kuş sesine, su sesine, yaprak hışırtısına, yel esintisine... Yeniden çantasına uzanıyor, içinden bir defterle kalem çıkarıyor. Defterin kırmızı kabını okşuyor hafifçe. İçi bir hoş oluyor. Beyaz, çizgili sayfalar, Kevok içindeki hoş duyguları geçirsin diye bekliyor. Elindeki defter, askeri hayatının anılarını, raporları değil, içindeki kıpırtıları not etsin diye

duruyor. Uzun bir şiir, uzun bir destan gibi... Gülümseyerek defterin ilk sayfasını açıyor. İlk sayfaya, kırmızı kalemle, güzel, özenli ve eğik bir el yazısıyla şu satırlar düşülmüş: "Ben Kevok... Yüksek dağların Kevok'u... Dağlar Ülkesi'nin Kevok'u... ölüm ülkesinin... ölüm, kalım, yokoluş... en çok duyduğum kelimeler... Ölüm, öldürmek, yakmak, yıkmak, burada karşılaştığım en basit olaylar. Niçin? Ölüm, ekmek ve su gibi zaruri bir ihtiyaç haline gelmiş burada. Niçin? İnsan hayatı burada ucuz, çok ucuz! Niçin? Burada ölçü hayat değil ölüm... Niçin?"

Sayfanın en altına da, tırnak içinde, büyük harflerle şunlar yazılmış: "KORKU... KORKMAK İSTEMİYORUM... KORKUTMAK İSTEMİYORUM... KORKU... İNSANLARIN SAHİP OLDUĞU EN YAKICI, EN KÖTÜ DUYGU..."

İkinci sayfaya geçiyor. Bu sayfada, şiir dizeleri gibi alt alta şunları yazmış: "JÎR... Neredesin? JÎR, geldim ben, neredesin? Yalvarıyorum sana güleç çocuk, söyle bana neredesin? Dünyanın en aptal insanı ben, işte buradayım. Ya sen neredesin çılgın çocuk? Tol diyordun da başka bir şey demiyordun, hep tol. Buyur benim sevdalı düşüm, buyur işte tol. Buradayım ben, sen neredesin? Ah sen, düşlerin yiğidi, düşlerin esiri, ben düşlerin esir düşü, kimsesiz düş... Haydi gel, öfkenin çocuğu, hiddetin oğlu, haydi şu dağlardan yuvarlanarak, şu ormandan çıkarak gel. Gel de uyandır beni düş uykumdan. Bir ses ver bana, ruhumu dirilt. Dirilt yıldızlarının ışığını, günümü ısıt, beni yeniden yarat. Son gecemizi hatırla haylaz çocuk. Tol, tov ve dol arasında gidip geldiğimiz son geceyi... Bedenlerimizin inlediği, yüreklerimizin tutsak düştüğü son geceyi. O gece duyuyor muydun beni, yüreğimden çıkan sesler ulaşıyor muydu sana? Söyle bana, yüreğim yalvarmadı mı, gözlerim yaşlanmadı mı, kırık sesim kulaklarına ulaşmadı mı? Söyle JÎR, sevdamın mecnunu, sesim ne anlatıyordu sana, bedenim ne diyordu, sana ne haykırıyordum? Gittin, akşamüstünün aydınlığı gibi, seher yıldızının ışığı gibi gittin... göklerimden kayan son bir yıldız gibi, kaydın. JÎR, gel, buyur buradayım. Ya sen neredesin, söyle bana JÎR!.."

Okurken gözleri doluyor, birkaç damla gözyaşı dökülüyor yanaklarından. Yavaşça, "Jîr," diyor, "gel Jîr... Geldim işte, kimseyi dinlemedim, ne annemi, ne babamı... Onlar şimdi benim için ağlıyor, ama ben geldim. Beynime hükmeden, yüreğimin o gizemli sesine kulak verdim ve geldim. İşte herkes burada, gidip gelenler o kadar çok ki, bir tek sen yoksun. Yalnızım, etrafta kimseler yok, her yer bomboş, geldim ve gidiyorum. Silahım, mermilerim, buyruklar, yürüyüşler, eğitim ve bu küçük defterim... Defterim, düşlerimden, düşlerimizden yadigâr kalan... Güneş doğuyor, güneş batıyor, günler günlere ekleniyor, her şey eskiyor. Bir tek senin düşlerin, senin anıların canlı kalıyor. Senden kalan her şey çok diri. Bak doğa diriliyor. Duy bak, kuşlar cıvıldaşıyor, hafif bir yel türkü söylüyor, su gürül gürül akıyor... Bahar gelmiş her yere. Her şey birlikte geçirdiğimiz günler gibi coşkulu... Hatırla bir, tol diyordun sen, bense tov diyordum. Tol diyordun sen, dol diyordum ben. Tol'un tov oldu, tov da dol'a dönüştü. Tov'un izleri yeşerdi içimde. Tov boy verdi, dol oldu. Ama dol büyümedi Jîro, büyüyemedi işte. Onu vicdansız bir doktorun muayenehanesinde bıraktım. Dol'u öldürdüm. Bedenimden bir parçayı koparıp attım. Niçin biliyor musun, sana ulaşmak için! Geldim işte, neredesin?"

Kevok ağlıyor.

Bahar serinliğinde, sert bir taşa oturmuş, yüreğinde kavurucu bir özlem, belleğinde hüzün verici anılar, kara gözlerine sinmiş kederle usul usul ağlıyor. Çatlamış dudakları, titriyor. Soğuk fırtınaların, yakıcı güneşlerin kavurduğu esmer yüzü oynuyor. Yüreğinde başka bir hayatın sesleri yankılanıyor. Tüm bedeniyle sarsılarak, utanarak, sıkılarak ağlıyor.

Defteri kapatıyor, çantasına koyup ayağa kalkıyor, suya gidiyor. Ellerini, yüzünü yıkıyor yine, avuç avuç su içiyor, bir süre, öyle çömelmiş akan suya bakıyor. Nasıl da durusu... Dibindeki taşların, içindeki bitkilerin renkleri bir bir sayılıyor. Suyun kenarında çeşit çeşit çiçek boy atmış. Bir bal arısı çiçekten çiçeğe konu-

yor. Kanatları alacalı bulacalı kelebekler, Kevok'un etrafında uçuşuyor. Yorgunluğunu daha bir hissediyor, ayağa kalkıyor, silahını, çantasını da alarak mağaraya doğru yürüyor. Mağaranın ağzında, şallarını üzerlerine atmış, dizlerini karınlarına çekmiş uyuyan iki kız direnişçinin yanına, çıplak toprağa uzanıyor. Sırt çantasını yastık yapıyor, kafasını koyar koymaz horlamaya başlıyor.

Akşamüzeri bir sesle uyanıyor. Kayaların arasında kuytu bir yer bulup, arkadaşları gibi tuvalet ihtiyacını gideriyor, dereye inip elini, yüzünü yıkıyor, kuşağını, fişekliklerini bağlıyor, şalını başına atarak mağaranın önüne geliyor. Sıcak bir yemek kokusu karşılıyor onu. "Çorba," diyor sevinçle, "sıcak çorba kokusu..." Dört direnişçi, mağaranın ağzındaki ocağın çevresinde duruyorlar. Şîlan dedikleri, uzun boylu, uzun burunlu, çelimsiz bir kız, elindeki kepçeyle ateşin üstünde kaynayan kazanı karıştırıyor. Kevok sevinçle yanlarına gidiyor. Çorba kokusu, yorgunluğunu, bedenindeki acıları unutturuyor ona. Kafasını kazana uzatarak çorbayı kokluyor... Mercimek çorbasının kokusu canına can katıyor, kendinden beklenmeyen canlı bir sesle, "Kepçeyi bana ver, biraz da ben karıştırayım..." diyor. "Kaynamış zaten," diyor Şîlan, "tuz ve biber attık, keşke biraz da yağ olsaydı." Kepçeyi Kevok'a uzatıyor. Ateş, çorba, çorbanın buğusu, kokusu, kendinden emin mağrur genç yüzler, temiz hava, duru su, dingin doğa, doğanın binbir rengi... Kevok şimdi çok mutlu, sevincine diyecek yok.

Biri yüksek sesle bağırıyor, "Gelin, çorba hazır!" Herkes sıraya giriyor kazanın önünde, ellerindeki plastik tabakları uzatıyor, Kevok tabaklarına çorba dolduruyor, çorbasını alan bir kenara çekiliyor. Kazan ağzına kadar çorba dolu, herkese yetecek kadar var. Dağıtım işini bitirdikten sonra Kevok, çantasından tabağını kaşığını çıkarıyor, tabağını doldurup bir yere oturuyor.

Herkes çorbasını içtikten, elini yüzünü yıkadıktan sonra Çiya'nın komutuyla büyük mağaranın önünde tek sıra halinde diziliyor. Direnişçiler esas duruşa geçip komutanlarının buyru-

ğunu bekliyorlar. Uzun süren bir dinlenmeden sonra şimdi yine gerçeğe dönüyorlar, askeri hayatın gerçeğine. Herkes çok ciddi, herkes çok dikkatli... Kevok, sıranın başındaki Rênas'ın yanında duruyor. Kimse konuşmuyor, kimse kımıldamıyor.

Sadece hafif rüzgârın, uçan kuşların ve durmadan akan nehrin sesi duyuluyor. İnsanoğlunun en kadim nehirlerinden biri olan nehir, ikindi güneşinin cılız ışıklarını yuta yuta, bendlerini aşarak, önüne çıkan her şeyi sularına katarak yanlarından akıp gidiyor. Nehri düşünüyor Kevok, kimler geldi, kimler geçti diyor. Sularında kaç mir, kaç bey, kaç kral yıkandı; kaç kayzer sesiyle derin uykuya daldı, kaç imparator akışını örnek alarak tarihin karanlıklarına aktı? İşte şimdi, sularınla büyüyen oğulların, kızların burada...

Çiya sessizliği bozuyor. "Artık yola çıkıyoruz. Yolumuz az kaldı. Önümüzde sadece bir konaklama yeri var. Son konaktan sonra savaş alanına giriyoruz. Yarın bu saatlerde dağın öte yüzüne varmış olacağız. İyi bilin ki, bundan sonra atacağınız her adım, savaşa atılmış bir adımdır. Onun için adımlarınız güçlü, dikkatli, azimli, bilinçli ve ustaca olmalı. Şu andan sonra düşman helikopterleri her yerde görülebilir. Tedbirli olun, eliniz her an tetikte olsun."

Çiya duruyor, bakışlarını herkesin üzerinde gezdiriyor ve yüksek sesle, "Hazır mısınız?" diye soruyor.

"Evet!" diyor direnişçiler hep bir ağızdan. Soru ve cevap yineleniyor.

"Hazır mısınız?"

"Evet!"

"Öyleyse yola çıkıyoruz."

Ve yola çıkıyorlar. Nehir boyunca, yukarı doğru. Güneş batmış artık. Hava hafif kararmış. Gökyüzünü koyu gri bulutlar kaplamış. Direnişçiler, dağların arasından güneyden kuzeye doğru gidiyorlar. Kevok otların, çalıların arasından, taşlara basa basa, seke seke yürüyor. Rênas önünde yine, yol gösteriyor ona.

Her yer dağ, git git bitmeyen dağ... Dağlar zincir olmuş birbirine bağlanmış, dağlar birbirine kenetlenmiş sanki sonsuzluğa uzanıyor. Dağlardan sayısız dere, sayısız çay aşağılara akıyor. Yollarına sayısız kaya, mağara, dar geçit, uçurum, vadi çıkıyor. Ve ağaçlar, ormanlar, sık fundalıklar... Ayaklarının dibinden tavşanlar sıçrıyor, yollarına çıkar çıkmaz dağ keçileri, ağaç misali boynuzlarıyla hızla kaçıyor, sincaplar yolculukta onlara rehberlik yapar gibi, yürüyüş boyu ağaçtan ağaca atlıyor. Karaca sürüsü geçiyor. Bu dağlarda yeni bir hayat filizlenmiş, karlar erimiş, çimenler yeşermiş, otlar gürleşmiş, her yer kekik kokuyor. Yürüyorlar, yollarına hangi sürprizin çıkacağını bilmeden, adım adım dağları katedip ölüm diyarına doğru gidiyorlar.

"Dağlar," diyor Kevok yürürken, kendi kendine, defterini ve içindeki mısraları düşünerek, "dost dağlar, düşman dağlar, kucağınızdayım işte, yol verin. Yol verin ki, hüzün ve kederin destanını, direnişin türküsünü söyleyeyim. Yeter artık bu hüzün, bu karanlık. Yol verin, aydınlığın, özgürlüğün türküsünü mırıldanayım. Yüreğinize tırmanıyorum işte. Duyuyor musunuz bu çığlıkları? Sular altında kalınca dünya, hayat sizinle başladı yine. Ormanlarınızla, ırmaklarınızla, öfkenizle, coşkunuzla ruhumu canlı tutun. Yeniden yaratın bizleri. Bu özgürlük türküsü, bu kederin destanı sizin için, bu tutsak ruh sizin için, bu aydınlık, bu karanlık sizin için, bu sabır, bu sebat sizin için, bu ağıt, bu beddua sizin için, benim bu acemice sözlerim sizin için, size sesleniyorum ey dağlar, çiya, çiya..."*

"Çiya" kelimesi Kevok'un ağzından sesli çıkıyor. Rênas dönüyor, "Çiya'ya mı seslendin?" diye soruyor.

"Evet," diyor Kevok, "ama bizim Komutan Çiya'ya değil, bizi koynunda saklayan çiya'ya..."

"Bizi koynunda saklayan çiya..." Rênas, Kevok'un söylediklerine bir anlam veremiyor, sözlerini tekrarlıyor ve uzaklaşıyor.

---

* Dağ. (ç.n.)

Nehir boyunca bir süre yürüyorlar. Sık bir ormanlık alanı geride bırakıp tekrar nehir kıyısına çıkıyorlar. Durdukları yerde nehir çok daralıyor. İki taraftan kayalar birbirine elini uzatmış gibi çok yakın... Kayaların üstüne çıkarak teker teker rahatlıkla öte yakaya atlıyorlar. Öte yakaya geçen durmuyor, hemen ağaçların arasından yukarı tırmanıyor. Akşam saatlerine kadar durmadan yürüyorlar, güneş batıyor, hafif bir karanlık çöküyor. Aralarındaki mesafeyi biraz daha kısaltarak yürüyüşlerine devam ediyorlar. Dağın doruklarına varmadan yağmur bastırıyor. Önce yaz yağmuru gibi ürkek, sonra nisan yağmuru gibi bardaktan boşalırcasına... Yağmura rağmen yürüyüşlerini kesmiyorlar. Tepeden tırnağa sırılsıklam ıslanıyorlar. Dinlenmeden yürüyorlar.

Gece oluyor. Sağanak yağmur altında, dolambaçlı, tehlikelerle dolu bir bölgede yürüyorlar, aynı tempoyla. Hava gittikçe soğumaya başlıyor, sert bir rüzgâr çıkıyor. Ancak Kevok terliyor. Yağmur ve terin ıslattığı elbiseleri vücuduna yapışıyor. Ateşi çıkıyor sanki, üşüyor aslında. Nefesi niçin daralmaya başlıyor yine? Kalbi niçin böyle küt küt atıyor? Bedenine değen bu ıslaklık yağmurdan mı, yoksa terden mi? Bu soruların hiçbirinin cevabını bilmiyor, neredeyse hiçbir şey duymadan sadece yürüyor.

Bir süre sonra doruğa varıyorlar. Orada da durmuyorlar. Yokuş aşağı çeviriyorlar yönlerini ve bir mağaranın önüne geliyorlar. Rênas, grubun içinde dolaşarak, "Burada bir süre dinleneceğiz, kısa bir süre, şimdi serbestsiniz," diyor.

Kevok, güçlükle bir kayanın dibine atıyor kendini, çantasını, silahını yere bırakıyor ve ıslak bir taşın üzerine ayaklarını uzatarak oturuyor. Nefesi iyice daralmış, sesi çıkmıyor. Bu sessizlikte yürek atışlarının sesini duyuyor, hızlı hızlı soluk alıp veriyor. Biraz soluklandıktan sonra çantasından bir iki parça şeker alıp ağzına atıyor. Etraf zifiri karanlık. Yağmur yağmaya devam ediyor. Elleriyle ıslak yüzünü siliyor ancak kapanan gözkapaklarına hakim olamıyor, bırakıyor kendini, bedeni gevşiyor, elleri yana düşüyor, uykuya dalıyor.

Şîlan'ın sesiyle uyandığında, aradan ne kadar zaman geçtiğini kestiremiyor. Karanlıkta saatine de bakamıyor. Zaten saate bakacak vakit yok. "Acele edin!" diye bağırıyor Çiya, "Çabuk, gün ağarmadan konak yerine varmamız lazım, haydi hazırlanın!" Direnişçiler çabucak toplanıyor, sayılıyor ve Çiya'nın komutuyla yine yola koyuluyorlar.

Bu kez yollan yokuş aşağı... karanlığa, yağmura aldırmadan bırakıyorlar kendilerini yokuştan. Tan ağarmadan menzile, son konaklama yerine ulaşıyorlar. Bir dağ eteğinde, nehir kenarında, birkaç mağaranın olduğu bir yer ulaştıkları yer. Hemen mağaralara dağılıyorlar, hepsi çok yorgun, daha yürüyecekleri yolları var, dinlenmeleri, uyumaları lazım.

Dünyanın unutulmuş bir köşesinde, içi küf, sidik kokan karanlık mağaralarda, yine sırt çantalarını yastık yaparak, yine silahlarını koyunlarına alarak mışıl mışıl bir uykuya dalıyorlar.

Kevok uyuyamıyor. Bütün yorgunluğuna rağmen uyku girmiyor gözlerine. Uzandığı yerden kalkıyor, çantasını alarak karanlık mağaradan dışarı çıkıyor. Yağmur durmuş, tan ağarıyor, ortalığı ince bir aydınlık kaplıyor, yeni bir gün yüzünü gösteriyor. Dağlar arkalarında kalmış, önlerinde şimdi uçsuz bucaksız bir ova uzanıyor. Ve onları hiç yalnız bırakmayan nehir, Çemê Rojhelatê... Etraf sakin, kuş sesleri duyuluyor, bir de nehrin dinmeyen sesi... Kevok, bulunduğu yere oturarak bir süre bu seslere kulak veriyor. Her şey huzur verici. Doğa nasıl da şekil değiştirdi böyle; şimdi önünde sonsuz bir ova var. Ova... Ovanın bittiği yerde savaş var şimdi, savaşa yaklaştıklarının göstergesi bu ova. Biraz uzağında, sırtını kayaya vermiş tüfeğiyle oynayan nöbetçiye bakıyor Kevok ve düşünüyor, her şey konuştuğumuz gibi mi olacak acaba? Ova ve ötesinde savaş... Kafasını avuçlarının arasına alıyor ve önünde uzanan manzaraya bakıyor; bu ülke, bu coşkun nehir, bu gün ışığı, geride bıraktığımız dağlar, içinden geçtiğimiz ormanlar, bu masmavi gökyüzü... Tüm bunlar ne? Umut? Umutsuzluk? Aydınlık? Karanlık? Güç? Güçsüzlük? Hayat? Ölüm? Neden ama, niye bütün bunlar?

Çantasından defterini, kalemini çıkarıyor. Defteri göğsüne bastırıyor bir çocuğu şefkatle kucaklar gibi. "Defterim, geleceğimin umudu, dertlerimin dili, cesaretimin kaynağı, gücüm, kuvvetim benim..." Defteri açıyor, sayfalar dolusu yazdıklarına bakıyor, hepsi dağınık, hepsi bölük pörçük, gülümsüyor; şimdiden yirmi sayfa kadar doldurmuş bile.

Boş bir sayfa açıyor, elinde kalem, önündeki muhteşem manzaraya bakıyor ve düşünüyor. Bir süre sonra yazmaya başlıyor: "Mağara ve ova..." duruyor, tekrar devam ediyor: "Güneşin ilk ışıklarını, ıslak otları, ölümün kol gezdiği yeşil ovayı basık mağaranın ağzından göreceksin. Sadece oradan. Oradan ne kadar gördüysen o kadar. Sadece güneşin aydınlığını göreceksin, başka bir şey değil. Yüzüne sadece o aydınlık vuracak, yüreğin o aydınlıkla ısınacak, başka bir şeyle değil. O aydınlık sana soluk verecek. Güneşin aydınlığı, sadece güneşin aydınlığı, toprağın kokusunu, ağaçların, bitkilerin kokusunu, yağmurdan ıslanmış ovanın rengini sana ulaştıracak. Eğer yaşamayı becerebilirsen, o aydınlık yüreğini diri tutacak, unutma sadece o aydınlık, başka bir şey değil... Eğer onu yitirmezsen, eğer o seni yitirmezse..."

Yeni bir sayfa, yeni bir güne başlamadan önce gelen yeni bir duygu dalgası... Rênas'ın sözleri düşüyor aklına. "Her şey bugün başlıyor..." Bugüne iyi hazırlanmalı. Defterini kapatıyor, çantasına koyuyor ve mağaraya giriyor. Sırt çantasını yastık yapıyor, şalını üzerine çekiyor, horultuyla uyuyan direnişçilerin yanına uzanıyor, ancak uykusu gelmiyor, gözleri açık, mağaranın tavanına bakıyor, düşünüyor.

Uyku gelip onu kucaklayana kadar düşünüyor.

Gözlerini açtığında gördüğü ilk şey, mağaranın içine dolmuş olan güneş ışıkları oluyor. İnsana huzur veren, içini ısıtan bir şavk mağaranın içine dolmuş. Toparlanıyor, çıkıyor mağaradan. Şimdi her yer daha net görülebiliyor. Yükseklerde, ağaçların arasında bir yerdeler. Etrafına bakıyor Kevok, yeni yüzlerle karşılaşıyor. Onlarca yeni yüz etrafında... Her yerde hummalı bir faa-

liyet var. Silahlar temizleniyor, şarjörler dolduruluyor, cephane istifleniyor, dürbünler bakımdan geçiriliyor. Bu kadar insan ne zaman geldi buraya? Ne oldu da Kevok olup bitenlerden haberdar olmadı? Belki onlar daha önceden gelmiştir.

"Günaydın!"

Kevok kafasını çevirdiğinde Rênas'ın güleç yüzüyle karşılaşıyor. "Günaydın!" diyor Kevok sevinçle, "Bunlar ne zaman geldi buraya Rênas?"

"Burası hiç boş kalmaz ki... Sınırdaki son konaklama yeri burası. Buradan hiç adam eksik olmaz. Gelen haberlere göre aşağıdaki köylerde şiddetli çatışmalar var. Acele et, yola çıkacağız. Şu mağaradaki arkadaşlar etli bulgur pilavı yapmış, git ye, sonra da şu aşağıdaki mağaranın önüne gel. Orada toplanıp yola çıkacağız."

"Nereye?"

"Savaşa... Haydi acele et!"

Kevok acele ediyor. Çabucak yemeğini yedikten, elini yüzünü yıkadıktan sonra toplanma yerine gidiyor. Bir sürprizle karşılaşıyor, geldiği yerde, kışın çıktıkları büyük yürüyüşte onlara komutanlık yapan uzun boylu, gür bıyıklı komutanı görüyor. Komutan da onu görüyor, sevecen bir sesle, "Günaydın Kevok!" diyor gülümseyerek. "Günaydın!" diyor Kevok aynı gülümsemeyle. Komutanın adı neydi acaba? Belleğini yokluyor, adını hatırlamıyor. Beraber onca badire atlatmalarına rağmen Kevok hâlâ adını bilmiyor.

"Çekdar," diyor komutan Kevok'un ne düşündüğünü anlamış gibi, "adım Çekdar. Sıraya gir, bir kez daha birlik olacağız. İnşallah kıştan daha iyi olur birlikteliğimiz..."

"İnşallah..."

Komutanlık yapacağı otuz kişilik grup önünde sıraya geçince Çekdar, konuşmaya başlıyor. Kevok'un çok iyi bildiği bir üslupla zorluklardan, savaştan, kahramanlıktan, ülke aşkından, tarihten, yiğitlikten, mertlikten, düşmanın kötülüklerinden, kur-

tuluştan, mücadelenin kazanımlarından ve şahadetten bahsediyor. Uzun konuşmasının sonunda, "Şimdi son olarak her şeyinizi kontrol edin," diyor, "yarım saat sonra yola çıkıyoruz."

Yarım saat sonra nehre paralel olarak, doğuya doğru yola çıkıyorlar. İki saatlik bir yürüyüşten sonra biraz yavaşlıyorlar, şimdi herkes biraz daha dikkatli... Kamuflaja daha çok önem veriyorlar. Rehberlerin sayısı çoğalıyor. Saklana gizlene yürüyorlar. Keşif kolları yola çıkıyor, geri dönüyor, yol durumu hakkında bilgi veriyor. Rênas yerinden ayrılıyor, geriye gidiyor, oraya haberler yetiştiriyor, hızlanarak öne gidiyor orayı kontrol ediyor. Sanki doğa da bu sessizliğe katılıyormuş gibi, kuş sesleri azalıyor. Hayvanlar da ortalıktan el ayak çekiyor. Ova yönünde doğa hafifçe renk değiştiriyor. Kayalık alanları geride bırakıyorlar, yollarına toprak çıkıyor, önce kıraç toprak, sonra ekilmiş tarlalar. Ovada yer yer yeşil alanlar göze çarpıyor, ancak geldikleri yerler gibi gür değil.

Ötekiler gibi Kevok da yeni bir iklime girdiklerini anlıyor. Geldikleri dünyadan oldukça farklı bir dünya burası. Sessiz, korku verici ve büyük bir ihtimalle aldatıcı... Kevok saatine bakıyor. Yola çıktıklarından beri üç saat geçmiş aradan... Ovanın bir ucunda siyah bir alan beliriyor şimdi. Kara, zift karası bir alan... Kevok, önünde yürüyen arkadaşından dürbünü alıyor, siyahlığa doğru gözüne tutuyor. Baktığı şeyi görür görmez irkiliyor. Bir yangın yeri orası... Toprak yanmış adeta... Ağaçlar, otlar yanmış, taşlar, kayalar bile kavrulmuş...

Nehir boyunca, ovaya paralel, sarp bir arazide gidiyorlar. Sadece kafaları görülüyor. Kevok bu ölüm ülkesinin hep sözü edilen gerçeğini gözleriyle görüyor. Kadim ağaçlar yanmış, havan topları koca ağaçların gövdelerinde patlamış. Her yerde lav silahlarının izi var, her yere mermi düşmüş. Mermiler taşlarda, kayalarda patlamış, taşlar bile yangından nasibini almış. Toprakta yeşillik namına hiçbir şey kalmamış. Yer yer kömür gibi kavrulmuş. İnsansız bir alan, terk edilmiş bir yer. Bu yanık doğa-

da şimdi müthiş bir sessizlik var, ne bir insana, ne de bir hayvana rastlanıyor. İnsana ait bütün izler silinmiş, yanmış. Her yerde ölüm kol geziyor. Ne yana baksan nefretin izi var, ne yana baksan kavruk... Sadece doğanın duyulmayan imdat çığlığı geziyor şimdi bu topraklarda.

Doğa yangının rengine bürünmüş, Kevok gözleriyle görüyor.

Karmaşık duygulara gark oluyor, korktuğunu hissediyor, şaşkınlık kaplıyor içini, tedirginlik duyuyor. Karmakarışık duygular dalga olup üstüne geliyor, onu dibe çekiyor. Bu ağır yük altında nefesi daralıyor, tutamıyor kendini, ağlamak istiyor.

Yürüyüşlerini iyice ağırlaştırıyorlar. Sesler duyuyorlar, kuş seslerine benzer sesler. Oldukları yere çömeliyorlar. Yırtıcı kuş sesine benzer bir ses gittikçe yaklaşıyor. Bir süre sonra bulundukları çukurun ön tarafında, iki öncü orta yaşlarda bir kadınla birlikte beliriyor. Rênas, Kevok'la birlikte üç kişiye el ediyor, onları yanına alıp gelenlere doğru gidiyor. Komutan Çekdar da yanlarına geliyor. Gruptan biraz uzak, tenha bir yerde oturuyorlar. Kadın boş boş onlara bakıyor. Yüzü kırış kırış, gözleri korku dolu. Üstündeki elbiseler lime lime olmuş, ayağındaki ayakkabılar parçalanmış. Çekdar, Rênas, Kevok ve diğerleri birbirine bakıyor. Kısa bir sessizlikten sonra Çekdar, "Yadê!" diyor, "Nereden geliyorsun? Ne olmuş burada?"

"Köyden geliyorum," diyor kadın sakin sakin. "Nehrin arkasındaki köyden... Bir tek bizim köy kalmıştı, onu da yaktılar."

"Kim yaktı?"

"Onlar yaktı... Zahiremizi de yaktılar. Zaten yıkılmış olan evlerimizi yaktılar. Evim gitti... mala min, mala min...* ocağım söndü."

"Köyünüzü yakanlar, hâlâ köyde mi?"

"Hayır, gittiler, birkaç gün önce gittiler. Kaç gündür yoldayım. Oğlumu arıyorum. Oğlum... mala min, mala min..."

---

* Evin, ocağım... (ç.n.)

"Dayê," diyerek Rênas kadına bir şeyler anlatmak istiyor ancak Çekdar sözünü kesiyor, başıyla bırak konuşsun diye işaret ediyor.

"Oğlum nerede? Gördünüz mü onu? Üç oğlum vardı, en büyüğünü köy meydanında öldürdüler, birini alıp götürdüler. Öteki de size katılmak için kaçtı. Gördünüz mü onu? Daha on dört yaşında. Mala min, mala min..."

Kevok, kadının elini alıp okşuyor, kadın ona bakmıyor. Aslında bakıyor da kimseyi görmüyor, sanki gözleri açık, uykuda sayıklar gibi konuşuyor.

"Oğlumu, oğlumu bulun, onu getirin bana, mala min... mala min."

Kevok su matarasını kadına uzatıyor. Kadın, varlıklarını ilk defa fark ediyormuş gibi matarayı alıp bir süre süzüyor onları, biraz su içip matarayı Kevok'a veriyor. Yüzündeki çizgiler oldukça derin. Boyun damarları dışarı fırlayacakmış gibi şişkin, her şeye rağmen sakin görünüyor, yüzünde bir keder ifadesi yok gibi, nefretin hiçbir izine de rastlanmıyor. Toz içinde kalmış eski püskü fistanının cebinden birkaç halkalı şeker çıkarıp Kevok'a uzatıyor.

"Bu şekerler oğlumun, onun için ayırmıştım. Al bunları, ona verirsin."

"Hayır yadê, sen ver, onu gördüğünde sen verirsin," diyor Çekdar, Rênas'a dönerek konuşmasına devam ediyor, "Yadê'yi alıp karargâha götürün. Oğlu belki oradadır, biz şimdi gitmeliyiz."

Kadını getiren öncülerden biri elini ağzına götürerek kuş sesine benzer bir ses çıkarıyor, işaretle birlikte öncüler yola çıkıyorlar. Ardından grup yürüyüşe geçiyor. Birlik doğuya, yaşlı kadın da bir direnişçiyle birlikte batıya doğru yola çıkıyor. Kevok 'un kulaklarına hâlâ kadının sesi geliyor; "mala min, mala min..."

Kevok da içinden "mala min, mala min" diyor. "Yangınlara kurban edilen hayatlar, mala min... Ölüm burada bir hayat biçimi, mala min... Ölümün damgasını yemiş bu yerin ölüme çıkan

yolları, mala min. Ölüm üzerine kurulu hayatlar, mala min... İşte burarın gerçeği, işte bu yaşlı kadın, ölüm ülkesindeki ölülerimiz, mala min..."

Başı önünde, kimseye fark ettirmeden sessizce ağlıyor.

Nehir ve direnişçilerin içinden geçtikleri dere yatağı, gittikçe dağlardan uzaklaşıyor.

Gökyüzünde bulut var, ama ortalık aydınlık. Bu gün ışığında yürüyüş görülmüş iş değil, ancak komutanlarının bir bildiği var elbette. Kevok sıkıntılı, üzüntülü yürüyor. Artık kimse konuşmuyor. Aralarındaki mesafeyi gittikçe artırıyorlar. Rênas, Kevok'un önünden geçerken, eliyle önlerindeki kayalıkları işaret ediyor. Yönlerini tepelere çeviriyorlar. Bir süre sonra uzakta bir köy görüyorlar. Yakılmış harabe bir köy. Bomboş bir köy... Köyün her yerinde yangının izi var.

Durmuyor, yüksek tepenin en yüksek yerine kadar yollarına devam ediyorlar. Vardıkları yer kayalık bir alan, bir tek ağaç, çalı, yeşillik yok. Her yer taş. Gizlenmeye, korunmaya çok elverişli bir yer. Her yer siper, her yer mevzi. Çekdar ve Rênas grubu mevzilenmek üzere dağılıyor. Kevok, Şîlan ve iki erkek direnişçi bir kaya yarığında mevzileniyorlar. Sırt çantalarını çıkarıp oturuyorlar. İnce bıyıklı direnişçi, cebinden sigara çıkarıp onlara tutuyor, sonra sigarasını büyük bir özenle avucunda yakıyor ve yine avucunda tüttürmeye başlıyor. Kevok sigara almıyor, çantasını başının altına koyarak düz kayanın üzerine uzanıyor. Rênas sesleninceye kadar Kevok uzandığı yerden, uzaklardan kulağına gelen nehrin sesini dinleyerek karmakarışık duygular arasında gidip geliyor.

Rênas, "Kevok, gel," diyor. Kevok kalkıyor, Rênas'ın yanına gidiyor. "Silahını ve dürbününü de getir," diyor Rênas, gidip onları da alıp geliyor. "Dört kişilik bir grupsunuz, sen grubun sorumlususun," diyor Rênas, "şimdi köye çok yakınız. Eğer olağanüstü bir şey olmazsa akşam köye ineceğiz. Gel!"

Rênas'la Kevok kayalıkların yüksek noktasına çıkıyorlar. Orada Çekdar'la birkaç direnişçi var. Bir kayanın arkasına oturmuşlar. Bir tanesi dürbünle uzakları gözlüyor. Oturduktan sonra Rênas da dürbünü alıyor, bir yerlere bakıyor, sonra Kevok'u yanına çağırarak baktığı şeye onun da bakmasını istiyor. Kevok dürbünle bakıyor. Bir köy görüyor... On beş yirmi haneden oluşan, içinde hayat belirtisi olan bir köy. Evlerin arasında çocuklar koşuşturuyor. Tavuklar, horozlar... Köyün aşağısındaki meraya koyunlar yayılmış, davar otluyor. Her şeyden habersiz iki ihtiyar, bir duvarın dibine çömelmiş sigara içiyor. Elinde kovalarla bir genç kadın çeşmeye gidiyor. Çeşmenin etrafında kavak ağaçları, ağaçların yanından bir yol aşağılara uzanıyor. Kayalıklara biraz daha yakın mesafede bir bostan, bostanda çalışan üç kişi var. Biraz daha uzaklarda gürül gürül kan nehir, nehrin yüzeyinde ikindi güneşinin cılız ışıkları parlıyor.

Kevok her şeyi açık seçik, net görüyor. Rênas, köyde bir yeri parmağıyla işaret ediyor. Kevok oraya bakıyor. Siyah taşlardan yapılmış alçak duvarlı, uzun bir ev görünüyor. Evin avlusunda bir kadın çamaşır yıkıyor. Yıkadıklarını ipe asıyor. Hemen yanında bir başka ipte sadece beyaz bir gömlek asılı. "Beyaz gömleği gördün mü?" diye soruyor Rênas.

"Evet."

"O beyaz gömlek bize gönderilen bir işaret. Tehlike işareti yani... Köyün çevresinde askerler var, bekleyeceğiz."

"Burada mı bekleyeceğiz?"

"Evet burada, başka nerede olacak? Bekleyeceğiz şimdilik, eğer askerler gelmezse, akşam köye ineceğiz. Gelirlerse de durum değişir zaten."

"Durum değişir?" diyor Kevok, Rênas'ın sözünü soru haline getirerek. Ancak Rênas sorusuna cevap vermiyor.

Kevok dönüp ötekilerin yanına oturuyor. Yüzlerine bakıyor direnişçilerin. Hiçbirinin yüzünde korku, endişe belirtisi yok. Tersine hepsinin yüzünde bir mutluluk ifadesi... İkisi sigara içi-

yor. Ayaklarını uzatarak oturmuş olan Çekdar, coşkuyla, yöre köylerinin durumunu anlatıyor onlara.

Bir süre sonra Kevok yeniden köye bakmaya başlıyor. Önce çıplak gözle, sonra dürbünle. Köyde normal bir gün yaşanıyor. Her şey orada... Evler, bağlar, bahçeler, ağaçlar, patika yollar, tarlalar, meralar, koyunlar, hayvanlar orada... Tarlalar ekilmiş, toprak yeşil yeşil... Her yere koyu bir sessizlik hakim. Ova sessizce bekliyor, köyün üstündeki fundalıklar, yeşillikler sessizce bekliyor. Neyin sessizliği bu acaba, yıkılmışlığın mı? Direnişin mi yoksa? Toprak işte orada diye düşünüyor Kevok, baharda yüklenmiş, gebe kalmış toprak... Lal toprak, umut vaat eden, huzurlu toprak...

Köyün sükûneti, doğduğu köydeki sükûnete benziyor. O köyden bu köye savrulan bir hayat, o günden bugüne gelen... İşte yaşadıklarının özeti... kader mi acaba? Belki de köydür kaderi. Belki de hayatı bu; köy yani, alacalı bulacalı fistanlar, koyunlar, kuzu melemeleri, ağaçlardan kopartılan meyveler, ikindi vakti sağılan koyunlar, keçi otlatmalar, içilen taze süt, çeşmeden taşınan su, arklarda vıraklayan kurbağalar... Daha sonra büyük şehirde başlayan öğrencilik hayatı, akla karanın ayırt edildiği o gençlik yılları... Aşk, aşkın her çeşidini öğrenme yolunda katedilen mesafelerden sonra yeniden gelinen köy... Yeniden ayakların toprağa basması... Başlangıç ve bitiş... Çocukluğunu yaşadığı köye bakıyormuş gibi hüzünle, kederle bakıyor köye. Çocukluğunun mutlu yıllarını düşünüyor.

Tam o sırada sessizliği yırtan bir ses duyuluyor, ürkütücü bir ses... Sesin sahibini görmüyorlar, sadece sesi duyuyorlar.

"Çabuk saklanın!" diyor Çekdar silahını alarak, "Helikopterler geliyor, acele edin!"

Herkes hareketleniyor, herkes bir taşın arkasına gizlenmeye çalışıyor. Bir anda bulundukları yer boşalıyor. Rênas, Çekdar, Kevok ve iki direnişçi, aşağıdakilerin yanına gitmeye vakit bulamıyorlar, bulundukları yerde bir kaya kovuğuna sığınıyorlar.

Elleri tetikte, yere çömelmiş bekliyorlar. Ses şimdi daha yakından duyuluyor. Çekdar, Rênas ve ötekiler oldukça sakin. "Kevok korkma," diyor Çekdar, "helikopterlerin sesi kilometrelerce uzaktan duyulur ve çok yüksekten uçarlar. İyi gizlenirsen, seni görmeleri mümkün değil." Ancak ses gittikçe yakınlarına geliyor. Bir süre sonra helikopteri görüyorlar. Helikopter köyün üzerinden uçuyor, etrafı kontrol ediyor. Uzaktan helikopter, zehir saçan bir ejderha gibi görünüyor. Sonra bir helikopter daha beliriyor, ardından da helikopterlerin sayısı üçe çıkıyor. Helikopterler, köyün, direnişçilerin bulunduğu kayalık alanın ve nehrin üzerinde bir süre daha uçtuktan sonra kayboluyorlar.

"Rênas, acele arkadaşların yanına git," diyor Çekdar. "Kimse yerinden kıpırdamasın, herkes tetikte beklesin." Rênas, bir yılan gibi kayalıkların arasından kıvrılarak kayboluyor.

Bir homurtu daha duyuluyor. Motor sesine benzer bir homurtu... Çekdar, kafasını kaldırarak dürbünle sesin geldiği yere bakıyor. Bir süre sonra, "Evet, tahmin ettiğim gibi, askerler köye geliyor." diyor. Herkes dürbünle bakıyor, Kevok da merak ediyor, o da bakıyor. Peş peşe askeri kamyonlar, konvoy halinde, öndeki kamyonun arkasında bir jip... Konvoy, köye girmek üzere. Kevok köye bakıyor. Köyde bir hareketlilik başlamış. Herkes bir yerlere koşuşturuyor. Tarlalarda çalışan erkekler köye koşuyor. Omzunda su tenekesi olan bir kadın adımlarını hızlandırıyor, tenekeyi avluya bırakıp eve giriyor, kapıyı kapatıyor. Bir başka evin önündeki kadın, çocuklarının elinden tutarak eve sokmaya çalışıyor. Yaşlı bir adam, bastonuna yaslana yaslana kapıya yöneliyor.

Köy birden boşalıyor. Herkes kendini eve kapatıyor. "Kargalar geliyor, kara kargalar..." diyor Rênas. Rênas dönmüş, Kevok'un yanında köye bakıyor. Heyecanlı... "Rênas, acele et!" diyor Çekdar yine, "Roketatar ve makineli tüfek acele buraya gelsin. Herkes hazır olsun... Hadi hızlan!" Kamyonlar köyün meydanına

gelip duruyor. Önce altı asker ve onlara yardım eden ona yakın köylü, kamyonlardan inip köy meydanının belli köşelerini tutuyor. Sonra diğerleri iniyor. Yüzden fazla asker doluşuyor orta yere. Başlarındaki subaylar bir şeyler söylüyor, belli yerleri işaret ediyor, kesin komutlar veriliyor, el kol hareketleriyle emirler yağdırılıyor. Köy kısa bir süre içinde dört taraftan kuşatılıyor.

Vakit ikindiye geliyor. Birkaç parça ürkek bulut gökyüzünde belli belirsiz hareket ediyor. Güneş ışıkları zayıflamaya başlıyor. Hafif bir kızıllık kaplıyor gökyüzünü. Esen hafif bir yelin salladığı ağaç yaprakları kırmızı bir renge bürünüyor sanki. Bir atın kişnemesi Kevok'a kadar geliyor. Askerler evlerin arasında koşuşturuyor. Korku sinmiş her yere, askerler evlere giriyor acımasız, bağırış çağırışlar duyuluyor. Girdikleri evlerden insanları zorla dışarı çıkarıp köy meydanına götürüyorlar.

Bütün köy halkını, kadın, çoluk çocuk, genç yaşlı demeden herkesi köy meydanına adeta sürükleyerek topluyorlar. Erkek, kadın, genç, yaklaşık yüz yüz elli kişi muhtemel bir emri bekler gibi el pençe divan duruyorlar. Bir subay öne çıkıyor, bir eli tabancasının kabzasında, kibirli bir edayla bağırıp çağırarak toplanmış olanlara bir şeyler söylüyor. Bir süre konuşuyor.

"Ahmağa bak!" diyor geri dönen Rênas, "Herkesin dilinden anladığını sanıyor. Kendi diliyle konuşması marifetmiş gibi. Kimsenin dilinden anlamadığını bilmiyor hâlâ..."

Subay susuyor, askerler içlerinden dört kişiyi seçiyor, yere yatırıp dipçikle dövmeye başlıyorlar. Var güçleriyle dövüyorlar. Kadınlar bağırıyor, çocuklar ağlıyor. İki yaşlı kadın dövülen gençlere ulaşmak için çırpınıyor. Gençlerden biri, nasıl olduysa, birden askerlerin elinden kurtuluyor, kaçmaya başlıyor. Ve bir silah sesi duyuluyor. Kaçan genç, olduğu yerde kalıyor, sonra arkasına bakmadan, öne doğru birkaç adım daha atıyor, bir el silah sesi daha duyuluyor ve genç yüzükoyun yere kapaklanıyor. Askerler, hiçbir şey olmamış gibi işlerini sürdürüyorlar.

Kevok şaşırmış bir halde, dürbünle bütün olup bitenleri görüyor. İşte arkadaşlarının hep sözünü ettiği askerler, kamuflaj elbiseleriyle, korkutucu kamyonlarıyla, ölüm kusan silahlarıyla, keskin komutlarıyla onlar... Emir verişlerini, keskin buyruklarını duyuyor. Söylediklerini anlamıyor ama duyuyor. Sesleri sanki yüreğinde yankılanıyor. Kalbi sıkışıyor. "Mala min" diyor o yaşlı kadını hatırlayarak...

Daha sonra bütün erkekleri meydanın ortasına çıkarıp diz üstü yere çöktürüyorlar. Çoluk çocuklarının önünde hayvan gibi yürütülüyorlar. Bir süre meydanın etrafında dolaştırılıyorlar. Dipçikle bellerine, kıçlarına vuruyorlar. Sonra aynı subay yeni bir emir veriyor. Köylüler, bu kez birbirinin sırtına bindiriliyorlar. Çocuklar, kadınlar daha yüksek sesle ağlıyor.

Kevok derin bir iç çekerek, "mala min" diyor.

Tam bu sırada hareketlilik duruyor, askerlerin sesi kesiliyor. Jipin kapısı açılıyor, uzun boylu biri jipten yavaş hareketlerle iniyor. Ağır adımlarla meydana geliyor, etrafını süzüyor bir süre. Sakalları hafif uzamış, bıyıklı adam, köylüler gibi giyinmiş. Gelişiyle bütün askerler hazırola geçiyor.

"Baz," diyor Çekdar şaşkın bir edayla, "bu Baz. Tanıyorum onu, Baz dedikleri adam bu." Baz adının duyulmasıyla direnişçilerde bir hareketlilik baş gösteriyor, kendi aralarında fısıldaşmaya başlıyorlar. Baz, ölümün, katliamın buyrukçusu... Bu kahredici savaşı yöneten adam... Bu kan gölünün efsanevi komutanı...

"Hayret, Baz da gelmiş demek..."

Kevok, ilk defa Baz'ı görüyor. İçinde bastıramadığı bir korkuyla dürbünü daha da gözlerine bastırarak dikkatle Baz'a bakıyor. İşte varlığıyla gözlerinin önünde, kırk kırk beş yaşlarında, uzun boylu bir adam... Mağrur, uyanık bakışlara sahip, duruşuyla işinin ehli olduğunu belli ediyor. Neden Baz demişler ona? Baz gibi yırtıcı, et yiyici olduğu için mi? Uzağı gören, atılgan biri mi yoksa? Korkutucu kanatlarıyla, delici gagasıyla, keskin gözleriyle, müthiş sezgisiyle göklerin hakimi baz... Gözler? Onun da göz-

leri şahininki gibi küçük mü? Duruşu, bakışları, boyu ve hareketleriyle etkileyici... Ve Kevok'un görebildiği kadarıyla esmer de...

Rênas, Çekdar'a yanaşarak, "Bu fırsatı kaçırmamalı," diyor, "Hepsi ateş menzilimizde, hepsini öldürebiliriz..."

"Ama yerimiz sağlam değil. Helikopterler hemen gelir. Buradan nehrin öte yakasındaki dağlara ulaşamayız. Onlar da hepimizi öldürebilir."

"Hayır Çekdar, ben mıntıkayı biliyorum, eğer öldürücü bir darbe indirebilirsek, helikopterler gelmeden nehri geçip dağlara ulaşabiliriz. Vuralım. Pusu için gelmedik mi? Bak fırsat çıktı, liderleri de onlarla..."

"Bilmiyorum. Fırsat bu fırsat mı, tam emin değilim," diyor Çekdar, dürbünü tekrar gözlerine götürüyor, bir süre köye bakıyor sonra, "Hele bir bakalım neler olacak," diye ekliyor.

Baz konuşmuyor, çevresine, köye, evlerine, köylülere, ağaçlık alana, çeşmeye bakıyor. Bir süre sonra sağ elini havaya kaldırarak evleri gösteriyor. İşaretiyle birlikte askerler üç gruba ayrılıyor. Bir grup meydandaki ahalinin etrafını sarıyor. Bir grup köyün çevresini kolluyor, bir grup da evlerin avlularına, bahçelerine giriyor. Yaklaşık otuz kişiden oluşan bu grup evleri yakmaya başlıyor. Ellerindeki lav silahlarıyla... Evler ateş alıyor. Samanlıklar, ahırlar her şey tutuşuyor.

"Mala mînê..." diyor Kevok.

Her yer ateş almış yanıyor. Ağaçlar, çalılar, çiçekler yanıyor. Otlar, samanlar yanıyor. Köy cehennemi bir ateşin cenderesinde çatır çatır yanıyor. Her yer silah sesleriyle yankılanıyor, silah sesleri bütün ovayı kaplıyor. Gökyüzü kara bir dumanla kaplanıyor. Dumanlar göğe yükseliyor. Gökyüzü kara bir renge bürünüyor, her yere ateşin kokusu siniyor. Kuşlar can havliyle havalanıyor, yangından kaçıyor. Hayvanlar ardı ardına vermiş kaçıyor, bir tek köylüler yerinde kalıyor, kaçamıyor. Ateş topunun ortasında öyle durmuş, yanan evlerine, evlerinden yükselen alevlere bakıyorlar.

"Mala minê..." diyor Kevok öfkeyle, şaşkın ve kederli...

Bu manzarayı gören öteki direnişçiler de "mala mînê" diyor.

Birkaç yaşlı kadın, bu manzara karşısında kendini yere atıp toprağı dövmeye başlıyor. Yerden avuç avuç toprak alıp başlarına döküyor, "ha ho, ha ho..." diye ağlayarak dövünüyorlar, perde pèrde göğe yükselen sesleri kayalıklarda yankılanıyor. Sadece 'ha ho' sesleri duyuluyor. Haykırışları bir yükseliyor, bir iniyor. Yüzyılların sesi gibi, bir çığlık gibi, imdat isteyen bir çığlık, kederleri, öfkeleri şimdi bu çığlık sadece. Hüznün çığlığı, umutsuzluğun. Hawar...* Hawar ölümün türküsü... Ateşin ardında yakılan ağıt, yitmişliğin ağıdı, kaybolmanın, korkunun ağıda dönüşmesi... Dağlar Ülkesi'nin tekmil ağıdı...

Kevok ve Çekdar'ın arasında, olup bitenlere bakan Rênas, hırsından bıyıklarını kemiriyor. Her yeri tir tir titriyor. "Çekdar, kardeş, izin ver, gözlerimizin önünde köyü yakıyorlar. İzin ver hepsini öldürelim."

Diğerleri de Rênas'ı onaylıyor, "Elimizden kurtulamazlar," diyor biri.

Dürbünle olanlara bakan Çekdar, "Hepsini öldürebilecek miyiz?" diye soruyor, "Bir darbeyle hepsini öldürüp geri çekilebilecek miyiz?"

"Evet," diyor Rênas, "merak etme, helikopter gelinceye kadar biz dağlara ulaşmış oluruz."

"Ama dağlar bizden çok uzak."

"Hayır ulaşırız."

"O zaman saldırıya hazırlanın. İlk hedef Baz, unutmayın. Onu kim vuracak?"

"Ben," diyor Rênas, "bir kurşunla işini bitiririm evelallah."

Direnişçiler saldırı için hemen hazırlıklara başlıyorlar. İkişer üçer kişilik gruplar halinde kayaları kendilerine siper yapıyorlar, silahlarının namlularını köye çeviriyorlar.

---

* İmdat. (ç.n.)

"Köylülere dikkat edin," diyor Çekdar. "Baz, askerler, araçlar ve onlara yardım eden köylüler hedeftir, unutmayın. Hiçbiri kurtulmamalı. Rênas'ın ilk ateşinden sonra ateşe başlayın."

Rênas bıyıklarını buruyor, ellerini parmaklarını hareket ettiriyor, elini açıp kapatıyor, dürbünlü suikast tüfeğini arkadaşından alıyor ve nişan almak üzere bir kayanın arkasına çöküyor. Nişan alıyor, birkaç kez derin derin nefes alıp veriyor ve sağ elinin başparmağını tetiğe götürüyor. Ancak tetiği hemen çekmiyor, bekliyor.

Baz sürekli hareket ediyor. Bir subayların yanına giderek onlarla konuşuyor, sonra onlardan uzaklaşıyor. Birden sabırsızlanan Rênas tetiğe basıyor. Derinden gelen bir silah sesi bütün seslere baskın geliyor. Rênas tam tetiği çektiği anda Baz yere eğiliyor, patlama sesiyle birlikte Baz kendini yüzükoyun yere atıyor.

"Eyvah!" diyor Rênas ve yine tetiğe dokunuyor. Baz yerde yuvarlanıyor. Rênas'ın tüfeğinin sesiyle bütün direnişçiler silahlarını konuşturmaya başlıyor. Roketatar, makineli tüfek ve kaleşnikof sesleri, alev almış köyün etrafında yeni bir cehennem yaratıyor. Üç roketatar mermisi üç kamyona isabet ediyor. Kamyonların irili ufaklı parçaları havada uçuşuyor. Cip tutuşuyor. Son kamyon da alev alıyor. Beklenmedik bir mermi sağanağının altında kalan askerler şaşkın, çil yavrusu gibi etrafa dağılıyor. İki subay yere yığılıyor. Askerler gafil avlanmış, silahlarına bile davranamıyorlar. Herkes şaşkın, ne yapacağını bilmiyor. Köyün etrafını saranlar evlere doğru koşmaya başlıyor önce. Yanan evlere sığınamayacaklarını anlayınca tarlalara doğru koşmaya başlıyorlar. Ancak teker teker yere yığılıyorlar. Üç tanesi çeşmeye kadar ulaşıp, çeşme duvarının ardına sığınıyor. Tam o sırada çeşmeye isabet eden bir roketatar mermisi orayı da havaya uçuruyor.

Kevok kendinden geçmiş rastgele ateş ediyor. Ateş başlar başlamaz sesler Kevok'un kulaklarına gök gürlemesi gibi geliyor. Teker teker düşen askerleri görünce olanlara bir anlam vermeye başlıyor, kulaklarına gelen ses, ölümün sesi. Askerle-

rin bütün yolları kapanmış, nereye koşsalar yangın var, nereye koşsalar üzerlerine mermi yağıyor. Canlarını kurtarmak için ters yöne koşmaya başlıyorlar. Ancak gittikleri her yerde onları mermiler kovalıyor. Sapır sapır toprağa düşüyorlar. Kevok bütün olup bitenleri görüyor, askerler düşüyor, hayvanlar yara alıp onların yanına düşüyor, köylüler haykırarak düşüyor. Düşenlerden bazıları yerden kalkarak kaçmaya çalışıyor, birkaç adım atıyor, yeni bir patlamayla yeniden yere kapaklanıyor. Patlama sesiyle bazıları da önce havaya uçuyor, sonra yere düşüyor. Havada eller, kollar, bacaklar uçuşuyor. Yere düşenlerden tuhaf, anlaşılmadık sesler çıkıyor. Kevok, "mala mînê" diyerek mermi yağdırıyor. Bütün vücudu tere batmış, barut kokusu genzini yakıyor, ağlamaklı bir sesle "mala mînê" diyerek artık iyice ısınmış olan silahını konuşturmaya devam ediyor.

Ateş ne kadar sürüyor, bilmiyorlar. Bir ses Kevok'u, Rênas'ı ve öteki direnişçileri işlerinden alıkoyuyor. "Çabuk bölgeyi terk edin! Haydi acele edin, mıntıkayı boşaltıyoruz. Çabuk, çabuk..."

Herkes yıldırım hızıyla toparlanıyor, kalan cephanelerini, eşyalarını alıp kayalardan aşağı iniyorlar. Düz alana gelince, var güçleriyle nehre, dağlara doğru koşmaya başlıyorlar. Dağınık haldeler. Aralarında büyük mesafeler oluşuyor. Kevok, Rênas'ı izliyor. Kevok, yoluna çıkan taş, çalı, çukur demeden, her engeli aşarak koşuyor. Elinde silahı, ağzında ekşimsi bir tat, her yanı ağrılar içinde,"mala min" diyerek koşuyor. Koş, daha da hızlan, acele et, durma, bu ülkenin kaderi bu, koş... Arkadan ateş geliyor, yangın var geride, duman kaplamış her yeri, önde aydınlık, berrak bir gökyüzü, oraya koş, o ışığa... Koş Kevok koş... Ölüme yakalanmış o ağıt var şimdi her yerde, mala min... Toprağa düşen insanların yüzleri, aşağılanan insanların, hani umut, nerede aydınlık?

"Kevok hızlan!" diye bağırıyor Rênas ardına dönerek.

Kevok daha da hızlanıyor. Ancak rahatsız edici bir ses tırmalıyor kulaklarını, Kevok aldırmadan koşuyor. Ses ondan daha hızlı, sanki önden gidiyor.

"Hızlan Kevok, helikopterler geliyor!"

Artlarından helikopterler geliyor. Islık sesine benzer bir ses duyuluyor, arkasından korkunç bir patlama... Kevok koşuyor.

"Kevok, ıslık sesini duyduğunda hemen yere yat..."

Yine aynı ıslık sesi duyuluyor. Kevok, yüzükoyun yere atıyor kendini. Ardından kulakları sağır eden bir patlama oluyor. Kevok, yattığı yerden etrafına bakıyor. Yüz yüz elli metre yakınında yerden bir duman kalkıyor. Yine kalkıyor, koşmaya başlıyor. Islık sesi yeniden duyuluyor. Islık sesi, dalgalar halinde yayılarak gittikçe ona yaklaşıyor. Kendini yeniden yere atıyor. Bir patlama daha duyuluyor. Yokluyor kendini, yaşıyor. Dumanların yükseldiği yere bakıyor. Yerde debelenen iki üç arkadaşını görüyor. Debelenenlerden bir kız "Bacağım, bacağım!" diye bağırıyor. Ne yapmalı, onlara doğru mu gitmeli? Yoksa yerden kalkmamalı mı? Belki de kalkıp kaçmalı... Yeniden ayağa kalkıp koşmaya devam ediyor. Şimdi her tarafı aynı ince ıslık sesi kaplamış, aynı ses her yerden duyuluyor. Art arda meydana gelen patlamalardan kimse kimsenin sesini duymuyor, yerden çıkan dumandan kimse kimseyi görmüyor. Kevok yaşıyor, sadece bunu biliyor. Gülüyor, "Bana bir şey olmamış," diyor. Koşarken var gücüyle bağırıyor, "bana bir şey olmamış, bir şey olmamış bana," diyor. Bu kez aynı ıslık sesi çok yakınına geliyor. Yeniden yere kapaklanıyor ve mahşeri bir patlamayla sarsılıyor. Burnuna ağır bir barut kokusu geliyor, yüzünde ateşin yakıcılığını hissediyor. Nehre çok yaklaşmış, biraz daha güç bulabilir, biraz daha koşarsa nehre yetişmesi an meselesi. Çoğu arkadaşı nehre ulaşmış bile. O da oraya ulaşacak. Ayağa kalkıyor, yeniden koşuyor. Bir tazı gibi hızlı, bir kuş gibi uçarak. Ve yine aynı ıslık sesi...

Kevok bu kez yerden kalkamıyor. Zorluyor kendini, boşuna... Sanki görünmez bir el uzanmış, tüm gücünü kuvvetini ondan almış. Nefesi kesiliyor. İnce bir ağrı hissediyor böğründe. Hızlı koşmaktan kaynaklanan bir dalak ağrısı olmasın bu, yoksa yaralandı mı? Hava nasıl da sıcak? Tere batmış, yoksa kan mı bu ıslaklık? Elini böğrüne götürüyor. Evet kan... Toprağa kan damlıyor.

Gülümsüyor, "yaralandım" diyor. Böğründe hissettiği ağrıdan başka hiçbir yerinde hiçbir ağrı hissetmiyor. Hareket ediyor hafif, ayakları, bacakları, elleri, kolları hareket ediyor. Bilinci yerinde, gülümsüyor tekrar. Bahtı kara Dağlar Ülkesi'nin toprağı... Kadim toprak, yaşlı toprak... Savaşların toprağı. İnleyen toprak... Ölüm ağıdının toprağı, kederin yurdu... Kevok yorgun... Yorgun toprak, kanla sulanmış musibet toprak... Düşlerin toprağı, uğruna ölünen karanlık toprak... Başının üzerinde bulutlar, altında kara toprak, gökyüzü ve toprağa damlayan kan... Kevok'un kanı!

Dünya yavaş yavaş kararıyor. Aydınlık terk ediyor Kevok'u, güçten kesiliyor. Artık hiçbir şey duymuyor, silah sesleri, ıslık sesi ulaşmıyor ona. Sessizlik çıkmış yola geliyor, gece sessizliğin ardına vermiş dörtnala geliyor. Sessizlik her şeyin üzerine perdesini çekiyor. Koyu bir karanlık gelip Kevok'u kucaklıyor, sonra her yerini sarıp sarmalıyor. Her şey derin bir sessizliğe gömülüyor. Her yerde karanlık ve sessizlik var artık.

Kevok o karanlık ve sessizliğin içinde kayboluyor.

11. BÖLÜM
Korku

Baz ile Kevok...

Ölümün her yere egemen olduğu, yakılan köydeki o tuhaf karşılaşmaları... İlk karşılaşma, her şeyin başlangıcı olan çöldeki doğum karşılaşmasını saymazsak tabii.

Ve Dağlar Ülkesi'nin nehirleri. Çemê Rojhelatê ile Çemê Rojava... Dağlardan doğan, dağları dolanarak bilinmeyen sulara, meçhul denizlere akan nehirler. Kavisler çizen, dolanarak akan nehirler... Başına buyruk, çıldırmış gibi, yer yer nazlı nazlı... Zaman zaman dingin, yer yer çıldırmışçasına... Zamanı, devranı önüne katıp durmadan akan nehirler...

Nehirler; ucu bucağı olmayan bir ovada birleşip, ucu bucağı olmayan denizlerde biten nehirler...

Baz ile Kevok'un hikâyesinin bu bölümünde, şimdi yeni bir dönem başlıyor. Kadim nehirlerin hep tanıklık ettiği, sayısız dönemlerden yeni bir dönem. Zaman, Kevok'un yaralanıp düşmesinden iki ay sonra. Yer, Baz'ın karargâh olarak kullandığı, romanın geçen bölümlerinden birinde tanıdığımız o tanıdık garnizon.

Şimdi yine o garnizondayız. Garnizonun mahzeninde, işkencehane olarak kullanılan odaların bulunduğu yerde. Garnizonda değişen bir şey yok. Sadece orada bulunan insanlara yeni bir insan eklenmiş; Kevok!

Kevok burada tutuluyor.

Karanlık, küçük bir odada.

Kevok, her yerine yoğun bir kokunun sindiği odada, işkence altında. Bugün son günü. Bugün de konuşmazsa artık, öldürülecek. Ona kesin olarak söylenmiş.

Kevok'un yanındayız şimdi, dar, basık ve karanlık odada. Oda boş, çıplak; eğri büğrü bir tahta ranza, ranzanın üstünde kanla, irinle kirlenmiş içi saman dolu kuru bir döşekten başka bir şey yok odada. Kötü kokuyor, kan, sidik, ter, küf karışımı yoğun bir koku var her yerde. Kevok bilmiyor ancak, yaklaşık iki aydan beri burada. Nehir kıyısında, yaralı ve baygın bir halde yakalandığından bugüne kadar sürekli bu karanlık yerde. Kevok'un yeni odası; bu odada tedavi edildi, burada yeniden hayata döndü, gözlerini yeniden bu odada açarak yaşadığını anladı. Burada, bu odada, derin derin iç çekerek, "Keşke ölseydim de buraya düşmeseydim," dedi. Böğründeki derin yarası bu odada kabuk bağladı. Yarası az biraz iyileştikten sonra, bu odada anlatılması zor işkencelere yatırıldı. İşte Kevok'un berbat odası, garnizonun mahzeninde, hiçbir zaman güneş ışığı görmemiş, içine temiz hava dolmamış, duvarlarına kin, nefret ve ölümün sindiği, sadece kapısı açıldığında az biraz ışık gören odası. İnsana korkudan başka hiçbir şey hatırlatmayan odası. Barındırdığı misafiri, zamanla bir hayvana dönüştüren oda.

Kevok'un odası; önce büyük şehirdeki öğrencilik yılları, sonra dağ başlarında geçen özgür günler, şimdi de bu dar, basık ve karanlık oda... Kevok'un odası; sadece dört duvar, sesleri boğan, duyguları körelten, görmeyi engelleyen kalın duvarlar. Duvarların arkasında kim var, zaman hangi zaman? Karanlık mı aydınlık mı? Kevok bilmiyor. Duvarların arkasından kulaklarına sadece haykırışlar, çığlıklar, imdat nidaları geliyor. Duvarlar; unutuluşa bekçilik yapan duvarlar. Kulakları sağır, dilleri lal eden duvarlar. Durmadan haykıran küflü, nemli duvarlar. Her zaman, her an şöyle haykıran duvarlar; "tutsaksın, çaresizsin, kaybolacaksın, korkacaksın, boyun eğeceksin, sen sen olmayacaksın, bizim tutsağımız olacaksın, sana sahip olacağız, elini bir tek bize uzata-

caksın, bir tek bizim elimizi okşayacaksın... Biz varız, sadece biz, bizim dışımızda hiç kimse, hiçbir şey yok..."

İki ay boyunca durmadan haykıran duvarlar ve bu haykırışlar karşısında Kevok'un duyguları; düşmek, yıkılmak, mağlup olmak, teslim olup yok olmak...

Gördüğü işkenceler? Ayrıntılarına girmeye gerek yok, ama bir insanın görebileceği işkencenin en gaddar, en zalim olanı. Her türlü çeşidiyle, teslim almak için neredeyse iki ay boyunca aralıksız...

Korkuyor şimdi, korkudan tirtir titriyor. Yaralı ve hasta. Kevok düşmüş, çaresiz, tutsak düşmüş. Boynu, elleri, kolları, bacakları şişmiş, her yeri morluklarla dolu. El ve ayak parmaklarına kan oturmuş. Dudakları patlamış. Yarı çıplak bedeni yorgun. Tüm vücudu yara bere, kir, pislik içinde, yaralarını irin kaplamış. Vücudunda ona güzel gelebilecek hiçbir yer kalmamış. İki nöbetçi, bir süre önce gelip gözlerini kalın bir gözbağıyla bağlamış. Kevok, zindanda, gözleri bağlı güzel bir genç kız. Yanında şimdi dört kişi var. Nöbetçiler dışarı çıktıktan sonra odaya girmiş dört sorgucu. İşinin ehli dört işkenceci... Üç sorgucu ve liderleri...

Liderleri; Baz...

Bildiğimiz, tanıdığımız Baz...

Baz ve adamları ayakta, yan baygın durumdaki Kevok'a bakıyorlar. Kevok'un üzerinde lime lime olmuş bir fanila ve kilot var. Bir memesi neredeyse dışarda. Kolları, bacakları çıplak. Koltukaltı kılları uzamış. Bedeni çıplak, gözleri bağlı. Sorgucular, spot ışığı altında Kevok'un her yerini görüyorlar. Ancak Kevok onları görmüyor. Gözlerindeki bağ, çıplaklığını daha bir artırıyor. Tutsaklık, çaresizlik, sıkışmışlık, acı ve sızı Kevok'u hepten düşürmüş. Umudunu yitirmiş, ödü kopmuş, teslim olmuş bir halde, tahta bir sandalyeye yığılmış, seslere kulak veriyor. Gözleri görmüyor, ancak kulakları duyuyor. Şimdi kulakları gözlerinin de görevini yapıyor. İki aylık deneyiminden, içeri girenlerin dört kişi olduğunu biliyor. Onu sorguya çeken dört kişinin, rüt-

beli olduğunu da biliyor. Ve iyice biliyor ki artık, bugün ölüm kalım arasında karar verme günü.

Kararını vermiş; ölecek, ölüp kurtulacak bu işkenceden. Eski Kevok'tan eser kalmamış zaten. O artık annesinin kuzusu, çocukluğunun Kevok'u, Jîr'in sevdalısı değil. Dünyayla hiçbir bağlantısı kalmamış, kimse varlığından haberdar değil artık. Zaten burada ölüm, her geçen gün bir adım daha yaklaşıyor ona. Zaten ölümün bir başka çeşidi olan bu hayattan gerçek ölüm daha iyi. Artık ölüm bir kurtuluş, ölüm özgürlük...

Sorguculardan biri yaklaşıyor, başucunda durup, Büyük Ülke'nin resmi diliyle, "Kevok..." diyor, "güzel bir isim... Güvercin demek, ama eşkıya bir güvercin. Cani bir güvercin. Söyle bakalım, kaç asker öldürdün Kevok? Demek Kevok ötmüyor. Vakit geldi Kevok, kararını sen ver. Önünde iki yol var, ya öleceksin, ya da konuşup bize yol göstereceksin. Bize yardımcı olmak da kurtuluş demek. Bugün son günün. Önünde iki yol var, kararını ver."

"Hayır!" diyor Kevok. Kafasını yavaşça kaldırıyor, patlamış kuru dudaklarını diliyle ıslatıyor ve söylediklerini yineliyor. "Hayır, konuşacak hiçbir şeyim yok. Harekete yeni katılmıştım, girdiğim ilk çatışmaydı. Hiçbir şey bilmiyorum. Öldürün beni."

Sesi titriyor, yüzü geriliyor. Dizlerinin üstüne koyduğu elleri kıpırdıyor. Bir sıtma nöbetine tutulmuş gibi bedeni titriyor, üşüyor.

"Bu sözleri çok dinledik. Bırak bunları da eşkıyanın sığınaklarının yerini söyle," diyor bir başka sorgucu ve sinirle devam ediyor. "Sen bir ölüsün, varlığından kimsenin haberi yok. Eğer bize yardım etmezsen, bu sefer gerçekten öleceksin."

"Ben de bunu istiyorum zaten, öldürün beni..." diyor Kevok, kafasını seslerin geldiği yöne çevirerek, "beni..." diyor ancak sürdüremiyor konuşmasını. Heyecanlanıyor veya korkuyor, belki de bir hıçkırık gelip boğazında düğümleniyor. Soluğu kesilir gibi oluyor. Ağzından ses çıkmıyor, ancak sesler beyninde yankılanıyor; "ağlamak istiyorum, doyasıya ağlamak... Bırak Kevok

gözyaşlarını, bırak da aksın, kelebekler gibi hafif, duru gözyaşların günlerin, haftaların korkusunu kovsun, bırak gözyaşların korkunun karanlığını yırtsın, bırak aydınlık getirsin sana." Beyninde sesler yankılanıyor; "başım ağrıyor, ruhum sızlıyor, artık ne yapacaksanız yapın, öldürün beni... Benden ne istiyorsunuz! Ben Allah'ın kimsesiz bir kuluyum, bahtı kara, yaralı, karanlıklara gömülmüş bir ölüyüm. Ne istiyorsunuz benden? Dadê kurban olayım, gel kurtar beni bunların elinden. Dadê ne istiyor bunlar benden? Ne gecem kalmış ne gündüzüm, dipsiz bir kuyudayım şimdi... Dadê her yer çok soğuk, üşüyorum, kuzun üşüyor Dadê ısıt beni. Dadê al beni götür, veya söyle bunlara beni götürsünler, öldürsünler. Sadece ölmek istiyorum, başka hiçbir şey değil, yalnızca ölmek..."

"Konuş Kevok, bir şey söyle."

"Ben... ne..." Kevok konuşamıyor. Ağlıyor, önce sessiz, sonra yüksek sesle...

Sorgucular konuşmuyor, sessizce ağlamasını dinliyorlar.

Bir süre sonra bir el, yavaşça sağ omzuna dokunuyor. Kevok sarsılarak haykırıyor. El usulca geri çekiliyor.

"Kızım," diyor Kevok'un hiç duymadığı bir ses, "kızım," Elin sahibinin sesi bir ninni gibi geliyor ona. Yumuşak, sakin bir ses...

Baz'ın sesi...

Baz, Kevok'un arkasında ayakta duruyor ve sakin bir sesle "Kızım korkma," diyor. "Şimdi beni iyi dinle. Bize yardım etmelisin. Sana yazık! Bu genç yaşta yanlış yola girmişsin. Öğrendiğimize göre tahsillisin, baban avukatmış, iyi bir ailenin kızıymışsın. Konuş, bildiğin her şeyi anlat. Sadece bu kadar, bundan fazla bir şey istemiyoruz. Sadece konuş. O vakit yaşayacaksın, hayata yeniden döneceksin."

"Ne konuşayım? Ne biliyorum ki anlatayım?"

"İtiraf et, yaptıklarınızı anlat. Konuş, devletin, milletin, başkanın, bayrağın, Allah'ın bir olduğunu söyle... Yanlış yaptığını, doğru yoldan ayrıldığını, kötü şeyler yaptığını söyle. Nerede saklandıklarını anlat."

"Bilmiyorum, biz kimseyi öldürmedik."

"Kızım, biz ve siz diye bir şey olmadığını, sadece hepimizin biz olduğunu hâlâ anlamadın mı? Bizim vatanımız, başkanımız, bayrağımız, devletimiz, namus ve haysiyetimiz, birlik ve bütünlüğümüz... Her şey bizim... Şimdi konuşacak mısın?"

"Bir şey bilmiyorum."

"O zaman daha fazla uzatmanın bir anlamı yok," diyor Baz, "Bu ömrünü tamamlamış, çıkarın onu buradan."

Tuhaf ama Baz'ın, hayatıyla ilgili verdiği bu karar Kevok'u rahatlatıyor. Hatta sözleri sevindiriyor onu, daralmış yüreğini hafifçe bile olsa ferahlatıyor. İki sorgucu, kollarından tutarak, yürümekte zorluk çeken Kevok'u adeta sürükleyerek götürüyor. Önce düz yürütüyorlar, sonra merdivenleri çıkıyorlar, sonra yeniden bir düzlükten geçirerek dışarıya çıkıyorlar.

Temiz bir havayla karşılaşıyor, serin bir yel yüzünü okşuyor. Sevinci daha bir artıyor. O kokuşmuş oda, o pis hava, o karanlık geride kaldı demek. Artık kimse onu öylesine yıkılmış, öylesine korkuya batmış, çırılçıplak göremeyecek; bedenindeki yaralara, işkence izlerine tanık olmayacak. Artık kendini o kadar kirlenmiş hissetmeyecek. Her şey bitti artık. Hayat böyle, bu kadar işte; duygu dolu düşler her zaman gerçekleşmiyor, umut diri kalmıyor, insanlar güçten düşebiliyor, çaresiz kalabiliyor, ümitlerini yitirebiliyor; şimdi kırık bile olsa bir sevinç var içinde... Kevok, böyle olmasını istemezdi, ama oldu işte...

Derin derin nefes alıyor, aylardır hasret kaldığı temiz havayı dolu dolu ciğerlerine çekiyor. Saat kaç acaba, gece mi gündüz mü? Neredeler şimdi? Son kez dünyayı gördüğünde bahar patlamıştı her yerde, doğa canlanıyordu. Ya şimdi? Hangi mevsimdeler acaba? Omuzlarına atılmış bir askeri parkayla ayakta duruyor; hareketsizlikten uyuşmuş ayaklarını, bacaklarını hareket ettiriyor. Hava serince, hafif bir yel kirli saçlarına değiyor. Üşüyor biraz. Hava mı soğuk, yoksa korkudan mı? Belki de çıkılan yeni yolculuğun belirsizliğinin getirdiği bir ürperti.

"Cipi kapının önüne getirin..." O yumuşak ses şimdi sertleşmiş, sinirli...

Bir arabanın motor gürültüsü duyuluyor, sonra sorgucuların sesi... Gidip gelmeler çoğalıyor, kendi aralarında konuşuyorlar. Köpekler havlıyor, atlar kişniyor. İnsan sesleri birbirine karışmış. Sesler bir iniyor, bir çıkıyor. Kim bunlar acaba? Ancak seslere kulak vermiyor artık. Sesler umurunda değil artık. Özgürlüğüne kavuşuyor o, her şeyden kurtuluyor, prangalarından, kelepçeli hayattan...

"Binin, gidiyoruz," diyor aynı ses. Yine aynı kişiler Kevok'un omuzlarından tutup cipe bindiriyor, onu ortalarına alarak oturtuyorlar. Cip hareket ediyor.

Keşke gözleri açık olsaydı da son bir defa dünyayı doyasıya görebilseydi. Acaba rica etse mi onlardan? Hayır onlardan hiçbir şey istemeyecek. Onlar onlar, Kevok da Kevok; bu kadar! Onlara minnet etmeyecek.. Kevok'un sessiz, kırılgan hayatı... Artık ne umutlar, ne hayaller... Ona ait hiçbir şey yok artık. Şimdi sadece bu sorgucular, bu cip, bu belirsiz gidiş, bu serin hafif yel var... Ne gam! Başarılı olmak istedi sadece, hayatı daha da güzelleştirmek, okumak, yazmak, âşık olmak, sevilmek istedi. İstedi, gerçekleştirmek için de uğraştı, ama olmadı. Artık hiçbir şeyin önemi yok. İstedi... Büyük şehirde yaşadığı hayat... Her anı, her günü, her gecesi coşku dolu, heyecanlı, mutlu... O bitmez tükenmez tartışmalar, o yutarcasına okunan kitaplar, yeni yeni açılmaya başlayan hesapsız umut filizleri, sevişme sonrasının tatlı yorgunluğu, nisan yağmurlarının altında, yaz güneşinin ağaçların gölgelerinde çıkılan yürüyüşler, gemlenemeyen şehvet dolu anlar... Kevok arzuladı, Kevok istedi... Keşke şimdi Jîr de yanında olsaydı. Keşke ölüm yolculuğuna birlikte çıksalardı, soğuk toprağa aynı anda baş koysalardı. Böyle ayrı düşmeseydiler, her biri ülkenin bir yerine savrulmasaydı. Söz vermemişler miydi birbirlerine? Her koşulda, yağmurda karda, sıcakta soğukta beraber olmayacaklar mıydı? Ama olmadı işte. Evet, Kevok'un yü-

reği yaralı, yüreğine ateş düşmüş. Keşke ölüme böyle ezik bir yürekle gitmeseydi. Keşke o köydeki katliama şahit olmasaydı. Keşke kurban olmasaydı, keşke cellat olmasaydı. Ama olmadı işte, şimdi hiçbir keşkenin faydası yok artık.

İstedi... Elinden geldiğince savaşa karşı savaştı. Ama yenildi savaşa. Şimdi biliyor artık, hiçbir inanç, hiçbir duygu, hiçbir dua savaşı durduramaz. Savaşın kuralı silah, düşman, pusu, saldırı, savunma, kuvvet ve toprağa düşen insanlar, birer birer, grup grup. İsimsiz, kimsesiz, mezarsız, taziyesiz. Ve düşenlerin ardından akıtılan gözyaşları, hep canlı kalan öç alma duygusu... Ve keder, öç alma duygusuna dönüşen kederin derin izleri ve yeniden savaş, kan... Keşke böyle olmasaydı, keşke bütün bunların önünü alabilecek bir güç olsaydı elinde. Olmadı. Şimdi her şeye rağmen mutlu, yüzünde bir gülücük, gözleri bağlı, zihni bambaşka yolculuklarda, sorguculların arasında gidiyor.

"Kızım," diyor yine aynı babacan ses, ses cipin ön tarafından geliyor, "konuşacak mısın?"

Kevok sesle kendine geliyor. Bir cevap vermeli, ama nasıl bir cevap? En iyisi hiç cevap vermemek. En iyisi ölüm, ölümden vazgeçmemeli. "Kevok," diyor içinden, "aman Kevok cesur ol, ölümden korkma Kevok." Sonra da, "Söyleyecek hiçbir şeyim yok." diyor.

"Sen bilirsin. Kızım, o zaman doğru yoldayız. Yapacak bir şey yok, öleceksin."

Ses ne kadar da babacan, ne kadar da şefkatli, sanki ninni söylüyormuş gibi, sanki ölümü değil de Binbir Gece Masalları'ndan bir masal anlatıyormuş gibi...

Gidiyorlar. Ne kadar, nereye doğru? Kevok bilmiyor, artık umurunda da değil.

Yaklaşık bir saatlik yolculuktan sonra cip duruyor, içindekiler teker teker iniyor. Kevok'u da indiriyorlar. Hava soğuk. Uzaklardan sesler duyuluyor. Kevok her şeyden önce otların kokusunu hissediyor. Doğa kendi aleminde, koku saçıyor. Ellerini,

kollarını, boynunu hareket ettiriyor. Kendini özgür hissediyor. Bir tek gözleri tutsak. Acaba gözlerini kapatan o bandı çekip alsa mı? Ya da onlardan rica etse? Hayır hiçbirini yapmayacak, artık hiçbir şeyin önemi yok. Yanında yöresinde dolaşanlar var. Kaç kişiler acaba? Nasıl bir ölüm reva görecekler ona? Umurunda değil! Gülümsüyor. Dolgun dudakları aralanıyor. Çatlamış, darbelerin altında ezilmiş dudakları hâlâ canlı. Dudakları hâlâ fettan bir kadının dudakları gibi baştan çıkarıcı, aynı zamanda bir çocuk dudağı gibi masum. Onca badireye, dağ hayatına, tutsaklığa işkenceye rağmen hâlâ güzel, hâlâ çekici... Aydınlık yüzü zarif. Kısa saçlı, uzun boylu, ince belli... Kalçaları dar, bacakları uzun, memeleri dik...

"Gözbağını çözün..." diyor Baz aynı yumuşak tonda.

Sorguculardan biri gözbağını açıyor. Bir süre gözleri kapalı duruyor, sonra yavaş yavaş gözlerini açıyor. Birkaç kez gözlerini kırpıyor, sonra çevresine bakıyor. Gece, ama zifiri karanlık değil. Her yer tuhaf bir aydınlık içinde. Önce yanındakilere bakıyor. Dört kişiler, ikisi resmi, ikisi sivil giyimli. Sonra kafasını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Yıldızlar parlıyor, ay kocaman. Dudakları hafifçe aralanıyor, gülümsüyor. Yıldızlar ne kadar da yakın... Yıldızlan avuçlamak ister gibi sağ elini havaya kaldırıp bir daire çiziyor. Ay apaydınlık. Dolunay, kocaman bir sini gibi. Güzel bir gece, hafif bir rüzgâr esiyor. Rüzgâr, usulcacık bir türküyle geceye katılıyor. Her şeyin, hepsinin, gökyüzünün hakimi ay, gökyüzüne asılmış bir kandil... Ne kadar da uzak, ne kadar da yakın... Tüm dünya ayın egemenliğinde. Gülümsemesini sürdürüyor Kevok. Gözlerini gökyüzünden ayırmadan, bendeki şu şansa bak diye düşünüyor, bu tarifsiz güzellikler içinde öleceğim. Ay, çocukluğumun ayı gibi. O zamanlar da oyunlar oynardık seninle, elimi uzatırdım, sen kaçardın. Bak bu gecede oynayacağım seninle. Son oyunumuz olacak bu, kefenim olacaksın bu gece...

Yine etrafına bakıyor. Her taraf sessiz. Aşağılarda, çok uzaklarda bir şehrin ışıkları görülüyor. Yukarıda da binalara benzer

karaltılar, karaltıların yanında tanklara benzer başka karaltılar... Bir sürü tank... Yine aynı korku gelip çörekleniyor içine. Çevresindekilere bakıyor tekrar. Sorguculari da ona bakıyor. Teker teker süzüyor onları. Bir, iki, üç ve dört. Dördüncüsü... Hepsinden ötede duruyor. Yeniden bir... fakat... dördüncü! Bakışlarını yeniden dördüncüye çeviriyor. O? Baz? Efsanevi komutan... O mu acaba? Şaşkın gözlerle bakıyor, yüreği daralıyor. Geriye doğru birkaç adım atarak adama daha dikkatli bakıyor.

"Evet," diyor Baz gülümseyerek, "sanırım tanıdın beni. Doğru tahmin etmişsin. Evet ben de askerleri öldürdüğünüz o köydeydim. İki subay arkadaşım yanımda toprağa düştü, kanları yüzüme sıçradı. Kanın tadını bilir misin? Bir tesadüf sonucu kurtuldum. Bak ben kurşunlarınızdan kurtuldum, ama sen kurtulamayacaksın. Fakat hâlâ her şey bitmiş değil, hâlâ kurtulma şansın var, iyi düşün..."

Kevok'a doğru bir adım atıyor, "Ne diyorsun?" diye soruyor. Kevok irkiliyor, geri çekiliyor. Baz dikkatle ona bakıyor. Baz'ın boyu, Kevok'tan biraz daha uzun. Kevok'un yanına geliyor, Kevok'un omuzuna elini atıyor. Ter kokusunu hissediyor Kevok. İçinden sıcak, ılık bir şeyler geçiyor. Neyin sıcaklığı bu? Nefretin olsa gerek diye düşünüyor. Bu yüz, ancak bana nefret duygusunu geçirebilir. Ama bu yumuşak bakış, bu babacan ses? Ay ışığında parlayan bu küçük gözlerdeki gülümsemeye ne demeli?

Baz ile Kevok...

Baz, avcı kuş... Kevok, av kuşu... Baz koruyucu asker, her şey vatan, her şey disiplin, her şey düzen için... Kevok disiplin düşmanı, her şey özgürlük için... Baz ile Kevok şimdi karşı karşıya, göz göze. Biri av, öteki avcı, biri kazanmış, öteki yenilmiş. Gözleri birbirini süzüyor. Engellerden kurtulmuş çıplak, doğrudan bir bakış... Aralarındaki kine rağmen bakışlarında bir sıcaklık...

"Kızım ne diyorsun?" diye soruyor yine Baz yumuşak bir sesle.

"Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey söylemeyeceğim. Öldürün beni!"

"İyi o zaman, benden günah gitti. Öldürün!"

Kevok gözlerini kapatıyor, kafasını kaldırarak bekliyor.

Ancak bir şey olmuyor.

"Gözlerini aç!" diyor biri. Gözlerini açıyor. Sorgucudan biri tam karşısında. Aralarında birkaç adımlık mesafe var. Kevok adamın soluğunu duyuyor. Adam belinden tabancasını çıkanyor. Silah ay ışığında parlıyor. Adam uzun namlulu toplu Smith-Wesson silahının toplusunu açıyor, içindeki mermileri teker teker çıkarıyor, sonra tek bir mermiyi toplunun bir gözüne yerleştiriyor. Topluyu kapatıp sol eliyle birkaç kez çeviriyor, "Rulet oynayacağız seninle şimdi. Artık şansına..." diyor.

Kevok sesini çıkarmıyor, vakit geldi diye düşünüyor, sakin ol Kevok, kendine hakim ol, ölüm bu, bugün değilse yarın, payına bugün düştü, sakin ol...

"Kızım," diyor Baz yine, "bak sana yazık, bu inattan vazgeç, haydi konuş, bir şeyler söyle..."

Kevok konuşmuyor, sadece düşünüyor., artık yola çıkmış gidiyor. "Gidiyorum işte, biçare ülkem, gidiyorum işte," diye düşünüyor. "Ata toprağının üstünde. Rüzgâr, gecenin içinden bir türkü ulaştırıyor bana. Ay ve yıldızlar tanığım, beni uğurlamaya gelmişler, gidiyorum benden önce gidenler gibi. Sen kalıyorsun atalarıma yaptığın gibi, bir türkü söyle kederli toprağım, ardımdan bir ağıt tuttur, gözyaşı dök.. Seni yaşatmak istedim, bir düşün ardına düştüm, güzel bir rüya gördüm.,. Bir gelin gibi süsle beni gidiyorum, bir çocuk gibi kucakla beni. Dayik, dayê, Dadê, şefkatli toprak, beni unutma, bağrına bas beni, geliyorum sana..."

Adam tabancasını alnına yaklaştırıyor, Kevok'un alnında soğuk namlu, bekliyor.

"Kızım konuşacak mısın?"

Kevok'un sesi çıkmıyor. Gözleri kapalı, parmakları sertçe iç içe geçmiş, dik duruyor. Yüreğinin gümbürtüsünü duyuyor.

"Tetiği çek!" diyor Baz.

Adam tetiğe dokunuyor. Tok bir ses çıkıyor. Kevok geriliyor, titriyor, kasılıyor. Her yeri sarsılıyor. Şimdi daha da hızlanmış yüreğinin sesini daha yakından duyuyor. Başka sesler de geliyor kulaklarına. Demek ölmemiş, demek hâlâ yaşıyor. Nefesi, soluduğu hava, ay ışığı, sesler, atan yürek, çalışan zihin, işte hayat... Gözlerini açıyor. "O, Baz... Onlar, cinayetin ustaları. İşte ölüm dedikleri bundan öte bir şey değil" diye düşünüyor, "bütün mesele gitmeye karar vermek! Kendini koyverme, bir ses daha duyacak ve gideceksin. Hepsi bu kadar!"

Ay, yüzünün bir tarafını aydınlatıyor. Tarifsiz bir güzellik, sanki tarihin derinliklerinden çıkıp gelmiş bir masal perisi... Yüzü bir melek yüzü gibi. Yumuşak, dingin, şükreden, her şeyi kabullenmiş bir yüz... Yüzünün aydınlık tarafına, küçük burnunun gölgesi düşmüş. Rüzgâr saçlarını tarıyor, geniş alnı, gözleri ay ışığında parlıyor.

Baz, dikkatlice gözlerinin içine bakıyor. Gözleri buluşuyor, art arda patlayan iki şimşek gibi, iki büyük nehrin aynı yerde buluşup denize dökülmesi gibi... Bütün çektiklerine rağmen hâlâ sakin durmaya çalışan bu alımlı, bu güzel yüze bakıyor Baz. Şaşkın, sersemlemiş ama soylu, yenik ama mağrur...

Baz, bu kez kulağına fısıldar gibi, "Kızım, gel inadından vazgeç, konuş," diyor kelimelerin üstüne basa basa.

Kevok'tan ses çıkmıyor.

"Çek tetiği, öldür!"

Adam, topluyu yine birkaç kez çeviriyor, namluyu Kevok'un alnına dayıyor, parmağını tetiğe götürerek duruyor.

"Kızım yazık sana, konuş!"

Kevok konuşmuyor, gözleri kapalı, bu kez ellerini arkadan kenetlemiş, kadim bir heykel gibi duruyor.

"Öldür!"

Adam yavaşça tetiği çekiyor. Kevok yere yıkılıyor. Hafif ıslak toprağa uzanıyor. Hâlâ ölmemiş, yaşıyor, inadına yaşıyor işte!

Bu kez de tetik boşa düşüyor. Korkudan yere yığılmış olmalı. Allah kahretsin, ölmüyor işte. Artık kendini tutamıyor. Ağlamaya başlıyor, utanarak, sıkılarak, mezarı olması gereken yere uzanmış ağlıyor. Baz, başucuna geliyor, elini uzatıyor, sağ elinden tutarak ayağa kaldırıyor. Yine şefkatli, yine yumuşak bir bakışla gözlerinin içine bakıyor ve "Konuşacaksın kızım, değil mi?" diye soruyor.

Kevok, evet anlamında kafasını sallıyor.

12. BÖLÜM
Acı

Baz ile Kevok.

Baz ile Kevok'un macerasını öğrenmek için çıktığımız yolculuk sürüyor. Günler, aylar, yıllar geçiyor, devran değişiyor; mekânlar, iklimler, renkler değişiyor, ancak yolculuğumuz devam ediyor. Bu yolculukta ardına düştüğümüz kahramanlarımızın yüreklerinin sesini duyabilmek, duygularının, yüzlerindeki ifadenin ayrıntılarını kavrayabilmek için, çeşitli zamanlar arasında gidip gelmek zorundayız. Birbirinden çok farklı renkler taşıyan hikâyemizin bütün renklerini görebilmek için, bu yolculuğun yer yer zor ve dolambaçlı, yer yer rahat ve düz yollarından geçmeliyiz. Sesleri duymalı, olanları hissetmeliyiz. Seslerin, renklerin, tatların yalın, ama bir o kadar da karmaşık varlığını görmeliyiz.

Çıktığımız yolculuğun bu yeni konağında Baz ile Kevok şimdi birlikteler. Dağlar Ülkesi'nde, yüksek bir dağın doruklarına yakın bir kuytulukta... Vakit, berrak bir geceden sonra yeni başlayan günün ilk saatleri...

Yürüyorlar, Baz, Kevok, üç subay, yirmiye yakın asker ve onlara yardımcı olan yedi köylü, hep birlikte yürüyorlar. Hepsi yöre elbiseleri içinde, hepsi baştan ayağa silahlı. Hızlı adımlarla dağdan aşağı iniyorlar.

Neden acaba?

Bu sorunun cevabına geçmeden önce, romanımızın "Göç" diye adlandırdığımız ikinci bölümünde anlattığımız olayları hatırlayalım bir. Köylülerin evlerini terk edişlerini, can havliyle kaçışlarını, boşaltılan köyü, köylülerin avuçlarının içi gibi bildiği dağları, dağların, yarların arasından geçen tehlikeli gece yürüyüşünü, yorgunluklarını, kederlerini, üzerlerine yağan yağmuru, ciğerlerine işleyen soğuğu, derin vadiyi, vadinin dibindeki mağaraları, kaya kovuklarını, köylülerin mağarada geçirdikleri karakışı, sonra canlanan doğayı, çılgınca patlayan baharı ve üzerlerine gelen saldırıyı, ateş ve dumanı, katliamı, bu ülke insanlarının artık kaderi olmuş ölümü hatırlayalım. Mitralyözün, topların art arda patlayışını, ağır silahların insanın kulaklarını sağır eden sesini hatırlayalım.

Hatırlayalım bir, küçük bir köpek yavrusunun ateş ve duman dolu mağaradan çıkışını, peşinden onun kadar küçük bir çocuğun alevlerin arasından adeta yeniden doğuşunu, bir efsaneden çıkıyormuş gibi yeniden dirilişini, o sıska, kısa boylu badem bıyıklı subayın çocuğa sahip çıkışını, eliyle çocuğun kafasını okşayıp ona hiç bilmediği bir dilden güzel sözler söylemesini hatırlayalım.

Hatırlayalım bir, o çocuk Baz'dı.

Baz şimdi, –diyelim, yaklaşık kırk yıl sonra– yine aynı yerde. Yine o vadiye, o mağaralara doğru gidiyor, dün burada olanlardan bihaber... Dünün Baz'ı, ateşin içinden doğmuş çocuk... Bugünün Baz'ı, ateşle oynamayı meslek edinmiş ölüm komutanı... Dün, bugünü doğuran, geçen zamanın sisleri arasında kalan an... Dün, bugünü kovalayan bir gölge... Dün, karanlık bir mazi, ancak bugün de yaşayan hep canlı bir zaman. Baz'ın dünü ve bugünü, mağaradan mağaraya, ölümden ölüme...

Şimdi olduğu gibi.

Şimdi Baz, Kevok ve beraberindekilerin ardından gidelim biz de. Yüksek dağın doruklarından geçitleri geçiyorlar, vadilere

iniyorlar. Önde öncüler yürüyor, yol bilen köylüler yol gösteriyor. Onların ardında Baz, iki subay ve ona yakın asker... Onlardan sonra da Kevok, önünde iki subay, arkasında iki köylü ve beş asker yürüyor. Geri kalanlar da en arkadan geliyor. Giyim kuşamlarını ve silahlarını biliyoruz artık. Hiçbir asker gerçek askere benzemiyor. Hepsi yöre köylüleri gibi, hepsi isyancı kıyafetiyle. Saçları, sakalları uzamış, yüzleri kir pas içinde, bakışları sert, yürüyüşleri kararlı. Her yerlerine ter kokusu sinmiş. Yürekleri kararmış hepsinin, taş gibi sert; ruhları kararmış hepsinin, toprak gibi kara...

Yürüyorlar. Onlarla birlikteyiz biz de. Şimdi yürüyüş kolunun içinde Kevok'u bulup yanaşalım ona. Kevok, tutsak, Kevok düşmüş, Kevok sıkışmış, Kevok her şeye razı olmuş. Saçları biraz uzamış, yürüyüşü dik, yüzüne bir canlılık gelmiş, hareketleri biraz daha metin, daha güçlü... Ancak çaresizliği her yerinden okunuyor, tedirginlik vurmuş yüzüne, yalnızlık sinmiş üzerine.

Ölümle kumar oynadığı o gece, Baz'ın elinden tutarak onu yerden kaldırıp cipe bindirmesinden sonra, Kevok'un hayatında yeni bir sayfa açıldı. Şimdiye kadar yaşadıklarına hiç benzemeyen yepyeni bir sayfa. Bu yeni sayfaya itiraflar yazıldı, konuşmalar kaydedildi, isyancıların yerleri, sığınakların planları çizildi. Bunlar sayfaya yazılmış henüz ilk satırlardı, şimdi bu satırları çoğaltmak için yoldalar.

İlk satır Kevok'un hayat hikâyesine dairdi. Garnizonda, sert bir tahta sandalyede, Baz'a ve öteki sorguculara, zaman zaman başı önünde, gözleri dizinin üstüne koyduğu ellerinde, zaman zaman gözleri oda penceresinden bir avuç kadar görülen gökyüzünde, bütün ayrıntılarıyla, açık seçik, yalansız dolansız, hatırlayabildiği kadarıyla günlerce hayat hikâyesini anlattı; mal mülk, köy sahibi namlı büyük bir ailenin çocuğuydu Kevok. Varsıl bir ailenin biricik kızı, kardeşleri yok; amca, dayı, hala, teyze ve kuzenlerinin ise sürüsüne bereket... Avukat bir baba, okumamış köylü bir anne... Baba okumuş, bilgili, mevki sahi-

bi, şöhretli, siyasetten uzak durmayı başarmış, devletle ilişkileri iyi, çıkarlarını kollayan, cimri, Kevok'la ilişkisi soğuk, ama hiçbir zaman ona yüz çevirmemiş, ona karışmamış... Kevok'un gülümseyerek hatırladığı, muziplikleriyle, şakalarıyla, konuşması, oturup kalkmasıyla, ölçülü sözleriyle Kevok'un babası... Kevok'un bavo diye seslendiği korkak, çıkarcı, rüzgâra göre yön değiştiren, sabırlı, çalışkan, duygusal, temiz ve şık giyinen, ince bıyıklı, saçları her daim taralı, ihtiyatlı, sessiz adam...

Kevok'un Dadê diye seslendiği annesi, okumamış, köylü, zengin bir aşiret kızı, sessiz, sakin, Tanrı'ya inanan, dinine bağlı, haline şükreden, kadere inanan, başına gelen her şeyi yazgıyla açıklamaya çalışan bir anne... Kader ve Allah, Dadê'nin varlık nedeni, mutluluğu, sevinci... Dadê, korkak, dünya ahvalinden uzak, kavga ve gürültüden uzak, kimlik, ülke, dil derdi olmayan bir küçük insan. Dadê, güzel anne, sıcak kucak, Kevok'un sevgi kaynağı, şefkatli, yumuşak, aydınlık saçan gözler, yuvarlak hafif tombulca yanak, sıcacık öpücük, beyaz saçlar, uzun örgüleriyle Dadê... Dadê, dilinin anası; ninni dili, ağıt dili, masal, hikâye, destan, yas, taziye, düğün, stran dili... Kevok'un ondan duyduğu ilk kelimeler, kuzum, kevok'um... Ve kevok'ları anlatan binlerce stran... Kevok'un doğup büyüdüğü, annesinin dilini ilk konuştuğu, kendisini tanıdığı köyündeki binlerce kevok...

Köyde geçen çocukluğu. Ancak önce dünyaya gelişi... Göç... Hayat hikâyesini başlatan ilk olay olan bu göç hikâyesini de, annesinden öğrendiği kadarıyla anlattı; çöl, kavurucu çöl sıcakları, kum, yerden kalkan toz bulutları, güneşin yakıcı ışıkları... Dağlardan, vadilerden, ağaçlardan, sulardan uzak bir çöl hayatı. İnsanlardan uzak, dünyadan uzak, kimsesiz, her yerde sadece kumun ve barakaların olduğu bir yer... Kurak bir çöl... Annesinin, babasının anlattığı kadar. Orada, o çöl ülkesinde dünyaya açılan gözler ve orada geçen ömrünün yaklaşık iki yılı... Güneşin bağrında, ateşten bir sıcağın içinde tüketilen iki yıl...

Ve köy hayatı, ancak önce kew ve kevok'lar... Keklikler, güvercinler yani. Köyün her yerinde öten keklikler, kırmızı, beyaz, siyah, alaca renkleriyle güvercinler... Çeşit çeşit keklik, seher vakti ötüşleriyle, akşam vakti suya inişleriyle, kuşbazların yollarına kurdukları tuzaklarla keklikler... Şirin ötüşleri, meydan okur gibi... Çocukluğunu süsleyen kevok'lar... Ve çocukluğu, çocukluğunun ilk yılları, gülmeyi öğrenmesi, şakalaşması, çocukça sevinçleri Dadê anlatıyor; Kevok gülüyor, ağaçlara bakıp gülüyor, kuşlara, hayvanlara bakıp gülüyor, insanlara bakıp gülüyor Mutlu! Aydınlık, güzel, mutluluk dolu bir yüz. Öğrendiği ilk kelimeler; dadê, bavo, ez, ro, nan, av* annesinin diliyle, köylülerin konuştuğu dille... Köyde edinilen ilk terbiye, alınan ilk eğitim. Ve çeşme başında, kavak ağaçlarının altında, annesiyle birlikte söylediği ilk türkü; ez kevok im...** İnce, yumuşak, güzel bir ses Dadê'nin henüz büyümemiş Kevok'u, alımlı bedeni, parlayan gözleri, güzel sesi, mühür gözleriyle bir çocuk... Ve köylülerin söylediği türküler, gecelerini süsleyen, gündüzlerini mutluluğa boğan çeşit çeşit makam, anlatılar... Aya, yıldızlara, nehirlere, ırmaklara, dağlara, yaylalara, çoban ve âşıklara seslenen, onların sesini taşıyan yüzlerce, binlerce türkü...

Kevok, o günleri adeta yeniden yaşayarak, büyük bir coşkuyla, yaklaşık iki gün iki gece her şeyi, bütün çocukluğunu bir bir anlattı onlara. Köyün kadınlarını bile teker teker anlatmayı ihmal etmeyerek. Köyün kadınları, köyün genç kızları, sade kadınlar, samimi, rahat, evlerine bağlı, evlerinin gerçek sahibi, anası, ailelerinin direkleri... Usul usul ninnileriyle çocukların ruhuna nüfuz ettirmeyi beceren, onları sesleriyle eğiten kadınlar. Kadınların türkü zamanı; süt sağma zamanı türkü zamanıdır, ikindi vakti güneş, altından bir tepsi gibi sarıya çalıp dağların doruklarından yitmeye yüz tuttuğunda, otlaklardan koyun sürüleri

---

* Anne, baba, ben, gün, ekmek, su. (ç.n.)

** "Ben bir güvercinim." (ç.n.)

döner, işte süt sağma vakti geliyor, bêrivan* kadınların da türkü zamanı... Yoksul, yalnız bir hayata güç katan türküler... Kadınlar alacalı bulacalı fistanları içinde halay başında, geceleri kısaltmak için kurulan anlatı meclislerinin baş konukları... Kevok'un çocukluğunun kadınları, zengin gönülleriyle, sıcak ruhlarıyla, temiz yürekleriyle, şefkatleri, fedakarlıklarıyla Kevok'un tanıdığı kadınlar... Artık bir daha karşılaşmayacağı o kadınlar, bütün masumiyetleriyle...

Köydeki hayat; babası şehirde, Kevok annesiyle köyde... Hafta sonlarında babanın gelişi ve çıkılan av... Atlar, taylar, kuzular, oğlaklar, keklikler, güvercinler, kartallar, şahinler, atmacalar... Kuyruğu çatallı kırlangıçlar, baharla birlikte gelen uzun bacaklı leylekler, turna sürüleri... İşte Kevok'un hayatını çevreleyen şeyler.

Sonra, büyük şehirde geçen yıllarına gitti, orada geçen eğitim yıllarına, bütün detaylarıyla bu yılları anlatırken, çocukluğunu anlatırken duyduğu coşkuyu hissetmedi; yaş yedi ve okul yılları... Şehre göç, şehirde başlayan yepyeni bir hayat. Geniş avlulu, bahçe içindeki evleri, bahçede çeşit çeşit meyve ağaçları, güller, çiçekler... Kışın şehirde, yaz tatillerinde köyde... Okumak... Önce yabancı bir dille ilk tanışma, o dille konuşma... Konuşmayı öğrenme süreci Okul; Dadê'nin diliyle değil, bilmediği bir dille... Babasına, öğretmenlerine göre uygarlık diliyle... Babasının öğüdü; "Kevok'um bu dili iyi öğrenmelisin, onlardan daha iyi öğrenmelisin ki, toplumda bir yerin, insanlar arasında bir ağırlığın olsun!" Ve Kevok'un soruları; "niçin bizim dilimizle değil?" Cevapsız sorular... Çocukça sorular. Ve okuma yılları, taştan yapılmış soğuk yapılar, beyaz kireçle sıvanmış duvarlar, kırk, elli öğrencinin bir arada oturduğu büyük sınıflar ve bir kılıç gibi başlarının üstünde sürekli dolaşan öğretmenler, "Dilini düzelt! Kelimeleri doğru telaffuz et! Sesin iyi çıksın..." Aradan geçen on yıl, resmi dilin öğrenilmesi zamanı... Her gün daha iyi,

* Süt sağan kadın. (ç.n.)

her gün daha güzel, her gün daha derinlemesine... Hep okumak, her gün yeni bir şey öğrenmek. "Kızım, Kevok'um öğren, onlardan geri kalma!.."

Öğrenilen Büyük Ülke'nin resmi dilinden sonra, yeni bir dil, Fransızca... Bavo'ya göre asıl uygarlık dili... Büyük Ülke'de de uzun yıllar egemen olan dil. Her şeyi Fransızca olan, Fransız öğretmenler tarafından Fransızca eğitim verilen bir kolejde başlayan lise yılları... Fransızca kitaplar, sözlükler, gramer kitapları. "Ma fille, petite fille, il faux apprendre bien cette langue, bien, bien, ma Kevok..."* Ve olgunlaşma yılları, Fransız edebiyatı, uygarlığıyla tanışma yılları, Hugo, Stendhal, Balzac, Fransız Devrimi'nin yazarları, aydınları, filozofları, Flaubert, Flaubert'in romanları, Madame Bovary ve L'edication Sentmentalle... Flaubert, "Madame Bovary? C'est moi..."** Yeni görüşler, farklı inançlar, özgürlük, eşitlik, adalet ve devrime dair yeni fikirler... Yüzyılın başlarında adını duyurmuş şairler, yazarlar, Perse, Vallery, Eluard, Char, rezistans yazarları, faşizme karşı direniş... Baz ve arkadaşlarının hiç duymadığı isimler.

Ve Perse; "Grand âge, nous venons de toutes rives de la terre. Notre race est antique, notre face est sans nom. Et le temps en sait long sur tous les hommes que nous fûmes."***

Ve Eluard; "la libertê... Sur les champs, sur l'horizon / Sur les ailes des oiseaux / Et sur le moulin des ombres / J'ecris ton nom..."****

Ve Afrika, Uzak Asya, Latin Amerika'daki sömürge halkların özgürlük savaşı... Ve Fanon, "Les damnês de la terre..."*****

---

* Kızım, küçük kız, bu dili iyi öğrenmek gerek, iyi, iyi, Kevok'um benim. (y.h.n.)

Madam Bovary mi? O, benim. (y.h.n.)

*** Yaşlılık, yeryüzünün tüm kıyılarından geliyoruz. Soyumuz eski, çehremizin adı yok. Zaman da bizim hepimizin eskiden nasıl kişiler olduğumuzu iyi bilir. (y.h.n.)

**** Özgürlük... Tarlalara ve ufka / Kuşların kanadına / Gölgede değirmene / Yazarım adını. (y.h.n.)

***** Yeryüzünün Lanetlileri. (y.h.n.)

Ve babası; "Kevok'um uyanık ol, yanlış yollara sapma, devlete karşı gelme. Devlet büyüktür, ona kimse karşı gelemez, oku, kulaklarını zararlı fikirlere kapa ve sadece oku..." Ve Eluard; "Sur l'absence sans dêsir / Sur la solitude nue / Sur les marches de la mort / J'ecris ton nom..."* Yine babası; "Kevok'um, delala min** vazgeç bu sevdadan, babalarımız, dedelerimiz de birkaç kez başkaldırdı, fakat paylarına hep ölüm düştü, yanlış fikirlerin peşine düşme, bir faydası olmayacak sana..." Ve Hugo; "L'hymne, a ceux qui sont morts pour la patrie..." Bir kez daha babası, "Delala min, adımlarını hesaplayarak at, dikbaşlı olma, isyankar olma..." Ve Hugo, "vatan için başkaldırı, şan, şeref, kutsal, görkemli ülke, bu ülke uğruna kendini kurban eden şerefli kahramanlar..."

Kevok, bütün bunları, Baz ve arkadaşlarına, yer yer Büyük Ülke'nin diliyle, yer yer Fransızca olarak, bütün ayrıntılarıyla anlattı. Daha sonra bizim önemli ayrıntılarını bildiğimiz son yıllarına geçti. Saatlerce son yıllarını, üniversiteyi, başkentte geçen günleri, burada edindiği deneyimleri, yaşadıklarını anlattı ve bütün bunlara Jîr'i de ekledi. Evet Jîr'i de anlattı. Jîr, Kevok'un hayatında esen bir kasırga, yüreğinde, ruhunda, bedeninde tatlı bir serinlik bırakan, her yerini okşayıp geçen bir kasırga... Jîr, tutkulu genç adam, kara gözleri hep yol gözleyen, yüreği yeni seslere açık adam. Jîr, kesilmiş sözün, verilmiş kavlin sahibi, dol'un, tov'un ve tol'un peşindeki adam. Jîr'in, ayrılık gecesinde söylediği son sözler... Bir şafak vakti çıkılan dönüşü olmayan yolculuk. Yaşlı gözlerle, kederli bir yüzle... Gözlerini Kevok'tan kaçırarak... Kevok kapı aralığında durmuş, dağınık saç tellerinin bazıları ağzına girmiş, yüreği daralmış, ağlamaklı, şaşkın, üzgün ve kararsız... Jîr sessizce çekip gidiyor. Gecenin sonuna doğru Kevok'un çığlığı, "Jîr, gitme, o uğursuz ölüm ülkesine gitme!.." Ardından gelen sessizlik, tüm kainata egemen olan sessizlik...

---

* Arzu duymaz yokluğa / Çırçıplak yalnızlığa / Ölümün basamaklarına / Yazarım adını. (y.h.n.)

Güzelim. (ç.n.)

Jîr'in arkasından hızlı hızlı atan bir yürek, sallanan bir el, dökülen gözyaşı...

Jîr? Ne oldu ona? Nerede, ne yapıyor şimdi? Kimbilir nerede, ne yapıyor. Gidiş o gidiş.

Dol, tov? Dol ve tov'a ısı lazım, sıcaklık lazım, sevgi lazım, aydınlık lazım. İki yürek birlikte atmalı. Yalnız kalmış soğuk bir yürek dol'u, tov'u ne yapsın?

Ve tedirgin, kuşku dolu bir ruh haliyle geçen geceler. Filizlenen farklı fikirler, Dağlar Ülkesi'ndeki isyan, Jîr'e kavuşma hayali, bu hayalin gittikçe arzuya dönüşmesi... Kevok da böyle bir insan işte, hep tedirgin, hep kuşku dolu yüreğini sakinleştirecek bir sesin, aralandığında araştırıcı ruhuna ışık ulaştıracak bir kapının, dinlediğinde zihnindeki sorulara cevap bulacak bir destanın gizemli kelimelerinin peşinde... Ne yapsın, Kevok da böyle bir insan işte.

Sonra dol'un aldırılması, saçların kesilmesi ve yola çıkış. Dağlara doğru, isyana katılmaya... Dağlarda geçen günler, alışılmaya çalışılan isyancı hayatı. Bütün bunları da yine en ince ayrıntısına kadar, neredeyse günü gününe, hiçbir şeyi saklamadan anlattı.

Hayatının yeni sayfasına ilk satırlar böyle yazıldı. Baz ve adamları, Kevok'un anlattıklarını, bir de yazdırdılar. O da hevesle yazmaya oturdu, dağlarda yanında dolaştırdığı deftere anılarını yazıyormuş gibi, her şeyi büyük bir açıklıkla yazdı. Baz'ın diliyle, kurşunkalemle, parmaklan acıya acıya, yaklaşık otuz sayfa yazdı. Bazı kelimeleri Fransızca, bazıları da Dağlar Ülkesi'nin diliyle...

Sonra, Kevok'un şimdi hatırlamadığı bir gün, Baz ve yanından hiç ayrılmayan iki subay arkadaşı odasına geldiler. Bir subayın elinde meyve dolu bir tabak, Kevok'un yanına oturdular. Hal hatır sorduktan sonra Baz aynı babacan ses tonuyla ona şunları söyledi: "Kızım, şimdi yeni bir adım atacağımız bir döneme ulaşmış bulunuyoruz. Bize verdiğin sözü hatırlayarak, kendini

ve geleceğini de düşünerek büyük bir dikkatle sorularıma cevap ver... Kaç tane Allah var?"

"Bir!" dedi Kevok.

"Kaç baban var?"

"Bir!"

"Kaç annen var?"

"Bir!"

"Peki kaç devletimiz var?"

Bir süre sustuktan sonra Kevok, "Bir!" dedi.

"Çok iyi kızım, şimdi söyle bakalım, kaç liderimiz var?"

"Bir!" dedi Kevok hiç düşünmeden.

"Kaç bayrak var?" diye sorularını sürdürdü Baz verilen cevaplardan memnun.

"Bir..."

"Kaç vatan var?"

"Bir!"

"Çok iyi kızım..." Peş peşe gelen öteki sorulara da Kevok aynı cevabı verdi, milletin namusu, haysiyeti, şerefi ile ilgili arka arkaya gelen bütün sorulara Kevok bir, bir, bir dedi.

"Çok iyi," dedi Baz, "temel konularda anlaştık. Şimdi bir geziye çıkacağız. Eşkıyanın barınaklarını göstereceksin bize. Senin de kaldığın yerleri ve size yardım eden köylüleri... Çok iyi bir sınavdan geçerek güvenimizi kazanmalısın, ölümden kurtuluşunun tek yolu bu, unutma. Oldu mu?"

Kevok böyle bir istekle karşılaşacağını biliyordu. Dağdayken, komutanları, yakalanan her direnişçiye böyle bir talepte bulunulduğunu anlatmıştı. Baz'ın isteğine hiç tereddütsüz hemen "Peki, olur," dedi. Hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde. Dağdayken ona defalarca belletmişlerdi; bir direnişçi yakalanırsa üç hafta direnecek, üç hafta boyunca hiçbir bilgi vermeyecek, hiçbir yeri göstermeyecek. Üç haftadan sonra, ölmemek için, gerekirse bazı yerler gösterebilir. Bu üç haftalık süre içinde direnişçiler, tutsak direnişçinin bildiği bütün sığınak, barınak ve konaklama yerlerini boşaltacaklar. Dağ hayatının önemli kural-

larından biri de bu. Kevok 'un hiç düşünmeden, rahatlıkla evet demesinin nedeni de bu.

Şimdi Kevok'un göstereceği sığınaklardan birine daha gidiyorlar. Bir hafta içinde Kevok'un gösterdiği dört sığınağa baskın düzenlediler. Ancak hiçbirinde istedikleri sonucu alamadılar, orada kimseyi bulamadılar. Kevok'un tahmin ettiği gibi bütün yerler boşaltılmıştı. Şimdi Kevok'un her yerini en ince ayrıntısına kadar anlattığı, çok sayıda sığınağın bulunduğu vadiye doğru iniyorlar. Kevok neredeyse emin, şu anda gittikleri yer de boş, orada da kimseyi bulamayacaklar.

Kevok böyle düşünüyor.

Yolları bir hayli uzun. Geceyarısından beri yürüyorlar. Askeri ciplerle dağ eteklerine kadar geldiler önce. Oradan dağa vurdular. Uzun bir yürüyüşten sonra Baz ve adamlarının karargâh olarak kullandıkları dağların arasındaki korkutucu sığınağa geldiler. Sonra dağların sırtlarından, dolambaçlı geçitlerden, ormanlık bir bölgeden geçerek aşağılara, derin vadiye indiler.

Baz yürüyor, –hiç görmediği, tanımadığı ataları gibi– dağları, kayaları, yüksek uçurumları, derin yarları, coşkun akan ırmakları, büyük nehirleri, aşılması zor geçitleri, doğanın bütün zorluklarını ardında bırakarak yürüyor.

Kevok yürüyor, –dağlarda geçirdiği günlerde olduğu gibi– dağ sırtlarından, dar, zikzaklı yollardan, çukurlara tümseklere gire çıka, çalılara, dikenlere basa basa, zaman zaman düşe kalka yürüyor, bir zamanlar sığındığı, içinde uyuduğu, yorgunluğunu giderdiği mağaralara doğru. Baz'ın atalarının içinde gizlendiği barınaklara yani...

Ay batmış, yıldızların ışığı sönmüş, henüz tan ağarmamış. Her yere hafif bir sis çökmüş. Otlara, ağaçlara sonbaharın çiyi düşmüş. Hava biraz soğuk. Ürkütücü bir sessizlik her yere hakim. Sadece arada bir öten bir baykuşun sesi duyuluyor. Hafifçe esen sonbahar yeli, artık iyice sararmış olan ağaçların yapraklarını döküyor durmadan.

Biz Kevok'la birlikte yürüyoruz. Kevok, silahlı subaylar, askerler ve köylüler arasında, ona bol gelen yöre kıyafetleri içinde, silahsız yürüyor, yürürken ruhuna sinmiş olan sessizliğe kulak veriyor. Ne biçim hayat bu? diye düşünüyor, neden böyle oldu her şey? Bu sessizlik, bu akıl almaz karmaşa, kuşkunun azgın dalgalarıyla onu boğan bu altüst oluşlar... Ne yitirdi ne kazandı? Keşke Dadê burada olsaydı şimdi. Veya Jîr olsaydı veya okul arkadaşları... Onlara içinde bulunduğu durumu anlatabilseydi. Bütün kederini göstererek konuşabilseydi, yanlarında özgürce ağlayabilseydi. Buna o kadar çok ihtiyacı var ki... Keşke ölüm korkusu tutsak almasaydı da onu, bu hallere düşmesiydi. Nereye varacak bunun sonu? Bitmeyen taleplerinin sonu nereye varacak? Bu adımdan sonra hangi adım gelecek acaba? Bu yeni talep karşısında ne yapacak, ne yapabilir? İntihar mı etmeli, kaçmaya mı yeltenmeli? Sığınacak bir yer var mı? Bir insan? Yorgun, soluğu kesilmiş, yüreğinin her yerini bir korku sarmış düşünüyor, gidiyor.

Fazla soğuk olmayan bir hava yüzünü üşütüyor. "Yapamıyorum," diye düşünüyor ağzı kapalı, soluk alıp vermekte güçlük çekerek, "yapamıyorum, gösterdiğim bu yerlerden sonra yeni yerler gelecek, onları yenileri izleyecek. Bir yol olmalı, bu işkenceden kurtuluşun bir yolu bulunmalı, bir şeyler yapmalı. Bir ses, bir yankı, bir imdat çığlığı... Ama nasıl? Önümde arkamda bana bekçilik yapan bu silahlı adamlar... etrafını sarmış olan ve insana ölümden başka bir şey hatırlatmayan bu soğuk namlular... Hayır dayanamıyorum, yapamıyorum, ne gücüm kuvvetim kaldı, ne de herhangi bir şeye özlemim. Sadece bir şey var; ölüm, sadece ölüm..."

Dağ eteklerine inip vadinin ucuna vardıklarında, gün yavaş yavaş ağarmaya başlıyor. Ortalık yavaş yavaş aydınlanıyor. Vadideler. İnce bir ırmak, vadiyi ikiye bölerek akıyor. Vadinin iki yakasında asi dağlar yükseliyor. Dağ etekleri ağaçlarla kaplı. Irmak

usul usul akıyor. Irmağın kavis yaptığı yerlerde sular kayalıkların arasından geçerek küçük küçük derecikler oluşturuyor. Biraz sonra güneş doğuyor, güneş ışıkları önce dağ başına, sonra yavaş yavaş aşağı inerek ağaç yapraklarına ve ırmağa vuruyor. Her yer birden altın sarısı bir renge bürünüyor. Kadim, yaşlı ağaçlar, özellikle şimdi ince bir sis tülünün içinde bir anıt gibi görünen çam ağaçları, Kevok'un adlandıramadığı özel bir renge bürünüyorlar. Her yer sessiz, her şey sükûnet içinde. Bir süre önce Kevok arkadaşlarıyla birlikte buradaydı, o zamanlar da güneş böyle doğardı, o zamanlar da her yere buna benzer altın sarısı bir renk hakim olurdu. Mekân aynı, renkler aynı, bir tek buraya uğrayanlar farklı... Kevok, belki de bir daha göremeyeceği, bu başka bir dünyaya ait yere bakıyor. Bir kuş sürüsü, kanatlarını çırpa çırpa dağların üstünden uçuyor. İki alaca tavşan gelenlerden ürkerek hızlıca ormana kaçıyor. Her şey ne kadar da ölümden uzak görünüyor. Dehşet buradan ne kadar uzak, şiddet ne kadar uzak, kin, nefret, öfke buradan ne kadar uzak görünüyor.

Ama bu insanlar, bu kahrolası savaş, bu dinmeyen nefret, bu bitmeyen öfke? Bütün bu coğrafyayı baştan başa sarmış çılgınca savaşma arzusu? Oluk oluk akan, bu kan? Kanla atan bu yürekler, kanla beslenen ruhlar?

"Kevok," diye düşünüyor Kevok, "buralara uymayan, ayakları yere basmayan düşlerden vazgeç, bu fantezileri terk et artık, sana artık ne düşler, ne endişeler, ne de istekler lazım olacak, bir yabancısın sen artık, kendine bile yabancılaşmış ruhu beş para etmez bir yabancı, dibe vurmuş, kaybolmuş bir yabancı, gördüğün bu muhteşem doğa, tanık olduğun bu olağanüstü renkler, artık ölmüş bir ruhun kederli bir düşünden öte bir şey değil, yapabileceğin tek şey var senin, umut et, olmadı dua et, bu sığınaklarda, bu mağaralarda gelişinizden bihaber kimseler olmasın diye."

Kevok böyle düşünüyor, böyle umut ediyor.

Ancak?

Ancak, herkes vadiye ulaştıktan sonra Baz, subaylar, iki asker ve iki köylü bir araya geliyor, gruptan uzak, bir kayanın altında bir süre konuşuyorlar. Sonra bir asker gelerek Kevok'u da yanlarına götürüyor. Baz ve arkadaşları düz taşlara oturmuşlar. Baz avucunun içinde sigarasını gizlemiş, Kevok'a yer gösteriyor. Kevok oturuyor. Baz bir süre dikkatlice, anlamlı anlamlı Kevok'a bakıp gülümsüyor ve sigarasını içmeye devam ediyor sessizce. Doğrudan doğruya Kevok'un gözlerinin içine bakıyor. Sıcak, yumuşak. Babacan bir bakış veya bir aşığın bakışıyla. Kevok, içinde kımıldayan çok hafif bir sıcaklık hissediyor.

"Kızım bak," diyor Baz gülümseyerek, "ölüm vadisine ulaştık değil mi? Ölüm Vadisi burası değil mi?" Kevok cevap vermiyor, Baz'ın bakışlarından utanmış gibi önüne bakıyor. Baz bir kez daha soruyor, "Değil mi kızım?"

"Evet," diyor Kevok.

Baz, bir süre gözlerini Kevok'tan ayırmadan sigarasını içiyor. Sonra yanındaki subaya dönüyor, "Kevok'a biraz kavurma verin, kahvaltı için zamanımız yok." diyor, sonra Kevok'a dönerek, "Şimdi söyle bakalım kızım, barınaklarınız nerede?"

Kevok sağ eliyle vadinin öte yakasını işaret ediyor. Baz, köylülere bakıyor, köylüler, Kevok'un gösterdiği yeri başlarıyla onaylıyorlar. "Demek orada," diyor Baz, "Artık toparlanmanın zamanı, hazırlıklarınızı yapın. Bundan böyle artık kesin sessizlik istiyorum. İşaretlerle hareketlerimize yön vereceğiz. Haydi acele edin, güneş yükselmeden işimizi bitirelim. Çabuk, çabuk..."

Kalkıyor, toparlanıp tekrar yürümeye başlıyorlar, "Kevok yanımızda olacak," diyor Baz, arkasından yürüyen subaya, "ona dikkat et!"

Şimşek hızıyla, sessizce, ustaca kurulmuş bir düzen içinde hem yürüyorlar, hem de silahlarını hazırlıyorlar. Kısa bir süre sonra, geceyarısından beri ulaşmak için yürüdükleri mevziye ulaşıyorlar. Baz, bir subay, bir köylü, iki askerle Kevok, büyükçe bir kayanın arkasına yerleşiyorlar. Bulundukları yerden sığınak-

lar, cennetten bir köşeymiş gibi görünüyor. Irmağın öte yakasında, dağların ırmağa ulaştığı yerde, yalçın kayaların arasında, yan yana dizilmiş, iç içe geçmiş mağaralardan oluşuyor sığınaklar. Çevrede herhangi bir hareketlilik yok, hiçbir ses duyulmuyor. Mağaralardan yana herhangi bir canlı belirtisi yok. Bu derin sessizliği sadece ırmağın sesi bozuyor. Bu tarif edilmez sessizlik, iç içe geçerek yepyeni bir renk oluşturan mor, turuncu, sarı, kızıl renkler, otların, toprağın, çiçeklerin kokusunun sindiği bu rengârenk doğanın kokusu... Ve hepsinin üstüne doğan, ortalığı bir şavk denizine boğan güneş... Bütün bunlar Kevok'a, şimdiye kadar hissetmediği kırılgan, ince bir duygu veriyor.

Baz'ın adamları, çevik hareketlerle mağaraların etrafını ustaca sarıyor, taşların, kayaların arkasına siniyor, kovukların, siperlerin içine gizleniyor, kimisi ayakta, kimisi çömelerek, silahlarının namlularını mağaralara doğrultup bekliyorlar.

Bekleyiş başlıyor yine, ölüm bekleyişi. Her saniyesi bir ömür kadar uzun olan bekleyiş...

Kısa süren bir bekleyişten sonra birden, hiç hesapta olmayan bir şey oluyor. Hâlâ ince bir sis perdesinin altında olan birinci mağaranın ağzında bir gölge gibi, bir karaltı beliriyor. Karaltı sisin içinden çıkarak ırmağa doğru geliyor. Ve bir insana dönüşüyor. Esmer, uzun boylu, bıyıklı, dik yürüyen, kendinden emin bir genç. İsyancıların kıyafetleri var üzerinde, Kevok'un deyimiyle bir direnişçi, Baz'ın deyimiyle bir eşkıya...

Orada, olup biten her şeye tanıklık eden dilsiz ırmağın kenarında dün yeniden yaşanıyor. Dün, Baz'ın yakınlarından biri, akrabalarından bir genç, –belki babası– bir şafak vakti, mağaradan çıkarak ırmağa gelmişti; kurulmuş olan tuzaktan habersiz. Bugün, isyan hareketinin fertlerinden biri, bu serin seher vaktinde mağaradan çıkıp ırmağa iniyor; kurulmuş olan tuzaktan habersiz. Dün, burada Baz'ın aklının ucundan bile geçmeyen, tanımadığı dağlı bir gencin hikâyesi yaşanmıştı. Bugün, burada Baz'ın buyruğuyla kaderine yön verilecek bir başka gencin hikâyesi yaşanacak.

Kevok afallıyor, şaşırıyor. Yüreği sıkışıyor, bedeni sarsılıyor, boğucu bir buhar kazanına düşmüş gibi soluğu kesiliyor. Yavaşça, "Eyvah!" diyor. "Eyvah, hayır bu olamaz... Neden buradalar? Bu ne tedbirsizlik? Nerede nöbetçiler? Hayır, olamaz..."

Baz'ın sevincine ise diyecek yok. Küçük gözleri adamın üzerinde. "Gel," diyerek gülüyor, "gel bakalım akıllı eşkıya, gel..."

Genç adam ırmağa varıyor, ayakta, bir süre çevreye, dağlara, gökyüzüne bakıyor, sonra uçkurunu çözerek, yüzü Baz ile Kevok'un bulunduğu yöne dönük işemeye başlıyor. İşini bitirdikten sonra uçkurunu bağlıyor, sonra suya eğiliyor, elini yüzünü yıkıyor acele etmeden. Ayağa kalkıyor, mintanının koluyla yüzünü kuruluyor ve mağaralara doğru yürümeye başlıyor. Ve işte tam o sırada dün yeniden yaşanıyor.

Bir silah sesi duyuluyor. Dünü anlatırken kullandığımız kelimeleri kullanırsak, doğadaki bütün o huzur verici sükûnet, bu silah sesiyle birlikte tarumar oluyor. Silah sesi halka halka genişleyerek dağlarda, kayalarda yankılanıyor. Sessizlik paramparça oluyor, dallara konmuş kuşlar uçuşuyor. Genç adam yüzüstü yere kapaklanıyor, sonra ayağa kalkarak bütün gücüyle mağaralara doğru koşmaya başlıyor. Ancak mağaraya ulaşamıyor. Silahlar hep bir ağızdan konuşmaya başlıyor. Yere düşüyor ve bir daha kalkamıyor düştüğü yerden.

Kevok, yerinden kalkıp adamın düştüğü yere doğru koşmak istiyor. Yelteniyor, yanındaki subay ve köylü, sert hareketlerle omuzlarına bastırıp durduruyorlar onu. Kevok'un yakınına bir askerle bir köylü daha geliyor, Kevok artık hiçbir şey görmüyor, olup bitenleri duyuyor sadece.

Ateşle birlikte mağaranın ağzında da, art arda büyük patlamalar duyuluyor. Her iki taraf birbirine ateş etmeye başlıyor. Roketatarlar, kaleşnikoflar, makineli tüfekler ve lav silahlan konuşuyor şimdi. Çatışma saatlerce sürüyor. Güneş yükseliyor, zaman geçiyor, ateş kesilmiyor. Öğlen oluyor mermi sağanağı devam ediyor. İkindi oluyor ateş devam ediyor. En büyük mağaradan dışarıya durmadan mermiler çıkıyor.

Mağarada kaç kişi var? Nasıl oluyor da bu kadar dayanabiliyorlar?

Akşama doğru, güneş batmaya yüz tutmuşken, mağaranın etrafını sarmış olan Baz'ın adamları ancak fırsat bulup, sayısız el bombasını mağaraya atabiliyorlar. Peş peşe bir sürü el bombası içeri atılıyor. Ardından lav silahlan alevlerini mağaraya kusuyor. Ve yavaş yavaş mağaradan gelen mermiler seyrekleşmeye başlıyor.

Ateş kesiliyor. Sesler kesiliyor. Naralar, nidalar kesiliyor.

Her yere bir dinginlik çöküyor yine. Bir gün boyunca cehennemi yaşayan doğa, yavaş yavaş eski sessizliğine dönüyor.

Baz, paketinden bir sigara çıkarıp yakıyor ve dumanı derin derin ciğerlerine çekiyor. Ağzından dumanlar çıkan büyük mağaraya bakıp sigarasını tüttürüyor. Yüzündeki ifadeden bir şey anlaşılmıyor. Sevinçli mi, üzüntülü mü bilinmiyor. Duygularını ele vermiyor, sadece sigara içiyor. Herkes ayağa kalkmış, hareketsiz, sessizce Baz'ın vereceği yeni talimatı bekliyor. Baz'ın acelesi yok, aceleye de gerek yok zaten. Sigarası bitince, peşinden bir tane daha yakıyor.

Ağır bir sessizlik her şeyin üstünü örtmüş adeta. İkinci sigarasını da içtikten sonra Baz, yavaşça doğruluyor, kayaların arkasından çıkarak, önce askerlere bakıyor, sonra mağaraların bulunduğu yerde, gözlerini karış karış gezdiriyor. Subayları, askerleri, köylüleri süzdükten sonra, sağ eliyle, mağaranın ağzına iki taraftan da yaklaşmış olan asker ve köylülere, mağaraya girin işaretini veriyor. İki taraftan da mağaraya, askerler ve köylüler girmeye başlıyor. Çifter çifter... Birkaç asker de öteki mağaraların ağzında bekliyor. Bir süre sonra iki asker, arkalarından bir cesedi sürükleyerek dışarı çıkarıyor. Cesedi, ırmak ve mağara arasında kalan bir düzlüğe bırakıyorlar. Tekrar mağaraya giriyorlar. Onlar girmeden, mağaradan iki asker daha çıkıyor, onlar da bir ceset çıkarıyor. İkinci ölü... Arkasından bir ölü, bir ölü daha, cesetlerin sayısı altıya yükseliyor. Baz, Kevok ve yanındakiler,

sessizce mağaradan ölü çıkarma törenini seyrediyorlar. Irmağın kenarında düşenle birlikte toplam yedi ölü...

Herkes cesetlerin başına toplanıyor. İçlerinden biri Baz'a doğru geliyor. Kendi aralarında bir şeyler konuşuyorlar, Baz bir süre, anlattıklarını dinliyor, sonra ona bir şeyler anlatarak dönüyor. Cesetlerin başına dönen adam tabancasını çıkararak bir cesede üç el ateş ediyor. Arkasından bir cesede daha...

Kevok artık daha fazla tutamıyor kendini, cesetlere doğru gidiyor. Bir asker durdurmak istiyor onu ancak Baz, "Bırak gitsin," diyor.

Kevok, aklını yitirmiş gibi sersem, ağır adımlarla ırmağa gidiyor, ırmağı geçerek cesetlerin bulunduğu yere varıyor. Sessizce, gözleri yaşlı, çevresindekilere bakıyor, sonra da bir cesedin yanı başına çöküyor. Yedi ceset, hayatlarının baharında toprağa uzatılmış yedi genç... Birkaç saat önce yaşayan yedi insan... Kevok'un yanı başına çöktüğü ölü bir kız. Yüzü kanlar içinde, çenesi parçalanmış. Saçlarının bir kısmı kavrulmuş. Gözleri, yanakları, dudakları kana bulanmış. Kevok, mintanının ucuyla, kızın yüzüne bulaşmış kanı temizlemeye başlıyor usulca. Kızın başucunda, bir süre, donmuş gibi, mekanik hareketlerle kanı temizliyor. Sonra ayağa kalkıyor, teker teker ölülere bakıyor. İyice yaklaşarak yüzlerine bakıyor. İkinci ölü, omzundan kolu kopmuş iri yapılı bir genç. Üçüncüsünün kafası parçalanmış, yüzü, alnı dağılmış, kafatasının içinden beyni dökülmüş kısa boylu, tıknaz biri. Dördüncüsü, sanki uykuya dalmış gibi, hiçbir yerinden kan sızmayan kısa boylu bir kız... Beşincisi... Beşinci ölü!

Beşinci ölü!

"Hayır!" diye bağırıyor Kevok avazı çıktığı kadar. "Hayır, Rênas, hayır olamaz!"

Evet, beşinci ölü Rênas, gerçek bu. Rênas öldürülmüş. Rênas, uzun boylu, alımlı, iriyarı, boylu poslu adam... Rênas, dar günlerin fedakâr arkadaşı, karla, tipiyle baş eden, donarak gelen

ölüme direnen yiğit... Rênas, ölümün, kalımın dostu; Kevok'un düğününde halay başı olmayı düşündüğü yiğit!

İncecik, kıl gibi ince bir sızı Kevok'un yüreğinden geçip beynini deliyor. "Rênas," diyor Kevok, fısıldar gibi, hafif bir ninni söyler gibi. "Rênas... Rênas." Rênas'ın gözleri kapalı, yüzüne kan bulaşmamış, ağzı gözü toz içinde, derin bir uykuda sanki. Yüzü sapasağlam. Uyumuş gibi, bir düş görüyormuş gibi, öyle sakin, öyle huzurlu, öyle masum, yatıyor. Kevok başucuna oturuyor, başını kaldırıyor hafifçe, dizine koyuyor. İncitmeden, usulca... O sırada yarasını görüyor. Bağırsakları neredeyse dökülmüş, karın boşluğundaki kocaman yaradan hâlâ kan sızıyor. Kan, barut ve ter karışımı ekşimsi bir koku sinmiş üzerine. Sağ elini, yüzünün, gözlerinin, yanaklarının, alnının üzerinde dolaştırıyor yavaş yavaş, uyumakta olan bir çocuğu okşar gibi. Rênas uyuyor, savaştan, kavgadan, kaçıp kovalamaktan, kederden, endişeden uzak. Rênas gidiyor sessizce, soluk alıp vermeden, hiçbir şey duymadan gözlerini yummuş, her şeyi terk edip gidiyor.

Kevok'un aklına birden dolunay düşüyor. Rênas'ın huzurlu yüzüne bakıyor, insanoğlunun en eski hikâyesindeki ayla ilgili sözleri düşünüyor; yiğitler, yol gösterenler aya benzer, önce büyür, her yeri ışığa boğar, sonra kaybolup giderler...

Rênas gidiyor. Bir ay gibi, bu kederli ikindi vaktinde, artık batmaya yüz tutmuş güneş gibi...

13. BÖLÜM
Bakış

Baz'ın bakışları, zaman zaman yumuşak, zaman zaman keder dolu, hüzünlü, zaman zaman sert, korkutucu, zaman zaman karanlık ölüm gibi...

Kevok'un bakışları, her zaman yumuşak, melul, her zaman bir düş gibi buğulu...

Bakışlar, iç kıpırtılarının, duyguların dili, yüreğin konuşması, ruhun dile gelmesi, başka bir insanı tanımanın yolu... Bakışlar, birbirine değen yüreklerin şimşek gibi çakması...

Hikâyemizin bu bölümünde konumuz bakışlar, yüz ifadesi yani...

Şimdi, askeri lojmanlardaki bir evin kapısının önündeyiz. Dağlar Ülkesi'nin en büyük şehrinin askeri bölgesinde, subayların oturduğu bir apartmanın en üst katındaki bir dairenin önünde. Zaman, –varsayalım– Ölüm Vadisi'nde yedi isyancının öldürülmesinden bir ay sonra. Kapının önünde, Baz'ın yanındayız. Baz, biraz sonra kapıyı açıp içeri girecek. Gecenin bir vakti... Dışarıda yağmur yağıyor, sağanak yağmurun sesi ulaşıyor bize. Hava soğuk...

Bu yağmurlu, soğuk havada, gecenin bir vakti Baz nereden geliyor? Bilmiyoruz, ancak üzerinde ne dağ kıyafetleri ne de resmi kıyafetler var, siyah bir takım elbise giymiş. Bir elinde anahtar, öteki elinde siyah bir çanta, apartmanın dördüncü katında-

ki dairenin önünde durmuş soluklanıyor. Bir iki soluk aldıktan sonra kapıyı açıyor yavaşça, dikkatlice içeri giriyor ve ardından kapıyı kapatıyor. Evin huzur verici sıcak kokusu karşılıyor onu. Ayakkabılarını çıkarıyor, terliklerini ayağına geçirip salona doğru yürüyor. Birden içeriden bir ses geliyor kulağına. Güzel bir ses, şarkı söylüyor.

Kevok'un sesi bu.

Evet Kevok içeride, hâlâ uyanık, kendi dilinde şarkı söylüyor. Hüzünlü bir sesle, yumuşakça...

Baz holde duruyor. Sırtını duvara veriyor, sadece birkaç kelime bildiği bu yabancı dilden söylenen türküye kulak veriyor. Bu hüzünlü ses, bu çoğu yerde karşısına çıkan tuhaf dilin kelimeleri... Bu lanetli ülke insanlarının dili... Bu sesleri kaç yıldan beri duyuyor? On yıl mı, yirmi yıl mı? Subay çıktığı o ilk günden bugüne hep duyuyor bu kelimeleri... Demek yirmi yıldan fazla bir zaman olmuş. Ne diyor ses, neyi anlatıyor bu kelimeler?

Baz, sadece Kevok'un sesini duyuyor, yüzünü, türkü söylerken yüzünün aldığı biçimi görmüyor, sesi geliyor kulaklarına sadece. Genç bir kızın sesi, garip bir ses... Garip bir dilden, garip kelimelerle söylenen bir türkü... Neyin türküsü bu, ne anlatıyor? Türkü uzayıp gidiyor, ritmi değişmeden, aynı tonda, aynı makamda... Bir ağıt mı yoksa bu? Hüznü mü anlatıyor? Ölümü mü anlatıyor, yoksa katliamları mı? Çaresizliği, açlığı, susuzluğu, yaralarını, düşkünlüklerini mi? Ne kadar da yumuşak bir ses, ne kadar hüzünlü, ne kadar acıyla yoğrulmuş...

Baz sırtı duvarda, kafasını hafifçe kaldırıyor, gözlerini yumup türküyü dinliyor. Buna benzer bir sesi, bu dilden, bu garip tondan söylenen bir şarkıyı, subay olarak göreve başladığı ilk günlerde duyduğunu hatırlıyor. Dağların doruklarında, vadilerin derinliklerinde, gecenin karanlığında, sabahın alacasında hep bu sesle haşır neşir oldu. Ancak şimdi, askeri bölgede, subay lojmanlarında, kendi evinde bu garip, bu tuhaf sesi duyuyor yine. Her yerde duyduğu o ses evine kadar girmiş. Ya sesin sahi-

bi, şimdi evinde türkü söyleyen genç kız? Kızın yüzünü, bakışlarını, yüzünün aldığı ifadeleri düşünüyor. Esmer bir yüz, eski zaman efsanelerinden çıkıp gelmiş, geçen zamanın hiçbir tahribat yapamadığı, hiçbir rüzgârdan, fırtınadan etkilenmemiş bir antik heykelin yüzü... Bir melek yüzü kadar masum, gizemini sadeliğinden alan... Ve o güzel dudaklardan dökülen o gizemli kelimeler... Hep düşman bellediği o kelimeler, şimdi makam olmuş, evini istila etmiş.

Ses sanki türkü değil de ninni söylüyor. Baz'ın gözleri kapalı, sırtı duvarda ninniyi dinliyor, sesin sahibinin ise Baz'ın gelişinden haberi yok. Nağmeler, Baz'ın yorgun ruhunda yeni dalgalar yaratıyor, yeni duygu dalgaları... Fakat bu duyguları tam anlamıyla tanımlayamıyor. Korku mu, yabancılık mı, uzaklık mı, düşmanlık mı, sıcaklık mı? Hangisi? Bilmiyor, tek bildiği çok yorgun olduğu. Bedeni çok yorgun, kafası yorgun, yüreği yorgun; bütün anılarına kan damlamış, onu bu kan ülkesinin uğursuz yollarına düşüren kaderi karmakarışık; bu ülkenin parlak yıldızları altında geçen vahşi geceleri, bu vahşi insanların vahşi dağlarda geçen vahşi hayatları, bu unutulmuş ülkede felaketler içinde, korkuyla geçirdiği ayları, yılları, her şey şimdi ağır bir yük olmuş, omuzlarına çökmüş. Ve bu insanlar, tuhaf alışkanlıkları, ilginç adları, kendilerine özgü beğenileri, oturuşları, kalkışları, giyimleri kuşamları, her şeyin üstünde tuhaf kokuları, Baz'ın hiç alışkın olmadığı davranışlarıyla, düşünüş biçimleriyle, garip dilleri, kaba konuşmaları, onun dilini konuşurlarken bile kaba aksanları, her şey çok yormuş Baz'ı. Baz, yorgunluktan bitmiş gibi...

Sadece bu insanların çıkarabileceği bu garip ses ne anlatıyor acaba? Yıllardan beri şimdi aklına düşen şeylerin içinde yaşıyor olmasına, bu insanların kalbinin attığı dağlarda, gizemli ruhlarının merkezinde olmasına rağmen, bu kızın söylediği bu hüzünlü sesin ne anlattığını bilmiyor. Demek hiç yaklaşmamış onlara, demek hep uzaklarında kalmış! Hayır hiç de uzak değilmiş, uzak

değilmiş ki, şimdi o tuhaf sesler evine kadar girmiş. Yine de uzak, uzak ki bu sesin ne anlattığını bilmiyor, bu kelimelerin ne anlama geldiğini... Şimdi bu ülkenin kirletilmiş gerçeğinin tam ortasında yaşıyor, yaşıyor ama bir o kadar da uzaklarında... Tıpkı şimdi sesini dinlemekte olduğu bu kız gibi. Bu kahrolası ülkenin pınar suları kadar berrak, uğursuz dağlarının başında görülen o ilk ışık huzmesi kadar alımlı bu kız, isyancılık sevdasını saymazsak, kim, neyin nesi? Parlak, güzel gözlerinin derinliklerinde hep bir korkunun, bir tedirginliğin izlerini taşıyan ve yaşamasını Baz'a borçlu olan bu kız ne duyuyor şimdi, ne düşünüyor? Baz'ın dilini de, –biraz telaffuz problemleri olsa da– çok iyi konuşan bu kızın ruhu ne anlatıyor, yüreği kimin için atıyor acaba?

Hol, mutfak ve yatak odasının ışığı yanmıyor. Oturma odasından cılız bir ışık sızıyor evin içine. Ses karanlıktan geliyor, karanlığın içinden süzülerek. Gecenin karanlığı, evdeki karanlık sesin gizemini daha bir artırıyor. Baz, ayaklarının ucuna basa basa, usulca içeri giriyor. Oturma odasının kapısına vardığında Kevok'u görüyor. Kevok, üzerinde sade bir entariyle, pencerenin kenarındaki bir yer minderine oturmuş. Masanın üzerine ve pencere pervazının kenarına konulmuş olan birkaç mum yanıyor. Kırmızı, beyaz mumlar loş bir ışık yayıyor. Kevok omzunu duvara dayamış, kafasını hafifçe pencereye uzatmış, dizlerini karnına çekip, ellerini dizlerinde bağlamış, dışarıyı seyrediyor ve yorgun olduğu her halinden belli bir sesle, ninni söyler gibi, usul usul söylüyor. Kendinden geçmiş gibi, sanki bu dünyada yaşamıyormuş gibi. Dışarıya bakıyor. Bakışlarında nasıl bir ifade var? Hasret mi, arzu mu, keder mi, acı mı? Veya hâlâ yaşıyor olmasından duyduğu bir memnuniyet ifadesi mi?

"Kevok," diyor Baz yavaşça. Kevok, Baz'ın sesini duymuyor.

Baz, bu defa sesini biraz daha yükselterek, "Kevok," diyor.

Kevok birden irkiliyor. Baz'ın anlamadığı tuhaf bir ses çıkarıyor. Kendine çeki düzen vererek ayağa kalkıyor. Yüzünde anlatılmaz bir korku, "Hayır!" diyor ve duvara yapışıyor.

"Korkma Kevok," diyor Baz gülümseyerek, "korkma kızım... benim..."

Kevok ayakta, korkudan tirtir titriyor. Baz, ona doğru bir iki adım atıyor, "Kevok... ne kadar güzel bir isim," diyor. Kevok, korkudan gözleri faltaşı gibi açılmış, bir o kadar da şaşkın, korunmak için pencerenin öte yanına geçiyor. "Çok güzel bir isim..." diye tekrarlıyor Baz ve daha fazla konuşmuyor. Kevok'a korkusunun yersiz olduğunu hissettirecek daha yumuşak sözler lazım. Ama o sözler nedir, hangi dilden anlatmalı? Kevok'un korkuyla karışık şaşkın bakışı, Baz'ın içine bir sıcaklık, bir şefkat yayıyor. Baz sessizce, Kevok'tan biraz uzakta, ayakta durup ona bakıyor. Keşke içeri girip onu o güzel rüyadan uyandırmasıydı, o garip sözlerle söylenen o garip türküsünü kesmeseydi keşke. Artık şimdi ne söylese faydası yok. O büyülü anı, o büyüyü geri getirmesi imkânsız artık. Bu vahşi, bu narin, bu çok bilmiş kız, o güzel rüyadan korkuyla uyandı bir kez. Söyleyeceği sözlerin onu yeniden o rüya alemine götürmesi imkânsız. Baz'ın yüzünde hafif bir tebessüm, Kevok'un yüzünde dehşetli bir korku, bir süre birbirini süzüyorlar.

Bir süre sonra Baz mutfağa gidiyor, ışığı yakıyor, buzdolabından votka ve limonata şişelerini çıkarıp mutfak masasına bırakıyor. Sonra bir bardağa bolca votka koyup üstüne limonata döküyor. Tam mutfaktan çıkarken, birden aklına yeni bir şey gelmiş gibi tekrar buzdolabını açıyor, buzluktan buz alıp votkasına koyuyor. Oturma odasına dönüyor. Kevok bıraktığı yerde duruyor. Konuşmadan gidip deri koltuğa gömülüyor, kadehini masanın üstüne koyuyor, ceketini çıkarıyor, "Dışarıda çok yağmur var. Arkadaşlar beni kapının önüne kadar getirdi. Yağmur çok feci..." diyor. Ceketini koltuğun kenarına koyuyor, cebinden sigarasını çıkarıp bir tane yakıyor ve konuşmasına kaldığı yerden devam ediyor; "Artık kış geldi. Hep birbirine benzeyen kışlar ve bu memleket, meymenet..." Tam "meymenetsiz" diyecekken vazgeçiyor, sözünü sürdürmek gelmiyor içinden, içki ka-

dehine uzanıyor, birkaç yudum içiyor. içki bardağına uzanırken, belindeki çıplak silahın kabzası parlıyor.

Kevok olduğu yerde ona bakıyor, sessizce, soğuk bir yüz ifadesiyle, ruhsuz, cansız bir heykel gibi. Ancak bakışlarının derinliklerinde bir merak, art arda gelen sorular, ikircikli bir hava da yok değil. Sessizce bakıyor, sessizlik artık onun hayatı olmuş. Rênas'ın ölümünden sonra sessizliği seçmiş kendine. Yüreğinde, birkaç anı kırıntısından başka, hiçbir sese yer bırakmamış. Sessizliği seçmiş, bu ülkenin toprağı gibi, çocukluğunun köyündeki seher vakitleri gibi, yanında düşüp ölen arkadaşları gibi, bu askeri lojmanlardaki ev gibi sessiz...

Baz, içkisinden birkaç yudum daha alıyor, sigarasından birkaç derin nefes çekiyor, belki Kevok cevap verir umuduyla, "Yorgunum," diyor. Kevok'tan ses çıkmıyor. Baz ona bakıyor. Artık uzamış saçları, masum bakışları, derin, güzel, korku ve hüzün dolu siyah gözleriyle Kevok... Garip, yabancı gözler... Baz, kadehindeki içkiyi bitiriyor, kalkıyor, mutfağa gidiyor, bir süre sonra elinde yeni bir kadehle dönüyor. Koltuğa oturduktan sonra, "Niçin uyumadın?" diye soruyor. Hâlâ yerinden kıpırdamamış olan Kevok cevap vermiyor. Daha bir şiddetlenmiş olan yağmurun sesi, şimdi onlara daha çok ulaşıyor. Mumların zayıf ışığı duvarlarda gölge oyunları oynuyor. Odada, Baz'ın oturduğu koltuk, masa, iki sandalye ve Kevok'un pencerenin önüne çektiği minderden başka eşya yok neredeyse.

"Otur!" diyor Baz kadehinden birkaç yudum aldıktan sonra, "korkma yemem seni, otur... Seninle biraz konuşmak istiyorum."

Kevok, sessizce mindere çöküyor, dizlerini karnına çekiyor, uzun entarisiyle ayaklarını örtüyor, çenesini dizlerine koyarak Baz'a bakıyor. Pencerenin önündeki mumlar yüzünü aydınlatıyor. Narin yüzünün bütün ayrıntıları, alnına düşmüş ince çizgiler ve gözlerinin çevresindeki çukur seçiliyor. Omuzlarına düşmüş uzun saçları mum ışığında parlıyor. Şimdi her zamankinden daha esmer sanki, parlak bir esmerlik sinmiş her yerine.

"Neydi o söylediğin şarkı?" diye soruyor Baz, "Sesin hüzünlüydü..."

Kevok cevap vermiyor. Baz, kadehini masaya bırakıyor, sigarasından bir nefes daha çekerek soruyor, "Sadece merak ettiğim için soruyorum, korkma, söyle şarkının sözleri neyi anlatıyor?"

"Dadê... annem söylerdi bu stranı..." diyor Kevok Baz'a bakmadan, gözlerini parmaklarına dikmiş, "babam hafta sonları köye gelirdi, her pazar akşamı da şehre dönerdi. İşte o geceler, yani pazarı pazartesiye bağlayan geceler, Dadê bu türkü eşliğinde beni uyuturdu. Sözleri çok eskidir. O zaman annem bana bu türküyü söylerken, sözlerinin anlamını bilmiyordum. Başım dizinde, uzaklara bakarak bu dünyadan kopar, bu türküye başlar, başka bir dünyaya giderdi. Ben de onun ağzına, kımıldayan dudaklarına bakardım. Ağzından çıkan sözler köyleri, dağları anlatırdı. Sanki yaylaların serin rüzgârları, seher vakitlerinin sade aydınlığı gizliydi o sözlerde. Bazen stranı keserdi, sözler budanırdı o zaman, boğulurdu. Meğer durması, az biraz soluklanması, ara vermesi, arada oluşan o kısa sessizlik anları da bu türkünün bir parçasıymış. Bir göçü anlatıyor stran... Bir köyün toplu göçünü... Kucağında emzirdiği bebeğiyle köyde kalan bir kadının, göçün ardından, sevdalısına, anne babasına, bacı kardeşlerine seslenişini... Hüzünlü oluşu bundandır, sözlerindeki keder buradan gelir. Dadê önce yavaşça söylemeye başlardı, sonra bir destana dönüştürür, en sonunda da gözyaşlarıyla bitirir, ağlardı. Bu stran, Dadê'nin stranıydı."

Kevok duruyor, derin bir nefes alıyor, "Dadê..." diyor, fakat sözlerinin gerisini getiremiyor, susuyor. Yine derin bir sessizlik çöküyor ortalığa. Baz da konuşmuyor, votkasını yudumlayarak Kevok'a bakıyor. Dışarıda yağmur yağmaya devam ediyor. Pencerenin önündeki mumun alevi, pencere kenarlarındaki açıklıklardan sızan rüzgârda titriyor. Kevok, dizinin üstünde iç içe geçirdiği parmaklarıyla oynuyor. Baz sigara yakıyor, ayaklarını biraz daha uzatarak Kevok'a bakıyor, nasıl da yumuşak bir kız,

nasıl da kırılgan, biraz korkak, biraz çekingen, utangaç... Belki de içine düştüğü durumdan olsa gerek... Yumuşak, ama mağrur, ama asi... "Keşke bu kız dağlı olmasaydı, buralı olmasaydı" diye düşünüyor, "Keşke bu durumda karşılaşmasaydık onunla, keşke bir düşman değil, bir dost olarak tanışsaydık..."

"Dadê..." diyor Baz, sessizliği bozuyor. "Kevok, iyi dinle beni. Uzun bir süre, belki de çok uzun bir süre anneni, babanı, arkadaşlarını, yakınlarını görmen, onlarla ilişki kurman, buradan uzaklaşman mümkün değil. Biraz rahatlayabilmen için bu fikirlerden uzaklaşmalısın, kafandan at bu düşünceyi... Uzun bir süre sen sen olmayacaksın, yani Kevok değilsin sen, sen yoksun... Uzun bir süre gizli yaşayacaksın, unutma."

Sanki bu sözler ona söylenmemiş gibi Kevok sesini çıkarmıyor, herhangi bir tepki göstermeden parmaklarıyla oynuyor.

"Durumun iyi değil," diyor Baz. Kadehinden bir yudum daha alarak konuşmasını sürdürüyor. "Benim durumum da öyle. Amirlerim, seni onlara teslim etmemi istiyor. Senin durumunda olan yüzlerce insan var. Bu sevdadan vazgeçmiş, bize sığınmış, bizimle çalışan bir sürü insan var. Bunların çoğu şimdi cezaevinde. Lazım oldukları zaman onları cezaevinden çıkarıyor, gitmemiz gereken yere götürüyoruz. Bazı komutanları da bizimle, gece gündüz savaşıyorlar. Her gün ölüyor ve öldürüyorlar. Hiçbirinin durumu senin durumun kadar iyi değil. Seni bilerek bu eve getirdim, seni ölümden korumak için. Gerçeği sorarsan, bunu niye yaptım, ben de bilmiyorum, ama sana acıdım galiba. Seni ilk gördüğümde, bilmiyorum neden, içimde bir kıvılcım çaktı. Senin gibi okumuş, bilgili ve... güzel bir kızın öldürülmesine gönlüm elvermedi. Ama şimdi seni istiyorlar benden. Büyük bir ihtimalle öldürecekler. Artık işlerine yaramıyorsun çünkü, doğrusu da öyle, bu mücadelede artık sen hiçbir işe yaramıyorsun. Sen söyle, ne yapalım şimdi?"

Kevok, cevap yerine pencerenin kenarında yanan mumun titrek alevine bakıyor.

"Kevok!" diyor Baz, bu kez sinirli. "Kevok, yorgunum, beynim, ruhum yorulmuş. Başım ağrıyor, beynim çatlayacak, yorma beni daha fazla, söyle ne yapalım?"

Kevok, yüzünü ona doğru çeviriyor, zayıf bir sesle, "Bilmiyorum," diyor. "Sana yük olmak istemiyorum. Zaten artık yapabileceğim bir şey de kalmadı. Doğru söylüyorlar, artık işe yaramıyorum. Zaten öldüm ben, istiyorsan eğer, teslim et beni onlara."

"Hayır onlara bazı şeyler söyledim. Sanırım bir süre için ikna ettim onları. Burada kalacaksın, belki de zaman zaman bizimle eylemlere geleceksin."

Baz, sözlerini bitirdikten sonra ayağa kalkıyor, mutfağa gidiyor, kadehini doldurarak gelip koltuğuna oturuyor. "Kimsenin varlığından haberinin olmaması lazım. Sen yoksun, bu duyguya alış. Hayatın şimdi yeni bir mecraya girdi, sanırım ölünceye kadar da böyle sürecek. Adın soyadın, şeklin şemalin, kılık kıyafetin, her şeyin değişecek." diyor Baz ve söylediklerine nasıl bir tepki gösterecek diye dikkatle Kevok'a bakıyor. Bu kızın sessizliği, mağrurluğu nereden geliyor böyle? Ağzında sigarası Baz düşünüyor, aklı nerede, ne düşünüyor acaba? Öç almayı mı düşünüyor yoksa? Nefret mi geçiyor aklından? Şiddetin dayanılmaz ağırlığı altında ezilmiş mi yoksa? Korkularına mı yenik düştü, yoksa yorgunluğa mı? Belki de yorgunluk, belki o da benim gibi yorulmuş. Kimbilir, bu yorgun ruh, benim yorgun ruhuma iyi gelir belki, beni karmaşık duygularımdan biraz da olsa uzaklaştırır, ruhumu dinginleştirir belki de. Ancak... Keşke bu kız buralı olmasaydı. Bu ölüm ikliminde, dili, annesi, babası, ataları, hatta varlığı bile büyük bir yük, büyük bir engel... Ne olursa olsun, benim ona ihtiyacım var; bir kadına, bir arkadaşa, konuşabileceğim birine, birlikte yemek yiyeceğim, gerekirse yatabileceğim birine ihtiyacım var benim de. Yorgun ruhumun ihtiyacı var buna. Buna mecburum. Ben ünlü Baz, –amirlerimin deyimiyle– çelik iradeli Baz, bütün bunlara muhtaç ve mecbur... Bakınca neler hissettiğini kimsenin bilmediği yüreğimin buna ihtiyacı var.

"Kevok," diyor Baz, içkisinden arka arkaya birkaç yudum aldıktan sonra, "sana zahmet, holdeki çantamı getirir misin."

Kevok sessizce yerinden kalkıyor, holdeki çantayı alıp getiriyor. Çantayı Baz'a veriyor, yerine geçip oturuyor. Baz, çantasından bir tomar kâğıt, dosya ve bir defter çıkarıyor, defteri Kevok'a uzatıyor, "Al, şiir defterin..."

Kevok, Baz'ın söylediklerine önce bir anlam veremiyor, sonra Baz'ın elindeki defteri renginden tanıyor. Bu onun defteri! Dağlarda birlikte dolaştığı arkadaşı, kederlerinin, isteklerinin, acılarının, özlemlerinin, duygularının, umutlarının dili, can yoldaşı... Sayfalarına şiir biçiminde mısralar, satırlar yazdığı defteri. Hiç kimselere anlatamadığı, kimseyle konuşmadığı şeyleri, yüreğinin sesini geçirdiği, onu ferahlatan, soluğuna yeni bir soluk katan defteri... Yaralandığında çantasıyla birlikte kaybolan defteri... Defter, şimdi bu yağmurlu gecede çıkıp gelmiş, yanında. Ve yeryüzünde yaşayan milyarlarca insanın içinde Baz, ona defterini veriyor.

"Buyur," diyor Baz gülümseyerek, "baktım deftere, dilimizle yazdığın satırları okudum. Diğerlerini de başkaları okudu. İçinde tehlikeli, zararlı bir şey yok. Şiirlerin güzel. Al defterini ve yazmaya devam et. Belki canın sıkılıyor, belki defter yardımcı olur sana."

Kevok yerinden kalkıyor, Baz'ın önüne gelip defteri alıyor, "Teşekkürler!" diyor. Sadece bu kadar. Ve işte tam o sırada, belki de ilk kez, bir başka ifadeyle, farklı bir duyguyla, dikkatlice Baz'a bakıyor. Sonra gidip yerine oturuyor. Defterini, bir annenin çocuğunu kucaklaması gibi göğsüne bastırıyor. Bir kez daha, içinden gelerek, "Teşekkürler!" diyor.

"Şiirlerin güzel," diyor Baz gülümseyerek, "Ben de senin anlattığın gibi, bir rüyadaymışım gibi, bu memlekette yaşıyor, bu memleketi görüyorum. Ancak sen, gerçekten de iyi anlatmışsın..."

Kevok da, oldukça yumuşak bir sesle, "Hayır bu ülke, bu insanlar bir rüya değil," diyor, "Yazdığım şeyler, ne rüya, ne de ha-

yal. Yanan ormanlar, öldürülen insanlar, duyulan çığlıklar, hepsi bu ülkenin gerçeği."

"Ama bir rüya gibi, değil mi?" diye soruyor Baz, Kevok'u biraz daha kışkırtmak için.

"Hayır, bir rüya gibi değil, bir felaket gibi, kıyamet gibi. Bütün bunlar, burada yaşanan hayatın gerçeği. Bu ülke, bu insanlar yaşıyor, hepsinin kökü, geçmişi, adı sanı, deneyimleri, tarihi var. Hepsi gerçek. Ölüm gerçek, cinayetler gerçek, öyle bir gerçek ki, her ölüm, her cinayet bu ülkenin, Büyük Ülke'nin, biz insanların gerçekliğini de öldürüyor, öyle acı bir gerçek ki, ölenle birlikte, eli kanlı katilleri de ölüyor."

Baz merakla dinliyor, Kevok'un uzun konuşmasından memnun, "Jîr'in akibeti hakkında bir bilgin var mı?" diye soruyor, "Defterde sözünü ettiğin Jîr'in?"

"Bilmiyorum," diyor Kevok birden korkulu bir rüyadan uyanmış gibi.

"Sence öldürülmüş olabilir mi?"

"Bilmiyorum..."

"Onu yeniden görebileceğini düşünüyor musun?"

"Bilmiyorum," diyor Kevok, bir süre susuyor, ardından konuşmasını sürdürüyor, "Hayır sanmıyorum."

"Onu seviyor muydun?"

"Evet!" diyor Kevok kesin bir ifadeyle.

"Nasıl seviyordun onu, neler söylüyordun, sevgini nasıl gösteriyordun?"

Kevok cevap vermiyor. Baz sorusundan pişman olmuş, kadehine uzanıyor, votkadan birkaç yudum içtikten sonra masanın üzerindeki kâğıt, dosya ve defterleri toplayarak çantasına koyuyor ve çantayı koltuğun yanına bırakıyor.

Tam o sırada Kevok, hiç beklenmeyen bir şey söylüyor, "Varlığımızı niçin kabul etmiyorsunuz? Bizi niçin rahat bırakmıyorsunuz, neden hep bizi değiştirmek istiyorsunuz?"

Baz gülüyor, "Kızım, hani seninle anlaşmıştık, hani biz siz yoktu. Sadece biz varız, siz de biziz, biz de biziz, öyle değil mi?"

"Ama..." diyor Kevok, konuştuğuna pişman olmuş, "bu ülkenin insanları nasılsalar öyle kalmak istiyorlar, öyle yaşamak istiyorlar. Çok şey mi istiyorlar?"

"Bütün bunlar düşman oyunları... Bunlardan vazgeç ve bir daha ağzından buna benzer sözler çıkmasın. Anlaştık değil mi? Sadece biz var, değil mi?"

"Evet," diyor Kevok ve pencereye dönerek dışarıyı seyrediyor.

Baz önündeki kadehe bakıyor. Kadehi yine boşalmış. Masadaki mumlardan biri de bitmiş. Kültablasındaki izmaritler de bir hayli çoğalmış. Kalkıp mutfağa gitmek istiyor ancak gidemiyor, başı dönüyor. Çok yorgun hissediyor kendini, başı çatlayacakmış gibi ağrıyor, gözlerinden uyku akıyor. Ayaklarını koltuğa uzatıyor ve geçen zamanı düşünüyor. Saat gecenin kaçı acaba? Bugün günlerden ne? Kim bu kız? Dost mu, düşman mı? Uyumalıyım diye düşünüyor, olur mu, zaten arada bir geliyorum buraya, bu kızın yanına, şimdi uyumak olur mu? Tanımalıyım onu, ruhunun derinliklerinde gezinen fırtınaları bilmeliyim. Bu güzel maskenin arkasında gizlenen şey ne, öğrenmeliyim. Hayır şimdi uyku olmaz, votka lazım şimdi, sigara lazım. Ondan içki istemeli miyim? Hayır, olmaz. Hayır, ne kadar uyku bastırırsa bastırsın uyumayacağım ben, ben Baz'ım. Düşman ya da dost, yabancı veya değil, bu meçhul kızın gözlerinin içine bakmalıyım, dudaklarını öpmeli, gülüşünü görmeli, kalçalarını, bacaklarını okşamalı, yorgunluğumun ilacını, ruhumun tesellisini diri memelerinin arasında aramalıyım. Biliyorum huzur orada, o etli dudaklarda, o şişe gerdanda, o diri bedende, o meçhul yürekte, o ulaşılamayan ruhta. Oraya başımı koymalı, uyumalıyım.

Baz birden, "Kevok kızım gel," diyor, "yanıma gel, otur."

Kevok sesini çıkarmıyor.

"Elini bana ver," diyor Baz yavaşça, rica eder gibi.

Kevok yerinden kımıldamıyor, korkuyla, Baz'a bakıyor. Yine o gözler, o şavkıyan siyah gözler. Gözlerinin derinliklerine gelip kurulmuş o kahrolası korku...

Biraz utanmış, son bir gayretle, "Korkma kızım," diyor Baz, "seni yemeyeceğim, korkma, yanıma gel, elini ver bana. Bu soğuk gecede ısıt beni. Yorgunum Kevok, başım çok ağrıyor, soğuk elimi tut, ısıt beni. Susuzum su ver bana, açım karnımı doyur. Seni tanımak istiyorum, koynuna girmek istiyorum, göğsünde uyumak istiyorum, gel!"

Birden susuyor. Ağzından ne biçim sözler çıkıyor böyle? Sarhoşum diye düşünüyor. Baz sarhoşsun sen, ağzından çıkanları kulakların duymuyor senin. Karşısında korkudan büzülmüş garip yaratığa bakıyor, diliyle kurumuş dudaklarını ıslatıyor, yeniden bir şeyler söylemek istiyor, ancak ağzından hiçbir söz çıkmıyor. Odaya yine sessizlik çöküyor, bir tek dışarıdan gelen yağmurun sesi duyuluyor. Sessizlik giderek artıyor. Baz yorgun, sersem ve sarhoş, Kevok'a bakıyor, bakışlarında umut ve şehvet var. Gözleri gittikçe mahmurlaşıyor, sonra yavaş yavaş kapanıyor, kısa bir süre sonra kaykıldığı koltukta horlamaya başlıyor.

Baz uyur uyumaz, Kevok elinde defteri mutfağa gidiyor. Bir süre mutfak eşyalarını süzüyor. "Ne hal bu böyle!" diyor. "Allahım neyin içine düştüm ben böyle?" Ocağa gidiyor, ocağın üstünde akşam pişirdiği yemek tenceresinin kapağını kaldırıyor, kapağı yeniden kapatıyor, buzdolabına gidiyor, dolabın içindeki sebze ve meyvelere bakıyor, masaya dönüyor, masanın üstündeki Baz'ın şişelerine bakıyor ve oturuyor. Başını iki elinin arasına alıyor sesli, "Ne hal bu böyle?" diyor. Bir çare, bir yol olmalı... Defteri geliyor aklına. Defter... Kalkıyor, ocağın kenarına koyduğu defterini alıyor, gelip yeniden oturuyor. Büyük bir heyecanla, hafif bir korku hissederek defterinin sayfalarını açıyor usulca. Güzel ve yatık bir el yazısı... Büyük Ülke'nin, Baz'ın diliyle yazılmış satırlar, bazı satırlar Fransızca, yer yer anadiliyle... Defteri, coşkularının, hüzünlerinin, kabuk bağlamaz yaralarının dili... Dağınık duyguları, dağınık düşünceleri, kuşkuları, sıkıntıları, içinin kıpırtıları... Gelişigüzel, sistematikten yoksun, üsluptan uzak...

Şimdi yazıya ihtiyacı var. Tüm dertlerinin, çektiklerinin ilacı defteri... Kalkıyor, buzdolabının üstünden üç kalem alıyor ve

yerine dönüyor. Defterin boş sayfalarından birini açıyor, kırmızı kalemle, "Bu ne hal böyle?" diye yazıyor. Birkaç kez arka arkaya aynı cümleyi yazıyor. Sonra duruyor. Sonra tekrar, hızlıca aynı cümleyi... Bütün sayfayı aynı cümleyle dolduruyor. Hızını kesmiyor, sayfayı çeviriyor, bu kez yeni sayfaya, "Ölüyorum, boğuluyorum," diye yazıyor, "Öldüm, boğuldum... Bu kan beni öldürdü, bu korkudan boğuldum. Kan ve korku kaderim oldu benim. Ne yapmalı? Paramparça oldum, bittim, kayboldum. Hayatım söndü, parçalandı benliğim... Her parçası bir yere savruldu. Uyku haram bana, yemek yemez oldum, dost yok, arkadaş yok, iş uğraş hak getire, insan yüzünü göremez oldum. Bin parçaya bölünmüş hayatımın bölük pörçük parçalarını nasıl bir araya getireceğim? Nereye gitmeliyim, ne yapmalıyım? Ne hal bu böyle? Her tarafta kan, her tarafta ölüm, cinayet var. Her tarafı korku kasıp kavuruyor. Korkuyorum. Kan ve korku öldürüyor beni. Beni öldürüyor bu ülke, bu insanlar beni öldürüyor... Ölüyorum..."

Aklına yeni bir şey gelmiş gibi birden ayağa kalkıyor, dolaplardan birinden bir tabak alıyor, tabağı yemekle dolduruyor, sonra gelip yerine oturuyor. Defteri biraz kenara itip, önüne yemek tabağını çekiyor, hızlıca yemeği yemeye başlıyor. Büyük bir iştahla... Tabağındaki yemeği bitiriyor, tabağı kenara itiyor, yeniden defteri önüne çekerek, kaldığı yerden yazmaya devam ediyor. "Ben kimim?" diye yazıyor. "Kimim ben? Düşman? Hain? Niye böyle oldum ben? Niçin bu hale düştüm? Onu düşünüyorum, onları düşünüyorum. Biliyorum onlar artık beni sevmiyor, artık arkadaşları değilim. Biliyorum benden nefret ediyorlar şimdi. Hepimizin kaderi haline gelmiş nefret... Yağmur yağıyor, havalar soğuyor yavaş yavaş, dağlar ıslanıyor, kar yola çıkmış geliyor, ama ben onlarla değilim artık. Kimim ben? Hain? Ülkeye, devlete, bayrağa, orduya, millete, direnişçilere, isyana ihanet etmiş bir hain? Yağmura, güneşe, aya, yıldızlara, kara ihanet etmiş bir alçak? Dol'a, tov'a, tol'a ihanet etmiş bir hain? Saçlarım uzamış, yaraların kabuk bağlamış. Dün kan geldi benden, de-

mek ki hâlâ hayattayım. Benden akıp giden kan hayattır, benim hayatım. Yaşıyorum, bir hain olarak ama, herkese ihanet etmiş bir hain... Dünyaya, hayata ihanet etmiş bir hain..."

Ağlamaya başlıyor, ellerini yüzüne götürüyor, yüzünü hissetmek ister gibi bir süre yüzünü okşayarak ağlıyor. Usulca. Gözyaşlarının ıslattığı ellerini, yüzünü yıkar gibi bütün yüzünde gezdiriyor. Sonra elini dudaklarına götürüyor, ıslak parmaklarını dudaklarında gezdiriyor, sonra elini boynuna götürüyor, oradan aşağılara kaydırıyor, göğüslerini okşuyor ve kasıklarına götürüyor elini, ağlamaya devam ediyor. Şimdi iki eli bacaklarının arasında, derin derin nefes alıp vererek ağlıyor. Bacaklarının arasından süzülen kan ölümü değil, hayatı haber veriyor. Ama nasıl bir hayat? Lekelenmiş bir hayat? Evet öyle, artık ne yaparsa yapsın ihanet, hayatında kara bir leke olarak duruyor.

Bacaklarının arasından akan kan... Âdet gördüğü ilk günü hatırlıyor, Fransız kolejinde, bir sabah vakti, ilk ders sırasında. Bir kız arkadaşıyla sıraya oturmuşken. Bacaklarının arasında hissettiği sıcaklık... Ardından ıslaklık. Sanki bütün sınıf ıslaklığıyla ıslanmış gibi, sanki bütün sınıf ona bakıyor. Çok kötü bir şey yapmış gibi utanıyor. Yer yarılsın da içine girsin ister gibi kızarıyor. Ders bitiyor, herkes teneffüse çıkıyor, ancak o ve durumunu anlattığı arkadaşı yerinden kalkmıyor. Kevok yerinden kalkmaya cesaret edemiyor. Fransız kadın öğretmenleri soru dolu gözlerle onlara bakıyor, yanlarına gelip duruyor. Arkadaşı başıyla Kevok'u göstererek gülümsüyor ve öğretmene, "reglês" diyor ve ardından "minstruation, menstrue" diye ekliyor. Mavi gözlü, uzun saçlı, yaşı bir hayli geçkin olan öğretmen gülümsüyor ve Kevok'u şefkatle kucaklıyor. "Mon pêtite fille..." diyor, "akan bir hayat pınarına dönüşüyorsun, hayata kaynaklık edeceksin. Hayırlı olsun."

Hayırlı olacak kan, koyu, ılık bir kan... Her ay tekrarlanan... Yeni duygulara gebe, yeni heyecanlar yaratan kan. Gençliği besleyen, şehveti azdıran... Sinirle, yorgunlukla gelen, sonra arzuya

dönüşen kan... Ve Kevok'un yıllar boyunca bu kanla beslediği umut; günün birinde bu önüne geçilmez duygular yüreğini esir alacak, şuh kelimeler beynini istila edecek, bedenler birleşecek, içine bir aydınlık dolacak, tepeden tırnağa kadar tüm bedeni, yüreği, beyni bu aydınlıkla çalkalanacak. Aynı şey sonsuzca tekrarlanacak. Ve günün birinde kan duracak. Bir ay, iki ay... Karnı büyüyecek Kevok'un, karnındaki tov yeşerecek, içinde bir çocuk büyüyecek. Karnında yavaş yavaş kıpırdayacak, tekmeler atacak ve günün birinde çıkıp gelecek. Arkasından bir çocuk daha... Sıcacık evi, çocuk sesleriyle dolacak. Mutlu, güzel bir hayat başlayacak. Her ay düzenli akan kan sırasında işte Kevok'un umutları... Şimdi her tarafı budanmış umudu... Ve şimdi akan karın önüne katıp götürdüğü umudu.

"Bu ne hal böyle!" diyor Kevok elleri kasıklarının arasında ağlıyor, "Nereden nereye..."

Ne olacak, gelecek sana neyi gösterecek? Kevok kendi kendine yüksek sesle soruyor ve uykudan uyanmış gibi ayağa kalkıyor, tabağını yine doldurup masaya dönüyor. Tabaktaki yemeği, kıtlıktan çıkmışçasına hızlı hızlı yiyip bitiriyor. Yine, "Ne olacak Kevok?" diye soruyor. Ne gündüz, ne gece... Burada, bu dört duvar arasında tutsak, ölüm korkusuyla, dışarıda olup bitenlerden bihaber yaşamak. "Ne gazete, ne radyo, ne televizyon, ne de bir ayna... Sadece askerlerin yazdığı Büyük Ülke'nin tarihi ve General Serdar'ın hayatını anlatan bir iki kitapçık ve bir iki de askeri marş kitabı. Ve arada bir anahtarıyla kapıyı açıp ona yiyecek, içecek getiren sıska bir asker... Bu eşyasız, pencereleri perdesiz çıplak evde oturup sadece gün saymak, pencereden görünen subay evlerine bakmak ve sert karyolanın üstünde, yırtık pırtık elbiselerini çıkarmadan uyumak. Sadece Dadê'nin söylediği ağıtlara, eski zaman destanlarına sığınmak... Ve kafasının içinden geçen binlerce düşünce... Dışarda nöbetçiler, lojmanları çepeçevre sarmış olan askerler. Ve zaman zaman geceyarısı gelip tabancasını gösteren, birkaç saçma sapan laf etttikten sonra bir

tek sıcak söz söylemeden koltukta sızıp kalan, sabahın köründe de çekip giden bu sarhoş adam...

Ama bu gece niçin böyle oldu? Bu gece niçin bu kadar çok konuştu, niyetini neden böyle apaçık ortaya koydu? Demek bunu istiyormuş. Ama niçin böyle? Niçin böyle zayıf, kırılgan, yorgun ve bitmiş olarak?" O ve Baz! Aynı evde, aynı çatının altında. Bundan bir süre öncesine kadar biri böyle olacağını söyleseydi, duyanlar gülüp geçerdi. Kim ikisinin aynı evde uyuyabileceğine ihtimal verebilirdi ki?

Yenemediği ölüm korkusunun ve gemleyemediği yaşama tutkusunun Kevok'u düşürdüğü bu duruma kim inanırdı? Ağlamaklı sesini biraz yükselterek, "Niçin Kevok?" diyor, "Bu durumu niçin kabul ediyorsun? Sudan çıkmış balığın sonunu bilmez misin? Senin sonun nasıl olacak? Bu yalnızlık, bu sonu gelmeyen bekleyiş nereye varacak?"

Ayağa kalkıyor, mutfaktan çıkıp salona gidiyor. Baz bıraktığı yerde, bıraktığı şekilde, koltukta uyuyor. Yavaşça gidip başucunda duruyor. Mumlar sönmüş, sadece masadaki artık bitmek üzere olan son mumun cılız ışığı Baz'ın yüzünü aydınlatıyor. Kim bu adam? Hareket etmeden, dikkatlice karşısındaki yüzü inceliyor, sessizce kendine soruyor, Baz? Kim bu Baz? Baz, ölüm, cinayet, kin, nefret, ateş ve kan... Bunların ötesinde bir şey var mı? Soğuk ölümün karanlığı... Gecelerin adamı, aydınlıktan yoksun, aydınlığın düşmanı... Baz, acı, keder, hüzün, çığlık, inilti.. Bütün bunların ötesinde bir şey var mı?

Biraz daha eğiliyor, yüzünü biraz daha yakından inceliyor. Bu yüz diye düşünüyor, şimdi sakinleşmiş, derin bir uykuya dalmış, kimbilir belki düş gören bu yüz, bir katilin yüzü olabilir mi? Uyku, niçin böyle bir oyun oynuyor, niçin eli kanlı katillerle masumları, suçlularla mazlumların yüzünü aynı biçime sokuyor, hepsini sakinleştiriyor, hepsine dingin bir ifade takıyor? Şimdi bu yüzle Rênas'ın yüzü arasında ne fark var? Aynı alın, aynı gözler, aynı esmer ten, neredeyse aynı bıyıklar, yüze sinen

benzer masumiyet... Ama Baz bu! Kevok, bu Baz! Kevok korkma, haydi davran, göster kendini...

Kevok, Baz'dan biraz uzaklaşıp masanın öteki tarafına geçiyor ve düşünüyor. Her şey çok çabuk bitebilir. Sadece biraz cesaret lazım. Birkaç dakikalık. Kevok biraz cesur ol! Baz tabancasının üstüne yatmış. Yıldırım hızıyla o tabancayı oradan alıp alnına dayayamaz mı, sonra da kendini vuramaz mı? Tabancayı nasıl kullanacağını biliyor, çok rahat tetiği çekebilir. Biraz gayret Kevok, defalarca bu anı, ölüp gitmeyi düşünmedin mi? Birkaç kez denemedin mi? İşte şimdi tam zamanı, ha gayret... Niçin şimdi tabancaya davranmak, tetiği çekmek bu kadar zor? Tabancayı almak zorsa eğer, mutfağa gidip ekmek bıçağını getiremez mi, bıçağı bu kanlı katilin kalbine saplayamaz mı? Birkaç kez üst üste, bedenini delik deşik edene kadar. Hemen arkasından aynı bıçakla damarlarını kesemez mi? Haydi, biraz gayret Kevok?

Ama Kevok korkuyor. Korkak Kevok! Niçin bu kadar korkak? Niçin bu çekilmez hayat şimdi bu kadar çekici? Cesur ol Kevok, biraz gayret, davran!.. Baz'a doğru birkaç adım atıyor, gelip başucunda duruyor. Bir süre bekliyor. Son mum da bitiyor, mumun yaydığı son titrek ışık da sönüyor.

Baz, sakin bir yüz ifadesiyle horlayarak uyuyor.

Kevok, boğazında düğümlenen bir hıçkırıkla, hızla dönüp mutfağa gidiyor. Gidip daha önce oturduğu yere oturuyor, defterinden yeni bir sayfa açıyor, düzensiz bir biçimde yazmaya başlıyor, durmadan yazıyor, "Korkuyorum... Ben, korkmaktan başka bir işe yaramıyorum..."

14. BÖLÜM
Hafıza

Baz... Kevok...

Zaman...

Zaman akıyor, günler, aylar geçiyor, mevsimler değişiyor.

Baz ile Kevok'un hayatları, geçen zamanla birlikte akıp gidiyor.

Tüm insanların olduğu gibi, Baz ile Kevok'un hayatlarının da, –burada tekrarlamaya gerek olmayan– kendine özgü, karmaşık özellikleri var. Ancak hayatlarının en ayırt edici ortak yanı, hayatlarına giren üç nehir... Dağlar Ülkesi'nin iki nehri ile, Büyük Ülke'nin başkentindeki büyük kavisler çizerek akan nehir... Baz ile Kevok'un hayatı gibi akan, zamanla yarışan, kaderlerini hiç terk etmeyen, iz bırakan üç nehir...

Şimdi olduğu gibi...

Şimdi, Büyük Ülke'nin başkentindeyiz, kenti boydan boya ikiye bölen nehrin yakınındayız. Baz'la birlikteyiz. Baz ölüm ülkesinden çocukluğunun geçtiği, çocuklarının bulunduğu kente gelmiş. Bahar sonları, yaz mevsimi başladı başlayacak. Baz önemli toplantılara katılmak, çocuklarını ve bir ihtimal Mader'i görmek için gelmiş buraya. Normal insanların sürdürdüğü hayatı yaşamak için...

Apaydınlık bir günün ilk saatleri. Hiç de yabancısı olmadığımız bir evdeyiz şimdi; Mader'in evinde. Mader'in tanıdık

mutfağındayız. Mader, mutfak tezgahının önünde durmuş, salatalık, domates ve biber doğruyor. Üzerinde şeffaf bir gecelik var. Kısa boyu, şişman bedeni, sarkık memeleri, geniş kalçaları, kıllı bacakları, vücudundan sarkan yağları şeffaf geceliğin içinden görülüyor. Yaktığı kınayla leylak rengine bürünmüş saçları dağınık duruyor.

Mader kahvaltı hazırlıyor. Mutfak masasının üzerinde, birkaç çeşit peynir, zeytin, reçel, iki tabak, iki fincan, bıçak ve çatal var... Mader'le Baz kahvaltı edecekler. Mutfak penceresinden içeri bir ışık sızıyor. Pencerenin önündeki radyodan bir türkü duyuluyor. Erkek türkücü türküyü marş havasında söylüyor. Kahramanlık, şan ve şerefi anlatan türkünün sözleri mutfağa dolmuş. Mader doğradığı salatalıkları tabaktaki domateslerin yanına yerleştiriyor.

Duvardaki pembe saat zamanı gösteriyor; 7.33... İşini bitiren Mader, tabağı alarak masaya geliyor. O sırada, yıkanmış, tıraş olmuş, kısa kesilmiş saçları hâlâ ıslak, üzerine bir sabahlık geçirmiş olan Baz, yüzünde bir gülümsemeyle mutfağa giriyor ve "Günaydın!" diyor, "Günaydın güzel günlerimin anası Mader..."

"Günaydın," diyor Mader aynı gülümsemeyle karşılık vererek, "Günaydın coşkulu günlerimin güzel çocuğu..."

Baz gelip masaya oturuyor. "Sakallarımı kestim," diyor, "bugün önemli bir gün, yüksek katlara çıkacağım. Orada efsanevi adamlar göreceğim. Belki General Serdar'ı bile. Önemli toplantılar var."

"Yıllardır hayatımıza hükmeden efsanevi generaller," diyor Mader, Baz'ın esmer yüzüne içten gelen bir sıcaklıkla bakarak, "hepsi de birbirine benzeyen efsanevi isimler, sanki hepsi bir kalıptan çıkmış gibi, biri gidiyor biri geliyor. Her şeyimize, hatta mutfağımıza bile hükmediyorlar." Ve eliyle radyoyu işaret ediyor, "Çay yerine neskafe koydum," diyor konuyu değiştirerek.

Baz cevap vermiyor, ekmeğe uzanıyor, bir dilim alıyor, üstüne biraz peynir koyarak ağzına götürüyor. Ardından domates ve

salatalığa uzanıyor, "Neskafe iyidir," diyor, "o dağ başlarında, o vahşi doğada sıcak bir çayı, acı bir kahveyi ne kadar özlediğimi bir bilsen! Her şey bir yana ama özlem dayanılmaz. Hayatı, sıcak bir yemeği, iyi soğutulmuş bir içkiyi, şen kahkahaları, kalabalıkları, sinemaları, meyhaneleri, güzel kadınları, yumuşak bir bedeni, hoş bir sohbeti, güzel bir gezintiyi, deliksiz bir uykuyu, güzel bir rüyayı, buğusu tüten bir çayı ve koyu bir kahvenin tadını özlemek..."

Mader fincanları dolduruyor, içinde kahve yaptığı demliği götürüp ocağa koyuyor ve gelip oturuyor. Baz görmeyeli Mader yaşlanmış gibi, yüzündeki, alnındaki çizgiler derinleşmiş, göz altındaki torbalar büyümüş, boyun damarları daha bir kalınlaşmış. Mader çökmüş diye düşünüyor Baz, çok yaşlı görünüyor. Sanki aynı şeyi düşünüyorlarmış gibi Mader Baz'a bakıyor, Baz'ın bir şey demesine fırsat vermeden, endişe dolu bir yüz ifadesiyle, "Yaşlanmış gibisin," diyor, "saçlarındaki kırlıklar çoğalmış. Dün gece karanlıkta seçemedim, şimdi aydınlıkta iyice görünüyor."

"Evet," diyor Baz lokmasını çiğnerken, "yaşlanıyorum. O meymenetsiz memlekette hayat kolay değil. Derdimi kimselere de anlatamıyorum, herkes beni çelikten yapılmış sanıyor, beni bozulmayan makine olarak görüyorlar ama o cehennemde hayatım çok zor. Sürekli çevremde ölüm dolaşıyor, her türlü kötülük yanı başımda. Hayatım dağların arasında, soğukların içinde, karda, fırtınada geçiyor. Ve hayatımı kuşatan gece, karanlık gecelerde yaşıyorum. Şimdi hatırlatma bana bunları, onları düşünmek bile istemiyorum."

"Dertlerini bana anlatabilirsin, o karanlık ülkedeki zorluklardan söz edebilirsin değil mi? Yoksa ben senin Mader'in değil miyim?"

"Mader'imsin ama hep orayı düşünmek istemiyorum. Oradaki o boktan hayatımdan biraz olsun uzaklaştığımda, onu birazcık unuttuğumda rahatlıyorum. Oradan söz etmediğimde,

oradan uzaklaşmışım gibi geliyor bana. Orayı konuşmamak, düşünmemek, konuşmak ve düşünmekten daha iyi geliyor bana."

"Peki o zaman söyle bakalım, dün gece memnun kaldın mı?" diye soruyor Mader, fincanından bir yudum kahve aldıktan sonra Baz'a bakıp, göz kırpıyor ve konuyu değiştirmek için, "Nasıldı, iyi miydi?"

"Evet," diyor Baz utangaç gülümseyerek. "Çok iyiydi. Çok ihtiyacım vardı..." Dün gece, Mader'in yatak odasında, birbirinin içine geçmiş karışık kokular içinde, karyolada, renkli çarşaflar arasında, Mader'in vücudunun yaydığı cümle kokuları duyarak, zaman zaman üstünde, zaman zaman altında... Dün gece, gözleri kapalı, elleri, –ona bir öküz derisini hatırlatan– Mader'in bedeninin her yerinde, sessiz, heyecansız, coşkusuz, aklı başka yerde, Mader'in içinde... Dalgalar halinde, bağırarak. Bir sele kapılmış gibi, titreyerek, kasılarak. Dün gece, yeniden başa dönmek için harcanan enerji, bütün uğraşlara rağmen uyanmayan istek... Ve Mader'in işini bilen usta dili, usta parmaklan, Baz'ın vücudunda parmak parmak, karış karış dolaşması... Acele etmeden, yavaşça, usulca, defalarca... Mader'in derin, sıcak ağzı, bir yılan gibi oynayan, kıvrılan dili... Uzun süren bir çabadan sonra sarsılarak boşalmak... Kısa bir süre, hafif bir titremeyle, bu kez sessizce... Ardından Mader'in koca göğüslerinin arasında derin bir uykuya dalmak, hem de horlayarak. Sadece bu kadar.

İşte dün gecenin özeti.

Baz, başkente dün gelmiş. Dağlar Ülkesi'nin en büyük kentinde, üzerine siyah bir takım elbise, beyaz bir gömlek giyerek, koyu bir kravat takarak, uçağa binip gelmiş. Bir gün içinde şunları yapmış; önce Subay Evi, evin misafirhanesi, misafirhanede iyi döşenmiş, temiz bir oda. Başkentte olup bitenleri öğrenmek ve biraz sohbet etmek için birkaç subay arkadaşına, belki iyi vakit geçiririm diye iki kadına, katılacağı önemli toplantının saatini öğrenmek için Ordu Merkez Karargâhı'na, ziyaret saatlerini öğrenmek üzere askeri hastaneye, uzun zamandır görmediği

çocuklarına ve en son Mader'e edilen telefonlar... Sonra uyku ve uykudan sonra duş, tıraş, giyilen yeni ütülenmiş resmi kıyafetler ve iki kadeh cin-tonikten sonra, aşağıda, Subay Evi'nin lokantasında, başkentte görev yapan iki subay arkadaşıyla kırmızı şarap eşliğinde yenilen akşam yemeği...

Akşam yemeğinde sohbet pek tabii ki, "oralar, onlar; kan kokusu sinmiş oraya, orayı şiddet esir almış. Kim iyi, kim kötü belli değil; iyilikle kötülük iç içe geçmiş, bütün ölçüler kaçmış. O uğursuz memleketin her yerinden kan sızıyor. Her gün bir arkadaşım düşüyor toprağa. Her ölen arkadaşımla birlikte kinim ve öfkem daha da büyüyor. İntikam duygusu daha bir katmerleşiyor. Kin ve nefret yardımcı oluyor bana, evet felaket ve vahşeti görmemek için... Kin ve nefret sayesinde, artık nasıl kör, nasıl sağır, nasıl dilsiz olunacağını, kan kokusuyla nasıl baş edilebileceğini, nasıl en kötü, en vahşi şartlara bile alışılabileceğini iyi biliyorum. Ölüm acısına dayanabilmenin en iyi yolu, kin ve nefretin verdiği sıcak duyguyu içinde diri tutmaktır. Öte yandan aynı duygu insanı değiştiriyor da. Ben de değiştim tabii ki. Her şeyi anlatmama gerek yok, yoğun bir ölüm kokusu sinmiş o musibet yere."

Bu minval üzere devam eden bir sohbet. Daldan dala... Karışık, dağınık görüşler... Yemekten sonra nehir kıyısındaki loş bir meyhanede içilen bir iki kadeh votka. O loş meyhanede uyanan karşı cinse duyulan dürtüler... Yine sohbet, yine "oralarda" yaşanan deneyler, orada, genellikle sert yerlerde yatıldığı için uyanınca dimdik, bükülmez çelik gibi olursun. Bedenine hükmedemezsin. Beden istiyor, taştan biraz daha yumuşak bir yer istiyor. Beden dirilmiş, başkaldırmış, senden talep ediyor. Başedemediğin bir canavar gibi. Bütün engellerden kurtulmak, zincirlerinden boşalmak, urbalarını parçalamak, vahşi bir at gibi başını alıp gitmek istiyor. Ama bazı günler olur ki, beden gevşer, yaşadıklarından, gördüklerinden dolayı içinde hayat belirtisi olmayan bir çukura dönersin. Yokluk, uzaklık, hasret, arzu çıldırtır bedeni, çöllere düşmüş Mecnun'a döndürür.

Meyhaneden sonra sığınılan Mader'in evi. Ve Baz'ın, arzudan çıldırmış bedeninin, Mader'in yaşlı bedeni altında az da olsa dinmesi...

Bir dilim ekmeğe reçel sürüp Baz'a uzatan Mader, yumuşakça, "Evine gitmeyecek misin? Çocuklarını görmeyecek misin?" diye soruyor.

"Hayır," diyor Baz, Mader'in uzattığı ekmeği alıp tabağının kenarına koyarken. Bir iki yudum kahve içiyor, ağzına bir zeytin atıp pencereye bakıyor ve konuşmasını sürdürüyor. "Hayır gitmeyeceğim. Çocuklarım Subay Evi'ne gelecek. Onlarla konuşacağım. Babalarıyım, onlara bakacağım, büyüteceğim onları tabii. Ama o kadınla hikâyemiz bitti artık. Subay Evi'nin misafirhanesinde kalıyorum, bir ev bulup döşeyinceye kadar da her gelişimde orada kalacağım. Bana dünyayı dar eden o meymenetsiz karının yüzünü şeytan görsün artık. Yarın öbür gün işlemleri tamamlasın diye bir avukatla konuşacağım. Boşayacağım onu. Zaten ilişkimiz bitmişti. Yeter artık. Çektiğim acılar, içine düştüğüm sıkıntılar bana yetmiyormuş gibi bir de onun derdini, aptallıklarını çekemem! Yeter artık!"

Baz duvardaki saate bakıyor ve hızlıca ayağa kalkıyor, "Hemen giyinmeliyim," diyor, "geç kalıyorum," yukarı çıkıyor, ağır bir kokunun sindiği Mader'in yatak odasına giriyor ve giyinmeye başlıyor. Arkasından odaya giren Mader, giyinmesine yardım ediyor. Kıravatını da bağladıktan sonra, aynanın karşısına geçiyor, kısacık saçlarını tararken bir süre yüzünü seyrediyor. Gerçekten de yaşlı mı görünüyor? Alnındaki bu derin çizgiler, gözlerinin çevresindeki bu kırışıklıklar, pörsümüş bu ten neyin göstergesi acaba? Ömür, bu şehirde akan nehir gibi akıp gidiyor.

Ama o...

Aniden o, Kevok geliyor aklına. İçine tuhaf bir sıcaklık yayılıyor. Gülümsüyor, aynadaki suretine bakıp bir süre gülümsüyor. Usulca bıyıklarını tarıyor, kaşlarını düzeltiyor ve gururla, o mağrur, kibirli yüzüne bakıyor. Baz... komutan, her sözü ferman. Baz... mahir, bilgili, hedeflerine ulaşmış başarılı insan. Başarılı? Acaba?

Ama o...

Dönüp Mader'in yanına gidiyor. Elini omzuna koyuyor, "Mader," diyor, "sana bir şey söyleyeceğim, ama şaşırma; şiir okumaya başladım, aşk şiirleri hem de..."

Mader hafif şaşırmış, "Hayırlı olsun," diyor, "bu da yeni bir şey! Benim yetim oğlum ve şiir..."

Mader'in yetim oğlum sözüne bozulmayan Baz, "Evet," diyor, "şiir okuyorum. Dahası, yazmaya da başladım. Gerçi yazdığım şey şiir değil bir rapor, askeri bir rapor ama olsun, yazıyorum işte."

"Oğlum bunlar hayra alamet değil," diyor Mader, ceketini giymesine yardım ederken.

"Dur bitmedi, müzik de dinlemeye başladım, hem de klasik müzik..." diyor Baz ve Mader'in tuttuğu ceketi giyiyor.

"Ah oğlum, öyle anlaşılıyor ki yoldan çıkıyorsun sen, başka bir yola sapıyorsun. Bu söylediğin şeyler sevginin, merhametin alametleri. Belli ki yoldan sapıyorsun."

"Hayır," diyor Baz ve tekrar aynanın önüne giderek kravatını düzeltiyor, ceketinin gümüş düğmesini ilikliyor ve gözleri aynadaki suretinde konuşmasını sürdürüyor, "şimdi kendi mecrama giriyorum... ilk defa."

Mader, arkasından yanaşıp omuzlarından tutuyor ve yüzünü çeviriyor; gözlerinin içine bakarak, "Aman oğlum sen aşk hastalığına yakalanmış olmayasın?" diye soruyor. "Bu sözler aşk hastalığının belirtileri. O dağlarda, çöllerde aşk ateşine tutulmuş olmayasın?"

Baz gülümseyerek Mader'in şişmiş gözlerine bakıyor, "Bilmiyorum," diyor, "bu duyguyu nasıl tarif edeceğimi bilmiyorum, ama bir süredir yeni duygularla doluyum ve bu duygu gün geçtikçe daha büyüyor, daha çoğalıyor. Ne olduğunu tam anlayamıyorum, aşk mı, kin mi, yorgunluk mu, nefret mi? Bir bunalım mı, içine düştüğüm bir zayıflık mı? Bilmiyorum. Ancak bildiğim, böyle bir şeyin ilk defa başıma geliyor oluşu. Daha önce böyle bir duyguyu hiç yaşamadım. Aşk değil belki de, bilmiyorum..."

"Oğlum," diyor Mader ve gidip yatağın kenarına oturuyor, "Benim kimsesiz oğlum, şimdi anladım derdini. Birbirine çok zıt olan duygular bile birbirine çok yakındır. Hayat tecrübelerimden biliyorum bunu. Sen gel, duyguları bana sor. Sen sanıyor musun ki kerhaneye gönüllü düştüm, sen sanıyor musun ki her gün kendi rızamla el alemin önüne bacaklarımı açıyorum? Hayır oğlum hayır, duygular sebep oldu buna. Aşk nedir, nefret nedir, gece ve gündüz nedir, karanlık ve aydınlık nedir? Biri olmadan diğeri olabilir mi? Ben sana söyleyeyim, nefret ve aşk, gece ve gündüz, karanlık ve aydınlık ikizdir. Aralarındaki mesafe kıl payı kadardır. Saçının teli kadar yani."

Mader, anlattığı şeylere kaptırmış kendini ayağa kalkıyor, komodinin üstünde yanan lambayı söndürüyor, sonra gidip perdeleri açıyor. Yoğun bir ışık doluyor içeri. Bir süre pencereden dışarıyı seyrediyor, sonra dönüyor, Baz'a bakmadan, "Sana söylüyorum," diyor, "o korku ülkesinde aşk ateşine tutulacağını biliyordum ve bunu bütün yüreğimle istiyordum da."

"Niçin?" diyor Baz ve ayağa kalkıyor, komodinin üstündeki tabancasını alıp beline takıyor, yavaşça yatağın ucuna otururken, "Niçin?" diye sorusunu tekrarlıyor.

"Çünkü aşk bir rüyadır, bir hayaldir," diyor Mader ve dönüp Baz'ın yanına geliyor, ayakta elini saçlarının arasına sokuyor, parmaklarını yumuşak saçlarının arasında gezdiriyor, "Çünkü aşk çaresiz, sıkışmış insanların gördüğü bir rüyadır; çaresizlerin hayalidir. Çünkü aşk, yoldan sapmış insanların önüne çıkan bilmedikleri yeni bir yoldur. Hiç bilmediğim, ama çok duyduğum o ülke, çaresizlerin ülkesidir. Gördükleri rüyalar, kurdukları hayaller bu tür yerlerde yaşayan insanların suyu, ekmeğidir. Çünkü o insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için, aydınlık yeni yolların hayallerini kurmaları lazım. Sen de artık farkına varmadan o ülke insanlarından biri haline geldin. Dünya böyle işte oğlum, zorla değil yolla, yordamla..."

"Hayır," diyor Baz, kafasını biraz kaldırıp Mader'e bakarak, "Hayır, onlardan biri değilim. Doğru, yirmi yıldan beri o insanların içinde yaşıyorum, ama onlardan biri değilim. Yirmi yıldan beri bütün gücümü kullanarak o insanları bizden insanlar haline getirmeye çalışıyorum..."

"Bilmiyorum," diyor Mader ve Baz'ın yanına oturuyor, "söylediklerin belki de doğru. Ama bildiğim tek şey dünya zorla değil yolla düzene giriyor. Zor hiçbir zaman yolun yerini tutamaz benim sevgili, benim bilgili oğlum. Söyle bakalım bana, zor kullanarak şiddetli esen bir rüzgârın yönünü değiştirebilir misin? Geceyi gündüze dönüştürebilir misin? Ayı, güneş yapabilir misin? İnsanların ruhu da böyledir. İnsan ruhu zorla terbiye edilmez."

"Gitmem lazım," diyor Baz ve ayağa kalkıyor, "geç kalıyorum."

"Söyleyeceklerim daha bitmedi," diyor Mader ve Baz'la birlikte ayağa kalkıyor.

"Gitmem lazım..."

"Aşağıya kadar ben de geleceğim seninle," diyor Mader ve Baz'ın arkasından yürürken konuşmasını sürdürüyor. "Seni yoldan çıkaranın kim olduğunu sormayacağım sana, ama bütün kalbimle böyle bir hastalığa yakalanmanı istiyordum. Çünkü senin böyle bir hastalığa ihtiyacın vardı. Çünkü ancak böyle bir hastalık, karanlıklar içindeki insan ruhunu aydınlığa çıkarabilir. Çünkü senin için şimdiye kadar insanlar insan değildi, karın, çocukların, ben de dahil, senin için birer araçtık, senin içinde bulunduğun, hizmet ettiğin o büyük sistemin bir aracı. Çünkü seni tanıdığımdan beri, sen hiçbir zaman insanların duygularını, yüreklerinin içini görmedin, aldırış etmedin ve en kötüsü bunları görmek için çaba da harcamadın. Ama şimdi artık bütün bunları göreceksin. Çünkü aşk hastalığına tutuluyorsun, bu ateş duygusal bir ateştir, insanidir. Artık bugünden sonra insanları göreceksin, onları düşüneceksin, kafa

yoracaksın onlara. Çünkü aşk, insani bir hastalıktır, insanı insan yapar. Çünkü..."

Ancak Mader konuşmasını sürdüremiyor. Baz, şimdi ayakkabılarını da giymiş, siyah çantası ve şapkası elinde, kapıyı açıp dışarıya adımını atıyor. Evi tamamen terk etmeden dönüp Mader'e, "Sağol!" diyor.

"Bunları söylemek istemezdim ama bugün böyle. İnşallah kırmadım seni?" diyor Mader elini Baz'ın omzuna götürerek.

"Hayır, artık gideyim," diyor Baz, "Bu gece veya yarın gece geleceğim, o zaman konuşuruz."

Baz kapıdan sokağa çıkıyor, arkasından kapanan kapının sesi duyuluyor. Elinde çantası ağır adımlarla yürüyor. Güneş ışığı her yeri aydınlığa boğmuş. Kalabalık bir yere gidip geliyor. Şehir uyanmış. İşte şehir, işte Baz'ın özlediği şehir hayatı...

Ama o, Kevok...

Yüzü, uykudaki hali, uykuda yüzünün aldığı şekil... Birkaç gün önce Baz, son kez o eve gittiğinde uykudaydı Kevok. Baz'ın koltuğunda. Sırt üstü uzanmış, bir battaniyeyi karnına kadar çekmişti. Masanın üzerinde artık bitmekte olan mum ışığında. Uykusu, sakin, sessiz... Yüzü ifadesiz, yüzünde korkunun izi yok. Ahenkli soluk alışverişleri... Uzun, parlak siyah saçlar... Duru yüzünde kımıldayan zayıf mum ışığı... Kapalı gözler, gözkapakları, uzun kirpikleri. Zarif, uyumlu küçük burnu. İnce boyun damarları... Zarif boynu, hafif açık göğsü, kenarı görülen sol memesi... Dik, gerilmiş, şehvet yayan memeler. Biçimli kalçaları, çağıran... Ve Baz'ın içinde dalgalanmaya başlayan sıcak duygular. Bu aydınlık yüze dokunma, onu okşama isteği. Yavaşça, yumuşakça, duyarak, severek. Ve Baz'ın yüreğinin ta içinde hissettiği bir acının sıcaklığı. Bu kayıp, bu şaşkın kız neden böyle ürkekçe etrafına bakıp herkesten, her şeyden korkuyor? Niçin yüreğini açmıyor? Ona seslenme, onu uyandırma, onunla uzun uzun konuşma, ona dokunma, onu okşama isteği... Yaşamak arzusu... Her şeyiyle. Yüzünde gezinen aydınlık, yüzüne düşen

gölgeler... Aydınlık ve gölge, hayatın iki ucu mu? Sessizlik, yalnızlık, sessizliğin dipsiz derinliği. Onu öpme isteği, yüzünden, gözlerinden, alnından, ağzından, dudaklarından, o dudakların içinde sonsuza kadar kalma isteği. Orada ölmek. O sıkıntı, o vahşet, kan ve şiddet içinde böylesi yoğun, böylesi aydınlık dolu duygular, bu gemlenemez istek. Böylesi aydınlık bir dalga...

Ve ürkekliği, korkusu... Bir keresinde Baz koltukta uyurken, onun sesiyle, bağırmasıyla uyanması ve karşısında onu görmesi. Salonda, o yırtık pırtık elbiselerin içinde, ayakta... Faltaşı gibi açılmış gözlerle, şaşkın. Evet o gözler, sanki içinden şimşek çakmış. Derin derin soluk alıp verişi, göğsünün körük gibi inip kalkması, yay gibi gerilmiş göğsü "Ne var, ne oldu?" Sessizlik... "Odana git ve uyu..." Sessizlik. "Yanıma gel..." Sessizlik, geriye doğru atılan birkaç adım. "Ne oldu?" O zaman, "Sesler duyuyorum, çığlıklar " Baz oturmuş, ağzında sigarası, "Kimse bağırmıyor, galiba sen bağırıyorsun, kötü bir rüya görmüş olmalısın, şimdi git uyu." Ayakta, çaresiz, korkmuş, ilgiye muhtaç, "Hayır, onlar, yaralılar bağırıyor, yaralarından kan sızıyor..." Bakışı, delirmiş gözleri, şaşkın, çılgın bir bakış. O sırada Baz'ın içinden yeniden yükselen sıcaklık, belki de merhametin, acımanın sıcaklığı, "Kızım yazık sana, kötü bir şey yok, bir kâbus gördün galiba, şimdi git uyu."

Kevok odasına döndükten sonra, oturup bir sigara daha yakıyor ve derin düşüncelere dalıyor, tıpkı biraz önce Mader'in dediği gibi, nefreti ve aşkı, şiddeti ve merhameti düşünüyor. Hayatını kemiren nefreti, onu gecelerin tutsağı haline getiren şiddeti düşünüyor. Ve çok korkmuş bir kızın masum sözleri, yalansız bakışı; bir çocuğun bakışı gibi çıplak, maskesiz... Kâbus... Yaralı, kırılgan bir kızın kâbusa dönmüş hayatı. Peki Baz'ın hayatı?

Mader'in evinin bulunduğu sokağı geride bırakıp, geniş bir bulvara açılan köşe başına geliyor. Trafik sıkışıp, arabalar vızır vızır bulvar boyunca gidip geliyor. İnsanlar, kalabalıklar halinde, bulvar kaldırımlarında, itişe kakışa gidip geliyor. Sabahın bu er-

ken saatlerinde, bu kalabalık! Bir süre kaldırımda yürüyor sonra bir elektrik direğinin yanında duruyor, taksi çağırmak için elini kaldırıyor. Önünde bir taksi duruyor, kapıyı açıyor, şoförün yanındaki koltuğa oturuyor, "Askeri hastaneye gideceğiz," diyor.

Yola koyuluyorlar. Caddeler çok kalabalık, trafik çok sıkışık. Bu koşuşturan kalabalık! Baz, taksinin penceresinden, meraklı gözlerle, şaşkın bir ifadeyle kaldırımlarda yürüyen insanlara bakarak, kendi hayatını düşünüyor. Baz'ın varlığından şimdi kimin haberi var? Ne yaptığını kim biliyor? Yaptıklarını, fedakarlıkları kim takdir ediyor? Yirmi yıldan beri o unutulmuş cehennemde, ölümün yanıbaşında, ateşin içinde, canını dişine takarak çalışıyor. Hayatını vatan, devlet, millet için, şimdi itişip kakışarak gidip gelen bu insanlar için, onlar daha rahat uyusunlar diye, daha iyi yaşasınlar diye harcıyor. Ne gecesi var, ne gündüzü, ne eşi, ne dostu, ne karısı, ne sevgilisi var. Her şeyini, ama her şeyini bu insanlar için feda etmiş. Ama bunu kim biliyor! Tüm bu fedakarlıkların karşılığı var mı? Yok! Sadece küçük bir maaş, sadece gecenin karanlıklarına gizlenmiş bir hayatın sundukları kadar. Sadece korku, tedirginlik, kin ve nefretin adı olan bir unvan. Ya bir insan gibi yaşamak, diğer insanlar gibi eğlenmek, gülmek? Sıcak bir evde, çoluk çocukla birlikte, eş dostla bir gece geçirmek. Akşamları nehir kıyısında yürüyüşe çıkmak. Sivil elbiselerin içinde özgürce hareket etmek. Birisiyle coşku içinde yatmak, sevişmek, âşık olmak. Müzik dinlemek, şiir okumak... Yüreğinin peşine takılmak... Özgürce yaşamak...

Yok, Baz, bütün bunlardan yoksun. Onun için varsa yoksa, tabanca, mermi, cephane, garnizon, askeri lojmanlar, askerler, isyancı kıyafetleri, kokuşmuş konserve yiyecekler, cinayet, ölüm geceleri, uykusuzluk, gizlenmek, gizli planlar yapmak... Dağlar var, kayalar, yarlar, uçurumlar, vadiler, çöller, kar, soğuk, rüzgâr, fırtına, güneş, kaçmak, acele etmek, barut, ter, kan, toz duman var. Korku var. Şiddet var. Çelik bir disiplin var. Her gün süren, ölüme kadar. Gençliğinde yaşadığı o güzel geceler, kadınlarla,

kızlarla çıktığı doruklar, şehvet dolu anlar nerede kaldı şimdi? O güzel bedenler, o şehvetli dudaklar, o çıldırtıcı inlemeler nerede? Onlardan geriye ne kaldı? Yüreğini sunan, ruhlarını amansız ateşlere gark eden o kadınların çıldırtıcı sözleri nerede? Subaylığının ilk yıllarında duyduğu o aydınlık heyecan nerede?

Hayır, aydınlık yasak ona. Aydınlıkta hareket etmek, aydınlıkta sevişmek, aydınlıkta sevdiği her şeyin seyrine dalmak yasak ona. Hayatının kuralları var, disiplini var. Ordu var, devlet, millet, vatan, bayrak var, şan, şeref var, General Serdar var. General Serdar, gökte Allah, yerde o var. General Serdar, her şeye hükmeden güç...

Baz'ın içini bir sıkıntı kaplıyor, pencereyi açıp, "Hey siz acele eden kalabalıklar!" diye bağırmak istiyor. "Sizler, böyle tasasız sorumsuz, hiçbir şey düşünmeden geçirdiğiniz hayatlarınızdan memnun insanlar, ben sizin için çalışıyorum, yaptığım her şey sizin için..." Ancak bağırmaktan vazgeçiyor, yanındaki gür bıyıklı şoföre dönerek, "Kim olduğumu biliyor musun?" diye soruyor.

Böyle münasebetsiz bir soru beklemeyen şoför şaşırmış bir ifadeyle Baz'a bakıyor, "Hayır!" diyor ve yine önüne bakıyor, "Seni tanımıyorum ama elbiselerinden belli, subaysın."

"Senin için çalıştığımı biliyor musun?"

"Benim için?" Baz'ın sorusundan rahatsız olan şoför soruya soruyla cevap veriyor, "Niye benim için çalışıyor olasın ki?"

Baz cevap vermiyor. Sözü uzatmanın bir anlamı yok. Yine kaldırımlarda yürüyen insanlara dönüyor. Şimdi nehir de görülüyor, nehre doğru gidiyorlar. Bir faydası yok, diye düşünüyor, en kötüsü kendimi kimselere anlatamıyorum. Sanki o kız gibi ben de bir tutsağım, çaresizim. Sanki yaşamıyorum. Yabancı hissediyorum kendimi, yalnız... Yabancı? Evet iyi bir sıfat bu. Benim kim olduğumu amirlerimden ve bazı arkadaşlarımdan başka kim biliyor? Kim ne istediğimi, ne düşündüğümü biliyor? Evet, kendimden, şehrimden, evimden, çocuklarımdan, bu sokaklardan, bu caddelerden, bu akan nehirden ayrı düşmüş bir

yabancı. Bundan yirmi, otuz yıl önce böyle değildi, ama şimdi hayattan bile uzak düşmüş bir yabancıyım. Onun gibi... Ölümün içinden, dumanın içinden çıkıp bana gelen, ansızın hayatıma giren o güzel esmer kız gibi. Dağlı kız, Fransızca konuşup yazan, şiirler okuyan okumuş kız, her şeye rağmen hâlâ hayat kokan kız... Derin sessizliği, hüzünlü bakışları, yumuşak sesi, diri vücudu, gizemli yüreği, kendini ele vermeyen ruhuyla beni etkileyen kız. Yaralı, kırgın, yabancı kız...

Güneş ışınları nehrin sularında şavkıyor. Nehir kenarındaki parke döşenmiş yürüyüş yollarında gezintiye çıkmış olanlar var. Nehre paralel gidiyorlar. Askeri hastanenin beyaz binası görünüyor Baz'ın gözlerine. Gözlerini kapatıp başını koltuğa yaslıyor, taksinin radyosundan, sıkışık trafikten, sokaktaki kalabalıklardan yükselen seslere kulak veriyor. Taksi hastanenin kapısının önünde duruncaya kadar. Şoförün parasını ödüyor, taksiden inip şapkasını kafasına geçiriyor, kendine çeki düzen verip hastaneye giriyor. Hastanenin içinde hummalı bir koşturmaca var. Neden bu acele, nedir bu telaş? Koridorun bitişiğindeki çiçekçiye yöneliyor, bir buket kırmızı gül alarak danışmaya gidiyor ve oradaki görevliye kalp hastalıkları bölümünü soruyor. Danışmadaki bayan görevli tarif ediyor, ancak söylediklerinin tam anlaşıldığından emin olmuyor ki kafasını çıkarıp koridorun solunu işaret ediyor. Baz teşekkür ediyor, gözleri koridor boyunca bölümleri gösteren levhalarda yürüyor. Bir elinde gül buketi, öteki elinde çantası... Ana koridordan sola, bir başka dar koridora sapıyor ve bir asansörün önüne geliyor. Asansörle beşinci kata çıkıyor, oradan uzun bir salona giriyor. Hastanenin her yeri bembeyaz. Yoğun bir koku var salonda. İlaç kokusu? Hastaların yaydığı koku?

Salonun girişinde bir hemşireye rastlıyor, on numaralı odayı soruyor. Yaşlı, şişman ve kısa boylu hemşire parmağıyla odayı gösteriyor. Ağır adımlarla odaya doğru gidiyor. Kapıda duru-

yor, üstünü başını yokluyor, kravatını düzeltiyor ve derin bir soluk alarak içeri giriyor.

Evet işte o, badem bıyıklı subay... Badem bıyıklı subay iyice yaşlanmış, çökmüş, küçülmüş, bir avuç kadar kalmış. Saçları dökülmüş, ama bıyıklarını hâlâ kesmemiş. Gözleri kapalı, belki de uyuyor. Hastanenin beyaz, çıplak, aydınlık odasında bir başına. Odanın duvarında bir tablo var, General Serdar'ın. Baz ağır adımlarla gidip yatağın yanındaki sandalyeye oturuyor. Baz'a hep babalık yapmış, ona sahip çıkmış, hep iyiliğini istemiş yaşlı, hasta adam... Ve Baz'ın öfkesine yenildiği o an, ona tokat attığı an... Sert bir tokat, düşmanca. O kısa an. O iyi insanın şaşkın gözleri, korku dolu gözlerle yere yuvarlanması... O öfke, o Baz'a her şeyi yaptıran karanlık öfke. Şansı varmış Baz'ın, adam ölmedi, ölümüne neden olmadı. Adam ölseydi eğer, ömür billah o kanın dırdırından kurtulamayacaktı. Büyük bir ihtimalle ordudan atılacak, cezaevine girecekti. Baz bu zavallı adamın ne kötülüğünü gördü ki?

Baz yavaşça hasta adamın elini tutup dudaklarına götürüyor, öpüyor. Badem bıyıklı subay gözlerini açıyor. Önce şaşırıyor, sonra gülümsüyor. Baz şapkasını çıkarıyor, gül buketini hastanın ayakucuna bırakıyor, öteki elini de kaldırıp ikisini öpmeye başlıyor. Hasta adam şefkatle Baz'a bakıyor. Gözleri doluyor, gözyaşları arka arkaya yanaklarından süzülüyor. Baz da ağlamaklı oluyor ancak kendine hakim oluyor. Adamın elleri Baz'ın avuçlarında, bir süre birbirlerine bakıyorlar.

"Beni affet," diyor Baz sessizliği bozarak. "Özür dilerim, affet beni. Seni çok düşünüyorum."

"Ben de seni," diyor subay zayıf, titrek bir sesle, "nasılsın oğlum? Kendinden söz et biraz, gazeteden orada olan bitenleri okuyorum. Durum nedir orada, senin durumun nasıl?"

Subay, son görüşmelerinde yaşadıklarından söz etmiyor. Baz da o tatsız olaydan söz etmek istemiyor ama, "oralarla" ilgili

de konuşmak istemiyor. "Senin durumun nasıl?" diye soruyor, "Ameliyatın nasıl geçti?"

"Yorgunum, dört kalp damarımı değiştirdiler, yeni bir kapakçık taktılar. Ama artık umudumu yitirdim. Burada, bu odadayım. Artık bu odadan sağ çıkacağıma inanmıyorum." Sırtına bir yastık dayayıp yaslanmış olan yaşlı adam, akan gözyaşlarını siliyor ve dikkatlice Baz'a bakıyor. Bir süre baktıktan sonra Baz'ı kendine doğru çekiyor, elini boynuna götürerek, "Oğlum, böyle olmasını istemezdim," diyor, "Hayatının böyle olmasını, evliliğinin kötü gitmesini istemezdim. Seni böyle bir hayat yaşayasın diye ölümden kurtarmadım. O kızla böyle bir hayat yaşayasın diye evlendirmedim."

"Biliyorum," diyor Baz biraz daha ona sokularak, "hiçbir zaman kötülüğümü istemediğini biliyorum, ama ne yaparsın hayat böyle. Ne siz olanları tahmin edebilirdiniz ne de ben. Şimdi yalan söyleyip durumum iyidir diyemem, ama yaşıyorum işte. Oralarda hayatta kalmak bile başlı başına bir hüner. Ama yaşıyorum."

"Okuyorum, duyuyorum. Hayır, hiçbir şey değişmiyor. Kim insanların, devirlerin değiştiğini söylüyorsa yalan söylüyor. Her şey olduğu gibi. Bizim zamanımızda da böyleydi. Kan akıyordu, insanlar ölüyordu, köyler yanıyordu, çığlıklar göğe yükseliyordu. İnsanlar kin ve nefretin içinde boğuluyordu. Aynen bugün olduğu gibi. Başaramadık oğlum... Bilmiyorum, orada geçirdiğim yılları bütün ayrıntılarıyla anlattım mı sana? Ben de orada bir zabittim. Oraları değiştirmek, onlara medeniyet, bilgi, görgü ve insanlık götürmek istiyorduk. Oradaki vahşi hayatı değiştirip, hepimiz için güzel ortak bir hayat meydana getirmek, birliğini, bütünlüğünü korumuş, gelişmiş, müreffeh, zengin ve güçlü bir vatan yaratmak istiyorduk. Ama şimdi anlıyorum ki başaramadık. Çok kan aktı, oğlum çok insan toprağa düştü, çok ırmak, çok dere kızıl renge boyandı... Bugün olduğu gibi. Bilmiyorum neden ama onlar değişmedi, direndiler değişime, biz de değişmedik. Kan durmadı, ateşler sönmedi. Şehirler değişti, giyim kuşam, tanklar toplar, otomobiller uçaklar, telefonlar de-

ğişti, ama insanlar değişmedi; kin nefret, öc alma duygusu hep kendisi gibi kaldı."

Baz, sandalyesini biraz daha yatağa yaklaştırıyor. Subayın ellerini yine avuçlarına alıp defalarca öpüyor, sonra rica eder bir edayla gözlerinin en derin noktasına bakıyor ve soruyor, "Beni nasıl kurtardın, nereden kurtardın beni?"

Subay gözlerini yumuyor, kafasını yukarı kaldırıp derin bir iç çekiyor, "Sorma oğlum," diyor, "sorma, çok zaman geçti aradan, hatırlamıyorum şimdi."

"Yalvarıyorum bana söyle, hatırlayabildiğin kadarıyla anlat bana. Bu hayatımın sorusudur, hayatımın ta kendisi. Hiç kimseye soramadığım, ama kendi kendime hep sorduğum ve cevabını hiç bulamadığım, beynimi kemiren bir soru bu. Anlat bana, hatırla..."

"Hafıza nankördür oğlum, her şey çabuk unutuluyor. Belki de bu yüzden insanlar değişime direniyor. Tam hatırlamıyorum, orada, o kan ve ateşin içindeydi. Her yer yanıyordu, her yeri duman kaplamıştı. Kadınlar dul, çocuklar yetim, insanlar evsiz, hayvanlar otlaksız kalıyordu. En çok da çocuklara üzülüyordum, yetim, kimsesiz kalmış çocuklara, acıyordum onlara. Sana da acıdım... Ama şimdi tam hatırlamıyorum..."

"Yani diyorsun ki.. yani ben de oralıyım." diye heyecanla soruyor Baz ve saatine bakıyor, "Yani annem, babam, onlar trafik kazasında ölmedi? Oralarda... yetim, kimsesiz kaldım? Babam, annem oralı yani? Yani ben onlardan biriyim?"

"Hayır, hayır bunu söylemek istemiyorum, ama aklıma gelmiyor. Sen askersin, ordu mensubusun. Baban, annen ordudur. Bunu unutma. Artık bana bir şey sorma, eziyet etme bana, yorgun hafızam, hiçbir sorunun cevabını verebilecek halde değil. Ama Allah şahidimdir, hiçbir zaman senin kötülüğünü istemedim."

Yaşlı adam gözlerini kapatıyor ve susuyor. Ona bir şeyler daha sormalı mı, biraz daha konuşmalı mı? Hayır gerek yok, konuşmak istemiyor, belki de sağlığı el vermiyor. Baz yine saatine

bakıyor, bir süre daha oturuyor, Yaşlı adamın iki elini yeniden öpüyor, "Teşekkür ederim," diyor, "her şey için sağol."

Yaşlı adam konuşmuyor, gözlerini açmıyor. Göğsü inip kalkıyor, uyuyormuş gibi düzenli nefes alıp veriyor.

"Çok önemli bir toplantıya yetişmeliyim," diyor Baz ve ayağa kalkıyor, "Yarın yine geleceğim, şimdilik hoşçakal!"

Subay söylediklerini duyuyor mu? Baz kestiremiyor, kapının önünde dönüp yeniden ona bakıyor, şapkasını kafasına geçiriyor, elinde çantası, odadan çıkıyor, hızla, çevresine bakmadan, salonu, asansörü, koridoru geçerek kendini dışarıya, gün ışığına atıyor.

Peki, badem bıyıklı subayın bölük pörçük anlattığı şeylerden sonra?

Baz kim?

"Söyle Baz, kimsin sen?" diye yüksek sesle hastanenin kapısının önünde kendine soruyor. Yanına yöresine, gelip gidenlere, müşteri bırakan taksilere bakıyor. Gün ışığı gözlerini kamaştırıyor, apoletleri, şapkasındaki sarı arma, ceketinin düğmeleri parlıyor. Kapıdan uzaklaşıyor, aşağıya, nehrin kenarına doğru gitmeye başlıyor. Gideceği Ordu Merkez Karargâhı, hastaneye yakın. Nehir kıyısından yürüyerek oraya gitmek istiyor. Hızlı adımlarla, başı önünde, kulaklarında binbir uğultu, yüreğinde bir kuşku, içinde cevaplanmamış onlarca soru, beyni uğuldayarak yürüyor.

Hafıza diye düşünüyor, geçmiş günler, geçmiş zamanlar ve badem bıyıklı subayın sözleri, yanmış köyler, toprağa düşmüş insanlar, dul kalan kadınlar, yetim ve öksüz kalan çocuklar... Hafıza? Bu sözler sadece dünü mü anlatıyor? Yaşlı, yorgun bir hafızanın sözleri mi? Peki o zaman bugün yakılan köyler, bugün toprağa düşen insanlar, ölülerin arkasında bugün yakılan ağıtlar, bugün ağlayan analar, çocuklar? Baz'ın her gün tanıklık ettiği, yaşadığı bütün bunlar neyin nesi? Dünün hafızası mı

yoksa? Bugünün gerçeği mi? Veya hem dünün, hem bugünün, hem de yarının değişmeyen gerçeği mi? O ağaçlar, o ormanlar, vadi ve mağaralar düşüyor Baz'ın aklına. Acaba damarlan, kökleri oralarda mı saklı? Sakın sen de oralı olmayasın? Hafızası niçin çocukluğunun karanlık demlerine ulaşmıyor. Baz, dünyanın unutulmuş bir yerinde dünyaya gelmiş, bilmediği, hiç karşılaşmadığı bir annesi babası olmuş, bildiği, tanıdığı bir yerde büyümüş, bu kentin okullarında okumuş. Peki ailesi? Kökleri? Dünyaya geldiği yer? Ülkesi?

"Yerin, yurdun neresi Baz?" diye soruyor kendi kendine, "dünyanın neresi yurdun?"

Duruyor, bir sigara yakıyor, dumanı derin derin içine çekiyor. Şimdi önünde durduğu, ön yüzü, General Serdar'ın bir bez üzerine çizilmiş büyük boy bir portresinin boydan boya kapladığı bina, Baz'ın çok iyi bildiği, bugün de toplantının yapılacağı bina. Askeri plan ve stratejilerin belirlendiği bina. Ülkenin kalbi, General Serdar yönetiminin atardamarı. Baz'ın babası, annesi, evi, yeri, yurdu. Hepsi bu kadar! Ama badem bıyıklı subayla yeniden konuşacak. Belki onu konuşturabilecek, ağzından daha aydınlatıcı bilgiler alabilecek.

Binanın büyük demir kapısının önüne gelinceye kadar bir sigara daha içiyor. Kapının önünde üstünü başını düzeltiyor ve içeri giriyor. Binanın içi, neredeyse dışarısı kadar aydınlık. Her yere ülkenin bayrağı asılmış. Duvarları General Serdar'ın portreleri süslüyor. Bir yüzbaşı ona doğru geliyor, karşısında durarak sertçe bir selam veriyor, "Sizi bekliyorduk komutanım" diyor. Yüzbaşıyla birlikte bir koridoru geçip sağa dönüyorlar. Oradan da bir koridoru aşarak bir kapının önüne varıyorlar. Yüzbaşı kapıyı açıyor, önde Baz, salona giriyorlar. Baz burayı tanıyor, önemli toplantıların yapıldığı salon bu. İçeri girer girmez, sahnedeki uzun masaya oturmuş birkaç kişi ve ön tarafta oturanların dışında neredeyse herkes ayağa kalkıp onu alkışlıyor. "Oraların" efsanevi komutanını, ateş ve ölüm çemberini

yarmış subayı, "onların" korkulu rüyasını, vefakâr evladı uzun uzun alkışlıyorlar.

Baz, hafif utanmış bir halde saatine bakıyor. Tam zamanında gelmiş. Her zaman olduğu gibi dakik, aynı disiplin, aynı özenle. Yüzünde bir gurur ifadesiyle salondakileri başıyla selamlıyor ve sahneye doğru gidiyor. Birkaç basamakla sahneye çıkıyor, masaya yaklaşıyor, dik durmaya özen göstererek, masada oturmuş olan generalleri selamlıyor. Bir subay yerinden kalkıp ona yer gösteriyor. Herkesin elini teker teker sıkıyor ve kendisine gösterilen yere oturuyor.

Perdeleri kapalı, loş bir ışığın hakim olduğu salon, kalabalığa rağmen sessiz. Yüz elliye yakın subay var salonda. İlk sırada generaller... Geç kalmış birkaç subay aceleyle kapıdan girip bir yerlere oturuyorlar. Baz'ın yanına oturmuş gözlüklü bir general yerinden kalkarak kürsüye gidiyor ve herkese hitaben, "Hoşgeldiniz !" diyor, "Yıllık genel toplantımız başlıyor." Siyah gözlüklerini çıkarıyor, salondakileri süzüyor ve konuşmasını sürdürüyor. "Bildiğiniz gibi toplantımız iki gün sürecek. Bu toplantı geçmiş toplantılardan daha önemli. Şimdi artık meseleleri çözme safhasına gelmiş bulunuyoruz. Çözüm konusunda bu toplantının faydalı olacağını ümit ediyoruz."

Baz'ın gözünde kahramanlık sembolü olan ve düğün gecesini en son terk edenlerden biri olan general bir süre, bu minvalde, kurallar, yöntemler, rapor ve kararlar üzerine, boğuk sesiyle konuşuyor. Konuşmasının sonunda masada oturan kısa boylu, şişman bir generali kürsüye davet ediyor. Kısa boylu general konuşmaya başlıyor. Baz, bir kulağı konuşmalarda, çantasından bir sürü kâğıt, dosya çıkarıyor, dikkatlice önüne seriyor, el yazısıyla yazdığı bazı sayfaları önüne alarak inceliyor ve kırmızı bir kalemle kimi sayfaların, paragrafların kenarına yıldız işareti koyuyor. General konuşuyor, Baz düşünüyor. Generalin Baz'ın kulağına dağınık bir şekilde gelen sözleri; strateji, savunma, kural, düzen, pusu, temizlik, birlik, düşman, oyun, dönen dolap-

lar... Ve Baz'ın zihninde yankılanan kelimeler; oralar, onlar, sis, duman, mağara, ateş, hafıza, hatırlama, zaman, zor yol, niçin...

Ve onun, Kevok'un sözleri, "inançları farklı, dilleri farklı, kimlikleri farklı diye insanlar birbirine düşman olmamalı. İnsan bir kimliğe, bir dine, bir dile sahip olarak dünyaya geliyor ve bunlarla büyüyüp yaşıyor. Bunda insanın günahı, suçu ne?"

General konuşuyor, "silah ve teçhizata, yeni olağanüstü düzenlemelere, yeni uçak ve helikopterlere ihtiyacımız var."

General uzun konuşmasını bitirdikten sonra salonda bir alkış tufanı kopuyor. Herkes ayakta generali alkışlıyor. General memnun, yerine oturuyor. Ve ardından Baz'ın adı anons ediliyor. Baz, elinde dosyalar, kâğıtlar ayağa kalkıyor, mikrofona gidiyor, elindekileri kürsüye koyuyor, mikrofonu biraz kaldırarak oturanlara bakıyor. Çoğunu tanıyor, bazılarıyla aynı okulda okumuş, bazılarıyla da çalışmış. Hepsinin yüzünde bir merak, bir saygı ifadesini okuyor. Hepsi dik oturmuş, sert bir bakışla ona bakıyor ve bekliyorlar. Neyi? Yeni katliam, yeni cinayet haberlerini mi? Zafer haberlerini mi? Eşkıyanın vahşetini mi? Evet Baz oturanların bakışlarından anlıyor, onlar güzel, sevindirici haberler bekliyor.

"Hepinizin beklediği, sevindirici, güzel bir haberle konuşmama başlıyorum," diyor Baz, önündeki sayfalara bakıyor, kafasını kaldırarak konuşmasını sürdürüyor. "Size bir müjdem var, başarıyoruz. Her yerde kontrol bize geçiyor. Kazanıyoruz. Halk bize yöneliyor, isyancıların sayısı gün geçtikçe azalıyor, güçleri zayıflıyor, hareket sahaları daralıyor. Eşkıya saldırılarımız karşısında nefes alamaz durumda. Hakimiyet elimizde, başarıyoruz."

Baz'ın bu sözleri üzerine salondan alkışlar yükseliyor. Alkış sesleri bütün salonu dolduruyor. Alkışlar yavaş yavaş durduktan sonra Baz, bütün salonu süzüyor, yumuşak bir sesle, düşünüyormuş gibi, "Fakat birkaç sorum var," diyor, "Ancak onları konuşmamın sonuna bırakıyorum." Art arda sayılar, rakamlar sıralamaya başlıyor; iki yüz binden fazla asker, sayısız garni-

zon, karakol, yüzlerce tank, top, ağır silahlar, elliye yakın savaş helikopteri, yetmişe yakın savaş uçağı, güçlü bir polis teşkilatı, istihbarat, ayaklanmacıların saflarındaki muhbirler, devlete bağlı, elinde silah devlet güçlerinin yanında eşkıyayla çarpışan yüz bine yakın "oralı" köylü, daha önce isyancıların saflarında olup, sonra onları terk etmiş, vurucu timlerle birlikte gece gündüz arazide olan yüzlerce genç... Kurulan güçlü ilişkiler, muazzam bir haberleşme ağı... Çok iyi bir koordinasyon... Kim bu güce karşı dayanabilir ki?

Baz, bir saate yakın, isim, yer, kişi, topluluk adı vererek, ilişkiler hakkında ayrıntılara girerek, somut bilgilerle konuşuyor. Sonra bir süre duruyor, "Fakat," diyor, "bütün bunlara ekleyecek küçük bir fakatım var, acaba izlediğimiz bu politika ve bakış açısını değiştirmenin zamanı gelmedi mi? Yirmi yılı aşkın bir zamandır onlarla birlikte, onların içindeyim, onlara karşı savaşıyor, onları düşmana karşı savunuyorum. Onları yeterince tanıdığımı iddia edebilirim artık. Yirmi yıllık tecrübelerim, özellikle son yıllarda edindiğim tecrübeler kafamda bazı sorular yarattı. Kuşkusuz bu mücadeleyi de kazanacağız. Elbette onların belini bir kez daha kıracağız. Fakat? Fakat nereye kadar, ne zamana kadar? Onları mağlup edeceğiz ama onlara samimi, sıcak bir güven aşılayabilecek miyiz? Kuşkusuz ayaklanmalarını bastıracağız, ama bizim için yabancı olan o şarkı, türkü, ağıt ve destanlarını da yok edebilecek miyiz? O ağıt ve destanlarının sesini, gizemli sözlerini, hiç kimsenin anlamadığı o güçlü fısıltılarını, savaşları anlatan, durmadan üretilen sayısız türkü ve ağıtlarını susturabilecek miyiz? Onlar en büyük güçlerini bu sözünü ettiğim şeylerden alıyorlar, dillerinden, destan ve efsanelerin sözlerinden. Güç kaynakları asıl bunlar. Bu şeylerin derinliklerine ulaşıp anlamaya çalışabilecek miyiz, anladıktan sonra yok edebilecek miyiz? Dün öldürdük, bugün öldürüyoruz; bilmiyorum, seher yeli ve ikindi serinliğiyle, gündüzün ışığı, gecenin mehtabıyla, nehirlerinin, göllerinin, dağlarının, vadilerinin, uçurumlarının, göklerinde dolaşan, –bizim görmediğimiz, bilmediğimiz– o asi,

isyankar ruhlarını öldürebilecek miyiz? Sorularım bunlardı... Çok teşekkür ederim..."

Bir bomba düşüyor ortalığa, kimse alkışlamıyor. Herkes hayretler içinde ona bakıyor. Baz sessizce gidip yerine oturuyor. Salona derin bir sessizlik çöküyor. Kısa bir süre sonra uzun boylu bir general, yerinden kalkmadan, çay kahve için toplantıya bir süre ara verildiğini duyuruyor. Herkes salondan çıkıyor. Salon boşalıyor ancak Baz yerinden kalkmıyor, notlarını, kâğıtlarını, dosyalarını düzenliyor, çantasına yerleştiriyor, önündeki kadehten birkaç yudum su içiyor ve yerinde oturmaya devam ediyor. O sırada uzun boylu general yaklaşıyor ona. Baz ayağa kalkıp önünde hazırola geçiyor.

"Gel," diyor general, "benimle gel." General önde sahnenin arkasından bir koridora çıkıyorlar ve bir kapının önünde duruyorlar. General anahtarla kapıyı açıyor, çok aydınlık bir odaya giriyorlar. Oda nehre bakıyor, dışarının manzarası muhteşem. İyi döşenmiş bir oda, deri koltuklar, yerde bir halı. Masanın arkasındaki duvarda General Serdar'ın portresi asılı. General masanın arkasına geçerek yaylı koltuğa oturuyor. Baz ayakta, hazırolda bekliyor. "Biliyorsun," diyor general, koyu gözlüklerini çıkarıyor, iki elini masanın üstüne koyuyor, dikkatle Baz'a bakarak sözlerini sürdürüyor, "Sen benim oğlum gibisin. Düğününe de geldiğimi hatırlıyorsun herhalde. Biliyorsun, bir ay sonra terfi zamanı. Şimdiden söyleyeyim sana, sen de terfi edecekler arasındasın. Ve senin görev yerini değiştireceğiz. Çok yoruldun oralarda, istirahat etmen lazım. Bize de senin gibi evlatlar lazım zaten. Haberin olsun, şimdi gidebilirsin."

Baz, "Sağol!" diyor, topuk selamı vererek dönüyor, tam kapıdan çıkmak üzereyken general, "Sahi çocukların nasıl?" diye soruyor, "Hanımın, çocukların iyi mi?"

Baz, dönüp generale bakıyor, ancak bir şey söylemiyor. "Evine gitmiyormuşsun doğru mu bu?" diye başka bir soru soruyor general.

"Evet doğru!" diyor Baz.

"Evine git, çocuklarına dön," diyor general emir veren bir tonda, "Evine dön ve şimdiden oralardan dönme hazırlıkları yap. Oraları terk edeceksin. Şimdi çıkabilirsin."

Baz, kapıyı açmak için elini kapının koluna götürdüğünde general yine konuşmaya başlıyor, "Ha, bir de unutmadan, alıkoyduğun o kızı en kısa zamanda garnizon komutanlığına teslim et. En kısa zamanda tamam mı?"

Bu sözler üzerine Baz, yıldırım çarpmış gibi donup kalıyor; her yerini tuhaf bir sıcaklık kaplıyor. Hareketsiz kalıyor, dönüp generale bakamıyor, kapıyı vurup gidemiyor,' öylece kapının önünde kala kalıyor.

"Unutma!" diye general sözünü tekrarlıyor.

"Fakat..." diyor Baz ancak sözünün devamını getiremiyor. Yine, sadece "fakat..." diyor.

"Senin fakatını demin dinledik. Fakat makat yok, o kızı hemen teslim edeceksin, o kadar."

15. BÖLÜM
Kaçış

Baz ile Kevok, birlikte, gece giden bir trende...

Baz ile Kevok, yine yoldalar. Bir trenin kompartımanında...

Baz ile Kevok'un hikâyesi, adeta bir tren yolculuğundan ibaret; sürgüne giden bir trenden, gece giden bir trene... Ancak bunu ne Baz biliyor, ne de Kevok. Yirmi yılı aşkın bir zaman önce başlayan bir tren yolculuğu... Çöle giden kitlesel bir sürgünün uzun yolu... Askerlik hayatına yeni adım atmış olan Baz, bir vagon dolusu insandan sorumlu genç bir teğmen... Vagonda, Dağlar Ülkesi'nin her yerinden toplanmış farklı insanlar. Ve içlerinde Kevok'un annesiyle babası... Ancak Baz şimdi, o tıkış tıkış dolu, vıcık vıcık sıcak vagondaki yolculuk sırasında gelip hamile eşi için bir tas su isteyen adamın Kevok'un babası, hamile kadının da annesi olduğunu bilmiyor. Kevok da, çocukluğu boyunca Dadê'den hep duyduğu vagon komutanı genç teğmenin Baz olduğunu bilmiyor. Bugün yine başlayan bir uzun yolculuk ve yine tren...

Baz ile Kevok, Kevok'un doğumunda yolları karşılaşmış iki insan. Tren, iki hayatı birbirine bağlayan bir hat... Baz ile Kevok, iki insan... İki dost? İki düşman? Tanımlanması kolay olmayan belirsiz bir ilişki. Evet bir ilişki, ama nasıl bir ilişki?

Şimdi dört kişilik bir kompartımandayız, gidiyoruz. Baz ve Kevok'la birlikte. Hayatlarını birbirine bağlayan bu belirsiz hat

boyunca... Gecenin bir hayli geç bir vakti. Vakit uyku vakti, düş görme zamanı. Gece apaydınlık bir gece... Yaz mevsiminin aydınlık gecelerinden bir gece. Kompartıman penceresinden görüldüğü kadarıyla, sayılamayacak kadar çok yıldız kıpır kıpır gökyüzünde. Yarım ay, yıldızlara nöbetçilik yapmakta, etrafa dağılmış yer yer küçük bulut parçaları, gökyüzünü yamalı bir kumaş parçası gibi göstermekte. Tren büyük bir gürültüyle, bütün doğayı ipek bir tül gibi sarmalamış geceyi yırtarak gidiyor. Etrafta sadece trenin sesi duyuluyor. Tren gürültüsünden başka hiçbir kıpırtı, hiçbir ses yok bu dingin gecede.

Tren gidiyor, gece akıyor. Baz ile Kevok, kompartıman penceresinin önünde, karşılıklı oturmuşlar. Kompartımanın içi, Kevok'un başucunda yanan gece lambasının ışığıyla aydınlık. Sivil giyinmişler. Baz'ın üzerinde bej renkli bir keten pantolon, kiremit rengi kısa kollu bir gömlek, ayaklarında da yazlık ayakkabılar var. Belindeki silah görünmesin diye gömleğini pantolunun üzerine salmış. Kevok'un üzerinde ise renkli bir keten elbise var. Ayaklarında spor ayakkabı. İkisi de uyanık, ancak konuşmuyorlar. Baz, gözlerini yummuş, kafasını koltuğun kafalığına yaslamış, ayaklarını uzatmış düşünüyor. Kevok ise, çoğu zaman yaptığı gibi, koltuğun üstünde bacaklarını karnına çekmiş, kucağında defteri, bir elini pencerenin kenarına dayamış, gökyüzüne, yıldızlara, aya bakıyor. İkisi de birbirine bakmıyor, her biri kendi dünyasında, olup bitenleri düşünüyor. Şimdi düşünme zamanı. Belli ki bu aydınlık yaz gecesi, konuşmaktan çok düşünmeye daha uygun.

Peki ne düşünüyorlar? Ne hissediyorlar? Derinliklerinde yankılanan hangi sese kulak veriyorlar? Yürekleri ne için atıyor şimdi? Nereden gelip, nereye gidiyorlar? Yine cevap bekleyen bir yığın soru... Şimdi bu soruların cevaplarını nasıl verelim?

Belki de en iyisi, doğrudan doğruya, daldıkları düşünceler gibi dağınık, düzensiz...

Önce Baz, şimdi Baz'a kulak verelim... Gidiyorum, gidiyoruz; yoluma çıkmış, yönünü şaşırmış, sonu görünmeyen yollara yelken açmış sır dolu bir kızla... Artık kim ne düşünüyor, arkamızdan ne konuşuyorlar, umurumda değil. Artık her şey bitti. İşte böyle, tıpkı Mader'in dediği gibi, "Yaşamak için adım atmak lazım, hep yenilenmek lazım, yeni bir hayat yaşamak için değişmek lazım. Biraz cesaret, biraz çaba, biraz da yiğitlik lazım. Korkaklar yeni adımlar atamaz, onlar kendilerini korkunun ve utancın paslı zincirlerinden kurtaramazlar. Korkan bir yürek, hiçbir zaman emeline ulaşamaz..." Mader, keşke sen de burada olsaydın da kimsesiz oğlunu görseydin. Artık ne benliğimi esir almış olan o katı kurallar, ne de beni boyunduruğa almış olan o düzene körü körüne bağlılık duygusu var... Hiçbiri kalmadı, korkuyu yendim. Bitti. Özgürüm, tıpkı gökyüzündeki parlak ay gibi, bu gecenin parlak yıldızlarından bir yıldız gibi. Bu kadar işte. Sınırları, ölçüleri, kuralları ayaklarımın altına alıp çiğnedim. Beni sımsıkı sarmış olan o katı sınırları geçtim işte. Yüreğimi ve ruhumu tek kalıba sokmuş olan o sınırlar yok artık hayatımda. Mader, keşke sen de burada olsaydın. Kaçışımdan seni haberdar edemediğim için kusuruma bakma, ama en kısa zamanda seni arayacağım, bütün detaylarıyla her şeyi anlatacağım sana. Biliyorum sevineceksin. Ama henüz erken. Şimdi tehlikeli. Hâlâ önümüzde engel teşkil eden bazı sınırlar var, onları geçelim bir... Sınırlar, bana düşman olan sınırlar... Görünmeyen sınırlar, o kan deryasındaki memleketin sınırları gibi. Görünmeyen sınırları aşmak? Hayatının en zor görevi, o memleketin dağları, uçurumları, vadileri arasındaki kıldan ince sınırları aşmaktan bile daha zor. Aşmak, adım adım, karış karış, gece gündüz, yaz kış, bir ömür boyu, ta ki insan kendini birden sınırın öte yakasında buluncaya kadar. Şimdi olduğu gibi. Artık görünmez sınırların öte yakasındayım. Mader, vakit bulup söyleyemedim sana, amirlerim ne istedi benden biliyor musun? Onu istediler, şimdi karşımda oturmuş, dışarıyı seyreden, sana sözünü ettiğim ama adını

söylemediğim kızı istediler benden. "Onu teslim edeceksin!" dediler. Kesin bir emirdi bu. Ve beni o memleketten uzaklaştırmak istediler. Yirmi yıldan sonra, o kadar kan, gözyaşı, azap, keder ve uğraştan sonra... O kadar yaşanmışlıklardan, deneylerden, alınan derslerden sonra. Doğru, çok yorgunum, hayatım altüst. Doğru, hayallerim kırık, ümitlerim tükenmeye yüz tutmuş. Ama bütün bunlara sebep ne, kim bütün bunların sorumlusu? Hiçbir şey olmamış, hiçbir şey yaşanmamış gibi gelip kuru bir "teşekkür" ediyorlar ve beni oradan, o memleketin rüzgârından fırtınasından, yağmurundan karından, güneşinden sıcağından, ayından yıldızından, seslerinden iniltisinden, kuşundan böceğinden, kartalından şahininden, ekmeğinden suyundan, ırmaklarından nehirlerinden, ormanlarından bayırlarından, yarlarından uçurumlarından, kadınından erkeğinden uzaklaştırmak istiyorlar. Peki, benim orada geçen yirmi bilmem kaç yılım ne olacak? Oralarda kalan hayatıma, döktüğüm kanıma, tasama, kederime, hayallerime, deneyimlerime ne olacak? Kısaca oralarda yaşadığım hayatıma, kurduğum ilişkilere?.. Bana güvenen, bir sözümle ölüme giden insanlara ne olacak peki? Hayır bu soruları sormaya, bütün bunları hissetmeye hakkım yokmuş. Sadece bir hakkım varmış, sonsuz itaat... Kızı teslim edeceğim, ölüm kalım arkadaşlarımı, dostlarımı unutacağım, hayatımın yirmi bilmem kaç yılını ayaklarının altına alacağım ve bir geceyarısı, bir hırsız gibi, bir eşkıya gibi, sessizce, kimselere bir şey söylemeden oraları terk edip gideceğim, ortadan kaybolacağım!. Hayır, artık yeter!

Şimdi de Kevok'a yaklaşalım, ona kulak verelim: Nereye gidiyoruz böyle? Birden değişen bu adam nereye götürüyor beni? Ağzını açıp bana bir şey söylemiyor, sadece, "Yeter, yetti artık, son..." deyip duruyor. Bir haftadan beri yollardayız, gidiyoruz. Önce Dağlar Ülkesi'nin büyük şehri. Bir geceyarısı. Yine birden bire çıkıp geldi. Şimdi gözlerini yummuş, ne düşündüğünü Allah'tan başka kimsenin bilmediği bu adam bir gece vakti

ansızın, yorgun ve şaşkın, ağzında sigara, elinde çanta, belinde silah belirdi karşımda. Her zamanki gibi sarhoş, ama bu kez bakışlarında yumuşak bir ifadeyle. "Acele hazırlan, gidiyoruz!" "Nereye?" Cevap yok. "Gideceğiz, seni, kendimizi ölümden kurtarmalıyız. Acele et gitmeliyiz." Gecenin karanlığında, elde küçük bir çanta yola koyulmak. Bir askeri ciple komşu kente kadar, şimdi olduğu gibi hep karanlıkta. Bir otelde, ayrı odalarda geçirilen vakit, edilen gizli birtakım telefonlar, alınan yeni elbiseler ve üstümüzdekilerin değiştirilmesi. Ve ardından yine başlayan yolculuk. O şehirden bu şehire, sürekli yer değiştirerek, izini kaybetmek ister gibi. Askeri ciple, yolcu otobüsüyle ve en son trenle. Nereye, niçin? Bu çılgın adama ne oldu birden böyle?

Ve Baz... Sevgili Mader, keşke badem bıyıklı subayın hastanede neler söylediğini duysaydın bir. "Çok kan akıyordu oğlum, oralarda çok kadın dul, çok çocuk yetim kalıyordu... sana acıdım..." Söylemeye dilim varmıyor ama... daha doğrusu nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum ama ben, onlar... Ben onlardan? Onlardan? Peki o zaman bu sürdüğüm hayatın anlamı? Yaptıklarım, döktüğüm kanlar? Hepsi yalan mıydı? Hepsi beş para etmez anlamsız şeyler miydi? Yoksa hayatım da mı bir yalandan ibaretti? Belki seninle bunları konuşabilirim, ama bütün bunları çocuklarıma nasıl anlatacağım? Ben kimim, köklerim nerede? Beni yakan, bu aydınlık gecede bile soluğumu kesen bu kahrolası duygu, kuşku... Bu duygularla yaşamam çok zor, bunları hissettiğim sürece hiçbir şey yapamam, kendimi anlamlı bir varlık sayamam, hatta bu duygularla boğuştuğum sürece uyumam bile imkânsız. Ama artık yeter, yetti... Her şeye elveda, artık bir saniye bile beklemek, durmak, düşünmek ağır geliyor bana. Başkente gelişim, bardağı taşıran son damla oldu. Şimdi tamamen dolu bir su bardağı gibi hissediyorum kendimi. Gidiyorum, hepinize elveda diyerek gidiyorum; elveda sana, elveda askerlik hayatı, elveda hepinize, garnizonlar, karakollar, gri lojmanlar; elveda size başlangıç günlerimin coşkusu, umutlarım,

askerlik hayatıyla ilgili kurduğum hayaller; elveda size askerler, subaylar, generaller, disiplin, plan, stratejiler; elveda şan, şeref, ölüm, ateş, düşman, işkence, küfür, dayak, şiddet; elveda sana, bugüne kadar hayatımı işgal eden her şey... Mader, eğer başarır da kurtulursam, bütün bunları günün birinde uzun uzun anlatacağım sana. Şimdi anlıyorum, deneyimlerimle, son dönemde yaşadıklarımla, iyi ile kötüyü ayırt edebiliyorum; sanırım hangi hedefin, hangi amacın gerisinde ne tür bir iyilik, ne tür bir kötülük duygusu yattığını daha iyi görüyorum. Yeni yolların peşindeyim, yeni amaçlar, yeni hedefler belirliyorum kendime, senin hep sözünü ettiğin o manevi kuvvetle, büyük bir cesaretle, sonu belirsiz, sonunda belki de ölümün olduğu yeni bir yola çıkıyorum, ama sonunda ölüm bile olsa artık dönüşü yok bu yolun, eski yolların tümünü terk ediyor, ardımda kalan bütün köprüleri yakıyorum. Tren almış beni götürüyor, eski yollardan, ardımda kalan köprülerden uzaklaştırıyor. Şunu bil ki böyle bir tercih yapmamış olsaydım eğer, hâlâ o kan deryasında yüzüyor olacaktım. Hep bana, "Oğlum sen bir çılgınsın!" demiyor muydun? Evet bir çılgınım ben ve çılgınlığım bu kez işe yaradı, çıktığım bu yol için ille de çılgınlık gerekiyordu çünkü.

Kevok... Bu yol nereye götürüyor bizi? Sonu nereye varacak yolculuğun? Kevok, niye bunu merak ediyorsun ki? Yol nereye giderse gitsin, nasıl biterse bitsin sana ne! Senin için zaten her şey bitmemiş miydi? Hâlâ durumun düzelebileceğine dair bir umut mu var içinde yoksa? Hayır, aldatma kendini. Gerçeği gör ve yüksek sesle seslendir, yitip gittiğini, kaybolduğunu, öldüğünü kabul et, nefret kelimesinden bile nefret eden Kevok'un bugün her şeyden nefret ettiğini söyle. İşte böyle, yavaş yavaş nefretin tutsağı oluyorsun; bu insanlardan, konuşmalarından, şakalarından, gülüşmelerinden, davranışlarından, düşüncelerinden, duygularından, kıskançlıklarından, yalanlarından, gururlarından, kibirlerinden, kinlerinden, çatışmalarından, silahlarından, cinayetlerinden, hilelerinden, tuzaklarından nefret ediyorsun...

Nefret etmek, bu ülkeden, o ülkeden, sabahın şafağından, akşamın karanlığından, geceyarılarından, yalçın dağlardan, cehennem dipli vadilerden, lanetli kardan, amansız yağmurdan, yakıcı güneşten, her türlü renkten, tattan, iyilikten, kötülükten nefret etmek... Nefret etmek, onlardan, bunlardan, herkesten, her şeyden nefret etmek... Nefret etmek, en fazla korkudan, gamdan, tasadan, kederden, kuşkudan, yılgınlıktan, kâbustan, zayıflıktan, ama her şeyden çok korkudan, bütün benliğimi kemiren korkudan nefret etmek... Gerçek bu. O vakit neyi merak ediyorsun ki?

Baz... Ordu Merkez Karargâhı'ndaki o önemli toplantıdan sonra, o gün karar verdim Mader. O sırada, soğuk bir titremenin bir sıtma nöbeti gibi bütün vücudumu sarması onca sıcak havaya rağmen. Zemheri aylarındaymışız gibi soğuk, bazen çöldeymişiz gibi sıcak. Sigara dumanı, kâbus bir iç sıkıntısı, etrafımda duyulan sesler, atılan nutuklar. Ruhu istila eden sesler. Ama, ama, ama... öldür, öldür, öldür, sadece öldür, defalarca, durmadan, dinlenmeden. Peki öldürmenin sonu? Durmadan kan pompalayan bu sorunu başka bir yolla halletmek mümkün değil mi? Hayır! "Oraları terk edeceksin!" Bu kadar. "Onu teslim edeceksin!" O kadar. Peki kimim ben? Hiç kimse, hiçbir şey, sadece büyük bir çarkın küçük bir dişlisi. Baz, her sözü kanun yerine geçen adam, ama büyük bir dişlinin içinde küçük bir diş... Dertlerim, duygularım, isteklerim, kişiliğim? Kimin umurunda ki? Hiç kimsenin! İşte o sırada verilen karar, olup biteni nihayet kavrayan beynim, ama çok geç, bir ömrün bitimine doğru. Toplantının ilk günü, akşamüstü, nehir kıyısında. Nehrin şavkıyan suları, açık bir gökyüzü, nehir kıyısında düzenli kesilmiş park ve bahçelerdeki çimler, bulvara çıkan sokakların parke taşları, değişik yüzler, yüzlerdeki değişik ifadeler. Ve yanıtlanmamış bir sürü soru; ne yaptık, ne yapıyoruz? Ne yaptım ben, ne yapıyorum? Kafamda badem bıyıklı subayın sözleri, senin ve Kevok'un, ikinizin söyledikleri. Dokunsan kırılacak incecik duygular. Şiddetli bir ağlama isteği. İçimde kabaran bir öfke dalgası.

Gelen yabancı bir duygunun sıcaklığı. Hatırlamıyorum ama belki de yanaklarımdan dökülen birkaç damla yaş. Ağır adımlarla nehir boyu gezinti. Adımlar, yeni adımlar, yeni bir yolda. Adım at! Korkma! Cesaretini topla! İşte tam o sırada verilen karar. Ve içimi kaplayan bir huzur, bir ferahlık duygusu, bana çok yabancı, bir örümcek ağı gibi bütün hayatıma dolanmış bana soluk aldırmayan o kuşkudan uzaklaşma. Çok uzun bir zaman sonra ilk defa hissettiğim bir rahatlama duygusu...

Kevok... Artık kime ne söyleyebilirim? Nasıl kendimden, yaşadıklarımdan, Jîr'in gidişinden, oradaki hayatımdan, gördüğüm yangınlardan, tanık olduğum cinayetlerden, ölümüne neden olduğum o yiğit insan Rênas'tan, korkaklığım yüzünden öldürülen arkadaşlarımdan, yeni hayatımdan söz edebilirim? Nasıl, hangi dille, ne zaman? Anlattıklarımı kim dinleyecek? Ateş düştüğü yeri yakar derler. Orayı yakan ateş kimin umurunda? Genç insanların ölümü, yakılan ormanlar, yanan köylerle birlikte yüreklerin de yakılmasından kime ne? Beni boğan bu kuşku, bu acı, huzursuz yüreğime düşen bu yangın, yorgun bedenimde, karmakarışık kafamda art arda patlayan bu şimşekler kimin umurunda? Beni tutsak alan, rezil rüsva eden korkumu kim kendine dert edecek? Bir uykuya yatmış gibi bu gizemli parlak gecenin koynunda belki de ölüme gidiyorum. Gidişim kimin umurunda? Hiç kimsenin, Dadê'nin dışında hiç kimsenin. Yazmalıyım. Beni sadece yazı paklar.

Baz... Ölüm sevgili Mader, ölüm ve cinayet. Amaçlarını mübah göstermek, devlet, millet, bayrak, vatan ve bütün bunların şeref ve haysiyetini korumak, gücün sende olduğunu, kimin daha güçlü olduğunu göstermek, her yerde tek bir ses yaratmak, muhalif her sesi bastırmak için cinayete başvurmak. Cesetlerden akan kan, kanlar içinde debelenen yaralılardan yükselen çığlıklar. Gece gündüz, karda kışta, sıcakta soğukta. Ölüm üzerine inşa edilmiş bir hayat. Benim hayatım, arkadaşlarının hayatı, herkesten farklı, her şeyin koruyucusu, her yere egemen, her yerde ge-

zinen, ama herkesten üstün "büyük ailemin" hayatı... Cinayet ve ölüm, belki de en kolay, en rahat yol. Peki cinayete yüz çevirmek, ölümden vazgeçmek? En zor yol, şimdi biliyorum en zor adım bu. Benden oradaki cinayetlerle, ölümlerle ilgili raporlar istiyorlar. Öldüreceksin, sadece öldüreceksin, ama nereye kadar?

Kevok... Ama ben yaşıyorum, oturmuş düşünüyorum, ayı, yıldızları görüyorum, mehtabın ay ışığını yüreğimde hissediyorum. Hayır, her şeyden nefret ettiğim doğru değil. Hayır, bu ay ışığından, bu kıpır kıpır yıldızlardan nasıl nefret edebilirim ki? Şu kayan yıldızdan mesela... Hayır nefret etmiyorum, ama nefreti de yazacağım; karanlığın içinde her yere ağını örmüş, usta bir avcı gibi insan ruhunu avlayan, insanlarla kedi fare oyunu oynayan nefreti yazacağım; nefretin içinde yaşayan, dünyaları sadece bu duygudan ibaret olan, zor ve şiddete tapan ve hayatlarını mekanik bir dünyanın basit bir aracı haline getiren insanları yazacağım; bu yolculuğun sonunda ölüm olmazsa eğer, defterimi önüme koyup yazmaya başlayacağım. Acı ve hüzünle yoğrulmuş sıcak kelimeler seçeceğim. Gittikçe dizeler şekillenecek, sayfalar dolacak ve defter bitecek. Arkasından yeni bir defter, sonra bir tane daha. Ölümden kurtulmuş, cinayetlere tanıklık etmiş kelimeler, bütün yazdıklarıma ebediyen tanıklık etmek için deftere dolacak. Yazacağım, yer yer Dadê'nin dili, yer yer bildiğim öteki dillerle o ülkeyi, Dadê'nin bahtı kara ülkesini, o ülkenin hiçbir zaman hiç kimsenin tam öğrenemeyeceği ezik yüreğini anlatacağım.

İntikamı, Jîr'in hep sözünü ettiği, bir boyunduruk gibi o ülkenin boynuna çökmüş, bir zehir gibi orada yaşayan insanların damarlarına zerk edilmiş öç alma duygusunu yazacağım. Kendi korkumu, bu ülkeyi zapt etmiş korkuyu, korkmuş şaşkın insanları yazacağım. Unutmamak, tüm olup bitenleri her zaman hatırlamak için yazacağım. Sabır için, Dadê'nin sabrı için yazacağım. Asla konuşmayacağım, bu gece olduğu gibi hep susacağım. Ama yazacağım, kelimeleri sayfalara geçirerek, bu gecenin

aydınlığı gibi sayfaları kelimelerle aydınlatacağım. Aydınlığı yazacağım, bu ayın ışığına benzer, aşkın aydınlığını, insan yüreğinin derinliklerindeki aydınlığı yazacağım. Karanlığı yazacağım, geceye tutsak düşmüş insanların karanlığını, insan yüreğinin derinliklerinde saklı koyu karanlığı yazacağım. Gılgamış gibi. Gılgamış destanındaki aydınlıkla karanlığın amansız savaşı gibi.

Baz... Yeni bir sayfa. Yeni bir hayat. Yeni bir dönem. Evet, şimdi yeni bir yolun başındayım. Artık her şeyi unutacağım, vatanı, devleti, milleti, bayrağı, generalleri, General Serdar'ı, onların şanlarını şereflerini, her şeyi unutacağım artık. Hiçbiri aklıma gelmeyecek artık. Beni götüren bu tren, biliyorum beni götürdüğü yerde yeni bir insana da dönüştürecek. Yeni bir hayatı yaşamaya aday yeni bir insan. Bu gece belki de hayatımın en önemli gecesi. Bu yolun dönüşü yok artık. Bu yolun dönüşü ölümdür artık. Bakalım gece neyi gösterecek? Şimdiki duygularım mı? Acaba, kanlı bir hayatı geride bıraktığım için mi rahatlık hissediyorum? İstediğim, unutmaya dair aldığım kararın ince perdesi mi üzerime örtülen? Yoksa uyku hali mi? Mutluluk duygusu mu yoksa? Rüya olmasın? Çıktığım bu yeni yolda, hep arayıp da bulamadığım yalnızlığın yakıcı acısının ilacını bu kızın yanında bulabilme umudu mu? Bu gerçekleşecek mi? Biraz olsun mutlu olabilecek miyim? Kucağındaki defterle mutlu olan bu kız gibi ben de sükûneti bir insanda bulabilecek miyim? Hep korkuyla, hep kuşkuyla, ürkekçe bana bakan bu kız, bir nebze bile olsun bana mutluluk sunabilecek mi? Her birinde ayrı bir tutku keşfettiğim hayatıma giren o kadar çok kadın oldu ki... Çoğunun yüreğini tanıdım, ruhunu keşfettim. Ama hiçbiri, bu kız gibi, ne olduğunu tam adlandıramadığım, bu kadar derin duygular yaratmadı bende, hiçbiri beynimi bunun kadar meşgul etmedi, hiçbiri bunun gibi zayıf yüreğimi titretmedi, hiçbiri kanımı kaynatmadı. Peki bunun sırrı ne? Onunla konuşmalı, bütün bunların ayrıntılarını ondan öğrenmeliyim. Ya Mader'in sözü, "Aşk bir kaçıştır, insanın sığındığı bir sığınak; yüreği yaralı olanların,

çaresizlerin kurduğu bir hayaldir aşk." Mader, sakın bu sözlerin doğru olmasın? Konuşmayıp durmadan yazan, az yiyip az içen, uzun saçlarını tarayan, dingin yüzüyle baş döndüren, kuşku ve mağrurluk karışımı bir ifadeyle bakan, bazen çocuklaşan, bazen de bir bilgin edasına bürünen, yer yer çılgınlık sınırlarında dolaşan bu esmer kız bir hayal olmasın sakın?

Kevok... Dadê uykum geliyor, çok yorgunum. Dadê çok özledim seni, bir daha görebilecek miyim seni?

Baz... Evet işte böyle habersiz, birden bire. Kayboluş. Mader, yoldayım şimdi, yolcuyum, kaçak bir yolcu. Hayatım da böyle başlamadı mı, bütün hayatım bir yolculuktan ibaret değil miydi? Dönüşü olmayan, riskli, tehlikelerle dolu bir yoldayım şimdi. Ama mutlaka seni arayacağım, göreceğim seni. Kimbilir şimdi ne düşünüyorsun? Çocuklarım ne düşünüyor babaları hakkında? Gelip tekrar göreceğimi söylediğim badem bıyıklı subay, silah arkadaşlarım, yoldaşlarım ne düşünüyor? Biliyorum bazıları, "Baz bir haindir, ihanet ederek kaçtı," diyecekler. Bazıları ise, "Baz şehit oldu," diyecek. Bazıları, "Yazık oldu," derken, bazıları da, "İyi oldu," diye sevinecek. Doğru, ekmeğini yiyip sularını içtim onlar, onlar baktı bana, beni büyüten onlar, ordu ailem oldu benim. Ama buraya kadarmış, benden bu kadar. Ve son. Kim ne der, arkamdan ne düşünür, umurumda değil artık. Bir tek çocuklarımı düşünüyorum, babalarıyla ilgili ne düşündüklerini çok, ama çok merak ediyorum. Hain? Hain bir baba? Kaçak, korkak, alçak bir baba?

16. BÖLÜM
Aydınlık

Baz ile Kevok, aydınlık bir yerde, aydınlığın içinde.

Ama önce zorunlu bir bilgi. Bu romanın yazılmasına vesile olan bir bilgi. Romanın bölümlerinden birinde sözünü ettiğim Büyük Ülke'ye yaptığım yolculuğun üzerinden uzun bir zaman geçmişti. O ülke, orada yaşanan olaylar, tutuklu yazar, insanların korkulu hayatı ve başkentte rastladığım o esmer güzel kız, çok uzaklarda kalmıştı artık; zaman zaman aklıma düşseler de, onları merak etsem de, başka şeylerle meşguldüm. Kanlı geçen bir yüzyılı, ezilmiş, korkmuş bir çaresizi, trajik bir aşkı, fazla bilinmeyen bir zamanı, ona uygun mekânları, bütün bunlara denk düşen bir kaderi ve bu kaderin biçimlendiği şehirleri anlatan bir roman yazıyordum. Yaratıcılığın o zahmetli serüveni yoruyordu beni. Hiçbir şey yazmadan saatlerce düşünerek pinekleğiğim o yaratıcılıktan yoksun sıkıntılı günlerden bir günün sabahında telefon çaldı. Yazarlar Birliği'nden sekreter kız arıyordu; Yazarlar Birliği adresine benim için bir mektup gelmişti. Bana mektubu nasıl ulaştıracağını soruyordu. Zaten bahane arıyordum; bütün gün, bir tek satır bile yazmadan kütüphanedeki kitapları karıştırmakla geçirecektim zamanımı, en iyisi şehre inmekti. Öyle yaptım, şehre indim, Yazarlar Birliği'ne uğradım, mektubu aldım. Beyaz zarfın üzerinde Fransız fonetiğiyle adımın ilk harfi

büyük harfle doğru yazılmıştı. Adım ve soyadımın altında da yine Fransızca, sadece "Yazarlar Birliği" ibaresi ve bulunduğum ülkenin adı yazılmıştı. Zarfın üstündeki el yazısı çok güzeldi.

Mektubu cebime koydum, sekretere teşekkür ettim ve Yazarlar Birliği lokalinden çıkarak yandaki kafeteryaya gittim. Büyük bir fincana koyu bir kahve doldurarak küçük bir masaya iliştim ve zarfı açtım. Zarfın içinden, daha çok turistik seyahate çıkanların aceleyle bir iki satır çiziktirip gönderdikleri basit kartpostallardan biri çıktı. Kartın arkasında, kırmızı kalemle Fransızca bazı şeyler yazılmıştı. Küçük harflerle yazılmış satırlar iç içe geçmişti; yazının içinde bazı parantez işaretlerinin dışında hiçbir imla işareti yoktu. Belli ki yazı aceleyle yazılmıştı. Önce karta bir anlam veremedim, yazıdan da bir şey anlamadım. Satırların arasında adımı aradım yoktu, başka bir isme de rastlamadım. Kart, gerçekten bana mı gönderilmişti. Peki kimden geliyordu bu meçhul kart, nereden geliyordu? Bu sorunun cevabı zarfın üstündeydi. Zarfın üstündeki posta damgasına baktım. Kart, yaklaşık on gün önce Büyük Ülke'den postalanmıştı. Ama kim ve niçin?

Kahvemin içine üç şeker attım ve bir iki yudum aldım. Kahvenin tadı beni biraz kendime getirdi. Arka arkaya birkaç yudum daha içtim ve tekrar karta döndüm. Kartın arkasına yazılmış olan eğri büğrü satırları bu kez daha dikkatli, kelime kelime tekrar okuduktan sonra yazılara az da olsa bir anlam vermeye başladım. Satırlar büyük bir ihtimalle Gılgamış Destanı'ndan alınmıştı. Hâlâ bende saklı olan o kartın arkasında harfi harfine şunlar yazılıydı:

"Lorsque Gilga(mesh)
Eut ouï cette (adresse),
Obtémperant
Aux paroles (de L'Homme-Scorpion),
Il prit
Le Chemin du Soleil.
Quand il eut parcouru

Dix kilomètres,
Profonde était L'obscurité
Sans La moindre Lumière;
Il n'y pouvait rien (voir),
Devant Lui ni derrière!
Quand...
Quand il eut parcouru cent dix kilomètres
Apparut un rayon de solei,
Quand il eut parcouru cent vingt kilometres,
Ce fut Le plein jour...
Je suis sur Le chemin du Soleil
J'ai besion de votre aid.
Est-ce que vous vouliez nous aider?
Je vais vous écrire encore..."*

İşte böyle karmakarışık, çözülmesi zor bir yazı. Artık satırların Gılgamış'tan alındığına iyice emindim. L'homme scorpion, yani İnsan-Akrep bu destanda vardı. O korkuya tutsak düşmüş ülkeden kim bana Gılgamış'ın dizeleriyle dolu bir kart gönderebilirdi? Tutuklu yazar mı? Orada tanıştığım yeni veya eski arkadaşlarımdan biri mi? Hayır, hiçbiri değil. Bu kartı o göndermişti, başkentin o soğuk kış gününde tanıştığım o esmer kız. Çünkü seyahatim boyunca sadece o ürkek kız bana Gılgamış destanındaki aydınlık ve karanlığın savaşından söz etmişti. Evet emindim, kartı o göndermişti, o uzun saçlı, güzel gözlü, boylu boslu, hüzün dolu bakan kız. Ama niçin böyle esrarengiz, isimsiz, adressiz?

---

* Gılga(mış)/Kendisine (yöneltilen) bu sözleri duyunca,/(İnsan-Akrep'in) sözlerine itaat edip Güneş'in Yolu'na girdi,/On kilometre ilerledi, zifiri karanlığa daldı./Tek bir ışık olsun yoktu ne önünde ne de arkasında/Hiçbir şey (göremiyordu)./ Ama.../Ama yüz on kilometre ilerlediğinde bir güneş ışını gördü,/Yüz yirmi kilometre ilerlediğinde apaydınlık oldu etraf.../(Güneş 'in yolundayım/Yardımınız gerekiyor./Bize yardım eder misiniz?/Gene yazacağım size... (y.h.n.)

Kahvemi içtim, kartın arkasındaki dizelerin sırrını çözebilmek için kent merkezinde bulunan Kraliyet Kütüphanesi'ne gittim. Büyük kütüphanede, Gılgamış Destanı'nın Fransızca yazılmış dört versiyonunu buldum. Görevli memurdan dördünü de istedim, kitapları alarak okuma salonuna geçtim. O güzel kız kartında l'homme scorpion'dan söz ediyordu. Önce destanın o bölümüne bakmalıydım. Birer birer bütün versiyonları taradım. Sonunda kızın yazdığı dizeleri buldum. Dizeler, kızın yazdığı şekliyle Ninova versiyonunda geçiyordu. "L'epopêe de Gilgames" adıyla yayınlanmış bu versiyon, Akat dilinden çevrilmişti. Kızın bir hayli düzensiz yazdığı dizeler, destanın aydınlıkla karanlığın anlatıldığı dokuzuncu tabletinde vardı. Büyük bir ihtimalle kız bu dizeleri ezberlemişti veya kartı yazarken kitap yanındaydı.

Belli, kız bu dizelerle o soğuk kış günü otel lobisinde yaptığımız sohbeti ve kendisini hatırlatmak istiyordu. Ama niçin? Bu sorunun cevabı, dizelerin sonunda yer alan parantezin içindeki yazılarda gizliydi. Çünkü o parantezin içine yazılanlar destana ait değildi. Destanda böyle bir dize yoktu. Belli ki o dizeyi kendisi eklemişti. Zaten dizenin dili, üslubu destanın diline, üslubuna uygun düşmüyordu. Evet son sözler onun sözleriydi: Je suis sur le chemin du Soleil J'ai besion de votre aid Est-que vous vouliez nous aider Je vais vous écrire encore...) Aşağı yukarı tercümesi şöyle; aydınlığa giden yoldayım. Yardımınıza ihtiyacım var. Bize yardım edebilir misiniz? Size tekrar yazacağım.

Demek ki yardıma ihtiyacı vardı ve bu kart bir yardım çağrısıydı. Kötü durumdaydı ve yalnız değildi, çünkü nous diyordu, yani çoğul konuşuyordu. Kartpostaldaki gizi kendimce çözdüğümde yüreğimde bir acı hissettim. Üzüldüm, içinde bulunduğu koşulları tam bilmediğim durumuna üzüldüm. Kartta onunla ilişkiye geçebileceğim ne bir isim, ne bir telefon numarası, ne de bir adres vardı. Yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Çaresiz, onun ne zaman göndereceği belli olmayan meçhul haberini bekleyecektim.

O üzüntüyle, sessiz salonda, kızın gönderdiği karta bakarak bir süre oturdum. Kartta masmavi bir deniz vardı. Bir köşede bir koy vardı, koyda tekneler... Sahil sonsuza gider gibi uzanıyordu. Sahilden biraz uzakta küçük bir ada görünüyordu. Adayla sahil arasında birkaç yelkenli... Fotoğraf aydınlık bir anda çekilmişti, gökyüzü bulutsuz pırıl pırıldı.

Evet, sözünü ettiğim zorunlu bilgi bu.

Şimdi bilgiyi, kartı, arkasında yazılmış olan dizeleri, ön yüzündeki güzel manzarayı bir yana bırakıp Baz ile Kevok'un hikâyesine dönelim. Kartpostaldaki yöreye uzanarak onların yanına gidelim.

Baz ile Kevok, Büyük Ülke'nin denizler tarafında, masmavi bir denizin kıyısında büyük bir yazlık evdeler. Zaman, varsayalım ki gece giden o tren yolculuğundan üç hafta sonra. Vakit gece. Baz ile Kevok, sarmaşık ve begonyaların duvarlarını adeta örttüğü yazlık evin büyük balkonunda oturuyorlar. Beyaza boyanmış ev, iki katlı. Bir şahin gagası gibi denize doğru eğilmiş olan evin balkonu ikinci katta. Ev, sahili çevreleyen bir sürü tepeden birinde. Yakınında başka ev yok. Evin sağında bir koruluk, koruluğun içinde bir site var. Evin solunda aşağıda ışıkları yanan büyük bir köy veya küçük bir kasaba var, ahalisi balıkçılıkla geçiniyor. Evin önüne ipek bir tül gibi serilmiş olan denizin üzerinde ise tekneler sallanıyor. Koy, tekne dolu...

Büyük Ülke'nin bu yanı, daha önce tanıdığımız Dağlar Ülkesi ve Çöller Ülkesi'nden çok farklı. Büyük Ülke'nin bir yanında Dağlar Ülkesi, bir yanında Çöller Ülkesi, iki yanında deniz, bir yanında da uçsuz bucaksız bir ova var. Büyük Ülke çok büyük, çok renkli bir ülke. Şimdi ağustos böceklerinin istila ettiği bu mehtaplı gecede, deniz tarafındaki bir evde, Baz ile Kevok'un yanındayız.

Sıcak bir gece başlamış. Gece bütün doğayı kucaklamış. Sıcak bir günün sonuna gelinmiş, her tarafı bir renk cümbüşü içinde bırakan ay yeni çıkmış. Baz ile Kevok'un hep birbirine benzeyen

tekdüze hayatlarının günlerinden birinin daha sonuna gelinmiş. Yaz mevsiminin sıcak günlerinden birini daha bitirmiş olan aşağıdaki tekneler, kayıklar denizin üstünde hantal hantal sallanıyor. Fesleğen ve kekik kokularına batmış olan yorgun doğa sessiz; günün hayhuyu bitmiş, sesleri kesilmiş, ne gündüz vızır vızır gidip gelen teknelerin motor gürültüsü, ne yoldan geçen arabaların sesi, ne de buralara tatillerini geçirmek üzere gelmiş olan kalabalıkların sesi duyuluyor artık. Sadece aşağıdaki yerleşim yerinden çocuk ağlamaları ve koruluğun içindeki siteden yükselen bir piyano sesi duyuluyor. Bir de hiç bitmeyen ağustosböcekleri... Ay ışığının ulaşamadığı kuytuluklarda ateş böcekleri yanıp sönüyor. Bütün bu olup bitenler, bütün bu sesler, gündüzün mahşeri kalabalığına, gürültüsüne nazaran sükûnetin işaretleri olarak beliriyor. Baz ile Kevok bir masaya karşılıklı oturmuş, sessizce denize, suların yüzeyinde şavkıyan ay ışığına bakıyorlar. Konuşmuyorlar. Kevok'un hazırladığı akşam yemeği burada yenmiş, bulaşıklar çoktan kaldırılmış. Masada, içinde çeşit çeşit meyve olan bir tabak, iki kadeh, bir votka, bir cin şişesi, bir şişe portakal suyu, bir sürahi su, iki sigara paketi, izmarit dolu bir kültablası ve birkaç kitap var. İçki şişeleri masaya konmuş, ancak Baz içmiyor. Baz hasta, şiddetli bir baş ağrısı çekiyor. Onu hiç yalnız bırakmayan migreni yine azmış. Sırtında ince bir hırka var, elleri balkonun korkuluklarında, hastalığın verdiği o puslu bakışla uzaklardan koya yanaşmaya çalışan tekneleri seyrediyor. Sessizce...

Zaman sessizlik zamanı. Baz, anlatılması gereken her şeyi Kevok'a anlatmış; o da şimdi Kevok gibi bir savaş kaçkını artık. Evini, çocuklarını, mesleğini, arkadaşlarını, alacağı terfiyi, her şeyi geride bırakarak dönüşü olmayan bir yola girmiş; ülkeyi birlikte terk edecekler, en kısa zamanda, buldukları ilk fırsatta, çünkü o artık bir hain, bir düşman, herkes ona düşman, o herkese düşman, tıpkı Kevok gibi. Artık ikisi de bu ülkede barınamaz, ikisi de bu ülkeyi terk etmeli. Herkes onların peşinde,

gizli örgütler, ordu, ajanlar, polis, sivil işbirlikçiler, her yerde, her şehirde, kasabada, her evde onları arıyor. Önündeki bütün yollar tıkanmış, bütün köprüleri yakmış. Bir tek yol görünüyor şimdi onlara, bu ülkeyi terk etmek. Kaçmak için küçük bir fırsat doğuncaya kadar burada, zamanında Baz'ın çok iyiliklerini görmüş olan bir subay arkadaşının yazlığında gizlenecekler; sahte pasaportları hazırlanıp biletleri ayarlanana kadar. Buraları terk edip yabancı bir ülkeye gidecekler. Kevok artık her şeyin farkında, her şeyi biliyor, Kevok ile Baz eşitlenmiş durumda, artık ne av, ne de avcı var ortada.

Baz, her şeyi Kevok'a anlatmış; ona babalık yapan badembıyıklı subayı, hem anası, hem sevgilisi geniş kalçalı Mader'i, ona dünyayı zindan etmiş karısı olacak açgözlü, kibirli kaltağı, babalarından baba şefkatini görmemiş şanssız çocuklarını, beraber olduğu kadınları, orospuları, bir sözüyle ölümün üstüne yürüyen, yanından hiç ayrılmamış mücadele arkadaşlarını, isyan yolunun yarısından dönüp ona sığınan, himayesine giren ve kahramanlıklarıyla destan yazan Kevok'un hemşerilerini, pararın gücüyle şimdi ona yardım etmeye çalışan birkaç samimi subay dostunu, azar azar biriktirdiği birkaç kuruş parasını, çelik bir disiplinle terbiye edilmiş ömrünün hatırlayabildiği güzel anlarını, sevinçlerini, üzüntülerini bir bir anlatmış. Tüm ayrıntılarıyla her şeyden söz etmiş; iki şey hariç, öldürmek için aldığı gizli görevlerle çocukluğu ve gençliği.

Gece gündüz buradan dışarı çıkmıyorlar. İçeride, ayrı odalarda yatıyorlar, günlerini kimi zaman alt kattaki büyük salonda, çoğu zaman en üst katta, terasta, balkonda, sonsuz deniz ve gökyüzünü seyrederek, yaz mevsiminin boğucu sıcakları içinde geçiriyorlar. Çok zorunlu hallerde, arada bir Kevok dışarı çıkıyor, köye inip zorunlu ihtiyaç maddelerini alıp tekrar buraya dönüyor.

Şimdi çok kötü durumdalar, Baz hasta. Baz, ışıktan kaçıyor, aydınlıkta duramıyor, zaman zaman kusuyor, sıkıntılar içinde

boğuluyor ve içki içemiyor. Oysa içki onun için tek kaçış yolu, belleğinin canlı tuttuğu anılarından, içine yuvarlandığı kötü düşüncelerden içki kurtarıyor onu. Baz kaçmalı, hayatta kalabilmek için lanetli ömrünün geçmiş zamanının seslerinden, birden bire yeni bir yola kanalize olmuş berbat bir hayatın kuşkularından, korkularından, yaşadığı kanlı olayların verdiği acılardan kaçmalı. İçmek zorunda, bardak bardak, şişe şişe, beyni uyuşana kadar, yaşadığı her şeyi ömür billah unutana kadar, lanetli gerçeğinden uzaklaşana kadar içmeli.

Şimdi, içkiye en fazla ihtiyaç duyduğu bir anda ne yazık ki içemiyor. Çaresiz, düşünmenin derin girdaplarıyla boğuşacak. Niçin böyle oldu sorusuyla sessiz düşüncelere dalıyor. Nereden nereye! Hem de bu kadar kısa bir zamanda, bir iki yıl içinde. Kırk yıllık ömrü, birden bire hiç görmediği, tanımadığı yepyeni bir yola girdi. Artık eylem bitti, şimdi düşünme zamanı, şimdi korku zamanı, endişe etme zamanı, gizlenme zamanı, kendini koruma zamanı. Şimdi kaçma zamanı. Hiç yaşamadığı, başkalarında hep aşağılanma gerekçesi olarak gördüğü her şey, şimdi onun hayatının ayrılmaz parçaları. Başkalarını korkutmak üzerine kurulu hayatı şimdi bir korku tünelinin içinde. Baz korkuyor! Gecelerin adamı, savaşın komutanı, mücadeleci insan, ölümün, ateşin lideri Baz korkuyor şimdi. Her yere korku salan, sadece adı bile insanın yüreğini, ruhunu korkudan titreten Baz, şimdi can derdinde, şimdi hasta, çaresiz, yalnız ve korkuyor!

Baz masaya dönüyor, paketin içinden bir sigara çıkarıp yakıyor.

"Sigara iyi gelmez sana," diyor Kevok, "yorar seni."

Duyduğu sesle, sanki Kevok'un varlığının yeni farkına varan Baz, dikkatle Kevok'a bakıyor, "Sigara da içmezsem patlayacağım," diyor, "Neler hissettiğimi, kafamın içinden nelerin geçtiğini bilemezsin. Sigara içmeye mecburum."

Kevok konuşmuyor, gözlerini Baz'dan kaçırarak, önündeki bardağı alıp dudaklarına götürüyor ve tekrar denize bakıyor. Baz, şimdi bir çocuk siluetine dönmüş profiline bakıyor. Kevok başını çevirince iyice uzamış saçları, dörtnala kalkmış bir atın yelesi gibi dalgalanıyor. Hayret, yüzünden hiç korku ifadesi eksilmeyen bu kız, bugün ne kadar da sakin görünüyor diye düşünüyor Baz. Kevok'un saçları ay ışığında parlıyor, korkudan gerilmiş yüzüne bir sükûnet çökmüş, hep korkudan titreyen dudaklarında hafif bir gülümseme var gibi. Gülümseme... Demek günün birinde bu hüzünlü yüze yine gelip kurulacaktı bu ifade. Neredeyse hiç konuşmayan kız, her geçen gün daha da serpiliyor, yeni açılmaya başlayan bir gül tomurcuğu gibi açılıyor, saçılıyor. Kimseyle görüşmemesine rağmen her gün yıkanıyor, saçlarını tarıyor, güzel elbiseler giyiyor, kokular sürünüyor, makyaj yapıyor ve şehvete gelmiş gibi kaleme sarılıp durmadan defterine bir şeyler yazıyor. Şimdi daha da güzel görünüyor, boyu daha uzun, endamı daha alımlı, kalçaları, göğüsleri daha çekici. Anlatılmaz güzelliğiyle bir rüya kadını gibi...

Ve en önemlisi Baz'la ilgileniyor, hastalığını düşünüyor.

"Çocukluğumda, gençliğimde neler çektiğimi bilir misin?" diye aniden soruyor Baz.

"Biraz su ister misin?" diyor Kevok sorusuna soruyla karşılık vererek ve bardağına su doldurup ona uzatıyor. Belli ki Baz konuşsun istiyor.

"Annesiz, babasız büyüdüm..." diyor Baz kadehten birkaç yudum su içtikten sonra. Kadehi masaya bırakıyor, sigarasından birkaç derin nefes çekiyor ve düşünüyormuş gibi konuşuyor, "Hiç kardeşlerim olmadı benim, hiçbir akrabam, ne bir evim, ne de sığınacağım bir yerim oldu. Kimsesizdim, hiçbir şeyim yoktu."

"Niçin ama?" diye merakla soruyor Kevok. "Neden, başlarına bir şey mi geldi?"

"Bilmiyorum, bana sorma, nankör hafızam, benim de hep kendi kendime sorduğum bu sorunun cevabına ulaştırmıyor

beni. Babam, annem, köklerim, geçmişim her zaman bilinmezliğin karanlık perdesinin arkasında kaldı. Sadece şunu biliyorum, yalnızdım, ne kimsem, ne tarihim, ne de bir hüviyetim vardı. Çocukluğumda bütün bunları bilmiyordum elbet, ama ana baba sıcaklığını çok özlüyordum. Çocukluğumun o yalnız gecelerinde, rüyalarımda hep beni ziyaret eden iyi kalpli bir anne ile gür bıyıklı bir baba gördüm durdum. Korkmadan başımı göğsüne dayayabileceğim, koynunda uyuyabileceğim bir anne özledim hep. Elimden tutup beni gezdirecek, bana yeni yerler gösterecek, bakışlarıyla beni etkileyecek, hareketleriyle sevgi, saygı uyandıracak bir baba aradım durdum. Ama aradığım hiçbir yerde bulamadım onları, yoktular. Annem, babam, her şeyim Kimsesiz Çocuklar Yurdu'ydu. Önce orası, sonra da ordu. Ordu annem babam oldu. Askeri okulda hafta sonları herkes evine, annesine babasına gidiyordu, ben hariç. Okul boşalıyordu, ben orada kalıyordum. Herkes sevdiklerine mektup yazıyordu, ben hariç. Arkadaşlarımın yakınları sürekli onları ziyaret ediyorlardı, beni ziyaret edecek kimsem yoktu. Yapayalnızdım..."

Baz, derin bir iç çekerek sigarasına sarılıyor, oturduğu sandalyeyi biraz daha öne çekiyor, denizdeki teknelere, teknelerin içinde yanan lambalara bakıyor. Bir süre öyle duruyor, sonra yine ağır ağır konuşmaya başlıyor. "Yalnızdım, dün de yalnızdım, bugün de yalnızım. Her şeyimle, yüreğimle, ruhumla... Çocukluğumun yeşil park ve bahçelerinde, gençliğimin sıkıntılı geçen gecelerinde, okul günlerimde, uyanan bedenimi bastırmak için iniltilerle dolu geçen zamanlarda, askeri okuldaki savaşı anlatan derslerde, hatta subaylık yıllarımda cilveli kadınların koynunda geçirdiğim gecelerde bile yalnızdım. Evlendim, yine de yalnızdım. Karım hiçbir zaman, şehvet ateşiyle tutuştuğu anlarda bile bana karılık yapmadı, arkadaş olmadı bana. Hiç kimsem yok bu dünyada, iyi kalpli günahsız iki oğlumdan başka hiç kimsem yok benim."

Baz susuyor, sessizce sigarasını içmeye devam ediyor, konuşmakta zorluk çekiyor, derdini anlatacak, kederini dillendirecek kelime bulamıyor. Her durumda derdini anlatacak kelime bulmakta güçlük çekmeyen Baz'ın başına, demek bu da gelecekti! Acaba içine düştüğü durum, hastalığından mı ileri geliyor? Masadaki su bardağına uzanıyor, su içiyor, sonra bir sigara daha yakıyor, sandalyesini korkuluklara iyice yaklaştırıyor, iki elini korkuluklardan aşağıya sarkıtarak, "Akademide," diyor, "öğrenciyken, bardaktan boşarırcasına yağmur veya lapa lapa karın yağdığı günlerde yatakhanenin penceresinden dışarıyı seyreder, bu yağmurun, karın, fırtınanın ardından bahar gelecek derdim, bahar yola çıkmış geliyor, yakında otlar yeşerecek, güneş her yeri daha iyi ısıtacak derdim. İçimdeki sıcaklığı besleyen o bahar beklentim, meğerse hayata ait beklentilerimmiş. Okulu bitirdiğim zaman bahar da gelmiş olacaktı. Bahar benim okulu bitirmemdi yani. Ama beklediğim bahar hiç gelmedi. Okulu bitirdim bahar gelmedi, büyük görevler üstlendim, bahar gelmedi, o ölüm ülkesine komutan oldum bahar gelmedi. Her şeyi yaptım, her fedakarlığa katlandım, bahar hiç gelmedi; ne yağmur dindi, ne de kar eridi. Yağmur ve kar beni hiç yalnız bırakmadı, her yerde, bulunduğum evlerin kapı ve pencerelerinden girdi içeri, o memleketin vadi ve geçitlerinde bana göründü, saklandığım sığınaklara, yattığım pusulara, sığındığım mağaralara kadar geldi, beni hiç yalnız bırakmadı. Hep üzerime yağdı, son yıllarda da hızını hiç kesmedi, hareket alanımı iyice daralttı, çevrem boşaldı, ilişkilerim zayıfladı. Kendimi bir bataklıkta hissetmeye başladım. Öyle bir bataklık ki, ne ben ondan kimseye söz edebildim, ne de kimse benim orada bulunduğumun farkındaydı, orada bulunmam kimsenin umurunda da değildi zaten. Böylece yaşadığım günler anlamını yitirdi, günler gittikçe geceye dönüştü. Çok yoruldum, yalnızlığın girdabına girdim, adım gibi her gün hırçınlaştım, yırtıcı bir şahin olup çıktım."

Baz, konuşmaktan yorulmuş gibi birden susuyor. Bitmeye yüz tutmuş sigarasından birkaç nefes daha çekiyor, sigarayı kül

tablasının içinde söndürüp ayağa kalkıyor, Kevok'a bakmadan, "Şimdi çok şeyi daha iyi kavrıyorum," diyor, "ama artık çok geç, bu ülkede artık yapabileceğim çok şey kalmadı."

Yüzünde ılık bir meltemin esintisini hissederek, bir süre çevreye bakıyor. Uzaklarda görülen ışıklar gözlerini alıyor sanki. Sağ elini alnına götürüp ovuyor, Kevok'a dönerek, "Başım çok ağrıyor, gidip uzanacağım," diyor ve ağır adımlarla yürüyor. Tam içeri girerken dönüp hüzünlü, yumuşak bir bakışla Kevok'a bakıyor. "Yarın mecburen köye ineceğim," diyor, "daha kuvvetli ilaçlara ihtiyacım var. Pasaportlarımızın durumunu da öğreneceğim, belki hazırlamışlardır. Bir ihtiyacın varsa, şimdiden düşün."

Kevok yalnız kalıyor. Saatler ilerliyor, gökteki yıldızların ışığı daha bir artıyor. Yıldızlar gökyüzünde bir umut gibi parlak...

Umut?

Kevok'un gözleri gökyüzündeki kıpır kıpır yıldızlarda, umudu düşünüyor. Bugün defterine, rastgele, dağınık olarak, umuda dair bazı şeyler yazmıştı. Ona umudu hatırlatan yıldızlar değil başka bir şeydi. Kalkıyor yerinden, içeri giriyor, defterini ve kalemini alıp geri dönüyor. Balkonun lambasını yakıyor ve defterini açıyor. Defteri dolmak üzere. Yeni bir defter lazım ona. Baz'dan defter isteyebilir. Defterinde bu sabah yazdığı sayfayı açıyor. Yazdıklarını okuyor: Edebiyat; acı, sızı, keder ve umut... Edebiyat, insani olan her şey, zaman... Edebiyat; unutturmayan bellek... Edebiyat; aydınlık ve karanlık... Edebiyat; Gılgamış... Edebiyat; ölümsüzlük otu, yani umut...

Umut? Umut var mı sahiden, kaldı mı? Gece, uyku, rüya... Geceyi dolduran sesler. Düşleri, tedirginlikleri süsleyen sesler. Umut aşılayan... Neden böyle bir ses duyulmuyor şimdi, rüyalarına böyle bir ses neden girmiyor? Bu sıcak yaz mevsiminde neden dışarı çıkamıyor? Niçin kâbuslarıyla birlikte bu evde yaşamak zorunda? Gördüğü rüyalar, neden zaten çekilmez hayatını daha bir çekilmez hale getiriyor?

Nerede umut? Ve en önemlisi, bir umudun peşinde koşacak hevesi, gücü var mı hâlâ?

"Hayır," diyor Kevok sesli, artık tek umudum kelimeler, Dadê'nin kelimeleri, umudun, yuvasından çıkıp uçmaya başlayan kelimeler.

Defterinin son sayfasını çeviriyor. Son günlerde yazdığı her şey edebiyata dair. Bir yere şu satırları düşmüş. "Edebiyat, umudun yuvası..." Kevok, edebi söze sığınmış. En son boş sayfayı açıyor ve küçük bir el yazısıyla, "Ölüm, özgürlük ve edebiyat..." diye yazıyor. Bir süre duruyor, biraz düşünüyor ve yeniden kalemi hareket ediyor, "Ölüm, insanoğlunun en eski, en yeni hüznü... Özgürlük, insanoğlunun en eski, en yeni isteği... Edebiyat, insanoğlunun en eski, en yeni sığınağı..."

Yeni bir cümleye başlarken kalemi bitiyor. Ayağa kalkıyor, meyve tabağındaki üzüm salkımından birkaç üzüm koparıp ağzına atıyor ve içeri giriyor.. Mutfağa gidiyor önce, lambayı yakıyor, etrafa bakıyor, aradığını bulamamış gibi yatak odasına yöneliyor. Baz'ın yattığı odanın önünden geçerken, gözucuyla içeri bakıyor. Baz elbiseleriyle yatağa uzanmış. Mutfakta yanan ışık, Baz'ın odasına girmiş olan yüzünü, duvarı aydınlatıyor. Baz, kafası yastıkta, dizlerini kamına çekmiş, yanlamasına yatmış, uyuyor. Yüzü şimdi daha küçük, alnındaki çizgiler daha belirgin. Korkunun yarattığı efsane, bu uyuyan adam mı? Kevok, bu büzülmüş, küçülmüş adama acıyor. Bu adam, Kevok yüzünden bu hallere düşmüş olmasın? Yüzüne gelip kurulmuş olan bu telaş, bu korku Kevok'tan dolayı olmasın sakın?

Kevok odasına giriyor, yatağın ucundaki komodinin çekmecesinden bir kalemle kitap alıyor ve tekrar balkona dönüyor. Kitap, Baudelaire'in, "Les fleurs du mal."* Kitabı, köye indiği bir gün, alışveriş yaptığı bakkalda tesadüfen bulmuş. Belki de kitabı bir turist orada unutmuştur. Ne olursa olsun, kitap ona ilaç gibi geliyor. Bulduğu günden beri hep okuyor. Sandalyeye oturuyor, ağzına birkaç üzüm tanesi daha atarak kitabın arka

* Baudelaire'in Türkçeye "Kötülük Çiçekleri" olarak çevrilen "Hastalık Çiçekleri" isimli kitabı. (y.h.n.)

kapağına bakıyor. Kapakta büyük harflerle yazılmış birkaç dize var. Kevok'un dikkatini hep ilk dize çekiyor; "moi, mon âme est fêlée..."* Baudelaire, sanki kendi çılgın ruhundan değil de, Kevok'un çılgın ruhundan söz ediyor.

Başladığı yazıyı kaldığı yerden sürdürmek istiyor. Ancak içerden bir çığlık geliyor. Kevok, yerinden sıçrıyor, Baz'ın odasına doğru koşuyor. Baz ayakta, elinde tabanca, yüzünde uyku, şaşkın bir halde duruyor. Üzerine korku sinmiş. Kevok odanın ışığını yakıp yanına gidiyor, Baz, tere batmış. "Hayra alamet olmayan sesler duydum," diyor Baz, titrek bir sesle.

"Hayır," diyor Kevok yumuşakça, "ses yok, kimseler yok. Bütün kapılar kilitli. Belki kötü bir rüya gördün."

"Belki de..." diyor Baz ve elini gözüne götürüyor, "lambayı söndür..."

Kevok lambayı söndürüp geliyor, elini Baz'ın omzuna götürüyor, "Uyu" diyor, "bir şey yok, yorgunluk..." Baz'a yardım ederek onu yatağa götürüyor. Baz uzanıyor, elindeki silahı başucuna koyuyor, yorganı üzerine çekiyor. Kevok, bir süre başucunda durup ona bakıyor. Kapı aralığından süzülen ışık, şimdi Baz'ın yüzüne vuruyor, korkmuş, huzursuz, yorgun yüzünü aydınlatıyor. Kevok, ona karşı şefkat ve acıma karışımı bir şeyler hissediyor.

"Bir şey istiyor musun?" diye soruyor.

"Biraz su..." diyor Baz gözleri kapalı.

Kevok, su alıp geliyor. Baz doğruluyor, suyu kana kana içiyor. Kevok, boş bardağı alıp komodinin üstüne koyarken Baz, elini tutuyor. Kevok elini çekmiyor. Eller derin bir sessizlik içinde bir süre iç içe kalıyorlar. Sonra Baz, Kevok'u hafifçe kendine doğru çekiyor. Kevok, yatağın kenarına yavaşça diz üstü çöküyor. Baz, parmaklarıyla Kevok'un elini usulca okşuyor. Baz'ın yanına oturan Kevok, hafif ekşi bir koku yayan nefesini duyu-

---

* Benimse, ruhum yıpranmış. (y.h.n.)

yor. Kafasını biraz kaldırıyor, Baz'a bakıyor. Kevok'un ağlamaklı bakışı, iç içe geçmiş öfke, hınç, endişe, hüzün, şefkat... Dudakları titriyor, gözleri açık, yeni bir şeyi keşfeder gibi bakıyor. Ve gözlerinde beliren bir keder izi. Arka arkaya gelen sorular, istek, bekleyiş... Neyi soracak bu sorular, nasıl bir arzu bu, neyi bekliyor? Yüzü dinginleşiyor, ancak sorular daha bir çoğalıyor. Soru dolu olmasına rağmen bakışları canlı, aydınlık...

Baz gözleri kapalı, parmaklarını Kevok'un elinin üzerinde dolaştırıyor. Sonra parmaklarını bileğine doğru götürüyor. Parmağı, Kevok'un bileğindeki benin üzerinde duruyor. Bilekte bir ben... Doğum beni... Baz'ın parmakları benin üzerinde bir süre dolaşıyor, yıllar önce, o kavurucu çölde, orada dünyaya gelmiş küçük bir çocuğun bileğinde gördüğü benin bu ben olduğundan habersiz...

Baz, kendinden geçercesine bir süre Kevok'un bileğini okşuyor, yumuşak hareketlerle yukarı çıkıyor, elleri kollarına, omuzlarına, oradan da göğsüne kayıyor. Kevok tepki vermeden duruyor bir süre, sesini çıkarmıyor. Sonra yavaş yavaş karşılık vermeye başlıyor. Kapıdan içeri süzülen ışıkla boynu, göğüsleri parlayan Kevok, hafifçe iç çekiyor. Dudakları aralanıyor, ancak ağzından herhangi bir söz çıkmıyor. Baz'ın eli boynuna uzanıyor. Oradan gerdanına, kulaklarına, uzun saçlarına, ensesine... Her yerini okşamaya başlıyor, yumuşakça, usulca... Ve çenesinden o özlenen yere, dudaklarına... Dolgun dudakları kuru, şimdi Baz'ın okşamalarıyla ıslak... Dudakların üzerinde gezinen parmaklar, bir labirente girmiş kör misali her yerde yolunu arıyor. Dudaklar aralanıyor, parmaklar dudağın içinde, çevresinde geziniyor. Baz derin bir nefes daha alıyor. Parmakları, bütün duygularını ifade eden tek organ şimdi. Burnuna geçiyor, yanaklarında, gözlerinde, kaşlarında, alnında geziniyor. Dalgalanan saçlarının arasına giriyor. Oradan aşağılara kayıyor yeniden, boynundan geçiyor, elinin altında inlemeye hazır yumuşak bir ten, körpe bir beden.. Ve zamanın henüz hiçbir iz bırakmadığı

alın yine... Ağız yeniden, dudaklar, şimdi iyice ıslak. İnce, uzun burnu... ve gözleri, hayatın kaynağı, her gün dünyaya yeniden açılan bir kaynak...

Ve sessizlik... kırlangıçların ziyaret ettiği, martıların denizin üstünde haylazca uçtuğu, geceleri baykuş seslerinin eksilmediği, gurup vakti denizin kızıl bir çarşafa dönüştüğü, binbir çeşit kelebeğin kanat çırptığı, yasemin, leylak ve zambakların istila ettiği bu sıcak yaz gecesinde, Baz'ın loş odasında her şey, büyük bir sessizlik içinde, her hareket sessizce...

Kevok, sessizce Baz'a bakıyor. Baz, sessizce ağlıyor. Baz'ın ağladığını gören Kevok, boğazında düğümlenen hıçkırığın kör düğümünü çözüyor. Kevok da sessizce ağlamaya başlıyor.

18. BÖLÜM
Ölüm

Baz...

Kevok...

Baz ile Kevok'un hikâyesi... Hikâyesini anlatan roman, onların romanı...

Roman bitiyor, hikâyenin sonuna geldik artık. Baz ile Kevok'un ölümle başlayan hikâyesi, şimdi yine ölümle noktalanıyor. Romanın ilk bölümünde Kevok öldürüldü, son bölümünde de Baz öldürülecek. Şimdi yine başa dönüyoruz, General Serdar'ın iktidara gelişinin yıldönümü olan güne, Kevok'un öldürüldüğü güne yani.

Uzun bir yolculuktan sonra Baz'ı alıp götüren adamların yanına gidiyoruz şimdi. Ölüm ustası, ölüm çocuğu Baz, şimdi geldiği yere, yani ölüme gidiyor. Ölüme hükmeden adam, şimdi ölüme tutsak. Gözü açık ölümün üzerine giden Baz, Kevok'un öldürülmesinden sonra şimdi ölümden korkuyor. Şehrin dışında, öte yakasındayız. Kevok, yukarı yakada öldürüldü, Baz aşağı yakada öldürülecek. Tesadüflerin bir araya getirdiği aynı kaderin iki yoldaşı, kaderlerini çokça etkilemiş bir şehrin iki yakasında ölüyorlar.

Ancak Baz'a, ölüm yolculuğunda eşlik etmeden önce, çeşitli dönemler arasında gidip gelen bu hikâyenin anlatıcısı olarak benim, zorunlu ve son bir açıklama daha yapmam gerekiyor. Bana

gönderdiği o esrarengiz kartpostaldan sonra Kevok'tan bir daha haber alamadım. Oysa ondan hep haber bekledim durdum. Bana bir kart, bir mektup göndermiş veya bir haber bırakmış mı, diye Yazarlar Birliği'ne sık sık uğruyor, zaman zaman da telefon ediyordum. Ancak beklediğim süre içinde ne bir haber geldi, ne de bir mektup. Gönderdiği kartpostal, güzel gözlü kızla aramdaki son ilişki aracı oldu. Ondan bir daha da herhangi bir haber alamadım, sadece ölümünü Büyük Ülke'nin bir gazetesinden öğrendim. Elime kartın ulaşmasından varsayalım bir ay sonraydı, evimin bulunduğu semtin kütüphanesindeydim. Kütüphane şefiyle randevum vardı. Oraya gelen yabancı gazetelere göz atmak için kararlaştırdığımız saatten erken gittim. Okuma salonunda gazeteleri karıştırırken kızın ve Baz'ın ölümünü bildiren küçük haber ilişti gözüme. Gazete, ikisinin bulanık birer fotoğrafını basmıştı ve altında ikisinin de nehir yakınında öldürüldüğünü, ancak cesetlerinin şehrin birbirine zıt yakalarına ayrı ayrı bırakıldığını duyuruyordu. Böylece uzun yıllar sürecek Baz ile Kevok'un hikâyesini merak etme yolculuğunun ilk kıvılcımı, işte orada, o kütüphanede çaktı beynimde.

Zorunlu açıklama bu kadar.

Şimdi o kıvılcımın çakmasından, çakılan kıvılcımın bir hikâyeye, hikâyenin bir romana dönüşmesi için yapılan uzun araştırmalardan yıllar sonra, kıvılcımın söndüğü, romanın bittiği yere gidiyoruz. Baz'ı götürüyorlar. Sersemleşmiş, nereye götürüldüğünü bilmeden, attığı adımların farkına varmadan, başı önünde yürüyor. Kevok'un öldürülmesinden sonra cellatları onu minibüsle uzun süre dolaştırdılar. Sonra buraya getirdiler. Bir tarlanın içinden gidiyorlar. Baz'ın yanında dört kişi var. Ağır adımlarla, sessizce, sakince... Cellatların başları olduğu anlaşılan iki kişi minibüsün yanında kalmış. Doğa sessiz, Baz'dan ses çıkmıyor, onu götürenler ses çıkarmıyor. Gece devrilmiş, ancak ay ışığı hâlâ aydınlık saçıyor. Etrafta, bastıkları toprağın, kuru otların çıkardığı seslerle, nehir sesinden başka hiçbir ses duyul-

muyor. Şehrin gürültüsü kesilmiş. Şehir ışıklan hâlâ parlak. Ancak Baz ne ay ışığına, ne şehir ışıklarına bakıyor, ne de gecenin sesini duyuyor. Her şey paramparça olmuş, görme duyusunu yitirmiş, kulakları hiçbir şey duymuyor. Sanki her şey bir rüyadaymış gibi. Sadece büyük bir güç harcayarak yürümeye çalışıyor; yüreğinde, şimdiye kadar hiç tanık olmadığı, hiçbir şeye benzetemediği ürpertici bir korkuyla. Baz'ın hayatını zaman zaman olumlu, zaman zaman olumsuz etkilemiş olan nehir, şehrin bu tarafından da görünüyor. Çok yakınındalar. Sanki gökyüzündeki ay ve yıldızların birer benzeri nehir sularının içindeymiş gibi, sanki gökyüzünün bir benzeri suyun içinde varmış gibi duruyor. Hava sıcak, sıcak havaya kuru otların kokusu düşmüş.

Baz ne yapmalı, kendini nasıl savunmalı? Ayaklarını ardından sürükleyerek yürürken düşünmeye çalışıyor. Ne yapabilir? Buraya kadar, bu kadar renkli, çetin bir hayatın sonunun geldiği yer burası. Bundan sonrası, çocukluğunun üzerine çekilmiş perdenin gerisi gibi karanlık. Baz... neler gördü, neler yaşadı! Ama her şeyin sonunda geldiği yer işte burası, karanlığın içindeki hiçlik... Artık her şey anlamını yitirmiş, çocukluk ve gençlik umutları, binbir zorlukla öğrendikleri, hayatın coşkusu, içinde uyanan arzular, yükselme isteği, söylediği yalanlar, çevirdiği dolaplar, yaptığı hileler, oynadığı oyunlar, attığı havalar şimdi ayaklarının altında ezilen bu kuru ot kadar değersiz. Her şeyin böyle biteceğini kim tahmin edebilirdi? Hayatını kuşatan her şey bir hiçten ibaret şimdi. Ardında ne bırakıyor, ondan ne kalıyor geriye? "Söyle Baz," diye düşünüyor, ağlamaklı, soluğu kesilmiş, "haydi söyle, iki oğlundan başka neyi miras bırakıyorsun? Söyle, hayatına damgasını vurmuş o heyecanlardan, kaynayan duygulardan, sevgiden, şehvetten, öfkeden, kinden, nefretten, şiddetten, çatışmadan, düşmanlıklardan geriye ne kalıyor? O ölüm diyarında geçirdiğin uzun yıllardan, gösterdiğin kahramanlık ve fedakarlıklardan, yirmi yıl boyunca içinde kulaç attığın kan deryasından geriye ne kalıyor?" Kimsesiz ama yiğit,

cömert ve inançlı bir ömrün yürüyüşü, yetim ama fedakâr bir adamın uzun yıllar boyunca aksatmadan attığı adımlar şimdi burada, bu tarlada sona eriyor.

Evet böyle işte, bir cellat, şimdi kendi cellatlarının arasında kurban olmaya gidiyor.

"Yapabileceğin hiçbir şey yok, söz bitti," diye düşünüyor Baz. Her şey buraya kadar...

Hayatının son demlerine doğru karşısına çıkmış olan o büyülü kız düşüyor aklına. Kızın kara gözlerini, kurşunlar kafasına sıkılmadan önceki son bakışını düşünüyor. Her şeyin bittiği o son andaki bakışı, her şeyi kabullenmiş, şaşkın, parlak, korku dolu gözleri... Hayatı ve ölümü aynı anda duyan bir insanın gözleri. Ölüm korkusunu Baz'ın ruhuna çıplak bir şekilde ulaştıran gözler. Hiçbir zaman bu kadar yakından görmediği, hayatı boyunca bu kadar etkilenmediği, her şeye boş vermiş, her yerine ölümün sindiği gözler...

Kevok düştü yere, ay ve yıldızlar tanığı oldu.

Baz da yere düşecek, bunu biliyor. Hemen şimdi veya bir süre sonra, ama kısa bir süre içinde. Hep yanıbaşında yaşadığı, ama hep kendinden çok uzak gördüğü ölüm şimdi yüklenmiş gelmiş yanına. Kevok gibi o da düşecek, arkadaşlarının kurşunlarıyla serilecek yere. Ay ve yıldızlar, onun da kara toprakla kucaklaşmasına tanıklık yapacak. Ay ve yıldızlar, hep orada asılı ebedi nöbetçiler, ölümsüz varlıklar. Ay ve yıldızlar, bütün olup bitenlerin en tarafsız, dilsiz tanıkları. Sadece tanıkları değil, hayatın en güleryüzlü yoldaşları, hayatın en zararsız varlıkları.

Yüreğinde kabaran dalgalar, beyninde meydana gelen depremlerle boğuşan Baz, aniden yere düşüyor. Ayağı, farkına varamadığı bir taşa takılıyor ve yüz üstü düşüyor. Bir ah çekiyor, burnu, alnı sızlıyor. Bu sızılarla canı yanarken bile, kuru otların yanık kokusunu hissediyor. Kalkmaya çalışıyor ancak beceremiyor. Arkadan kelepçelenmiş elleri hareket etmesini engelliyor. Bir süre yerde kalıyor, burnu toprağın, kuru otların içinde debe-

leniyor. İki kişi kollarından tutup kaldırıyorlar. Alnı sızlıyor. Ilık bir sıvı, bıyıklarına, dudaklarına damlıyor. Diliyle sıvıyı tadıyor, kendi kanının tuzlu tadı geliyor ağzına.

Toparlanıyor, kafasını kaldırıp önce adamlara, sonra uzaklara, nehrin üzerinde oynaşan ay ışığına, şehrin üzerinde kıpır kıpır yanan ışıklara bakıyor. Sonra gökyüzüne, aya, yıldızlara bakıyor. Alnındaki sızıya rağmen sesini çıkarmıyor, kendinden emin etrafını süzüyor. Hafif bir yel, yüzünü kısa bir süre serinletiyor. Uzaklardan, çok uzaklardan gelen bir köpeğin havlamasını işitiyor. Gereğinden fazla dingin, ayakta duruyor. Yere düşmüş olması, burnundan gelen kan, kanının tuzlu tadı sanki ona iyi geliyor. Kanın tadı susadığını hatırlatıyor ona.

Yutkunuyor, birkaç kez tükürüğünü yutuyor, diliyle dudaklarını ıslatıyor ve "Bana bir sigara verin," diyor sakince. Adamlar söylediklerini duymamış gibi hiç tepki vermiyorlar. Kısa bir sessizlikten sonra Baz sözlerini tekrarlıyor, "Bana bir sigara verin..." Sesi ona tuhaf geliyor, konuştuğuna bile şaşırıyor neredeyse. Sesi, sanki kulaklarında yankılanıyor. Kevok'un ölümünden beri hiç konuşmamış, bir süre sonra artık hiç konuşmayacak. Peki neyin yankısı bu? Rica mı ediyor adamlardan, emir mi veriyor? Hayır hiçbiri, yankılanan sesi, ömür boyu süren ruh yorgunluğunun ifadesinden başka bir şey değil. Hepsi bu kadar...

"Bana bir sigara verin..."

Cellatlarının ellerindeki silahlara bakan Baz, yazlıkta yakalandıkları o sıcak güne gidiyor; her şey birden bire oldu. Ve her şeye neden olan, o lanet baş ağrısıydı. Baş ağrısından her şeyi bulanık görüyordu, gözünde her şey sisin, dumanın içindeydi. Ve her şey yazlık evin kapısının önünde başladı veya tersi, her şey o kapının önünde bitti. Yazık, çok yazık... Kapının önünde o beş adam üzerine çullandıklarında, daha atik davranabilirdi, tabancasını çekebilirdi. Tabancayı çekebilseydi her şey farklı olabilirdi. Hiç olmazsa birkaçını yere serebilirdi. Belki de Kevok kurtulurdu o zaman. Ama olmadı. Başına bela olan o lanet migrene

yenildi. Bütün bunlara kendisi neden oldu, ilaç almak için köye inmeseydi eğer, onu bulup takip etmeyecekler, kapının önünde kıskıvrak yakalanmayacaktı. Kevok'un ölümünden o sorumlu, bu hale düşmesinden kendisi sorumlu. Hep koynunda bir sevgili gibi taşıdığı Barettası acaba şimdi nerede? Kimin belinde? Her şeylerine o gün el konuldu. Köye indiği gün Kevok için kırmızı kaplı, büyük boy bir defter de almıştı. Kevok o deftere aşk üzerine şiirler yazacaktı. Yakalandığında defter ve iki kırmızı kalem de yanındaydı. Bir elinde sebze meyve poşetleri, öteki elinde içki, defter, kalem, zarf ve ilaçların bulunduğu poşet vardı. Elindekiler de engel oldu ona, hızlı hareket etmesini engelledi. İki eli de dolu olduğundan belki de tabancasına davranamadı.

Adamlardan biri elinde yanan bir sigarayla Baz'a yaklaşıyor, sigarayı çok saygılı bir şekilde kan ve tükürükle ıslanmış dudaklarının arasına yerleştiriyor. O sırada Baz'ın gözleriyle, uzun boylu şişman adamın gözleri buluşuyor. Baz, adamın gözlerinin içine bakıyor. Baz'ın gözleri, korku dolu, kederli, yorgun, belki de Kevok'un canını verdiği sıradaki gözleri gibi. Adamın gözleri, boş, bomboş... Acaba o uğursuz memlekette ben de mi böyle bakıyordum diye düşünüyor. Cana kıyan insanlar böyle boş mu bakarlar? Böyle cansız, duygusuz mu görünürler?

Baz sigaradan birkaç nefes çekiyor. Kafasını kaldırıyor. Gökyüzü yıldızlarla örülmüş bir halı gibi, ay berrak. Ne bir karaltı, ne de bir bulut, gökyüzü pürüzsüz, pırıl pırıl... Gözleri samanyoluna kayıyor. Etrafında ışık saçan birkaç büyük yıldız. Uzaklarda, göğün uç noktasında bir yıldız kayıyor.

Konuşmalı mı? Rica etmeli mi? Yalvarmalı mı? Kevok gibi kendi dilinden şarkılar söylemeli mi? "Hayır böyle bitmemeli, hayatımın sonu böyle gelmemeli. Arkamdan hiçbir iz bırakmadan gitmemeliyim," diye bağırmalı mı?

Hayır hiçbir hareket yapmıyor, ağzından tek söz çıkmıyor, sadece sigarasını içiyor. Sigara dumanının nasıl ciğerlerine ulaştığını, beynini nasıl sakinleştirdiğini hissediyor. Gözleri gökyü-

zünde, ciğerlerine ulaşan nikotinin verdiği keyifle, sigarasından derin derin nefesler çekiyor. Her şey büyük bir sükûnet içinde.

Tam o sırada bir silah sesi, doğadaki bu derin sükûneti parçalıyor. Baz'ın arkasında yanıp sönen bir kıvılcım bütün sessizliği altüst ediyor. Baz boynunda bir yanma hissediyor. Sarsılıyor, tökezliyor. Diz üstü çöken Baz'ın yüreğini, beynini, ruhunu bir ateş sarıyor.

Hayret, sigarası hâlâ dudaklarının arasında duruyor. Ne olup bittiğine bir anlam vermeye çalışan Baz, diz üstü çökmüş halde bir süre soluk alıp veriyor. Sıcak bir sıvı gömleğini ıslatarak akıyor. Evet vücudundan akan sıvı, kan, bunu anlıyor. Ama sigaradan vazgeçmek olmaz. Gözleri hâlâ gökyüzünde, sigaradan derin bir nefes daha çekiyor. Duman, dalga dalga içine hücum ediyor. Kan, oluk oluk bedeninden dışarı fışkırıyor. Vücudundan bütün kan çekilmiş gibi takatı kesiliyor, nefes alıp vermekte güçlük çekiyor. Başını yavaşça gökyüzünden çeviriyor, ay ışığında parlayarak akan nehre bakıyor, şavkıyarak akan nehir. Hayır böyle olmaz, nehre ulaşmalı. Susuzluktan boğulmak üzere, nehre ulaşmalı, o şavkıyan sudan içmeli kana kana, sonra da o aydınlık sulara bırakmalı kendini. Nehir bir ana gibi kucaklayıp onu, bilinmeyen diyarlara götürmeli.

Dizlerinde kalan son dermanı, bir daha ayağa kalkmak için harcıyor. Ancak yapamıyor, elleri arkadan kelepçeli. Fakat her şeye rağmen ne yapıp edip kalkmalı. Ha gayret, bir ayağını kaldırmayı başarıyor. Biraz daha gayret, büyük bir çabayla öteki ayağını da hareket ettirmeyi beceriyor. Yavaş yavaş doğruluyor. Koşacak, doğrudan doğruya nehre, şavkıyan aydınlık suya ulaşacak. Müthiş bir acıyla sarsılıyor, birkaç kez arka arkaya bütün vücudu sarsılıyor. Ancak ayakta kalmayı başarıyor, mutlaka gidecek. Çevresine, adamlara bakmadan, öne doğru bir adım atıyor. Arkasından bir adım daha, sonra bir tane daha. Ve bir silah sesi daha duyuluyor. Donmuş gibi yerinde çakılıp kalıyor. Bir bahar selinin girdabına tutulmuş gibi bütün vücudu büyük bir

şiddetle sarsılıyor. Bütün gücünü ayaklarında toplayarak düşmemek için direniyor, yere sağlam basıyor, düşmüyor. Sigarası hâlâ dudakları arasında. Bir nefes daha çekiyor, sigara dumanı dalga dalga yayılıyor. Su dalga dalga şavkıyor. Gidecek, bir adım daha atacak, nehre ulaşacak. Ve çakan bir kıvılcımla birlikte bir silah sesi daha. Silah sesi gecenin bütün sessizliğine baskın geliyor. Ve Baz yere yıkılıyor.

Ve Baz, tıpkı Kevok gibi, bir daha kalkmamak üzere sıcak toprakla kucaklaşıyor.

Çevirenin Notu

Mehmed Uzun'un romancılık serüveninde bir dönüm noktasıdır bu roman. Uzun, daha önce yazdığı romanlarında önüne sorun olarak koyduğu "çaresiz aydının hüzünlü macerası" temasını bu romanıyla terk ederek, ilk defa biyografik malzemenin dışında bir malzemeye el atıyor. Yakın tarihte, belki çok yakınımızda, belki de bizden fersah fersah uzakta bir "yok ülkede" geçen, kişi ve yer adlarının gerçek kişi ve yer adlarıyla, anlatılan olayların yaşanan olaylarla tamamen tesadüfi benzerlikler taşıdığı bir olaya el atıyor. Romanın eksenine oturttuğu, belki de iki tarafın da çok istemediği bir savaşın kurbanlarının içine düştüğü "aydınlık-karanlık" çatışmasına... İnsanoğlunun en eski macerasına yani... Belki de bütün kötülüklerin, bütün iyiliklerin temeli olan maceraya... Bu macerada sadece iki doğa olayı çarpışmaz, aynı zamanda insan ruhlarına sinen aydınlıkla karanlığın savaşını da izleriz.

Durum böyle olunca yazar, ister istemez kahramanlarının adlarını da bu temaya uygun isimlerden seçmiş. Seçilen isimler hikâyenin orijinal dilinde önemli bir işlevsel anlam yüklendikleri için olsa gerek.

Romanda Baz ile Kevok'un başından geçenler anlatılıyor. Baz hikâyemizin erkek kahramanı, hikâyenin orijinal dilinde baz, şahinin adıdır. Kevok ise kadın kahramandır, kevok'un anlamı ise güvercindir. Kevok, Jîr diye bir delikanlının ardından uçar,

dağalara gider, Jîr romanın orijinal dilinde yetenekli, her işin üstesinden gelebilen adam demektir. Kevok'a dağlarda Rênas adında biri rehberlik yapar, elinden tutar onun. Rênas'ın karşılığı yol bilendir.

Yani bir şahinle bir güvercinin kaderi hiç beklemedikleri bir anda birleşir, bu tesadüfi birleşmenin arkasında, ardına düşülen, her işin üstesinden gelebilen, yetenekli bir adama duyulan aşk vardır, bu yolculukta güvercine bir yol bilen rehberlik eder. Bu bilgi zorunlu olduğu için buraya kaydediyorum.

Metnin ahengini bozmamak, asıl dilinde o ana daha denk düştükleri için, bazı kelimeleri asıl dilinde bıraktım. Kelimelerin karşılıklarını ise dipnotlarla verdim. Çevirinin en ağır yükünü Eyüp Yıldırım çekti, katkısı çok büyüktür, Eyüp Abi'ye çok teşekkür ediyorum.

Muhsin Kızılkaya
13 Eylül 1999, Levent

Başında generallerin olduğu bir Büyük Ülke, o büyük ülkenin içinde etrafı dağlarla çevrili, kaderi göçlere, sürgünlere yazgılı, açlık ve sefaletin kol gezdiği, var olma mücadelelerini ağıt ve stranlarla ifade eden bir halkın yurt edindiği, adıyla müsemma Dağlar Ülkesi.

Mehmed Uzun, *Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık*'ta okuru daha baştan romana bir taraf olarak dahil ediyor. Kitabın ilk sayfasında sonunun verilmesine rağmen, her sayfada hikâyenin değişmesine dair umudu canlı tutarak hem yaşatıyor hem de adeta yeniden yazdırıyor.

Hainle kahramanın, ölümle yaşamın, karanlık ile aydınlığın Dağlar Ülkesi'nde çarpıştığı destansı bir anlatı...

ISBN: 978-605-772-863-0
9 786057 728630

45 TL (KDV'den muaftır.)
selyayincilik selyayin selyayincilik
www.selyayincilik.com